

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
ННІ «ПРИДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ»
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА, ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЕНЕРГО-ІННОВАЦІЙНИЙ ХАБ м. ДНІПРА
ЦЕНТР ПІДТРИМКИ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ (TISC) УДУНТ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ
ТА ПРОСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В
УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Матеріали VII науково-практичної конференції
молодих вчених

1 грудня 2025 року

ДНІПРО
2026

Рекомендовано до видання Вченою радою УДУНТ
Протокол № 5 від 26.12.2025.

I 73 Інтелектуальна власність та просування енергоефективності в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві : матеріали VII наук.-практ. конф. молодих вчених (1 грудня 2025 р., м. Дніпро) / упоряд. К. М. Сухий, В. В. Данішевський, Г. П. Євсєєва, В. А. Бабенко, О. Ю. Баранник. – Електрон. вид. – Дніпро : Український державний університет науки і технологій, 2025. – 260 с.

ISBN 978-617-8314-98-9 (PDF)

У збірнику вміщено матеріали VII науково-практичної конференції молодих учених «Інтелектуальна власність та просування енергоефективності в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві». У публікаціях розглянуто проблеми розвитку інтелектуальної власності у будівельно-архітектурній галузі в умовах війни та в контексті національної безпеки України, а також питання відбудови України на засадах енергоефективності й принципів сталого розвитку. Матеріали конференції становитимуть інтерес для наукових і науково-педагогічних працівників вітчизняних та закордонних закладів вищої освіти, аспірантів, докторантів, здобувачів освіти, а також представників різних сфер діяльності, яких цікавлять перспективи інноваційного розвитку України в умовах воєнних викликів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Сухий К. М. – доктор технічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, ректор УДУНТ (голова редакційної колегії); **Данішевський В. В.** – доктор технічних наук, професор, директор ННІ ПДАБА УДУНТ (голова оргкомітету); **Євсєєва Г. П.** – доктор наук з державного управління, професор, проректор з виховної роботи та гуманітарної політики УДУНТ (заступниця голови); **Пройдак Ю. С.** – доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи УДУНТ; **Баранник О. Ю.** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності ННІ ПДАБА УДУНТ; **Юрченко Є. Л.** – кандидат технічних наук, доцент, керівник Енерго-інноваційного хабу м. Дніпро (заступники голови оргкомітету); **Бабенко В. А.** – кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу з виховної роботи УДУНТ, доцент кафедри українознавства, документознавства та інформаційної діяльності ННІ ПДАБА УДУНТ (відповідальний секретар).

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст текстів, достовірність наведених даних і точність поданих цитат несуть автори (співавтори). Оргкомітет залишає за собою право вносити зміни до оформлення тез і статей.

Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons
[«Attribution-NonCommercial-ShareAlike» 4.0 International \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)
[\(«Із зазначенням авторства – Некомерційна – Поширення на тих самих умовах» 4.0 Міжнародна\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

ЗМІСТ

	стор.
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА УДУНТ КОСТЯНТИНА СУХОГО.....	7
ДАНИШЕВСЬКИЙ В., БАБЕНКО В. TISC ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДОСЛІДНИЦЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ ТА В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	8
ЄВСЄЄВА Г., АЛІМОВ Н. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПРАКТИК І ПРАВОВИХ ВИКЛИКІВ.....	15
ЮРЧЕНКО Є., КОВАЛЬ О. ЕНЕРГО-ІННОВАЦІЙНИЙ ХАБ м. ДНІПРО. ПРАКТИЧНА РОБОТА ПО ПРОСУВАННЮ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ВІДБУДОВІ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ В УДУНТ.....	20
<i>ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТА КВАЛІФІКАЦІЇ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДБУДОВИ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ</i>	
БОРЕЦЬ М., ЛЯХОВЕЦЬКА-ТОКАРЄВА М. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ	25
ГРИШИН С., КОВАЛЬ О. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЄКТІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ.....	30
ДАВИДОВА Є., ШМАКОВ І., САНЬКОВ П. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАПЕРУ З ОПАЛОГО ЛИСТЯ КОМПАНІЇ RELEAF PAPER.....	39
КОВАЛЬ А., ЮРЧЕНКО Є. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЄКТІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ СОЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	44
КОСЕНКО Л. ОЦІНКА ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТЛЕННЯ ОФІСНОЇ БУДІВЛІ.....	52
ОЛІФЕР Д., ЛЯХОВЕЦЬКА-ТОКАРЄВА М. ПАТЕНТНИЙ ЗАХИСТ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ.....	55
ОМЕЛИЧ О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ.....	57
ПУШЕНКО В., ЛЯХОВЕЦЬКА-ТОКАРЄВА М. ПОНЯТТЯ ПЕРВИННИХ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У БУДІВНИЦТВІ.....	63
ТИМОФЄЄВ В., ЮРЧЕНКО Є. ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ МІКРОКЛІМАТУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ.....	66

**ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ**

БАРАННИК О., БАБЕНКО В. ВИКЛАДАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	71
БОНДАРЕНКО А., БАБЕНКО В. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АРХІТЕКТУРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВІД ІДЕЇ ДО АРХІТЕКТУРНОГО ОБ'ЄКТА В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ.....	79
БОЙКО М., СЕКЛЕЦОВ А., ТКАЧ Н. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ – ОСНОВА ЯКОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	86
ІВАНОВ А. ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ БАЗ ДАНИХ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ІТ-ПРОЄКТІВ.....	90
КІРІН Р., ПАЩЕНКО О., ХОМЕНКО В. ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ІР- ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ АІ-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ.....	94
КОРЖ А. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ.....	98
КОСТРУБ Л. ДОТРИМАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК НАЙВАЖЛИВІША СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	101
КРАВЧЕНКО Р. ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ СФЕР ОСВІТИ, НАУКИ, ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ.....	108
КРИЛОВЕЦЬКА Л. ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ЦИФРОВІ ПРОДУКТИ, СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ.....	111
ОМЕЛИЧ О. ВИКОРИСТАННЯ ШІ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ.....	118
ХОВРАК І. СИСТЕМА БАГАТОВИМІРНОГО МОНІТОРИНГУ ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: РИЗИКИ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	123
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
БАЛЮК К. ДИЗАЙН ПРОМИСЛОВИХ СПОРУД З ЗАСТОСУВАННЯМ ВІМ-ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	129
БАРАВЕНСЬКИЙ А. ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	132
БАРАННИК В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	139

БЕРЕЖНИЙ А., МАКАРЕНКО М., САНЬКОВ П., ТКАЧ Н. ОГЛЯД НАПРЯМІВ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГАЛУЗІ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ.....	143
ВОЛОДИНА П., БАБЕНКО В. ГРАФІЧНИЙ ТА АНІМАЦІЙНИЙ ДИЗАЙН У ПРОЕКТУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІВ.....	148
ДИМКІВСЬКА А. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА».....	153
ЄВСЄЄВ В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ ПРОЄКТУВАННІ АВТОДОРИГ У МЕЖАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ.....	157
ЗАГНІЙ А. ПАТЕНТУВАННЯ В ІТ.....	161
КІГАЛОВА М. АРХІТЕКТУРА ТА ДИЗАЙН В УМОВАХ ШИРОКОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	167
ЛУНЬОВ Д., БАБЕНКО В. БІОНІЧНІ ФОРМИ В АРХІТЕКТУРІ ТА ДИЗАЙНІ, ЯК ОБЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ....	169
ЛЯСКОВСЬКА К., БАБЕНКО В. ЗАХИСТ ВІЗУАЛЬНОЇ АЙДЕНТИКИ ВІД КОПЮВАННЯ.....	177
МИХАЙЛОВА Л., СОКОЛОВА К. ДИЗАЙНЕРСЬКІ НОВАТОРСТВА ЯК ЧАСТИНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	182
СЕМЕНОВ В. АРХІТЕКТУРНА ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	185
СИДОРКА В. ІНЖИНІРИНГ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	189
ТУРУСІНОВА В. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРАХ ДИЗАЙНУ ТА АРХІТЕКТУРИ.....	194
<i>КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ</i>	
БОЛТОВСЬКА В. РОЗРОБКА ВЛАСНОГО БРЕНДУ ХУДОЖНІХ ТОВАРІВ.....	199
БОЛХОВЕЦЬ О. РЕКЛАМА ЯК ПРОДУКТ КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ.....	206
ГОРБОНОС А. ПІРАТСТВО В УКРАЇНІ.....	212
ГОРНЯК А. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	219
ГОРОБЕЦЬ Р. РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	224
КРИЛОВЕЦЬКА Д. ПЕРСОНАЖІ ІГОР ЯК ОБЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	229
ЛОБИКІНА А. НЕТРАДИЦІЙНІ ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ (НЮХОВІ ЗНАКИ).....	234

МАНЖАРА Д. ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	239
МАЙСТРЕНКО В. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛОГОТИПИ БІБЛІОТЕК.....	243
РЯБІНЧУК Є. ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА АРХІТЕКТУРНІ ТВОРИ У КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ.....	246
СІДУН К. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СФЕРІ НАРОЩУВАННЯ ВІЙ: АВТОРСЬКІ ТЕХНІКИ, ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ МАТЕРІАЛІВ ТА КОМЕРЦІЙНІ СЕКРЕТИ Б'ЮТІ-ІНДУСТРІЇ.....	252
ТОЛОЧКО Д. РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	254

Шановні колеги, дослідники, інноватори, гості та партнери!

Ми зібралися тут – не лише щоб обговорити звичні аспекти прав і технологій, а щоб створити майданчик для реальних змін. Наша конференція «Інтелектуальна власність та просування енергоефективності в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві» покликана поєднати дві критично важливі для розвитку суспільства сфери: захист творчого і наукового потенціалу – та впровадження рішень, які забезпечують сталий, ресурсоефективний розвиток.

Сьогодні ми стоїмо на порозі нових можливостей: інновацій, які можуть змінити підходи до енергоспоживання, до створення та комерціалізації інтелектуального продукту, до нашої відповідальності перед майбутнім. Саме такі ідеї – сміливі, незвичні, проривні – можуть стати основою сталого розвитку, конкурентоспроможності й технологічного поступу.

Запрошую всіх учасників відкрито думати, експериментувати, обмінюватися ідеями і шукати нестандартні рішення. Нехай наша спільна робота стане початком нових проєктів, партнерств, інноваційних ініціатив – і, найголовніше, реальних змін на користь нашої країни.

Бажаю плідної роботи, натхнення, сміливості мислення та відчуття, що кожна представлена ідея – це вклад у майбутнє науки, енергоефективності та інтелектуального розвитку. Дякую вам за креатив, участь і готовність змінювати світ на краще!

*Ректор
Костянтин СУХИЙ*

**TISC ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОГО
СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ
В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ УКРАЇНИ**

Данішевський В. В.,
*директор ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та
архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
д. т. н., професор кафедри будівельної і теоретичної механіки
та опору матеріалів,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.,
*канд. іст. наук, доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Переоцінка ролі науки та інновацій, їх важливість для переможного закінчення війни та повоєнного відновлення України невідмінно зростає. Попри те, що війна триває, науково-інноваційна система України, у якій чи не найважливішу роль відіграють дослідницькі середовища університетів та наукових установ, потребує трансформації на основі розвитку права інтелектуальної власності та продуктивності інновацій. Саме сукупність інноваційних технологічних розробок, участь у різноманітних проектах, долученість до наукових платформ, таких як: Горизонт Європа, Енерго-інноваційний Хаб, Центри підтримки технологій та інновацій (TISC), – все це створює нові можливості для розвитку університету та формує інноваційне середовище освітнього закладу.

Проблема впровадження інновацій у вітчизняну економіку в умовах її трансформаційних перетворень активно досліджувалась у довоєнний період та набула особливої актуальності під час війни. Наявні наукові публікації щодо довоєнного розвитку інноваційних середовищ в університетах [6, 9] та наукові дослідження інноваційності закладів вищої освіти під час війни [1, 2, 3]. Дослідницьке середовища ЗВО, як фактор розвитку інноваційної екосистеми в

Україні набуває особливого практичного значення для повоєнної відбудови України та потребує подальшого теоретико-прикладного обґрунтування.

У попередніх дослідженнях авторами вже розглядалися новаторські практики, стратегії та інноваційні технології, які застосовуються у закладах вищої освіти та в УДУНТ з метою поліпшення якості освітнього процесу та надають можливості ефективного конкурентування на ринку освітніх послуг [1, 2]. Такі університети, як український державний університет науки і технологій у м. Дніпрі (далі УДУНТ) є унікальними науковими установами завдяки співпраці на стику наук та концентрації різнопланового наукового потенціалу, що дає можливість вирішувати будь-які творчі завдання науково-прикладного характеру. Науково-педагогічний та студентський контингент університету активно продукує об'єкти права інтелектуальної власності, що обумовлено безперервністю процесу творчості у навчальних закладах. Запит на науку та інноваційні розробки з боку держави актуалізувала війна. Зокрема, Біла книга – аналітичний документ публічної політики, вказує на унікальність сучасної ситуації для України, «... коли наявні виклики і загрози можуть стимулювати швидке відновлення її науково-інноваційного потенціалу, що, своєю чергою, стане ключовим елементом, який суттєво прискорить відбудову країни після війни. Однак це не автоматичний процес, а лише можливість, якою необхідно скористатися. Для відновлення НІС України потрібні стратегічне бачення, розроблення та реалізація продуманого комплексу політик, взаємна координація між багатьма стейкхолдерами та акторами, а також залучення достатніх обсягів фінансування» [3, с. 8]. Як бачимо, науковці університетів з їхніми знаннями та компетентностями потрібні і для військових розробок, і для технологічного прориву у відбудові України.

В Українському державному університеті науки і технологій навіть під час війни відкриваються нові навчальні програми на основі партнерства з передовими технологічними компаніями та завдяки активному впровадженню інновацій [7]. Згідно з програмою проекту «Реформи у сфері енергоефективності в Україні» Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ GmbH) ще у 2019 році створено Енерго-інноваційний Хаб, що є платформою для

навчальних та просвітницьких заходів у сфері енергоефективності у ННІ ПДАБА УДУНТ. Енерго-інноваційний Хаб оснащено сучасними інструментами енергоаудиту: тепловізійними камерами, обладнанням для Blower Door-тестів, системами вимірювання мікроклімату та вологості, що надало студентам унікальні можливості працювати над реальними інноваційними проектами та впроваджувати свої знання на практиці [4, 5].

Важливим напрямом роботи щодо підтримки інновацій в університеті стала участь у програмі розширення УКРНОІВІ мережі Центрів підтримки технологій та інновацій (TISC). Мережа TISCs, (Technology and Innovation Support Centers) – це міжнародний проєкт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), що був заснований у 2009 році та охоплює понад 90 країн у тому числі Україну, де проєкт TISC почав впроваджуватися з 2018 року, після підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством економічного розвитку і торгівлі та WIPO. В Україні вже створено більш ніж 40 подібних центрів. На думку очільниці УКРНОІВІ Олени Орлюк «Центри допомагають усім стейкхолдерам інноваційної екосистеми максимально реалізувати свій потенціал та перетворити ідеї на повноцінні продукти, що водночас будуть стимулювати національний економічний розвиток та формувати міжнародний імідж України як високотехнологічної держави» [8]. Тож саме мережа TISC на сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль у створенні інноваційної екосистеми України.

У 2025 році Центр підтримки технологій та інновацій (TISC) було відкрито в УДУНТ [10]. Роботу Центру з перших днів направлено на стимулювання розвитку інновацій в університеті, що має сприяти розвитку компетентностей науковців у сфері трансферу технологій та комерціалізації інновацій. Співробітниками центру протягом 2025 року проводились консультації для науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з надання як загальної інформації щодо законодавства у сфері інтелектуальної власності, так і інформації щодо запровадження інновацій у сфері архітектури, дизайну, будівництва, інженерії, використання ІІІ в контексті права ІВ, тощо. Важливе значення для підтримки інноваційного середовища в університеті відіграли

базові рекомендації/консультації, які фахівці TISC надавали щодо охорони та захисту прав інтелектуальної власності, можливостей грантової підтримки об'єктів ІВ та консультування з питань інтеграції об'єктів інтелектуальної власності у грантові заявки, де суб'єктами консультування були не тільки науково-педагогічні працівники, але й окремі ФОПи та інші суб'єкти підприємницької діяльності міста Дніпро та області. Окрім індивідуальних консультацій представники бізнесу та інноватори мали змогу стати учасниками онлайн-тренінгів, які проводились бізнес-тренеркою, співробітницею TISC УДУНТ Ольгою Литвиненко. Зокрема, у 2025 році проведено тренінги на актуальні для інноваторів та представників бізнесу теми: «Гранти без ілюзій: з чого почати й куди йти? Основи грантового менеджменту та інтелектуальної власності для тих, хто готовий діяти», «Карта грантових можливостей ЄС: від пошуку платформ до конкурентної заявки (питання ІВ)», «Грантова підтримка бізнесу: інтелектуальна власність як стратегічний актив», «Інтелектуальна власність у грантових програмах: від ідеї до фінансування». Цільовою аудиторією цих тренінгів були суб'єкти малого та середнього бізнесу (МСБ), виробничі ФОП, товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) м. Дніпро та області.

Серед основних напрямків та практичних завдань своєї діяльності важливу роль Центр підтримки технологій та інновацій (TISC) УДУНТ відводить поширенню знань з питань створення, правової охорони та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Саме з цією метою в університеті проводяться тематичні конференції та семінари у сфері інтелектуальної власності та інновацій. Так, у березні 2025 року в університеті за модерації д.т.н., професора, співробітника TISC Петренко В. О. було проведено VII Міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію: «Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій», наукові дослідження якої вийшли окремим електронним виданням статей [11].

На завершення календарного року в університеті відбулася VII науково-практична конференція молодих вчених на актуальну тему: «Інтелектуальна власність та просування енергоефективності в Україні: проблеми та перспективи розвитку в інформаційному суспільстві». Конференція, яка проводиться у ННІ ПДАБА багато років поспіль, є традиційною формою підсумку та науково-практичним втіленням вивчення теоретичних основ права інтелектуальної власності магістрами та аспірантами всіх факультетів й набуває особливого значення у зв'язку з розбудовою інноваційного середовища в університеті. Надзвичайно важливе значення має поєднання під час таких конференцій теорії права інтелектуальної власності з практичними досягненнями винахідників будівельної та архітектурної галузі. При обговоренні актуальних проблем розвитку інтелектуальної власності будівельно-архітектурної галузі магістри та аспіранти звертаються до наукових досягнень й практичного досвіду у сфері патентування вчених-винахідників – викладачів навчального закладу, які своїми науковими доробками та дослідженнями зробили значний внесок у розвиток науки. Проведення подібних науково-практичних конференцій відіграє важливу роль у популяризації напрямів розвитку інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, сприяє набуттю знань щодо комерціалізації та трансферу ОПІВ та взаємодії між усіма учасниками інноваційного процесу в дослідницькому середовищі університету.

Тож, відкриття TISC в українському державному університеті науки і технологій стало підґрунтям для створення більш сприятливого інноваційного середовища та продуктивної взаємодії на його основі між творцями інтелектуального продукту – науково-педагогічними працівниками, здобувачами, бізнесом та підприємництвом. Центр став одним з багатьох острівків у мережі TISC яка, на думку Олени Орлюк, «...відіграє надважливу роль: підтримуючи винахідництво, інновації та стартапи, вона водночас створює сприятливе середовище для продуктивної взаємодії між творцями, бізнесом, університетами та науково-дослідними установами, а також громадським сектором та державними структурами. Водночас саме завдяки TISC співпраця на місцевому рівні доповнюється корисною взаємодією із глобальною

інноваційною спільнотою – і все це виступає запорукою того, що Україна повноцінно інтегрується у світовий технологічний ландшафт. Безумовно, подібні процеси є необхідною складовою нашого розвитку в довгостроковій перспективі. Проте ще більше ми потребуємо їх прямо зараз, в реаліях повномасштабної війни – заради активізації DefenseTech, MedTech, IT, AI та інших технологічних розробок, від яких залежить не просто наша Перемога, але й виживання України як держави. Тож розвиток TISC як складової інноваційної екосистеми України – це наше сьогодні та наше майбутнє» [8]. Тож за умови створення інноваційної екосистеми в Україні на основі розвитку подібних Центрів підтримки технологій та інновацій після війни українські заклади вищої освіти стануть місцем для реалізації талантів, з гнучким науковим середовищем професійних та компетентних кадрів, з дослідницькою інфраструктурою.

Список використаних джерел

1. Бабенко В. А. Впровадження інновацій, як фактор конкурентоспроможності ЗВО та інноваційної екосистеми України. Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій : зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27–28 берез. 2025 р.) / за ред. В. О. Петренка, В. М. Молоканової, П. Г. Перерви, Г. К. Дорожка ; УДУНТ, УКРНЕТ, НДІВ НАПрН України. – Електрон. вид. – Дніпро : УДУНТ, 2025. – 1153 с., - С.947-954;

2. Бабенко В. А. Галаницька О. О. Впровадження інновацій, інформаційне та документальне забезпечення освітнього процесу, як фактор підвищення якості та конкурентоспроможності ЗВО України. /В. А. Бабенко, О. О. Галаницька // Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій : зб. наук. пр. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (21–22 берез. 2024 р.) / за ред. В. О. Петренка, В. М. Молоканової, Г. К. Дорожка ; УДУНТ,

УКРНЕТ, НДІВ НАПрН України. – Дніпро : Укр. держ. ун-т науки і технологій, 2024. – 796 с.,- С.693-702;

3. Гаращенко Н., Правдива О., Скороход О, Васильєва Н., Паренюк О., Гороховатська М., Омельяненко В., Ципліцька О. Біла книга. Книга 3. Відновлення. Як трансформувати науково-інноваційну сиситему для повоєнного відновлення. 2024, 73с.

URL:https://scienceatrisk.org/storage/lp/124/a28bc615de6c667f15a942a6d6f40ba1bd_a58a40.pdf;

4. Інформація про Енерго-інноваційний Хаб.
URL: <https://pgasa.dp.ua/eih/>

5. Енерго-Інноваційний Хаб УДУНТ провів енергетичний аудит стратегічного об'єкта міста. URL: <https://ust.edu.ua/energo-innovacijnyj-hab-udunt-proviv-energetychnyj-audyt-strategichnogo-obyekta-mista/>

6. Кульчицький І. І., Кульчицький О.І. Можливості і виклики щодо розвитку інноваційних середовищ в університетах та НДІ у контексті євроінтеграційних реформ в Україні. Розвиток академічного підприємництва в закладах вищої освіти та наукових установах України: Круглий стіл (м. Київ, 16 травня 2019), відп. ред. Д.Ю. Чайка. – К., 2019. – 128 с., С.5-9; URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/innovatsii-transfer-tehnologiy/publikatsiyi/kruglogo-stolu-2019-3005.pdf>;

7. Освітня програма: ВІМ технології в будівництві та цивільній інженерії. URL: <https://pgasa.dp.ua/selection-committee/speciality/m-budivnitstvo-ta-inzheneriya/m-vim-tehnologiyi-v-budivnytstvi-ta-tsyvilnij-inzheneriyi/>

8. Орлюк Олена TISC: розвиваємо інноваційну екосистему разом із міжнародною спільнотою URL:[https://thepage.ua/ua/experts/tisc-rozvivayemo-innovacijnu-ekosistemu-razom-iz-mizhnarodnoyu-spilnotoyu](https://thepage.ua/ua/experts/tisc-rozvivayemo-innovacijnu-ekosistemu-razom-iz-mizhnarodnoyu-spilnotoyu;);

9. Підоричева І. Ю. Інноваційна екосистема Придніпровського економічного району: актори, їх якість та повнота. Вісник економічної науки України Вісник економічної науки України. 2020. № 1 (38). С. 116-130. DOI: URL:[https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).116-130](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).116-130);

10. Центр підтримки технологій та інновацій (TISC) УДУНТ URL: <https://ust.edu.ua/nauka/czentr-pidtrymky-tehnologij-ta-inovaczij-tisc/>;

11. Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансфер технологій: зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (27–28 берез. 2025 р.) / за ред. В. О. Петренка, В. М. Молоканової, П. Г. Перерви, Г. К. Дорожка; УДУНТ, УКРНЕТ, НДІВ НАПрН України. – Електрон. вид. – Дніпро : УДУНТ, 2025. – 1153 с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПРАКТИК І ПРАВОВИХ ВИКЛИКІВ

Євсєєва Г. П.,

*д. н. держ. упр., професор кафедри публічного управління та права
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Алімов Н. Р.

*аспірант
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Цифрова трансформація територіальних громад стала одним із ключових напрямів модернізації місцевого самоврядування в умовах воєнного та післявоєнного відновлення України. Створення електронних сервісів, геоінформаційних систем, порталів відкритих даних, модулів управління ресурсами та мобільних застосунків формує новий тип цифрової інфраструктури громади – цифрову платформу.

Водночас цифрова інфраструктура породжує нові юридичні виклики, зокрема у сфері інтелектуальної власності, доступу до даних, ліцензійного регулювання, кібербезпеки та прав на програмне забезпечення. Питання ІВ стає

критичним, оскільки визначає, кому належать ключові цифрові активи громади та чи здатна вона самостійно управляти власними інформаційними ресурсами.

Поняття цифрової платформи територіальної громади є об'єктом інтелектуальної власності, оскільки цифрова платформа громади – це інтегрована система, до якої входить:

- офіційний вебпортал громади;
- модулі електронних послуг;
- систему документообігу;
- реєстри та бази даних;
- GIS-системи;
- мобільні додатки;
- аналітичні дашборди;
- візуальний контент та дизайн;
- внутрішні інструкції й алгоритми.

Усі ці елементи є об'єктами інтелектуальної власності відповідно до цивільного законодавства. Програмний код, база даних, візуальний інтерфейс, мультимедійний контент – усе охороняється авторським правом або суміжними правами [1].

Наразі ключовою проблемою в контексті інтелектуальної власності є те, що громади часто не володіють майновими правами на створені цифрові системи, а це робить їх залежними від приватних розробників. Наразі нормативно-правова база України, яка регулює управління правами інтелектуальної власності у діяльності громад доволі широка і строката. Зокрема національне законодавство у цій сфері включає чималу низку законів:

- Цивільний кодекс України (книга IV «Право інтелектуальної власності») [7].
- Закон України «Про авторське право і суміжні права» [1];
- Закон «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [4];

- Закон «Про доступ до публічної інформації»[2];
- Закон «Про електронні комунікації» [3];
- Закон «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних»[6];
- Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» [5];

До цього невеликого переліку долучаються й міжнародні документи та стандарти, зокрема: GDPR (регулювання обробки персональних даних); Open Data Directive (ЄС) – регламентація відкритих даних; INSPIRE – стандарти геопросторових даних; Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів та ін.

Як бачимо правове поле є достатньо широким, однак громади часто не мають фахових компетенцій для його застосування. Незважаючи на достатньо широке законодавство щодо інтелектуальної власності цифрових платформ територіальних громад, все ж часто трапляються порушення авторських прав на контент. Серед поширених випадків:

- копіювання дизайну сайтів;
- використання зображень без ліцензій;
- відсутність прав на логотип громади.

Разом з тим постають і постійні ризики кібербезпеки та втрати даних особливо в умовах воєнного стану. Неврегульованість інтелектуальної власності посилює проблеми, зокрема часто трапляються несанкціоновані зміни, втрата резервних копій та доступ сторонніх осіб до цифрових активів під час воєнних дій.

Які кроки необхідно передбачити щодо побудови ефективної системи управління інтелектуальною власністю у цифрових платформах громад, щоб запобігти ризикам. У першу чергу, укладаючи договори із розробниками, обов'язково необхідно передбачити:

- передачу всіх майнових прав на програмний код;
- право громади змінювати та модернізувати систему;
- право експорту та міграції даних;

- використання відкритих API.

Використання відкритих API є не лише технічним рішенням, а **інструментом захисту інтелектуальної власності та цифрового суверенітету громади**. В умовах цифровізації та відновлення України відкриті API мають стати обов'язковою вимогою до всіх цифрових платформ територіальних громад, що створюються за бюджетні кошти.

Другим важливим кроком щодо побудови ефективної системи управління інтелектуальною власністю у цифрових платформах громад є Розробка політики інтелектуальної власності громади, яка має регулювати створення ПЗ у рамках бюджетних проєктів, режим баз даних, права працівників та питання авторства та депонування.

Важливим кроком є нормативне закріплення статусу цифрових даних громади, яке полягає у створенні низки документів, зокрема Положень, які будуть регулювати е-документообіг, резервне копіювання, використання хмарних сервісів та реєстри громади.

Ще однією обов'язковою і невід'ємною складовою побудови ефективної системи управління інтелектуальною власністю у цифрових платформах громад є підвищення цифрової компетентності працівників. Постійне навчання щодо основних аспектів авторського права, відкритих даних та цифрової безпеки, базового IT-менеджменту повинно мати неухильний характер.

Отже, інтелектуальна власність є фундаментальним елементом цифрової трансформації територіальних громад. У сучасних умовах громади мають не лише створювати цифрові платформи, але й юридично забезпечувати їхню стійкість, захищеність та незалежність. Від правильного управління інтелектуальною власністю залежить: контроль над цифровими активами громади, можливість інтеграції в національні системи, безпека персональних та геопросторових даних, конкурентоздатність на ринку муніципальних цифрових послуг.

Сформована система інтелектуальної власності є ключовою передумовою ефективного функціонування цифрових громад у післявоєнному відновленні України.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України. Документ 2811-ІХ, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.12.2025, // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
2. Про доступ до публічної інформації. Закон України. Документ 2939-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 08.08.2025 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
3. Про електронні комунікації. Закон України. Документ 1089-ІХ, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.10.2025 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>
4. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах. Закон України. Документ 80/94-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 20.04.2025 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України. Документ 280/97-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.10.2025 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про Національну інфраструктуру геопросторових даних. Закон України. Документ 554-ІХ, чинний, поточна редакція – Редакція від 31.12.2023 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>
7. Цивільний кодекс України (книга ІV «Право інтелектуальної власності») Документ 435-ІV, чинний, поточна редакція – Редакція від 18.11.2025 // Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

**ЕНЕРГО-ІННОВАЦІЙНИЙ ХАБ М. ДНІПРО.
ПРАКТИЧНА РОБОТА ПО ПРОСУВАННЮ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
ТА ВІДБУДОВІ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ В УДУНТ**

Юрченко Є. Л.

*керівник Енерго-інноваційного хабу,
канд. техн. наук, доцент кафедри залізобетонних і кам'яних конструкцій
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Коваль О. О.

*менеджер Енерго-інноваційного хабу,
канд. техн. наук, с. н. с., доцент кафедри залізобетонних і кам'яних
конструкцій
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Відповідно до Закону України «Про енергоефективність будівель» всі політичні та управлінські рішення українського уряду підвищують вимоги до енергоефективності, що збільшує попит на використання енергоефективного обладнання, технологій, матеріалів. А головне, збільшує вимоги та попит на фахівців з енергетичної ефективності. В сучасних умовах: агресії зі сторони РФ та постійних блекаутів питання енергоефективності перейшло в площину енергонезалежності нашої країни, тому підготовка фахівців для енергоефективної відбудови України є пріоритетним завданням [1].

Забезпечення закладів вищої освіти та професійно-технічних навчальних закладів висококваліфікованими викладачами є однією з найбільших потреб. Наказами Міністерства освіти і науки регулюються система та порядок підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що забезпечує різні форми та можливості отримання нових знань і навичок [1].

Реальна ситуація, що склалася, призвела до невідповідності знань і умінь, отриманих випускниками навчальних закладів, з потребами ринку праці. Значною проблемою абсолютно для всіх випускників, незалежно від рівня їх

теоретичної підготовки, є відірваність знань від практики, невідготовленість до роботи в бізнесі та нерозуміння того, як він працює.

Необхідні заходи для усунення виниклої невідповідності:

- Інтеграція ЕЕ в навчальні програми чинних спеціальностей, перш за все, технічних.
- Розробка стандартів нових професій у сфері ЕЕ і на їх базі нових освітніх стандартів.
- Розробка та популяризація «кар'єрних маршрутів» спільно з бізнесом для фахівців робітничих професій.
- Розробка онлайн-програм для навчання та тестування.
- Створення в регіонах на базі технічних ВНЗ добре оснащених лабораторій / навчальних приміщень для підготовки фахівців в області ЕЕ і ВДЕ, і забезпечення їх максимальною відкритістю для учнів всіх навчальних закладів. Таким чином, необхідно відновити втрачені зв'язки між підприємствами та навчальними закладами.

Інноваційним рішенням такої взаємодії стало створення центрів Energy Innovation Hub, на базі яких можливе об'єднання всіх зацікавлених учасників навколо рішення вузьких конкретних завдань, в рамках навчання, демонстрації, просвітництва та популяризації питань енергоефективності.

Енерго-інноваційний хаб м. Дніпро це підрозділ Українського державного університету науки і технологій [1, 2, 3].

Основні функції Хабу:

- демонстраційна зона енергоефективності – осередок новітніх знань і місце демонстрації новітніх матеріалів, технологій та обладнання в сфері енергоефективності;
- доведення широким колам населення максимум знань про необхідність і можливість енергозбереження в різних сферах життєдіяльності людини;
- платформа для навчальних та просвітницьких заходів в сфері енергоефективності; центр знайомства та комунікації роботодавців та потенційних працівників.

- практична діяльність з енергоефективності в будівництві – оснащена лабораторія з енергоаудиту та енергосертифікації.

Основні результати роботи Енерго-інноваційного хабу розглянемо за п'ятьма стратегічними напрямками діяльності: освітньої, навчальної, наукової, соціальної та міжнародної і практичної.

Завдяки співпраці з хабом в ННІ ПДАБА акредитована освітня програма для другого магістерського рівня «Енергоаудит та енергоефективність в будівництві». Освітні компоненти цієї програми постійно оновлюються та удосконалюються як результат роботи наших фахівців в низці міжнародних грантів. Результати освітньої діяльності графічно представлено на рис. 1.

Рис. 1. Освітня діяльність Енерго-інноваційного хабу.

Наукова, навчальна та практична діяльність Хабу базується на використанні сучасної матеріально-технічної бази: наші магістри самостійно виконують інструментальний енергетичний аудит залучаючи інноваційні технології і інструментарій (рис. 2). Бажаючи поглибити знання в окремих професійних сферах енергоефективності мають змогу закінчити короткострокові курси підвищення кваліфікації (рис. 2).

Рис. 2. Навчальна діяльність і інструментарій енергоаудитора будівель

Випускники ЗВО мають змогу отримати кваліфікаційний сертифікат «Енергетичний аудитор будівель», склавши іспит в кваліфікаційному центрі на базі ДніпроХабу і наступні п'ять років офіційно займатись енергетичною сертифікацією будівель [1, 2, 3].

Окрім освітньо-навчальної, наукової та соціальної діяльності фахівці Енерго-інноваційного хабу активно займаються практичною діяльністю в сфері енергоефективного будівництва та енергоефективної відбудови.

Фахівці ДніпроХабу брали участь при виконанні об'єктів [1, 2, 3]:

- Департамент житлово-комунального господарства та будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Капітальний ремонт покрівель та утеплення фасадів (термомодернізація) будівель по Гагаріна та пр. Металургів в м. Кривий Ріг /20 об'єктів/

- Любимівська сільська територіальна громада (Дніпропетровська область). Капітальний ремонт фасаду Комунального закладу «Загальної середньої освіти I-III ступенів

- Царичанська селищна рада Дніпропетровської області. Реконструкція будівлі Прядівського ліцею (Розділ ЕЕ)

- Підгородненська міська рада Дніпропетровської області. Будівництво дошкільного навчального закладу (ясла-садок) в м. Підгородне
- Одеська обласна рада. Капітальний ремонт фасаду та покрівлі будівлі хірургічного корпусу КНП "Одеський регіональний клінічний протипухлинний центр" в м. Одеса
- Кам'янська міська рада. Реконструкція будівлі Комунального закладу «Дитячо-юнацька спортивна школа №4» в м. Кам'янське

А також чисельні об'єкти з проведенням технічного обстеження, енергетичних аудитів, сертифікації, розробки ПКД на об'єктах соціальної інфраструктури Громад.

В нас створені ідеальні умови для реалізації інновацій, обміну досвідом та різноманітних заходів для представників молоді, бізнесу, влади, будівельників і архітекторів, та всіх, зацікавлених енергетичною ефективністю і відбудовою. Для реалізації наших спільних проєктів обладнане приміщення хабу, що може трансформуватися (відкритий офіс, конференц – зал, виставковий центр). Таким чином, Енерго-інноваційний хаб - це місце, де креативні, ініціативні та талановиті люди зможуть проявити себе на 100% і відчувати енергоефективність в дії. Відбудуємо Україну разом!

Список використаних джерел

1. Сайт Державного агентства ефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saee.gov.ua/>
2. Сайт Громадської організації «Енерго-інноваційний ДніпроХаб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dniprohub.org.ua/>
3. Сайт Енерго-інноваційного Хабу УДУНТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ust.edu.ua/nauka/energo-innovacijnyj-hab/>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТА КВАЛІФІКАЦІЇ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДБУДОВИ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ

Борець М. С.,
аспірант

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Ляховецька-Токарєва М. М.,

*канд. техн. наук, доцент кафедри опалення, вентиляції, кондиціонування та
теплогазопостачання
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Інтеграція відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) в системи опалення, вентиляції та кондиціонування (ОВК) переходить від рівня окремих технологій (PV-панелей, теплових насосів, акумуляторів) до рівня інтегрованих кіберфізичних систем. Згідно з останніми дослідженнями, максимальні ефекти досягаються не стільки за рахунок самих ВДЕ, скільки завдяки їх поєднанню з прогнозовим керуванням, цифровими двійниками та IoT-інфраструктурою, які дозволяють адаптивно управляти енергетичними потоками будинку в реальному часі [1–3].

Технологія цифрового двійника (Digital Twin) інтегрує фізичну систему ОВК та ВДЕ з її віртуальною моделлю. Цифровий двійник збирає актуальні дані з сенсорів у реальному часі, проводить аналіз поведінки системи за допомогою симуляцій і генерує рекомендації для оптимального управління. У цьому процесі застосовуються платформи, такі як MATLAB Simulink, Modelica або TRNSYS, які дозволяють моделювати теплові потоки, роботу фотоелектричних систем і теплових насосів.

Згідно з оглядом Cespedes-Cubides і Jradi (2024) [4], використання цифрових двійників у комерційних будівлях дозволяє знизити

енергоспоживання на 15–25%, підвищити ефективність діагностики несправностей та оптимізувати роботу систем ОВК. Дослідники здійснили систематичний огляд, охопивши 21 приклад використання подібних систем та 6 комерційних платформ. Цей аналіз дозволив ідентифікувати п'ять ключових сфер застосування: моніторинг компонентів, виявлення відхилень, оперативна оптимізація, превентивне обслуговування та моделювання альтернативних сценаріїв.

Окрему групу рішень становлять цифрові двійники, орієнтовані саме на ВДЕ. У роботі [5] розглянуто цифрові двійники для вітрових, сонячних та гібридних систем генерації, підкреслено їхню роль у прогнозуванні виробітку, діагностиці деградації обладнання та координації роботи з системами зберігання енергії.

Розвинена IoT-інфраструктура є фундаментом для цифрової трансформації енергоефективних будівель, оскільки забезпечує постійний контроль та автоматизоване управління мікрокліматом. Сенсорні мережі, що працюють через MQTT, BACnet, KNX чи Modbus, збирають дані про температуру, вологість, концентрацію CO₂, споживання та генерацію енергії. Мікроконтролери Arduino, Raspberry Pi, а також промислові контролери Siemens і Schneider дозволяють інтегрувати IoT у системи ОВК із мінімальними витратами та високою масштабованістю.

Muñiz R. зі співавторами [6] у своєму дослідженні показують, що використання відкритих протоколів (Modbus, KNX, MQTT) та хмарних сервісів дозволяє інтегрувати різноманітне обладнання (PV, теплові насоси, буфери, датчики мікроклімату) в єдину систему управління енергоспоживанням. Після модернізації досліджуваного будинку Sunthalpy витрати на енергію в січні та лютому 2023 року суттєво знизилися: тепловий насос та пов'язані системи спожили електроенергії на суму близько 127 євро (січень) та 50 євро (лютий) замість 527 та 370 євро, передбачених для немодернізованого варіанту. Як наслідок, розрахункові викиди CO₂ від споживання енергії будинками знизилися на 87,4% у січні та на 92,8% у лютому.

Роууатозхі М. зі співавторами [7] на основі систематичного аналізу понад 200 публікацій роблять висновок, що IoT-технології потенційно дають змогу знизити енергоспоживання будівель до 30% та експлуатаційні витрати приблизно на 20 %, але вимагають початкових капітальних інвестицій на рівні близько 15 % кошторису проєкту, а також вирішення проблем кібербезпеки та інтероперабельності.

Важливою тенденцією є створення **інтелектуальних систем енергоменеджменту**, що поєднують IoT-дані з прогнозуванням та оптимізацією. У дослідженні [8] запропоновано гібридну систему, яка об'єднує методи машинного навчання й класичні часові ряди для прогнозу PV-генерації, навантаження та оптимізації роботи накопичувачів. Це підвищує частку відновлюваної енергії та зменшує пікові навантаження.

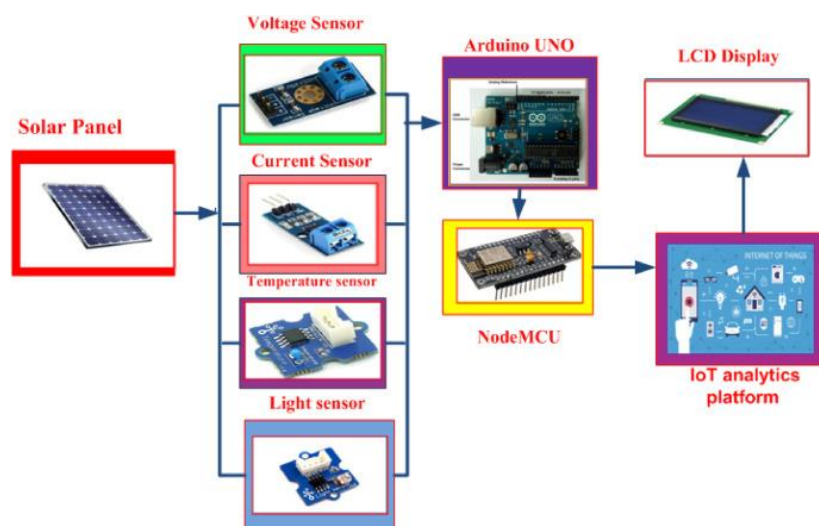

Рис. 1. Опис інтелектуальної системи управління енергією [9].

Сучасне підвищення енергоефективності будівель ґрунтується на поєднанні ВДЕ, цифрових двійників та IoT-інфраструктури. Цифрові двійники моделюють роботу систем ОВК і ВДЕ, виявляють відхилення, прогнозують несправності та оптимізують енергопотоки, що знижує споживання енергії й підвищує надійність. Завдяки технологіям IoT забезпечується постійний моніторинг і узгоджена робота обладнання – від сонячних панелей (PV) та теплових насосів до сенсорних мереж контролю мікроклімату. Практичні приклади демонструють значну економію енергоресурсів і скорочення викидів CO₂. Однак для ширшого впровадження таких рішень необхідно подолати

виклики, пов'язані з розробкою стандартів, забезпеченням інтероперабельності, підвищенням рівня кібербезпеки та зменшенням чималих початкових витрат.

Список використаних джерел

1. Hamdane S., Pires L. C., Gaspar P. D., Silva P. D. Innovative Strategies for Thermal Energy Optimization and Renewable Energy Integration in Net-Zero-Energy Buildings: A Comprehensive Review. *Energies*. 2024. Vol. 17, No. 22. Art. 5664. URL: <https://www.mdpi.com/1996-1073/17/22/5664> (дата звернення: 19.11.2025).

2. Reddy V. J., Hariram N. P., Ghazali M. F., Kumarasamy S. Pathway to Sustainability: An Overview of Renewable Energy Integration in Building Systems. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 2. Art. 638. URL: <https://doi.org/10.3390/su16020638> (дата звернення: 19.11.2025).

3. Minelli F., Ciriello I., Minichiello F., D'Agostino D. From Net Zero Energy Buildings to an energy sharing model – The role of NZEBs in Renewable Energy Communities. *Renewable Energy*. 2024. Vol. 223. Art. 120110. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0960148124001757> (дата звернення: 20.11.2025).

4. Cespedes-Cubides A. S., Jradi M. A review of building digital twins to improve energy efficiency in the building operational stage. *Energy Informatics*. 2024. Vol. 7, Article 11. URL: https://www.researchgate.net/publication/378494818_A_review_of_building_digital_twins_to_improve_energy_efficiency_in_the_building_operational_stage (дата звернення: 20.11.2025).

5. Sharma P., Bora B. J., Deepanraj B., Jarin T. Overview of Digital Twins in Renewable Energy. In: 2024 1st International Conference on Trends in Engineering Systems and Technologies (ICTEST). 2024. P. 1–6. URL: https://www.researchgate.net/publication/381990963_Overview_of_Digital_Twins_in_Renewable_Energy (дата звернення: 21.11.2025).

6. Muñoz R., del Coso R., Nuño F., Villegas P. J., Álvarez D., Martínez J. A. Solar-Powered Smart Buildings: Integrated Energy Management Solution for IoT-

Enabled Sustainability. Electronics. 2024. Vol. 13. P. 317. URL: <https://www.mdpi.com/2079-9292/13/2/317> (дата звернення: 22.11.2025).

7. Poyyamozi M., Murugesan B., Rajamanickam N., Shorfuzzaman M., Aboelmagd Y. IoT – A Promising Solution to Energy Management in Smart Buildings: A Systematic Review, Applications, Barriers, and Future Scope. Buildings. 2024. Vol. 14, Art. 3446. URL: <https://doi.org/10.3390/buildings14113446> (дата звернення: 22.11.2025).

8. Rao C. K., Sahoo S. K., Yanine F. F. IoT enabled Intelligent Energy Management System. Unconventional Resources. 2024. Vol. 4. Art. 100101. DOI: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666519024000293> (дата звернення: 24.11.2025).

9. Rao C. K., Sahoo S. K., Yanine F. F. Demand response for renewable generation in an IoT based Intelligent Smart Energy Management System. In: 2021 Innovations in Power and Advanced Computing Technologies (i-PACT), Kuala Lumpur, Malaysia, 2021, pp. 1–7. DOI: 10.1109/I-PACT52855.2021.9696781 (дата звернення: 25.11.2025).

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЄКТІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ

Гришин С. В.,
аспірант

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Коваль О. О.,

*канд. техн. наук, с. н. с., доцент кафедри залізобетонних і кам'яних
конструкцій*

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У зв'язку з масштабними руйнуваннями житлового фонду внаслідок війни, Україна опинилася перед важливим викликом – не лише відновити зруйноване,

а й зробити це згідно з сучасними вимогами енергоефективності. Саме тому все більшу увагу приділяють проектам з енергоефективної відбудови житлових будинків, які відповідають концепції NZEB (будівель з майже нульовим енергоспоживанням) та європейським стандартам сталого будівництва.

У цьому дослідженні було проаналізовано низку сучасних проектів в Україні та за кордоном, що реалізуються в рамках енергомодернізації або відбудови житлового сектору а також огляду законодавчо-нормативної бази України та ЄС [1-11]. Серед ключових характеристик таких проектів – використання інноваційних теплоізоляційних матеріалів, впровадження систем вентиляції з рекуперацією, встановлення джерел відновлюваної енергії (зокрема сонячних панелей і теплових насосів), а також застосування принципів пасивного будинку.

Особлива увага приділена українським ініціативам, зокрема програмі «Відбудова України», пілотним NZEB-проектам, а також міжнародним грантовим ініціативам, які підтримують впровадження енергоефективних технологій у відновленні житлових будівель.

В цьому дослідженні було проаналізовано шість сучасних проектів з енергоефективної відбудови житлових будинків – три українські й три закордонні.

Приклади проектів реалізованих в Україні

Проект «Енергоефективне село» (Харківська область)

«Енергоефективне село» – це довготривала програма, яка складається з ряду мікропроектів, що мають на меті продемонструвати різні енергоефективні рішення шляхом наочності та доступності. Проект представляє собою демонстраційний майданчик у с. Веселе Харківської області, де зібрана максимальна кількість моделей з енергоефективних технологій і кожен бажаючий має можливість в будь-який час приїхати до с. Веселе та ознайомитися з функціональністю та принципом їх роботи в реальному часі, побачити та проаналізувати роботу обладнання – і це все в одному місці. Такий майданчик працює ефективніше ніж реклама.

У межах цього пілотного проєкту було проведено комплексну реконструкцію зруйнованих приватних будинків за принципами NZEB. Застосовано газоблоки із зовнішнім утепленням, вентиляцію з рекуперацією тепла, сонячні панелі потужністю 5–10 кВт та акумулятори. Річне енергоспоживання на опалення знижено в 4 рази [12].

Відновлення багатоквартирного будинку у м. Ірпінь (ОСББ «Фаворит на Мінеральній»)

Найбільшим будинком, відновленим за програмою «Віднови ДІМ» стала багатопверхівка ОСББ «Фаворит на Мінеральній» (м. Ірпінь).

У будівлі 352 квартири, загальна площа становить 18 тисяч квадратних метрів. Внаслідок бойових дій будівля зазнала значних пошкоджень. У першу чергу постраждав дах споруди, у який було зафіксовано численні влучання боєприпасів. Через вибухи та уламки від обстрілів було суттєво пошкоджено всю конструкцію даху, а також зруйновано вентиляційні канали, довжина яких сягає від 9 до 12 метрів.

Реалізовано заходи з термомодернізації та реконструкції інженерних систем, що дозволило досягти понад 40 % економії енергії на опаленні. Проєкт став прикладом успішної кооперації мешканців та Фонду енергоефективності за принципом «відбудувати краще, ніж було» [13].

ОСББ «ЛІСНА-1», Луцьк – термомодернізація двох будинків (2022–2023)

Об'єкт: два сусідні багатоквартирних будинки ОСББ «ЛІСНА-1» у місті Луцьк.

Тип робіт: термомодернізація за програмою «Енергодім» Фонду енергоефективності, пакет – «Комплексний».

Основні заходи:

- установка індивідуальних теплових пунктів (ІТП) з погодним регулюванням;
- балансування системи опалення, встановлення регулювальних клапанів, теплоізоляція труб в підвалах та технічних приміщеннях;

- утеплення зовнішніх стін та заміна тамбурних дверей і вікон на енергоощадні;

- проведення гідравлічного налаштування системи опалення для рівномірного розподілу тепла.

Фінансування:

- загальна вартість робіт: 11,7 млн грн;
- 8,2 млн грн ($\approx 70\%$) – грант від Фонду;
- 3,5 млн грн – внесок мешканців.
- результати та ефект:

Енергозбереження:

- економія на опаленні – 46,2% у будинку на Вербицького 1; 42,9% у будинку 1А;

- щорічна економія для ОСББ: понад 1,5 млн грн (вер. 1) та 820 тис. грн (вер. 1А);

- економія для квартири (60 м²): $\approx 9,1$ тис. грн (вер. 1) та $\approx 7,9$ тис. грн (вер. 1А);

- зменшення CO₂-викидів: 317,6 т/рік (вер. 1) та 169,1 т/рік (вер. 1А).

Соціальний вплив:

- значне підвищення комфорту проживання – більш рівномірне опалення, теплі під'їзди;

- підвищення ринкової цінності квартир;

ОСББ вже планує подальше покращення: встановлення сонячної електростанції для забезпечення автономності енергоносіїв (через програму «ГрінДім») [14].

Житловий модуль від ГО «Re:Ukraine Housing» (Київщина)

Тимчасове житло, адаптоване до потреб ВПО, було спроектоване з урахуванням енергоефективних рішень: дерев'яний каркас, утеплення ековатою, інфрачервоне опалення з регуляторами, пасивне сонячне освітлення, ПВ-панелі. У модулі досягається низький рівень втрат тепла при збереженні мобільності та адаптивності [15].

Міжнародні приклади:

Проект «EnerPHit» – реконструкція будинку в Гайдельберзі, Німеччина

Стара будівля 1970-х років пройшла модернізацію за стандартом пасивного будинку: утеплення фасадів, дахів, підвалу, герметизація огорожувальних конструкцій, рекупераційна вентиляція. Було досягнуто зниження потреби в теплі до $<25 \text{ кВт} \cdot \text{год} / \text{м}^2 \cdot \text{рік}$.

EnerPHit – це встановлений стандарт Інституту Passive House (PHI) для енергомодернізації існуючих будівель із використанням компонентів Passive House, коли досягнення повного стандарту Passive House економічно або конструктивно недоцільне.

Проектуючи з EnerPHit, застосовується стандартна п'ятірка принципів Passive House:

- утеплення огорожувальних конструкцій;
- мінімізація теплових містків;
- герметичність оболонки ($n_{50} \leq 0.6$);
- вікна Passive House класу;
- вентиляція з рекуперацією тепла.

Сертифікація EnerPHit існує у трьох класах – Classic, Plus та Premium – залежно від PER-попиту (Primary Energy Renewable) та рівня інтеграції відновлюваних джерел енергії.

Існує два методи відповідності стандарту:

- компонентний метод – компоненти повинні відповідати сертифікаційним специфікаціям PHi;
- енергетичний метод – допустимий максимальний попит на опалення не перевищує (для центрально-європейських кліматів) $25 \text{ кВт} \cdot \text{год} / (\text{м}^2 \cdot \text{рік})$.

Стандарт допускає поетапну реконструкцію (step-by-step retrofit) із попередньою сертифікацією після першого етапу (EnerPHit Retrofit Plan), після якого можна досягти повної сертифікації.

Будівля Палацу Граймберг (Palais Graimberg) розташована безпосередньо під Гайдельберзьким замком (Німеччина) та використовується як офісна споруда, де розміщені кабінети першого заступника мера, відповідальної особи з питань довкілля, громадських послуг та інтеграції, а також відділ міського планування.

Завдяки комплексній енергетичній реконструкції вдалося досягти скорочення енергоспоживання на опалення приблизно на 50%—від початкових $200 \text{ кВт} \cdot \text{год} / \text{м}^2$ на рік до близько $90 \text{ кВт} \cdot \text{год} / \text{м}^2$ на рік. Однак, реалізація цих заходів мала враховувати специфіку історичної будівлі, а отже бути максимально непомітною зовні, оскільки стандартна теплоізоляція зовнішніх стін могла завдати шкоди історичній цінності об'єкта.

У зв'язку з цим архітектори спільно з міським департаментом з питань енергетики розробили індивідуальний набір заходів. Зокрема, було проведено утеплення перекриття верхнього поверху та покрівлі без демонтажу історичної цегляної черепиці. Встановлено нові, спеціально виготовлені віконні конструкції, які ідеально вписуються в історичний вигляд фасаду забезпечуючи при цьому надійне утримання тепла всередині приміщень.

Оскільки зовнішнє утеплення було неможливим, застосували внутрішнє утеплення стін шаром пористого бетону завтовшки 5 см, що дозволило вдвічі

зменшити коефіцієнт теплопередачі приблизно для 80% всіх стін будівлі. Цей захід мав найбільший вплив на скорочення тепловтрат. Завершенням реконструкції стала повна заміна трубопроводів системи розподілу тепла та оновлення електричних мереж, що додатково зменшило енергоспоживання.

За результатами моніторингу, проведеного через три роки після завершення реконструкції, реальне енергоспоживання Палацу Граймберг на опалення навіть нижче прогнозованих 90 кВт·год/м² на рік, що підтверджує ефективність застосованих заходів.

Окрім суттєвого скорочення енергетичних витрат, заміна всіх зношених труб дозволила перетворити приміщення у високоякісні офісні площі для адміністративного персоналу, а також створити унікальні, репрезентативні простори для проведення офіційних зустрічей найвищого рівня у місті [16].

Енергетичний ретрофіт у Франції: «Puccini house», Ніцца (2023)

Дослідження та аналіз моделювання для модернізації існуючого французького «будинку Пуччіні» з використанням стратегій «пасивних, енергоефективних будівельних систем та відновлюваних джерел енергії» для досягнення цілі NZEB у середземноморському кліматі Ніцци.

За допомогою Design builder 7.0 розраховано варіанти енергоефективних заходів модернізації з використанням двох сценаріїв (пасивна модернізація; енергоефективна будівля та варіант досягнення NZEB).

Оцінюючи ефективність енергоефективної модернізації за допомогою % скорочення енергоспоживання, реалізація високоефективної оболонки будівлі досягається за допомогою теплоізоляції зовнішньої стіни (46,82%), покращеної герметичності (20,39%), теплоізолюваним компонентом похилого даху (33,03%) та високоефективним типом вікон – системою скління (3,35%) з максимальним співвідношенням вікон до стін (5,53%).

Максимально енергоефективні рішення з модернізації забезпечують значне скорочення енергоспоживання приблизно на 90% від базового рівня. Глибока модернізація французького будинку відповідає цілям NZEB, оскільки вона скорочує базове енергоспоживання з 194,37 кВт·год/м²/рік до 23,98

кВт·год/м²/рік за допомогою пасивних і активних стратегій. Решта енергетичних потреб задовольняється за рахунок інтеграції фотоелектричних панелей на місці (EUI = -27,71 кВт·год/м²/рік), які забезпечують збільшення виробництва енергії на 15,5%, одночасно повертаючи енергію в мережу (-3,73 кВт·год/м²/рік).

Результати цього дослідження слугують орієнтиром для модернізації традиційних французьких односімейних будинків, одночасно сприяючи досягненню цілі NZEB [17].

Пілотний проект Energiesprong в Італії, Corte Franca (Ломбардія)

Перший проект Energiesprong у Південній Європі було завершено в муніципалітеті Корте-Франка (BS). Вперше в Італії будівлю було модернізовано до сейсмостійкої будівлі NZEB (New Energy Building) з використанням технологій, що використовуються поза майданчиком. Збірні панелі були зібрані менш ніж за тиждень, без перешкод для мешканців і за тією ж вартістю, що й традиційне будівництво. Без газове будівництво, виробництво енергії на місці та покращена ізоляція значно зменшать сукупні викиди до 2050 року понад 75% порівняно з допроектним станом.

Проект передбачав нові фасади та дах із збірних дерев'яних панелей з новим фундаментом по зовнішньому периметру.

Системне рішення будівлі повністю електричне з тепловим насосом, фотоелектричною системою з накопичувачем енергії та сонячною термосистемою. Нові системи розташовані на горищі, а розподіл опалення та гарячого водопостачання використовує вертикальні шахти, створені в нових фасадах, які можна оглядати зовні для технічного обслуговування протягом усього життєвого циклу будівлі [18].

Результати впровадження цього проекту:

- рівень енергоефективності NZEB: індекс споживання невідновлюваної енергії -80% (від 214 кВт·год/м²рік до 41 кВт·год/м²рік);
- покращення сейсмічних характеристик: стрибок на два класи та перехід індексу вразливості з 0,09 до 0,60;
- зменшення незручностей для мешканців: встановлення нової конструкції

будівлі без риштування менш ніж за тиждень, а внутрішні роботи обмежуються заміною радіаторів на нові повітряні розподільники для опалення/охолодження;

- повністю електричне системне рішення: інтегрована сонячна термальна система з тепловим насосом для виробництва гарячої води (покриття 57% річної потреби), фотоелектрична система потужністю 20 кВтпк та система накопичення енергії 46 кВт·год (покриття 103% річної потреби);

- зменшення впливу на навколишнє середовище: на 55% менше CO₂ порівняно з реконструкцією з використанням традиційних технологій та на 75% менше порівняно зі станом до втручання.

Будівлі з близьким до нульового споживання енергії (nZEB) є перспективними в Україні через їхній внесок в енергетичну незалежність, економічну вигоду та екологічну стійкість. Також це важливо для європейської інтеграції, оскільки відповідає директивам ЄС. Такі будівлі потребують значно менше енергії із зовнішніх джерел, значну частину якої покривають за рахунок відновлюваних джерел, таких як сонце і вітер.

Список використаних джерел

1. ДБН В.2.2-15-2019 «Житлові будинки. Основні положення»;
2. ДБН В.2.6-31:2021 «Теплова ізоляція та енергоефективність будівель»;
3. ДБН В.1.2-8:2021 «Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища»;
4. ДБН В.2.5-67:2013 Опалення, вентиляція та кондиціонування повітря. – Чинний від 01.01.2014. – Київ: Мінрегіонбуд, 2013. – 141 с.
5. Інструментальний енергоаудит: навчальний посібник / Юрченко Є. Л., Коваль О. О., Ляховецька-Токарєва М. М., Нікіфорова Т. Д., Косенко Л. В., Бондаренко А. В., Демідов О. Л., Соколова К. В. – Дніпро, 2025. – 277 с. (електронне видання)
6. ДСТУ Б В.2.2-39:2016 Методи та етапи проведення енергетичного аудиту будівель. Державне підприємство «Державний науково-дослідний інститут будівельних конструкцій», Київ, 2016;

7. ДСТУ 9191:2022 Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель;
8. ДСТУ ISO 9869:2007 Теплоізоляція. Будівельні елементи. Натурні вимірювання теплового опору та коефіцієнта теплопередавання;
9. ДСТУ Б В.2.6-101 Метод визначення опору теплопередачі огорожувальних конструкцій;
10. ДСТУ Б В.2.6-101:2010. Метод визначення опору теплопередачі огорожувальних конструкцій;
11. Начальні матеріали «Просування енергоефективності та імплементація Директиви ЄС з енергоефективності в Україні», який реалізується в Україні компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH» за дорученням Уряду Німеччини;
12. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://forum.o2.ua/ua/projects/118?utm_source=chatgpt.com
https://decentralization.ua/news/10438?fbclid=IwAR2zlkTVN1Y6c_KgMEJWU4-ojZtNIhmvAxyhxyfq9tpgYdgQLEG66E7jWCw&utm_source=chatgpt.com
13. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ua-energy.org/uk/posts/yak-pryskoryty-vidbudovu-pidsumky-ta-perspektyvy-prohramy-vidnovydim?utm_source=chatgpt.com
14. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://eefund.org.ua/novyny/termomodernizacziya-dvoh-budynkiv-osbb-lisna-1/?utm_source=chatgpt.com
15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.reukraine.org/?utm_source=chatgpt.com
<https://jrnل.knutd.edu.ua/index.php/artdes/article/download/1448/1350/2718>https://www.balbek.com/reukrainepilot-eng?utm_source=chatgpt.com
16. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://passipedia.org/certification/enerphit?utm_source=chatgpt.com
https://www.c40.org/case-studies/energy-retrofits-protecting-the-cultural-heritage-in-heidelberg/?utm_source=chatgpt.com
17. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://www.mdpi.com/2075->

[5309/13/3/833?utm_source=chatgpt.com](https://www.energiesprong.it/corte-franca-bs/?_gl=1*_jm7xww*_up*MQ..*_ga*MTY2Nzc2NTA3NS4xNzU0MTI5NDg3*_ga_9W16F2XGJL*czE3NTQxMjk0ODckbzEkZzEkdDE3NTQxMjk1NTQkajYwJGwwJGgw)

18. [Електронний ресурс] – Режим доступу

https://www.energiesprong.it/corte-franca-bs/?_gl=1*_jm7xww*_up*MQ..*_ga*MTY2Nzc2NTA3NS4xNzU0MTI5NDg3*_ga_9W16F2XGJL*czE3NTQxMjk0ODckbzEkZzEkdDE3NTQxMjk1NTQkajYwJGwwJGgw

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАПЕРУ З ОПАЛОГО ЛИСТЯ КОМПАНІЇ RELEAF PAPER

Давидова Є.О.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Шмаков І.В.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Саньков П. М.,

*канд. техн. наук, проф. кафедри екології та охорони навколишнього
середовища
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Целюлозно-паперова промисловість є однією з традиційних галузей промисловості, яка водночас характеризується значним негативним впливом на довкілля. Виробництво паперу в класичному розумінні ґрунтується на використанні деревини як основної сировини, що супроводжується масштабною вирубкою лісів, значним водо- та енергоспоживанням, а також викидами забруднюючих речовин у навколишнє середовище [1; 2]. У сучасних умовах поглиблення екологічної кризи та впровадження принципів сталого розвитку

особливої актуальності набуває пошук альтернативних джерел сировини та екологічно безпечних технологій виробництва паперу. Одним із перспективних напрямів розвитку галузі є використання недеревної рослинної сировини та органічних відходів. Такий підхід дозволяє не лише зменшити антропогенний тиск на лісові екосистеми, а й вирішувати проблему накопичення біовідходів у містах. У цьому контексті особливу увагу привертає діяльність української компанії Releaf Paper, яка розробила інноваційну технологію виготовлення паперу з опалого листя [8; 9]. Актуальність дослідження також зумовлена зростаючою роллю інтелектуальної власності у розвитку інноваційних технологій. Ефективний правовий захист результатів інтелектуальної діяльності забезпечує конкурентоспроможність підприємств, стимулює інноваційну активність і створює умови для виходу на міжнародні ринки.

Метою дослідження є аналіз екологічних особливостей технології виготовлення паперу з опалого листя компанії Releaf Paper та визначення ролі інтелектуальної власності у правовому захисті цієї інноваційної розробки.

Основні завдання дослідження: проаналізувати екологічні наслідки традиційних технологій виробництва паперу; розглянути альтернативні джерела сировини та сучасні екологічні тренди в паперовій галузі; дослідити особливості технології Releaf Paper; охарактеризувати механізми правового захисту інтелектуальної власності компанії.

Питання розвитку паперової промисловості та її впливу на довкілля широко висвітлені в наукових і прикладних дослідженнях. У працях, присвячених технологіям паперового виробництва, розглядаються класичні способи отримання целюлози, механічні й хіміко-технологічні процеси переробки деревини та їхні екологічні наслідки [1; 5]. Значна увага приділяється проблемам вирубування лісів і раціонального природокористування [4]. Окремий напрям досліджень стосується альтернативних джерел целюлози – використання сільськогосподарських відходів, макулатури, трав'янистих рослин та інших недеревних матеріалів [2; 6; 7]. У публікаціях також аналізуються світові тенденції розвитку екологічного пакування та циркулярної економіки [6;

7]. Разом із тим, питання правового захисту інноваційних еко технологій у паперовій галузі недостатньо комплексно розглянуте. Окремі публікації присвячені діяльності компанії Releaf Paper та її бізнес-моделі [8–10; 12], проте аналіз патентного захисту технології потребує узагальнення.

Традиційне виробництво паперу базується на переробці деревини шляхом отримання целюлози з подальшою механічною або хімічною обробкою [1]. Такий виробничий підхід є ресурсномістким і характеризується значними витратами води та енергії, що ускладнює дотримання сучасних екологічних стандартів. Крім того, широке застосування цієї технології призводить до негативного впливу на довкілля, що проявляється у виснаженні природних ресурсів та збільшенні антропогенного навантаження. Зазначені особливості традиційних технологій зумовлюють необхідність переходу до екологічно орієнтованих альтернатив. У цьому контексті сучасні екологічні тренди передбачають використання вторинної та альтернативної сировини, зокрема макулатури й органічних відходів, що дозволяє зменшити споживання деревної сировини та знизити загальний екологічний вплив виробництва [2; 6]. Перероблення опалого листя повністю відповідає принципам циркулярної економіки та сприяє зменшенню обсягів захоронення відходів, що є особливо актуальним для міських територій [7].

Зазначений підхід дозволяє поєднати вирішення екологічних проблем із отриманням корисного продукту у вигляді целюлози. Практичним прикладом реалізації такого підходу є діяльність компанії Releaf Paper, яка розробила технологію виготовлення паперу з опалого листя [8; 9]. Застосування цієї технології дає можливість отримувати целюлозу без використання деревини. За даними компанії, з 2,3 тонни опалого листя можливо отримати одну тонну целюлози, що еквівалентно збереженню близько 17 дерев, що підтверджує доцільність використання зазначеної сировини. Технологічний процес, запропонований компанією Releaf Paper, не передбачає застосування агресивних хімічних реагентів. Отримана целюлоза використовується для виготовлення пакувального паперу та картону, що відповідає сучасним вимогам екологічності

продукції [10; 12]. Важливою складовою діяльності Releaf Paper є правовий захист результатів інтелектуальної діяльності. Компанія здійснює патентування власної технології в Україні та подає міжнародні заявки за процедурою РСТ [11; 12]. Окрім цього, використовується торговельна марка Releaf® та механізми охорони комерційної таємниці, що забезпечує захист технології та створює умови для стабільного розвитку компанії.

Проведений аналіз показав, що паперова промисловість потребує переходу до сталих і екологічно безпечних технологій виробництва. Використання альтернативної сировини, зокрема опалого листя, є доцільним напрямом зменшення негативного впливу паперового виробництва на довкілля. Досвід компанії Releaf Paper демонструє можливість отримання целюлози без використання деревини та підтверджує ефективність застосування екологічно орієнтованих технологій. Важливу роль у розвитку компанії відіграє правова охорона інтелектуальної власності, яка забезпечує конкурентоспроможність і створює підґрунтя для міжнародного розвитку. Таким чином, поєднання екологічних інновацій у паперовій галузі та ефективних механізмів правового захисту результатів інтелектуальної діяльності є важливим чинником формування сучасної паперової промисловості.

Список використаних джерел

1. Paper-making technology. *UD-Machine*. Доступно за посиланням: <https://ud-machine.com/uk/blog/paper-making-technology/>
2. Вплив паперових виробів на навколишнє середовище, перероблення та альтернативні матеріали. *KPF.ua*. Доступно за посиланням: <https://www.kpf.ua/vplyv-paperyv-na-navkolyshnye-seredovyshe-pereroblennya-ta-alternatyvni-materialy-vplyv-paperyv-na-navkolyshnye-seredovyshe-pereroblennya-ta-alternatyvni-materialy/>
3. Історія розвитку паперу: від папірусу до целюлозної крафт-бумаги. *Pack.ua*. Доступно за посиланням: <https://pack.ua/uk/articles/upakovka-stati/polezhie-statii-o-kraft-bumage/istoriya-razvitiya-bumagi-ot-papirusa-v-drevnosti-do-tsellyuloznoy-kraft-bumagi-segodnya-chast-3>

4. Як подолати проблеми деревообробки. *Економічна правда*. Доступно за посиланням: <https://epravda.com.ua/biznes/yak-podolati-problemi-derevoobrobki-813154/>
5. Cellulose processing machinery. *UD-Machine*. Доступно за посиланням: <https://ud-machine.com/uk/blog/cellulose-processing-machinery/>
6. Світові тенденції екопакування. *EvoPack*. Доступно за посиланням: <https://evopack.com.ua/svitovi-tendencziyi-ekopakuvannya/>
7. Тенденції екопакування. *ModernPak*. Доступно за посиланням: <https://modernpak.com.ua/svit-tendenshion-eco-pack/>
8. Український виробник паперу Releaf Paper готується до інвестраунду. *Mind.ua*. Доступно за посиланням: <https://mind.ua/news/20268646-ukrayinskij-virobnik-paperu-z-opalogo-listya-releaf-paper-gotuetsya-provesti-investraund-na-16-mln-ev>
9. The story of Releaf Paper. *Greencubator*. Доступно за посиланням: <https://greencubator.info/story-of-releaf-paper/>
10. Бізнес на опалому листі: як Releaf Paper змінює екологічну індустрію Європи. *MC.today*. Доступно за посиланням: <https://mc.today/uk/biznes-na-opalomu-listi-yak-ukrayinskij-startap-releaf-paper-zminyuye-yevropejsku-ekologichnu-industriyu/>
11. Український науковець – фіналіст премії 2024. *NIPO.gov.ua*. Доступно за посиланням: <https://nipov.gov.ua/ukrainskyi-naukovets-finalist-2024/>
12. Releaf Paper запустила пілотну лінію виробництва. *Vector (VCTR.media)*. Доступно за посиланням: <https://vctr.media/ua/releaf-paper-zapustyla-pilotnu-liniyu-vyrobnycztva-na-osnovi-opalogo-lystyayak-cze-vplyne-251810/>

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЄКТІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОЇ ВІДБУДОВИ СОЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

Коваль А. С.,
аспірант

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Юрченко Є. Л.,

*канд. техн. наук, доцент кафедри залізобетонних і кам'яних конструкцій
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

В результаті війни, що триває, Україна зазнала величезної шкоди для економіки та суспільного добробуту з точки зору соціальної інфраструктури. Після перемоги у війні Україна має шанс відбудувати громадські та житлові будівлі за новими принципами зеленого будівництва. Це, в свою чергу, приведе до зменшення кількості природних ресурсів, що споживаються будівельною галуззю, та зменшення кількості забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу, і є критично важливим для досягнення цілей сталого розвитку.

В рамках наукового дослідження було здійснено ґрунтовний огляд наукових джерел, законодавчо-нормативної бази України та ЄС, щодо контролю якості теплозахисної оболонки будівлі при енергоефективній реконструкції будівель соціальної інфраструктури [1-11] та проаналізовано проекти з енергоефективної відбудови в Україні та країнах ЄС. Усі проекти відповідають концепції Build Back Better (відбудова з підвищеною енергоефективністю) і використовують сталий підхід.

Проекти які реалізовані в Україні

1. Енергоефективна реконструкція шкіл у Вінницькій області

Проекти реконструкції шкіл у Вінницькій області у селах Стрижавка та Міз'яківські-Хутори, вартістю 380 000 та 205 000 євро відповідно, були реалізовані в рамках Програми відновлення України, спільної ініціативи

Європейського Союзу та Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), спрямованої на допомогу українським муніципалітетам у відновленні соціальної інфраструктури.

Школи були оснащені енергоефективними технологіями, включаючи оновлену ізоляцію стін і даху, встановлено LED-освітлення та сенсори руху, а також нові енергоефективні вікна та двері, що є ключовим на тлі дефіциту енергії, спричиненого російським вторгненням в Україну. Ці покращення мають забезпечити безпечніше та комфортніше середовище для навчання та роботи, а також зменшити витрати на опалення та викиди вуглецю.

Результат цих проєктів: зниження CO₂ до -30 %, економія теплової енергії ~-15 % на рік, покращення умов для понад 700 учнів та 100 працівників [12].

2. Реконструкція 33 соціальних будівель у Чернівцях

Проєкт Nefco в Чернівцях за підтримки Швеції і ЕЗР охоплював капітальний ремонт 16 шкіл, 15 дитячих садків та 2 закладів охорони здоров'я, а також включав термомодернізацію огорожувальних конструкцій будівель та заміну систем опалення, встановлення вентиляції з рекуперацією, нові вікна та LED-освітлення.

Енергоефективні вдосконалення зменшили споживання енергії, що призвело до економії первинної енергії на 39%. За оцінками, ці зміни заощадять міському бюджету близько 1,73 млн євро щорічно. Крім того, проєкт покращив середовище в приміщеннях, забезпечивши комфортний температурний діапазон 19–22°C, покращив якість повітря та краще освітлення, що принесло користь приблизно 17 800 дітям та персоналу, а також 23 000 пацієнтам. Проєкт також розширив можливості міста щодо розміщення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та забезпечення їх доступу до основних соціальних послуг [13].

3. Horenka Clinic, Київська область

Відбудова амбулаторії у селі Горенка Бучанського району Київської області, в яку на початку повномасштабної війни влучив російський снаряд, є успішним прикладом зеленої відбудови на основі проєктування NZEB (будівля з майже нульовим споживанням енергії).

Ця лікарня стала пілотним проектом зеленого відновлення, який ініціювала міжнародна організація Greenpeace разом із українськими організаціями «Екодія», «Екоклуб Рівне» та «Перемога України».

З моменту перебудови клініки в ній встановлено тепловий насос потужністю 20 кВт (один з найсучасніших та екологічно чистих засобів теплопостачання), а також сонячна станція потужністю 12 кВт з батареєю на 8 кВт. «Зелена» перебудова системи опалення дозволила підвищити енергоефективність будівлі, зменшити її вплив на навколишнє середовище та знизити витрати на опалення на 80 %. Завдяки своїй сонячній електростанції клініка має автономне живлення та може працювати навіть під час відключень електроенергії без генератора. Всі витрати на реконструкцію повністю окупляться за 6-7 років завдяки економії електроенергії та власному виробництву електроенергії клінікою [14].

4. Універсальні енергоефективні проєктні рішення (GIZ / Nzeb Hub KNUCA)

Під час розроблення типових проєктів реконструкції шкіл і дитсадків у рамках методичних рекомендацій «Основи проєктування та реконструкції енергоефективних будівель шкіл з покращеними екологічними характеристиками» (2024 рік). Ці методичні рекомендації розроблені на замовлення Міністерства розвитку громад та територій України за підтримки проєкту GIZ, у партнерстві з ГО «Жива планета» та Nzeb Hub KNUCA (Київський національний університет будівництва та архітектури).

Після реконструкції ліцей став безбар'єрним та облаштованим підйомниками, пандусами, універсальними вбиральнями для дітей з особливими потребами. Крім того, у ліцеї сучасні класні кімнати, багатофункціональні простори та укриття, яке слугуватиме безпечним прихистком під час обстрілів та простором для позакласних занять у мирний час.

Проєкт відповідає стандартам енергоефективності класу А та включає в себе рішення з відновлюваних джерел енергії. Значна частина будівельних матеріалів та виробів сертифікована за стандартами екологічного маркування

відповідно до ДСТУ ISO 14024:2018. Проект також інтегрує виробу з переробленого пластику, такі як сітки для трави. Туалети оснащені системою повторного використання води, а на території школи резервуар для зберігання дощової води для зрошення зелених насаджень [15].

5. Проекти в Макарові, Київська область

Європейський Союз підписав угоду з Макарівською міською радою (Бучанський район Київської області) про відновлення та реконструкцію громадських будівель, пошкоджених або зруйнованих внаслідок широкомасштабної агресії росії проти України. Символічно, що ця подія відбулася напередодні річниці визволення Макарівської громади від російських окупантів – 1 квітня 2022 року.

Проект вартістю 15 750 000 євро спрямований на будівництво двох дитячих садків, а також відновлення двох лікарняних об'єктів та школи в Макарові.

Війна все ще триває, але Україна відновлюється завдяки підтримки ЄС. З початку повномасштабної війни ЄС мобілізував загалом близько 67 мільярдів євро на допомогу Україні та українцям [16]. Будівлі відповідають сучасним технічним вимогам щодо енергоефективності і екологічності

Приклади реалізованих проектів з ЄС

1. Проект декарбонізації Queen's Medical Centre (QMC), Nottingham

Проект енергоефективної реконструкції Queen's Medical Centre (QMC) у Ноттінгемі, Велика Британія – одного з флагманів NHS (National Health Service – Національна служба охорони здоров'я) щодо сталої медичної інфраструктури

Загальна вартість – близько £64 млн, з яких £15 млн інвестовано в енергетичний центр з геотермальними тепловими насосами [17].

Лікарні Ноттінгемського університету NHS Trust розпочали 15-річну програму роботи з підвищення енергоефективності та скорочення викидів від опалення та охолодження. Компанія співпрацює з E.ON, щоб встановити нову геотермальну систему опалення та охолодження в Медичному центрі королеви в Ноттінгемі. Завдяки стратегічним партнерствам та фінансуванню планується розширити діяльність та пришвидшити впровадження сталих рішень для

нагальних глобальних проблем охорони здоров'я.

Основні технічні рішення

Заміна вікон: ~12 000 одиниць встановлено нові енергоефективні двокамерні вікна, що забезпечують покращення теплоізоляції ($U \approx 1,3 \text{ Вт/м}^2 \cdot \text{К}$, замість $\approx 5 \text{ Вт/м}^2 \cdot \text{К}$) та шумоізоляції. Загальна площа замінених вікон – 18 000 м² [18]. Willmott Dixon+1NUH+1.

Геотермальна система опалення та охолодження: підземне теплове сховище: 64 свердловини глибиною до 250 м, що забезпечують енергію тепловим насосам [19]. Чотири високоефективні теплові насоси: перший етап – 4 МВт обігріву та 2,88 МВт охолодження; у майбутньому – до 8 МВт обігріву та до 5,8 МВт охолодження. Система перехоплює та повторно використовує надлишкове тепло, знижуючи енергетичні втрати

Бізнес-управління енергоспоживанням: впровадження діджитал BEMS (Building Energy Management System) для моніторингу в режимі реального часу та оптимізації роботи систем на основі аналітики. Покращення керування роботою систем HVAC, більш ефективне використання енергії, зменшення витрат.

Результати та ефективність

- Зниження викидів CO₂ на ~10 000 тонн щорічно (~30% у першій фазі, до ~43% після повної реалізації)

- Покращення комфорту: більш стабільний температурний режим, зниження шуму, природне освітлення – позитивні відгуки персоналу та пацієнтів [20].

- Зниження операційних витрат – з урахуванням енергоменеджменту та оптимізації систем, значна економія на паливі й електроенергії.

2. Нідерландська програма Energiesprong

Energiesprong (переклад із нідерландської – «енергетичний стрибок») – програма глибокої термомодернізації наявного житлового фонду за стандартом Net Zero Energy (NZE): будинок виробляє стільки, скільки сам споживає – на опалення, гарячу воду та електропобутову енергію. Суперізолювані збірні

фасади максимізують енергоефективність, а відновлювальні технології гарантують, що будинок генерує стільки енергії, скільки потрібно мешканцю.

3. Greenhouse (Лідс, UK)

Greenhouse – це восьмиповерховий багатофункціональний блок еко-квартир у Бістоні Лідс. Будівля набула свого нинішнього вигляду в 2010 році, після реконструкції комплексу Shaftesbury House, який був побудований у 1938 року. Як Шефтсбері-хаус, будівля була відома своїм технологічно інноваційним, модерністським житлом для трудових мігрантів. Як Greenhouse, вона була відзначена підходом до сприяння екологічній та соціальній стійкості, який набагато випереджає більшість будівельної галузі Великобританії.

Будівля була, облицьована високоефективною ізоляцією.

Енергія для опалення надходить через 44 панелі які встановлені на даху, та завдяки геотермальному опаленню через дві вісімдесяти метрові свердловини, що дозволяло конденсувати тепло з природного резервуара під будівлею. Електрична система опалення була встановлена як резервна.

Обігрів та охолодження приміщень досягається за допомогою центрального теплопостачання на основі теплообміну, інтегрованої в систему водяного опалення та охолодження і здійснюється за допомогою системи кондиціонування повітря. Замість того, щоб викидатися в атмосферу, відпрацьоване тепло з теплих частин будівлі може передаватися в холодні частини будівлі (наприклад, житлові будинки, що виходять на північ), або використовуватися для підігріву води.

У будівлі є дві вітрові турбіни, які постачають електроенергію для комунального освітлення та ліфтів. Освітлення коридору контролюється датчиками. Також виконується індивідуальний моніторинг енергоспоживання, збір поведінкових даних та соціальні ініціативи.

Крани аерують воду, що дозволяє знизити витрату на 25%. Дощову та побутові стічні води від миття збирають, фільтрують та використовують для змиву туалеті [21].

Загальні висновки по аналізу сучасних проєктів з енергоефективної

відбудови соціальних об'єктів

Ці кейси можуть слугувати зразковою моделлю для реалізації пілотних проєктів в Україні, з адаптацією під соціальні об'єкти: школи, дитсадки, лікарні або гуртожитки з встановленням СЕС, теплових насосів, сучасної вентиляції та енергосистем моніторингу. Використання ВДЕ підвищують екологічність та надійність системи та зниження викидів CO₂. Це є яскравим прикладом того, як енергоефективна реконструкція соціальних об'єктів може бути інноваційною, економічною, екологічною та комфортною водночас.

На сьогодні 10 000+ будинків у Нідерландах, Великій Британії, Франції, Німеччині та Італії тепер є бажаними, комфортними, доступними та декарбонізованими завдяки масштабуванню цього підходу завдяки амбітним та новаторським проєктам, реалізованим по всій Європі.

З огляду даного матеріалу можна зробити висновки:

- **Українські проєкти** чітко реалізують *Build Back Better*: енергоефективність, доступність та сталий розвиток при впровадженні технічних рішень: утеплення фасадів, заміна вікон, вентиляція з рекуперацією, теплові насоси, мікромережі на базі ВДЕ, системи моніторингу.

- **Переваги:** енергозбереження 30–80 % у соціальних об'єктах, покращення комфорту, зниження бюджетних витрат, підвищення енергобезпеки.

- У ЄС акцент зміщується на системність підходу, стійкість матеріалів та поведінковий вплив (monitored living).

Список використаних джерел

1. ДБН В.2.2-15-2019 «Житлові будинки. Основні положення»
2. ДБН В.2.6-31:2021 «Теплова ізоляція та енергоефективність будівель»
3. ДБН В.1.2-8:2021 «Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища»
4. ДБН В.2.5-67:2013 Опалення, вентиляція та кондиціонування повітря. – Чинний від 01.01.2014. – Київ: Мінрегіонбуд, 2013. – 141 с..
5. Інструментальний енергоаудит: навчальний посібник / Юрченко Є.

Л., Коваль О. О., Ляховецька-Токарєва М. М., Нікіфорова Т. Д., Косенко Л. В., Бондаренко А. В., Демідов О. Л., Соколова К. В. – Дніпро, 2025. – 277 с. (електронне видання)

6. ДСТУ Б В.2.2-39:2016 Методи та етапи проведення енергетичного аудиту будівель. Державне підприємство «Державний науково-дослідний інститут будівельних конструкцій», Київ, 2016

7. ДСТУ 9191:2022 Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель.

8. ДСТУ ISO 9869:2007 Теплоізоляція. Будівельні елементи. Натурні вимірювання теплового опору та коефіцієнта теплопередавання.

9. ДСТУ Б В.2.6-101 Метод визначення опору теплопередачі огорожувальних конструкцій

10. ДСТУ Б В.2.6-101:2010. Метод визначення опору теплопередачі огорожувальних конструкцій.

11. Начальні матеріали «Просування енергоефективності та імплементація Директиви ЄС з енергоефективності в Україні», який реалізується в Україні компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH» за дорученням Уряду Німеччини.

12. Представництво Європейський союз [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.undp.org/european-union/press-releases/ukraine-two-renovated-schools-vinnitsia-oblast-open-new-school-year-eu-bank-support?utm_source=chatgpt.com.

13. Nefco [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.nefco.int/news/nefco-continues-to-advance-green-projects-in-ukraine/?utm_source=chatgpt.com

14. Ukraineworld [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukraineworld.org/en/articles/analysis/reconstruction-zaporizhzhya?utm_source=chatgpt.com.

15. CBU [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://kbu.org.ua/en/news/rebuilding-ukraine-energy-efficiency-environmental-sustainability-and-innovative-solutions-in-construction?utm_source=chatgpt.com

16. Support4partnership [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.support4partnership.org/en/news/new-kindergartens-reconstruction-of-hospitals-and-schools-eu-supports-social-infrastructure-rehab-in-makariv-in-the-liberated-kyiv-region?utm_source=chatgpt.com
17. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.edie.net/case-study/nottingham-university-hospitals-nhs-trust-a-multi-million-pound-geothermal-heating-and-cooling-system/?utm_source=chatgpt.com
18. [Електронний ресурс] – Режим доступу: Willmott Dixon+1NUH+1
19. [Електронний ресурс] – Режим доступу: edie.net+4E.ON News+4NUH+4.
20. [Електронний ресурс] – Режим доступу: E.ON NewsE.ON News.
21. [Електронний ресурс] – Режим доступу: en.wikipedia.org

ОЦІНКА ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТЛЕННЯ ОФІСНОЇ БУДІВЛІ

Косенко Л. В.,

*аспірант, асистент кафедри залізобетонних і кам'яних конструкцій,
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Постановка проблеми. Значна частина експлуатаційних витрат у громадських та офісних будівлях пов'язана з роботою систем штучного освітлення та тепловтратами через великі площі скління. У багатьох будівлях, що були зведені до запровадження сучасних нормативів, використовуються застарілі освітлювальні прилади, неефективні схеми їх розташування, а також скління без енергозберігаючих характеристик. Це призводить до надмірного споживання електроенергії, нерівномірності освітленості робочих місць, дискомфорту працівників, а також значних тепловтрат у зимовий період та перегріву приміщень улітку.

Фактичний стан конструкцій часто може відрізнятися від проектних показників через дефекти монтажу та тривалий термін експлуатації. Проведення

інструментального аудиту дозволяє встановити фактичні показники освітлення і рівень тепловтрат огорожувальних конструкцій. Результати вимірювання дають інформацію для проведення модернізації та оцінки реального потенціалу енергозбереження.

Метою дослідження є оцінка фактичного технічного стану та енергоефективності систем штучного освітлення і вітражного скління громадської або офісної будівлі на основі інструментального аудиту, а також визначення оптимальних рішень щодо модернізації, які дозволять знизити енерговитрати, покращити умови освітлення для працівників та зменшити тепловтрати через прозорі конструкції. Для досягнення мети дослідження необхідно:

- виконати вимірювання освітлення робочих місць;
- оцінити рівномірність освітлення та відповідність нормам;
- виявити неефективні схеми розміщення світильників і джерел світла;
- провести тепловізійне обстеження вітражного скління;
- розробити заходи з модернізації для покращення освітлення та зменшення тепловтрат через скління.

Результати дослідження. Об'єктом дослідження є двоповерхова офісна будівля в місті Дніпро загальною площею 617 м². В будівлі існує частково мансардний другий поверх з великим вітражним склінням.

Інструментальний аудит системи освітлення показав, що в будівлі не забезпечено достатній рівень освітлення робочих місць, що призводить до дискомфорту під час роботи працівників. Для оцінки рівня освітлення було застосовано декілька люксометрів. Професійний люксометр Testo 440, призначений для точних вимірювань будь-яких типів ламп та оснащений заводським калібруванням. Другий прилад FLUS MT-912 та смартфон Xiaomi Redmi Note 8 Pro, на який встановлено застосунок Lux, попередньо відкалібрований за результатами вимірювань Testo 440. Результати вимірювань освітлення робочих поверхонь та стін показали, що середній рівень освітлення робочих місць складає 241 Лк, що значно нижче нормативного значення 500 Лк.

Аналіз варіантів модернізації показав, що заміна наявних джерел світла на сучасну енергоефективну систему дозволить знизити споживання електроенергії до 50%.

Тепловізійне обстеження вітражного скління показало наявність тепловтрат у зоні укосів, стиків рам, що підвищує витрати на опалення та погіршує тепловий комфорт. Аналіз варіантів модернізації показав, що заміна склопакетів на енергоефективні системи може зменшити тепловтрати через віконні конструкції до 70%.

Висновки. Проведений аналіз підтвердив, що системи штучного освітлення та вітражного скління мають значний вплив на енергетичну ефективність громадських і офісних будівель. Інструментальний аудит дозволив встановити ряд технічних недоліків, які призводять до значних енергетичних витрат: нерівномірність освітлення, використання неефективних світильників, підвищені тепловтрати через застаріле скління, дефекти монтажу та інфільтрацію. Модернізація освітлення шляхом переходу на більш енергоефективні системи та оптимізація засклення забезпечують скорочення електроспоживання та підвищення комфорту робочих місць.

Комплексний підхід дозволяє підвищити енергоефективність будівлі, зменшити експлуатаційні витрати, покращити умови праці та створити передумови для досягнення сучасних стандартів, включаючи вимоги NZEB. Отримані результати можуть бути використані, як приклад на схожих об'єктах при новому будівництві або реконструкції.

Список використаних джерел

1. Енергетична ефективність будівель. Метод розрахунку енергоспоживання під час опалення, охолодження, вентиляції, освітлення та гарячого водопостачання. ДСТУ 9190:2022. UkrNDNTS, 2022 (in Ukrainian)
2. Теплоізоляція будівель. Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель. ДСТУ 9191:2022. UkrNDNTS, 2023 (in Ukrainian)
3. Теплова ізоляція та енергоефективність будівель. ДБН В.2.6-31:2021. Ukrarkhbudininform, 2022 (in Ukrainian)

4. Demydov O, Kosenko L, Koval O, Yurchenko E. Research and simulation of an office lighting. 2024. [Access mode]: <https://doi.org/10.32347/2409-2606.2024.49.7-15>
5. Світло та освітлення. Освітлення робочих місць. Частина 1. Внутрішні робочі місця. (EN 12464-1) ДСТУ EN 12464-1:2016, "UkrNDNC", 2018.
6. Природне і штучне освітлення. ДБН В.2.5-28:2018, Мінрегіон України, 2018.
7. Світильники зі світлодіодними джерелами світла. Загальні технічні умови. ДСТУ 8546:2015, "UkrNDNC" 2017.

ПАТЕНТНИЙ ЗАХИСТ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

Оліфер Д.О.,

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій

м. Дніпро, Україна

Ляховецька-Токарєва М. М.,

канд. техн. наук, доцент кафедри опалення, вентиляції, кондиціонування та теплогазопостачання

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій

м. Дніпро, Україна

Постановка проблеми. Сучасний розвиток енергетики, зокрема систем теплопостачання та газорозподілу, неможливий без постійного впровадження інноваційних технічних рішень. Нові технології дають змогу підвищувати енергоефективність, зменшувати викиди парникових газів і покращувати безпеку експлуатації. Водночас за відсутності належного правового захисту такі розробки легко копіюються конкурентами, що знижує мотивацію інженерів та інвесторів вкладати кошти у наукові дослідження й дослідно-конструкторські роботи. Тому питання патентного захисту інновацій у сфері енергетики набуває особливої актуальності.

Мета дослідження. Наукове обґрунтування ролі патентного захисту в стимулюванні інновацій у сфері теплопостачання та газорозподілу, аналіз національних та європейських підходів до охорони технічних рішень, а також виявлення можливостей для підвищення конкурентоспроможності українських розробок на міжнародному ринку.

Результати дослідження. У роботі розглянуто поняття та правову природу патенту як охоронного документа, що надає його власнику виключні майнові права на використання винаходу або корисної моделі протягом визначеного строку дії. Показано, що в Україні технічні рішення можуть охоронятися як винахід (за умови відповідності критеріям новизни, винахідницького рівня та промислової придатності) або як корисна модель, для якої застосовується спрощена та швидша процедура набуття прав.[1]

Проаналізовано етапи патентування: подання заявки, проведення формальної та кваліфікаційної експертизи, державна реєстрація та підтримання чинності патенту через сплату щорічних зборів.

Особливу увагу приділено порівнянню національної системи патентного захисту з європейською моделлю, де охорону забезпечує Європейське патентне відомство [3]. Розглянуто можливості використання процедури РСТ для виходу з однією заявкою на декілька зарубіжних ринків. На прикладах інновацій у сфері теплогенерації, використання відновлюваних джерел енергії та підвищення безпеки газорозподільних мереж показано, що патентний захист дозволяє компаніям залучати інвестиції, ліцензувати технології та формувати портфель об'єктів інтелектуальної власності як актив підприємства.

Висновки. Патентний захист є важливим інструментом підтримки інноваційного розвитку енергетичного сектору, оскільки забезпечує правові гарантії для розробників і створює умови для повернення інвестицій у нові технології. Ефективне використання національних та міжнародних механізмів патентування дозволяє українським науковцям та інженерам інтегруватися у європейський та світовий ринок, підвищувати конкурентоспроможність власних

рішень у сфері теплопостачання й газорозподілу та сприяє загальному переходу до енергоефективної та екологічно сталої економіки.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України – «Винаходи та корисні моделі». Офіційна інформація про охорону винаходів/корисних моделей в Україні . Доступ: me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8b59d953-01b7-40f2-8c9c-564b48119993&title=VinakhodiTaKorisniModeli
2. Укрпатент (УкрНОІВІ) – «Обираємо правову охорону: винахід або корисна модель». Роз'яснення щодо відмінностей між винаходом і корисною моделлю, 11.12.2023. Доступ: ukrpatent.org/uk/news/main/obyraiemo-pravovu-okhoronu-vynakhid-korysna-model-11122023

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Омелич О. Ю.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Питання цифровізації енергетичного сектору та професійної підготовки фахівців з енергоефективності досліджуються як українськими, так і зарубіжними науковцями. У європейському науковому дискурсі вагомий внесок зробили роботи таких авторів: Akshara Sharma[1], Nimisha Negi[1], Reema Thareja[1], Zouhaier Slimi[2]. В українському контексті тему цифровізації та трансформацію енергетичної освіти вивчали: Оксана Кузьменко[3], Вікторія Чорна[3], Людмила Кожура[3], Суходоля О. М[4].

Повоєнна відбудова України висуває підвищені вимоги до модернізації освітніх підходів і формування нового покоління фахівців, здатних працювати з сучасними енергоефективними, цифровими та інтелектуальними технологіями.

З огляду на масштаб руйнувань, трансформації енергетичного сектору та курс України на інтеграцію до ЄС, особливо зростає потреба у висококваліфікованих спеціалістах, які володіють навичками цифрового моделювання, аналізу великих даних, управління енергетичними системами та використання штучного інтелекту для оптимізації енергоефективності. Людський капітал стає ключовою умовою енергетичної стійкості держави, інноваційного розвитку та модернізації будівельної галузі.

Сьогодні країні потрібні фахівці нового формату – енергоменеджери, енергоаудитори, інженери систем автоматизації, проєктанти будівель із низьким енергоспоживанням, аналітики енергетичних даних. Їх підготовка неможлива без глибокої цифровізації освітніх процесів, оновлення державних стандартів, впровадження європейських підходів до оцінювання кваліфікацій, розвитку цифрової інфраструктури та комплексного застосування технологій штучного інтелекту у навчанні. Міжнародні програми, такі як UKRENERGY[5], проєкти GIZ [6] та інші ініціативи ЄС, показують важливість підсилення цифрової компетентності майбутніх фахівців і сприяють інтеграції України до європейського ринку професійних кваліфікацій.

Теоретичні основи підготовки сучасного фахівця з енергоефективності формуються на перетині інженерних наук, енергетичного менеджменту, цифрових технологій та інноваційних підходів до управління енергоспоживанням. Стандарти ISO 50001[7], ISO 50002[8] та EN 16247[9] визначають принципи оцінювання енергетичної ефективності й вимоги до компетентностей спеціалістів. Одночасно директиви ЄС 2012/27/EU[10] та 2010/31/EU[11] підкреслюють необхідність використання цифрового інструментарію, автоматизації та інтелектуальних систем для розробки енергоефективних рішень. У цьому контексті штучний інтелект стає не просто допоміжним інструментом, а фундаментальною основою аналітичної роботи, моделювання та управління енергетичними процесами.

ШІ дозволяє моделювати поведінку будівель у різних умовах, створювати цифрові двійники, прогнозувати споживання енергії, виявляти неефективності,

автоматично формувати рекомендації для енергозбереження. В освіті такі технології застосовуються для створення симуляцій, інтелектуальних тренажерів, автоматизованого аналізу даних лабораторних вимірювань і персоналізації освітніх траєкторій [12]. Це формує новий підхід до інженерної освіти – з акцентом на інтерактивність, практичність і роботу з великими даними.

Однак сучасний стан професійної підготовки фахівців у сфері енергоефективності в Україні характеризується значними викликами. Велика частина навчальних програм залишається застарілою й орієнтується переважно на традиційні методи викладання, недостатньо інтегруючи цифрові технології, BIM-моделювання, інструменти збору та аналізу енергетичних даних, машинне навчання та системи автоматизованого моніторингу. Студенти часто отримують базові теоретичні знання, але не мають практичних навичок роботи з інтелектуальними системами, які активно використовуються у країнах Європейського Союзу.

Системною проблемою є також нестача викладачів-практиків, які володіють компетентностями у сфері ІІІ, цифрових платформ енергоменеджменту та сучасного інженерного програмного забезпечення. Частина університетів має застарілу лабораторну базу або втратила навчальну інфраструктуру через бойові дії, що суттєво зменшує можливості для практичної підготовки студентів. Вагомим викликом залишається кадровий дефіцит сертифікованих енергоаудиторів та спеціалістів цифрового енергоменеджменту – особливо на рівні громад, де від них залежить ефективність систем енергоспоживання. У той час, як у ЄС активно впроваджуються цифрові двійники будівель, прогнозна аналітика та AI-платформи для оптимізації енергетичних процесів, в Україні такі технології лише починають входити в освітній процес.

Для вирішення окреслених проблем необхідно здійснити комплексну модернізацію системи професійної освіти у сфері енергоефективності з акцентом на цифровізацію та впровадження штучного інтелекту. Насамперед слід оновити освітні програми, включивши в них модулі з BIM-технологій, цифрових

двійників, IoT-систем, аналізу енергетичних даних та методів машинного навчання. Доцільно створити в університетах сучасні лабораторії цифрової енергетики, обладнані сенсорними системами й інтелектуальними платформами для моделювання та досліджень. Важливо розширювати програми підвищення кваліфікації викладачів, залучати міжнародних експертів, технологічні компанії та енергетичні підприємства. Співпраця між університетами, громадами та бізнесом забезпечить студентам доступ до реальних даних, можливість виконувати практичні проєкти та дослідження. Розроблення державних програм підтримки цифровізації енергетичної освіти та стимулювання підготовки сертифікованих фахівців дозволить подолати кадровий дефіцит і сформувати стійке інноваційне середовище, необхідне для ефективної повоєнної реконструкції України.

У ННІ Придніпровська державна академія будівництва та архітектури вже впроваджуються практичні ініціативи, які демонструють реальне поєднання цифрових технологій, енергоефективності та сучасних освітніх підходів. На базі інституту функціонує Енерго-інноваційний Хаб, створений за підтримки GIZ, що оснащений сучасними інструментами енергоаудиту: тепловізійними камерами, обладнанням для Blower Door-тестів, системами вимірювання мікроклімату та вологості[13]. Хаб проводить енергетичні обстеження будівель, зокрема виконав енергетичний аудит стратегічного об'єкта міста, підготувавши рекомендації з модернізації на основі європейських стандартів та даних польових вимірювань[14]. На його базі студенти та молоді дослідники отримують практичний досвід аналізу тепловтрат, побудови цифрових моделей та застосування інтелектуальних підходів до оцінювання енергоефективності.

Паралельно в інституті активно розвиваються BIM-технології. У навчальний процес інтегровано роботу з Revit та іншими програмами інформаційного моделювання, а також відкрита спеціалізована освітня програма з BIM-моделювання [15]. Факультет Ці та Є підтримує сталу співпрацю з GIZ, що забезпечує участь студентів у реальних проєктах з енергоефективності, обмін

із європейськими фахівцями та доступ до сучасних методик цифрової реконструкції будівель [13].

Цифровізація та штучний інтелект стають визначальними чинниками модернізації системи професійної підготовки фахівців з енергоефективності. Вони відкривають можливості для підвищення якості освітнього процесу, впровадження сучасних аналітичних інструментів та прискорення формування компетентностей, необхідних для відбудови України [16].

Інтеграція ШІ, сучасних цифрових платформ і європейських стандартів у навчальний процес дає змогу створити нову модель підготовки, орієнтовану на практичність, інновційність і відповідність потребам енергетичної трансформації. У результаті система освіти зможе забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно впроваджувати енергоефективні рішення, модернізувати інфраструктуру та сприяти сталому розвитку держави в умовах повоєнної реконструкції.

Список використаних джерел

1. Innovation, Challenges, and Future Directions for Enhancing Energy Efficiency and Sustainability URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5147214
2. The Impact of Artificial Intelligence on Higher Education: An Empirical Study URL: <http://dx.doi.org/10.19044/ejes.v10no1a17>
3. Implementation of artificial intelligence in energy consumption calculations to reduce excess generation in the context of ukraine's recovery URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-1-153-162>
4. Штучний інтелект в енергетиці URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.09>
5. E+ UKRENERGY URL: <https://ukrenergy-erasmusplus.eu/uk/home-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0/>
6. GIZ URL: <https://www.giz.de/de/uk/ukraina>
7. ДСТУ ISO 50001:2020 Системи енергетичного менеджменту. Вимоги

- та настанова щодо використання. URL:
https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=90178
8. ДСТУ ISO 50002:2016 Енергетичні аудити. Вимоги та настанова щодо їх проведення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=64370
9. ДСТУ EN 16247-5:2016 Енергетичні аудити. Частина 5. Компетентність енергетичних аудиторів. URL:
https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=71620
10. Директива від 25.10.2012 № 2012/27/ЄС Про енергоефективність, URL:
https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=69761
11. Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/31/ЄС від 19 травня 2010 року про енергетичні характеристики будівель. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-10#Text
12. Cyber-Physical Systems Improving Building Energy Management: Digital Twin and Artificial Intelligence. URL: <https://www.mdpi.com/1996-1073/14/8/2338>
13. Інформація про Енерго-інноваційний Хаб. URL: <https://pgasa.dp.ua/eih/>
14. Енерго-Інноваційний Хаб УДУНТ провів енергетичний аудит стратегічного об'єкта міста. URL: <https://ust.edu.ua/energo-innovacijnyj-hab-udunt-proviv-energetychnyj-audyt-strategichnogo-obyekta-mista/>
15. Освітня програма: BIM технології в будівництві та цивільній інженерії. URL: <https://pgasa.dp.ua/selection-committee/speciality/m-budivnytstvo-ta-inzheneriya/m-vim-tehnologiyi-v-budivnytstvi-ta-tsyvilnij-inzheneriyi/>
16. Використання технологій штучного інтелекту у освітньому процесі професійної підготовки дизайнерів. URL:
<https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/510/468>

УДК 347.77(477)

**ПОНЯТТЯ ПЕРВИННИХ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА ОБ'ЄКТИ
ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У БУДІВНИЦТВІ**

Пушенко В. А.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Ляховецька-Токарєва М. М.,

*канд. техн. наук, доцент кафедри опалення, вентиляції, кондиціонування та
теплогазопостачання
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Постановка проблеми. Інтелектуальна власність у будівництві охоплює авторські права на проєктну документацію, архітектурні рішення, інженерні розробки, технології зведення об'єктів та інші результати творчої діяльності. Учасниками цих правовідносин виступають первинні суб'єкти – автори та розробники об'єктів права інтелектуальної власності, і вторинні суб'єкти – замовники, забудовники, інвестори, підрядники. Складність будівельних проєктів, колективний характер створення документації, необхідність передачі прав і використання об'єктів у комерційній діяльності зумовлюють виникнення конфліктів та потребу в чітких механізмах правового регулювання.

Мета дослідження. Комплексно проаналізувати правовий статус первинних суб'єктів права на об'єкти права інтелектуальної власності у будівництві, з'ясувати їхню взаємодію з вторинними суб'єктами, дослідити механізми передачі майнових прав, роль державних органів і судової практики, вплив міжнародних договорів та цифровізації на регулювання прав інтелектуальної власності у будівельній галузі.

Результати дослідження. У роботі уточнено поняття первинних суб'єктів права на об'єкти права інтелектуальної власності (ОПВ) у будівництві як фізичних та юридичних осіб, які набувають права на результати творчої

діяльності внаслідок створення архітектурних проєктів, інженерних рішень, дизайн-проєктів та іншої проєктної документації. Показано, що їхні права регулюються Цивільним кодексом України, законами «Про авторське право і суміжні права», «Про архітектурну діяльність» та іншими нормативно-правовими актами, які закріплюють поєднання майнових і немайнових прав авторів, включно з правом на авторство, ім'я, недоторканність твору та отримання винагороди.

Проаналізовано коло вторинних суб'єктів (замовники, забудовники, інвестори, підрядники, треті особи) та основні механізми передачі прав: договори купівлі-продажу майнових прав, ліцензійні угоди, договори авторського замовлення, цесія, спадкування, договори про спільну діяльність. Розкрито особливості правового статусу авторів проєктної документації, зокрема у випадках колективного авторства й створення об'єктів у межах трудових відносин. Окрему увагу приділено юридичним аспектам співпраці між первинними і вторинними суб'єктами, ролі державних органів та судової практики в охороні прав ІВ, правовим механізмам ліцензування й передачі прав, типовим конфліктам і шляхам їх вирішення. Показано вплив міжнародних договорів та процесів цифровізації (BIM-моделювання, САД-системи, хмарні сервіси, штучний інтелект) на порядок створення, використання й захисту об'єктів ІВ у будівництві, проаналізовано практичні кейси українського та зарубіжного досвіду.

Висновки. Первинні суб'єкти права на ОПВ у будівництві відіграють ключову роль у формуванні інноваційного потенціалу галузі, оскільки саме вони створюють проєкти, технології та дизайн-рішення, що використовуються у реалізації будівельних об'єктів. Ефективна взаємодія з вторинними суб'єктами можлива лише за умови чіткого договірного врегулювання відносин, належної реєстрації прав, дотримання вимог міжнародних договорів і врахування викликів цифровізації. Поєднання правових, організаційних і технічних механізмів захисту інтелектуальної власності сприятиме зменшенню кількості конфліктів,

підвищенню інвестиційної привабливості будівельних проєктів і сталому розвитку будівельної галузі України.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Т. О. Авторське право на об'єкти архітектурного проєктування: проблеми правового регулювання. Юридичний журнал, №2, 2020.
2. Петров В. С. «Інтелектуальна власність у будівництві: практичні аспекти». Вісник господарського права, 2019.
3. Ромовська З. В. «Право інтелектуальної власності в Україні». Київ: Юрінком Інтер, 2018.
4. Довгерт А. С. «Право інтелектуальної власності: теорія і практика». Харків: Право, 2020.
5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.
6. Бондаренко Л. Г. «Особливості охорони прав інтелектуальної власності у сфері архітектури». Науковий вісник Чернівецького національного університету, 2020.
7. Гаврилюк О. П. «Розподіл прав на інтелектуальну власність у спільних будівельних проєктах». Право та інновації, №3, 2021.
8. Антипенко В. Ф. «Авторське право у контексті архітектурного проєктування: нові виклики». Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2019.
9. Костенко В. І. «Інтелектуальна власність у будівництві: правові основи». Харків: Юридичний світ, 2021.
10. Заблоцький С. В. «Право інтелектуальної власності в архітектурі». Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020.
11. Ступін В. С. «Патентне право та архітектурні рішення». Одеса: ОНЮА, 2019.
12. Юридичний портал LIGA.ZAKON (<https://www.ligazakon.net>): огляди судової практики та нормативних актів щодо передачі прав інтелектуальної власності.
13. Інститут інтелектуальної власності (IP Institute) – <https://www.ipinstitute.org.ua>.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ МІКРОКЛІМАТУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Тимофєєв В. В.,
аспірант

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Юрченко Є. Л.,

*канд. техн. наук, доцент кафедри залізобетонних та кам'яних конструкцій
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У своїй книзі «Чотири стіни та дах» Рейнір де Грааф влучно зазначає, що сучасна архітектура часто зводиться до створення «коробки», яка регулюється виключно законом максимізації прибутку при мінімізації витрат [1]. Для девелопера «коробка» – це універсальний продукт, байдужий до функції. Однак, як зазначають дослідники розриву енергоефективності (Energy Performance Gap), «будівлі рідко функціонують так, як передбачено проектом, і часто споживають значно більше енергії через неврахування поведінки користувачів» [2].

В контексті відбудови України масове використання швидкокомтованих конструкцій (сендвіч-панелей) створює ризик появи герметичних «термосів». Вони формально енергоефективні, але фактично провокують конфлікт між збереженням тепла та якістю повітря.

Для верифікації цієї гіпотези нами проведено натурне дослідження в офісній будівлі каркасного типу з сендвіч-панелей (м. Дніпро) з 06.11.2025 по 20.11.2025. Моніторинг здійснювався логером Testo 160 IAQ. Результати інструментальних вимірювань представлені на рис. 1–3.

На першому етапі було проаналізовано динаміку зміни концентрації CO₂. Як видно із загального графіка моніторингу (рис. 1), будівля демонструє класичні ознаки накопичення забруднювачів протягом робочого тижня.

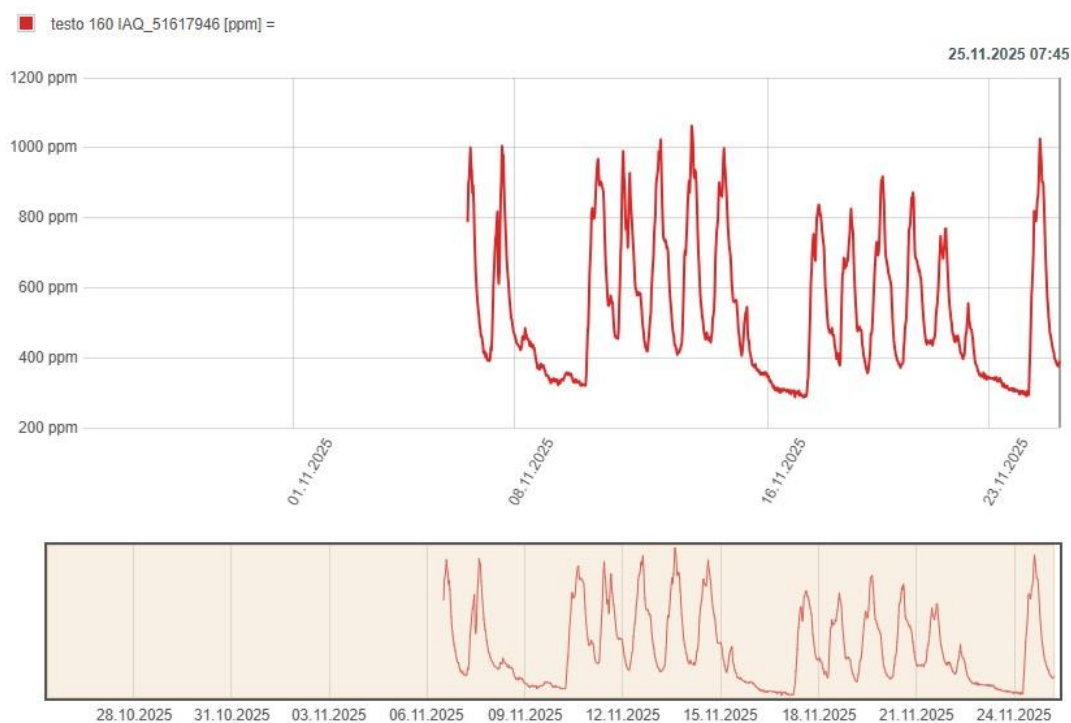

Рисунок 1. Загальна динаміка концентрації CO₂ в офісному приміщенні (06.11–20.11.2025)

Детальний аналіз добового профілю у найбільш навантажений день (рис. 2) виявляє критичну динаміку накопичення вуглекислого газу. Графік демонструє, що пікові значення CO₂ не просто короткочасно перетинають межу комфорту, а стрімко зростають з початком робочого дня і систематично утримуються вище позначки 1000 ppm, досягаючи максимуму в 1129 ppm. Такий стан повітряного середовища має прямий негативний вплив на інтелектуальну продуктивність. Згідно з дослідженнями Гарвардської школи громадського здоров'я (J.G. Allen et al.), «когнітивні функції працівників знижуються на 15% при рівні CO₂ 950 ppm» [3]. Тобто в умовах досліджуваного офісу персонал значну частину часу працює зі зниженою ефективністю, відчуваючи втому та розсіяність уваги.

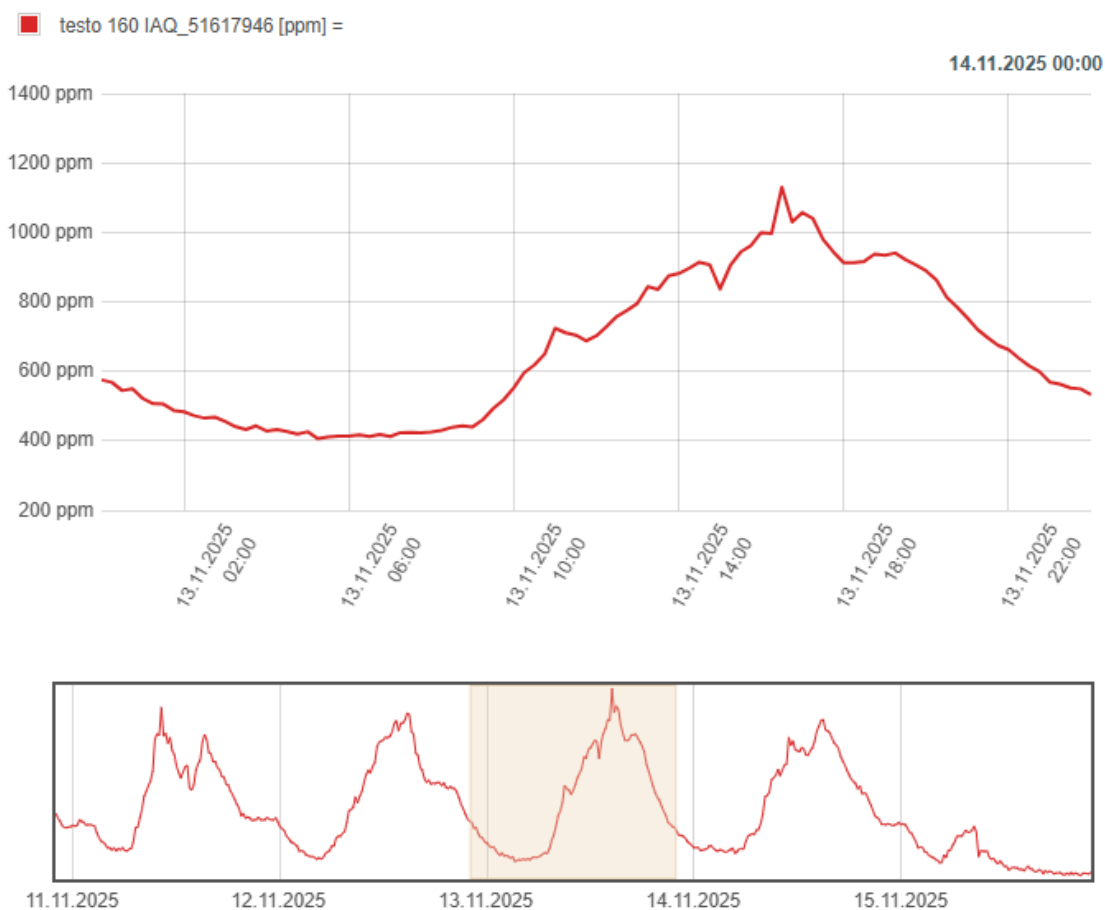

Рисунок 2. Добовий профіль концентрації вуглекислого газу в період пікового навантаження (14.11.2025)

Найважливішим результатом роботи стало інструментальне підтвердження гіпотези про наявність конфлікту між вимогами енергозбереження та потребами вентиляції. Для наочної демонстрації цього явища було виконано суміщення графіків температури та концентрації CO₂ на одній часовій шкалі (рис. 3). Отримана візуалізація фіксує майже повну синхронність динаміки обох параметрів: періоди збереження тепла в приміщенні супроводжуються стрімким зростанням рівня вуглекислого газу. Спроби знизити концентрацію CO₂ шляхом природного провітрювання призводять до миттєвих тепловтрат, що фактично нівелює ізоляційні властивості огорожувальних конструкцій.

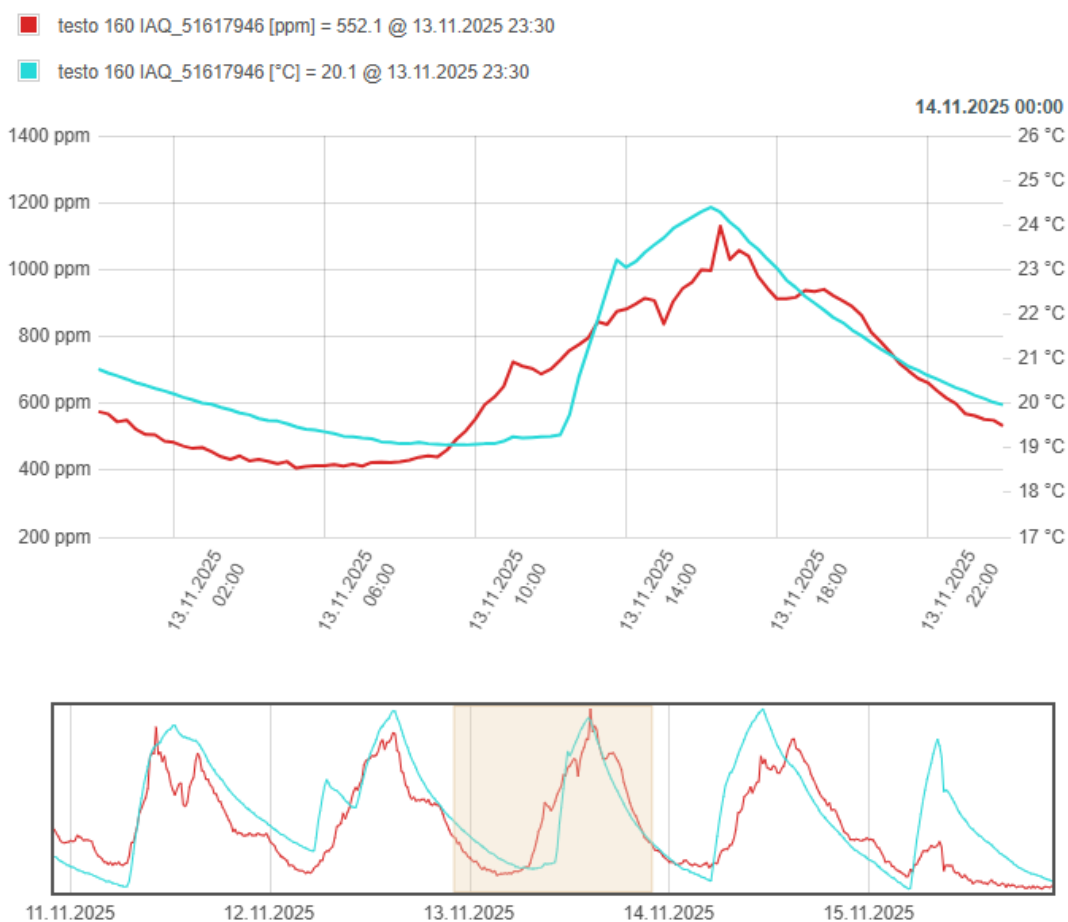

Рисунок 3. Візуалізація синхронності зміни температури та рівня CO₂ (суміщений графік)

Як видно з рис. 3, графіки параметрів є майже синхронними, що підтверджується розрахунковим коефіцієнтом кореляції $R=0,82$. Зростання температури неминуче супроводжується погіршенням якості повітря, а спроби провітрити приміщення (різке падіння лінії CO₂) призводять до миттєвих тепловтрат (падіння лінії температури). Це ілюструє технологічний тупик «архітектури коробки».

Висновки. Дослідження доводить, що для герметичних будівель із сендвіч-панелей покладання виключно на природну вентиляцію є помилковим. Єдиним технічно обґрунтованим рішенням для таких об'єктів є обов'язкова інтеграція систем механічної вентиляції з рекуперацією тепла, що дозволяє розірвати кореляційний зв'язок між втратами тепла та припливом свіжого повітря.

Володіння методологією інструментального моніторингу трансформує роль сучасного фахівця: від простого виконавця нормативних розрахунків до експерта з доказового проєктування (Evidence-Based Design). Здатність верифікувати реальну поведінку будівлі та аргументувати необхідність інженерних інвестицій стає визначальною компетенцією, яка дозволяє мінімізувати розрив між розрахунковими показниками енергоефективності та фактичними умовами експлуатації.

Список використаних джерел

1. Грааф Р. Чотири стіни та дах. Складна природа простої професії / пер. з англ. – Київ : CANactions, 2019. – 448 с.
2. Menezes A. C. et al. Predicted vs. actual energy performance of non-domestic buildings: Using post-occupancy evaluation data to reduce the performance gap // Applied Energy. – 2012. – Vol. 97. – P. 355–364.
3. Allen J. G. et al. Associations of Cognitive Function Scores with Carbon Dioxide, Ventilation, and Volatile Organic Compound Exposures in Office Workers // Environmental Health Perspectives. – 2016. – Vol. 124, № 6. – P. 805–812.

**ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ**

УДК 378:347.77/.78:004.8

**ВИКЛАДАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В
УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

Баранник О. Ю.,

*канд. філол. наук, доц., зав. кафедри УДІД
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.,

*канд. іст. наук, доцент кафедри УДІД
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Інноваційний та технологічний розвиток України під час війни, як ніколи раніше, пов'язаний зі сферою інтелектуальної власності, яка виконує стратегічні завдання для переможного закінчення війни та післявоєнного відновлення держави. Викладання інтелектуальної власності у ЗВО України у цих надскладних для держави умовах розглядається як пріоритетне завдання вищої освіти, яка має враховувати «...нові акценти щодо збереження людського капіталу країни, підготовки фахівців зі сформованою ментальністю інтелектуальної власності та інноваційною свідомістю, потрібних для відновлення повоєнної України» [1].

Особливої уваги потребує підготовка фахівців для креативних індустрій, бо їх внесок в розвиток економіки країни, є надзвичайно важливим. Креативні індустрії, як види діяльності з високою доданою вартістю, що формується за рахунок творчої діяльності та управління правами на інтелектуальну власність, продовжують бути драйвером сучасних трансформаційних процесів у світі, але в умовах цифрових трансформацій та впровадження штучного інтелекту (далі

ШІ) й самі перебувають перед викликами цього періоду. Фахівці, яких сьогодні готують у ЗВО України для роботи у креативних індустріях, зокрема таких як архітектура та дизайн, мають володіти не тільки різноманітними компетентностями та навичками, але й розумінням подальшого розвитку технологічності світу, щоб бути з ним на рівних.

Проблема формування ментальності інтелектуальної власності та інноваційної свідомості молоді під час викладання дисципліни «Інтелектуальна власність» у ЗВО України вже досліджувалась авторами статті та іншими науковцями у довоєнний період [1; 2]. Наявні наукові розвідки, присвячені креативним індустріям, цифровим технологіям та використанню ШІ в процесі навчання [3; 4; 6; 7; 8]. Останнім часом з'являються публікації, які аналізують як інтегрувати ШІ в навчальні курси, пропонують конкретні стратегії та інструменти для створення ефективних навчальних програм й розглядають інсайти, що дають дизайнерам розуміння, як використовувати ШІ для підвищення ефективності роботи та створення інноваційних продуктів [5; 9; 10]. Означена проблема набуває все більшої актуальності та потребує додаткових досліджень щодо основних завдань якісної підготовки фахівців для креативних індустрій, попри ризики та виклики ШІ, для їх професійного зростання та набуття конкурентних переваг у цифровому технологічному світі.

Під впливом змін суспільного та технологічного розвитку роль викладачів вищої освіти безумовно змінилася – від чи не єдиного джерела знань, до наставництва та допомоги студентам у можливості обирати методи роботи з інформацією. Наразі існує багато спірних теорій і щодо загрози з боку ШІ для професії викладачів, і щодо майже повної заміни професії дизайнерів генеративним штучним інтелектом. Ці теорії вже заперечує саме життя, бо сучасні викладачі все більше змінюють форми і методи своєї діяльності, «...спрямовують навчання, надають підтримку та створюють збалансоване навчальне середовище, де ШІ доповнює, а не замінює роль викладача» [8, с.156]. Що ж до фахівців-дизайнерів, то вони теж відчувають значний вплив від

впровадження ШІ, який обумовлює внесення суттєвих змін в їх професійну діяльність ще на етапі здобуття професійних навичок дизайнера.

Дослідження вітчизняних науковців про необхідність кардинальних змін у підготовці фахівців для креативних індустрій в умовах стрімкого застосування ШІ, які з'являються останнім часом, аналізують його трансформаційний вплив в різних галузях дизайну, включаючи графічний дизайн, UI/UX дизайн, анімацію тощо. Відзначається, що використання генеративних неймереж у дизайн-індустрії XXI ст. надало дизайнерам-графікам широкі можливості, бо саме з їхньою допомогою вони «...відтворюють, трансформують і синтезують зображення, варіюють елементи відповідно до потреб користувачів, отримують змогу покращувати і редагувати варіації згенерованих зображень, а також регулювати геометричні пропорції, кольорову гаму і контраст об'єктів, використовувати високу варіативність параметрів» [6, с.79–80].

Так, Геренко С., аналізуючи застосування ШІ та генеративних неймереж у графічному дизайні, вказує на «...потенціал, переваги та недоліки конкретних неймереж під час генерування композиційно-графічних рішень» на прикладі таких неймереж як: DALL-E, DALL-E 2, Stable Diffusion MidJourney та Craiyon». Ці та інші програми ШІ, на думку експертів, вже «революціонізували» галузі креативних індустрій та внесли зміни у процеси проектування, надаючи широкі можливості аналізувати великі обсяги даних, та «...створюючи більш персоналізовані та орієнтовані на користувача проекти» [6, с. 78].

Зважаючи на це при підготовці фахівців для архітектури та дизайну необхідно обов'язково враховувати та вносити в освітні програми ті важливі елементи ШІ, які надають переваги в професійній діяльності. Наразі наявна достатньо велика кількість сервісів та інструментів ШІ, які можливо і потрібно використовувати архітекторам та дизайнерам в своїй діяльності. Деякі з них, представлено в таблиці 1 (Див. Табл. 1).

Таблиця 1

Сервіси ШІ для дизайнера інтер'єру та ландшафтного дизайнера:

Платформа/інструмент ШІ	Можливості використання в дизайні
Planner 5D	AI-платформа для 2D/3D планування приміщень, яка генерує варіанти розміщення меблів і стилістики.
Interior AI	Інструмент, де завантажуючи фото приміщення можна отримати готові стилістичні варіанти.
Morpholio Board	AI-інструмент для створення мудбордів, підбору матеріалів і меблів із інтеграцією брендів.
Houzz Pro	Поєднання управління проектом + ШІ-функції для дизайнера (візуалізації, клієнтські пропозиції).
Recraft	Генеративна ШІ-система для дизайнерських ідей (інтер'єрів та архітектурних форм).
Adobe Sensei	Інтегрований в продукти Adobe набір інструментів на основі ШІ, який автоматизує багато рутинних завдань в комп'ютерному дизайні;
Midjourney	Нейронна мережа, яка генерує зображення за текстовими описами;
Stable Diffusion	Популярна модель для генерації зображень, яка застосовується в комп'ютерному дизайні;

Таблицю розроблено авторами на основі джерел: [5; 7].

Як бачимо, інструменти ШІ дають можливість дизайнерам досягати більшої ефективності в генеруванні інноваційних ідей та їх втіленню на основі автоматизованих процесів відбору макетів, кольорової палітри, тощо. На думку Бойко, генерація творчих ідей, створення різноманітних варіантів дизайну на основі заданих параметрів генеративними моделями «...служує джерелом натхнення для студентів. Також ШІ може допомогти подолати творчий блок і запропонувати нестандартні рішення» [5, с.47]. У той же час автор застерігає: «...для того, щоб ШІ став справжнім рушієм прогресу, необхідно збалансувати його використання з розвитком критичного мислення, творчих здібностей та соціальних навичок у студентів. Майбутнє освіти комп'ютерного дизайну – це співпраця людини та штучного інтелекту, де кожен з них доповнює іншого». [5, с.49].

Дизайнери все частіше використовують ШІ в промисловому й графічному дизайні, генерують картинки за текстовими запитамі, з легкістю виконуючи донедавна складні завдання, підвищуючи ефективність, економлячи власні зусилля та час: «Однією з переваг використання штучного інтелекту у

графічному дизайні є об'єктивність та швидкість. Якість і деталізація зображення залежать від написаного текстового опису – не кожен користувач зможе відразу отримати шедевр. Отримані зображення вони можуть бути схожі одне на одного та не мати унікальності, навіть якщо згенеровані різними нейромережами [8, с.159]. При цьому майбутнім фахівцям, що готуються до професійної діяльності у сфері креативних індустрій слід розуміти та враховувати виклики безпрецедентних трансформацій, які відбуваються у цій сфері, а також ризики для захисту прав інтелектуальної власності, зокрема: «...проблеми визначення авторства на твори, створені за допомогою штучного інтелекту, складнощі з відстеженням першоджерел та ризики несанкціонованого використання наукових даних» [9, с.16]. Окрім цього експерти вказують й на інші виклики, зокрема широке використання «легкодоступних онлайн-інструментів графічного дизайну» таких, як Canva (<https://www.canva.com>) та Adobe Spark (<https://spark.adobe.com>), які призначені для непрофесійних графічних дизайнерів, у той же час відзначається, що «професійні програми графічного дизайну (такі як InDesign та Illustrator) залишаються складними для новачків-дизайнерів», хоча «професійні програмні засоби графічного дизайну залишаються значною мірою захищеними від впливу ШІ: вони дають змогу фахівцям контролювати процес творчості, здійснювати поетапне керування кернігом шрифтів та управління кольором» [6, с.83].

Розгляд цих важливих питань, пов'язаних з використанням ШІ в професійній діяльності архітекторів та дизайнерів вже внесено до робочих програм з дисципліни «Інтелектуальна власність», що викладається у ННІ ПДАБА для магістрів-архітекторів та дисципліни «Право інтелектуальної власності в дизайні» для бакалаврів за ОП 022 «Дизайн». Під час занять здобувачів знайомлять з дослідженнями провідних науковців щодо особливостей обраної професії та змін, які відбуваються в умовах цифрових трансформацій суспільства: «...у творчості графічного дизайнера в контексті застосування ШІ все більше зростає потреба в експериментально-наукових дослідженнях графічного дизайну та його взаємозв'язку з сучасними цифровими

технологіями, що дозволять системніше та ґрунтовніше розкрити інструментарій і функціонал галузі, генеративний дизайн як перспективну технологію, завдяки якій відбувається «демократизація та ескалація» творчості дизайнера-графіка у першій чверті ХХІ ст., що наразі може делегувати певні операції нейромережам і більше часу приділити розробці концепції, ідеї, проєкту тощо» [6, с.88–89].

Майбутні фахівці вже під час навчання відкривають для себе нові можливості цифрових технологій, які допомагають продукувати та втілювати в реальні проєкти інноваційні архітектурні та дизайнерські ідеї. «У промисловому дизайні використання ШІ дозволяє генерувати ілюстрації на текстовий запит, хоча згенеровані зображення поки не досягають рівня справжнього мистецтва, але можуть служити їм у натхненні та оптимізації робочих процесів і створення шедеврів» [8, с.160].

Здобувачі освіти також отримують розуміння нових викликів від використання нових технологій, про які попереджають наукові джерела і навчальні лекції: «...актуалізуються питання про суттєву трансформацію творчого процесу і самих творчих професій, ризик втрати індивідуальності в мистецтві тощо. Іншим проблемним питанням є захист прав інтелектуальної власності в ККІ (Культурних креативних індустріях)». На думку Трач Ю. «Теза про те, що цифрові технології підтримують технологічні та правові бар'єри у виробництві й у такий спосіб захищають інтелектуальну власність, що вкрай актуально у сфері творчості, є дещо суперечливою» [10, с.113].

Отже, вже під час підготовки до своєї професійної діяльності у креативних індустріях майбутні фахівці мають чітко усвідомити, що: «...автоматизація складних і повторюваних «художніх» завдань є корисною для професіоналів, даючи їм змогу та більше часу, щоб зосередитися на творчій стороні проєктів (Nolan, 2018). І навпаки, рішення, ґрунтоване на шаблонах, як правило, буде непопулярним серед професіоналів-практиків, які орієнтовані на унікальність творчих рішень» [6, с.83].

Таким чином, сучасна вища освіта, яка існує в умовах все нових технологічних викликів, коли процес навчання відбувається в умовах постійного

збільшення потоку інформації, має передбачати виклики та ризики для майбутніх фахівців від новітніх технологій. У той же час, розвиток творчих здібностей студентів – майбутніх фахівців для креативних індустрій, має відбуватися на основі формування у них вмінь та навичок для роботи з величезними масивами інформації за допомогою творчого потенціалу новітніх технологій, «Наше століття – це століття високих комп’ютерних технологій, інноваційного розвитку економіки, глобальної інформатизації, інтенсивного розвитку засобів комунікації, час стрімких соціальних та економічних змін. Потрібно забезпечити подальше впровадження інформаційних технологій у сучасну систему освіти» [4, с. 155]. Отже, саме оновлення курсів та дисциплін з проблем інтелектуальної власності, наповнення цих дисциплін новітніми тенденціями розвитку ІІІ технологій, їх впливу на розвиток професій для креативних індустрій, здатне стимулювати пізнавальний інтерес здобувачів до вивчення цих дисциплін, індивідуалізувати процес навчання, розвивати самостійну роботу студентів над реальними практичними кейсами та надати цій роботі проблемного, творчого, дослідницького характеру.

Список використаних джерел

1. Бабенко В. Формування ментальності інтелектуальної власності в системі вищої освіти та підготовка фахівців з інноваційною свідомістю для повоєнного відновлення України. *Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності*, Київ, 11 жовт. 2024. Київ : КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2024. С. 11–15. URL: <http://ndiiv.org.ua/index.php/ua/2013-11-08-11-53-34/naukovi-vydannia/periodychni-vydannia?showall=1>
2. Бабенко В. Захист від недобросовісної конкуренції в умовах ІІІ та цифрової трансформації суспільства. *Захист від недобросовісної конкуренції в умовах євроінтеграції та цифрової трансформації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ, 31 трав. 2024. Київ: Інтерсервіс, 2024. С.

186–190; URL: <http://ndiiv.org.ua/index.php/ua/2013-11-08-11-53-34/naukovi-vydannia/neperiodychni-vydannia?showall=1>

3. Бабенко В. Креативні індустрії та право інтелектуальної власності в умовах впровадження штучного інтелекту. *Право, інтелектуальна власність, креативні індустрії: сучасний вимір і подальші перспективи: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції*, Київ, 19 трав. 2023. Київ: Інтерсервіс, 2023. С.14–19; URL: <http://ndiiv.org.ua/index.php/ua/2013-11-08-11-53-34/naukovi-vydannia/neperiodychni-vydannia?showall=1>

4. Баранник О., Перетокін А. Досвід застосування інформаційних технологій під час викладання дисциплін гуманітарного та соціального блоків у закладі вищої освіти. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (з міжнародною участю). Дніпро: Акцент ПП, 2021. С.149–157. URL: <https://u.to/voppGw>

5. Бойко О. Штучний інтелект: інструмент чи конкурент дизайнера? *Дизайн, візуальне мистецтво та творчість: сучасні тенденції та технології : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції*, Запоріжжя, 12 груд. 2024. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Том 1. 131 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/24695/1/0060836.pdf>

6. Геренко С. Штучний інтелект у графічному дизайні: кейс генеративних нейромереж. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. Том 7. № 1. 2024, с.78–91 URL: <https://doi.org/10.31866/2617-7951.7.1.2024.300924>

7. Гордієнко О. Технології й інструменти в дизайні: штучний інтелект Європейська школа дизайну. 28 жовт. 2025 URL: <https://www.education.ua/blog/49743/>

8. Дереза О. О., Водяницький І. О. Використання штучного інтелекту в дизайні. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 8. С.155–160; URL: https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Dereza_2024_155.pdf

9. Малетова О., Уткіна М., Гудков С. Трансформація захисту прав інтелектуальної власності епохи штучного інтелекту: виклики для українських дослідників та наукових установ. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024, Серія ПРАВО. Випуск 85: частина 3, С.16–22; URL: <https://chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/4-2.pdf>

10. Трач Ю. Культурні та креативні індустрії в цифровому середовищі: можливості й перспективи. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, 7(1), 110-122. URL: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.7.1.2024.307013>

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АРХІТЕКТУРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВІД ІДЕЇ ДО АРХІТЕКТУРНОГО ОБ'ЄКТА В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ІІІ

Бондаренко А.Я.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.,

*канд. іст. наук, доцент кафедри УДІД
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Архітектурна концепція – це послідовний процес: від виникнення ідеї, графічного її представлення: ескізування, створення проектної документації із послідовним її погодженням, затвердженням, ліцензуванням... до будівництва відповідного об'єкта (згідно архітектурної концепції), введення його в експлуатацію, фіксація факту створення (так звана «as-built-документація» та «Технічний паспорт»). Кожен етап породжує окремі правові й практичні виклики щодо виникнення та захисту інтелектуальної власності (ІВ).

Правовому захисту творів архітектури присвячено довоєнні публікації вчених [3;12]. Автори раніше вже досліджували законодавство України та особливості правової охорони архітектурних творів[1;2;7]. Але ця важлива наукова проблема наразі є особливо актуальною у зв'язку з широким використанням штучного інтелекту в усіх сферах діяльності, зокрема, в архітектурній діяльності, тож потребує подальших досліджень.

Твори архітектури (проектна документація і зведені на її основі будівлі) – охороняються авторським правом у багатьох юрисдикціях. У національному контексті – це насамперед Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про архітектурну діяльність» та Цивільний Кодекс України [10;11;14]. Згідно міжнародних настанов, зокрема WIPO (Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)), архітектурні твори розглядаються як об'єкти авторського права, при цьому різні юрисдикції мають специфічні норми (наприклад, США має Architectural Works Copyright Protection Act – окрема охорона для архітектури) [15; 16].

Захист ІВ в архітектурній діяльності можна розглядати як комбінацію авторського права, договірних механізмів (передача/ліцензія), патентного захисту для технічних винаходів та охорони топографічного/ландшафтного рішення, де це релевантно. (Див. Табл. 1).

Таблиця 1

Результати творчої діяльності у сфері архітектури та їх захист авторським чи патентним правом

№	Захист авторським чи патентним правом	Юридична основа для захисту
1.	Ескізи, креслення, технічні проекти, 3D-моделі як «твори архітектури»; можливий захист художньої складової фасаду/інтер'єру.	Закон «Про авторське право та суміжні права»; Закон України «Про архітектурну діяльність»; ЦК України.
2.	Технічні чи технологічні рішення як такі, що стосуються сфери архітектури – можуть захищатися патентним правом.	Закон «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ЦК України

Таблицю створено авторами на основі джерел [10;11;14].

Щоб визначити межі захисту ІР-права в архітектурній діяльності необхідно проаналізувати етапи проектування, типові ІР-ризиків та способи їх мінімізації на кожному етапі (Див. Табл. 2).

Таблиця 2

Етапи архітектурної концепції та її правового захисту з урахуванням типових ІР-ризиків та способів мінімізації

№	Етап створення та впровадження архітектурної концепції	Об'єкт права/об'єкт ризику	Наявні ризики	Способи мінімізації ризиків
1.	Ідея / концепт	Ранні ескізи	Неформальні обміни, «злиття» ідей;	Прорахований NDA і фіксація авторства ескізів;
2.	Передпроектна та ескізна стадія	Договір замовлення	Фіксація авторських прав у договорі замовлення; уточнення прав на модифікації та використання в маркетингу.	Проектна документація (ДБН, ВІМ): контроль доступу до цифрових моделей; чіткі ліцензії на використання ВІМ-ресурсів; вимога щодо відповідності ДБН (наприклад, ДБН А.2.2-3 щодо складу та змісту документації). [4]
3.	Етап створення/підписання після виконавчих документів	Післявиконавчі документи/as-built	Конфлікти: «автор – замовник – генпідрядник»: вирішувати договірно умови передачі майнових прав, обмеження на зміни, порядок визнання авторства (ім'я архітектора, «moral rights»)[6].	Передбачити передачу копій проекту й правомочностей у договорі (що й кому передається – права на креслення, право відтворити будівлю тощо).
4.	Договірні практики	Ліцензійні договори	Використання ШІ (якщо застосовується): Пункт щодо: хто відповідає за правову чистоту вихідних даних та чи надається замовнику гарантія відсутності третіх прав на згенерований матеріал.	Хто є автором(и), які саме права передаються (виключна/невиключна ліцензія), сфери використання, строк, територія, право на адаптації/модифікації, оплата та роялті (якщо релевантно).

Таблицю створено авторами на основі джерел [4;6;14].

Як відомо, в архітектурній діяльності в останні роки широко використовується штучний інтелект. В українській практиці правова позиція щодо творів, створених ШІ, поки що неоднозначна [5]. Дослідники стверджують,

що «твір архітектури, створений за допомогою технологій штучного інтелекту, безперечно, є об'єктом авторського права. І хоча багато процесів і розрахунків під час створення такого твору можуть здійснюватися за допомогою автоматизованих систем, проте участь і контроль архітектора у створенні твору архітектури, як на етапі креслень та проєктів, так і для втілення його в конкретній будівлі та споруді (авторський нагляд) – є обов'язковою необхідною його ознакою» [8]. Окрім того, зважаючи на специфіку «...процесу архітектурної діяльності та її суб'єктного складу твори архітектури, для створення яких використовується штучний інтелект, не можуть беззастережно вважатися об'єктами права особливого роду, оскільки відповідальна участь архітектора у його створенні є обов'язковою» [9].

При тому ШІ сильно підсилює швидкість і якість концептуального дизайну (ідейні варіанти, візуалізації, оптимізація BIM), але створює правові ризики: питання авторства, права на дані для тренування моделей та потенційні порушення чужих творів. Тож необхідно розглянути, на яких етапах розробки та втілення архітектурної концепції він є корисним, а де можуть виникнути IP-небезпеки та як їх уникнути.

Зокрема, на етапі ідеації й генерації варіантів (Див Табл. 2., п. 1) використання ШІ дозволяє швидке створення множин концептів:

- Візуалізації, рендери, презентації для замовника;
- Оптимізація технічних рішень: енергоефективність, розрахунки інсоляції, структурний аналіз (як доповнення до інженерного ПЗ);
- BIM (Building Information Modeling – це технології інформаційного моделювання будівель, які дозволяють створювати детальну цифрову 3D-модель об'єкта будівництва з усією необхідною інформацією) + автоматизація випуску робочих креслень;

Але водночас виникають IP-небезпеки, зокрема:

- Тренувальні дані: якщо модель навчалась на матеріалах, захищених авторським правом без ліцензії, генерація може містити елементи, похідні від захищених творів – ризик позову. Рекомендація: використовувати ліцензовані/власні датасети (або «даташит» – технічний документ, який містить

детальну інформацію про характеристики, специфікації, функції та застосування продукту, матеріалу або компонента, наприклад, електронного) або очищені набори даних.

- Авторство: у багатьох юрисдикціях (і в українській доктрині) твори, створені виключно машиною, не отримують охорони як «людські» твори; тому треба чітко документувати участь людини (оператора) та вносити пояснення в договір (Табл. 2, п.4) [5; 8;13].

- Ліцензійні умови платформ ІІІ: перевіряти терміни використання (особливо комерційна експлуатація згенерованого контенту).

- Рекомендація: у договорі на розробку проекту (Табл. 2., п. 2) включити окремі пункти щодо використання ІІІ (відповідальність, гарантії, джерела даних, право власності на згенеровані артефакти).

Таким чином, своєрідним чеклістом для архітектора / юридичної служби мають бути конкретні практичні кроки, необхідні на всіх етапах розвитку архітектурної концепції – від ідеї до реалізації, та на всіх стадіях створення архітектурного об'єкту:

1. Фіксація авторства на ранніх етапах (ескізи – датовані файли, електронні підписи).

2. NDA (Non-Disclosure Agreement, що в перекладі означає «угода – юридичний договір про нерозголошення) під час обміну ідеями з партнерами/замовниками.

3. У договір включити передачу/ліцензії, права на модифікації, пункти про використання ІІІ і відповідальність.

4. Якщо застосовувались елементи винахідницького характеру – розглянути патент або корисну модель (технічні рішення).

5. Контроль доступу до ВІМ/3D-моделей; версіонування та журнал змін.

6. При міжнародних проектах – врахувати колізії права та обрати юрисдикцію/форум для вирішення спорів.

Список використаних джерел

1. Бабенко В. А., Кулага П. О. Право інтелектуальної власності на архітектурні твори /В. А. Бабенко, П. О. Кулага // Управління проектами.

Ефективне використання результатів наукових досліджень та об'єктів інтелектуальної власності: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 квітня 2020 р.). – НМетАУ, УКРНЕТ, НДІВ НАПрН України, Дніпро: Юрсервіс, 2020. 381 с. - С.137-143;

2. Бабенко В. А., Давиденко К. О. Авторське право на проект в архітектурних конкурсах / В. А. Бабенко В. А., К. О. Давиденко // Український журнал будівництва та архітектури.- №1(001). –Дніпро:ПДАБА, 2021. – 146 с., С.26-35;

3. Вербицька, А. О. Архітектурні твори як об'єкти права інтелектуальної власності. Тенденції та інновації // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки» – 2018. – №4 (9). – С. 52-56 URL:<https://doi.org/10.25313/2520-2308-2018-4-3939>

4. ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» (редакція від 24.07.2025 р.) – вимоги до документації: URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3683782065003693791

5. Зозуляк Андрій Штучний інтелект та інтелектуальна власність – ключові виклики і можливості URL: <https://ukrpatent.org/atachs/ai-ip-092022.pdf>

6. Косович В. М. Авторське право на об'єкти архітектурної діяльності: колізії і конкуренції норм. (2022). Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, (3). URL:<https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-3-01-01>

7. Люткевич І. С., Бабенко В. А. Право інтелектуальної власності на архітектурні твори / І. С. Люткевич, В. А. Бабенко// Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності (12.10.2023, м.Київ) : ел. збірник / КНУ імені Т. Шевченка, НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, УКРНОІВІ. Київ, 2023. 265 с. – С.81-84;

8. Ніколаєва О. В. Правовий режим творів архітектури, створених із використанням штучного інтелекту. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2023. № 1 (57). С. 215–222. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/280835/274986>.
9. Ніколаєва О. В. Підстави надання правової охорони творам архітектури, створеним з використанням штучного інтелекту. Правова позиція. 2023. № 4 (41). С. 26–30. URL: <https://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/4/5.pdf>.
10. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 20.03.2023// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#n111>
11. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV (Редакція станом на 01.03.2020)URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>;
12. Тарасенко Х. Ю. Особливості правової охорони проектної документації // Науковий вісник Ужгородського національного університету серія Право., Випуск 55. – т. 2, - 2019, - С. 71-74. URL:http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.55/part_2/No.55-2.pdf;
13. Харебава Т. Б. Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом URL:https://jurliga.ligazakon.net/analytics/225383_avtorsk-prava-na-obkt-stvoreniiy-shtuchnim-ntelektom
14. Цивільний кодекс України:// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>;
15. WIPO – «Architecture & copyright controversies» / WIPO publications (огляд міжнародної практики захисту архітектурних творів): [Architecture & copyright controversies](https://tind.wipo.int/record/32249?ln=en) URL:<https://tind.wipo.int/record/32249?ln=en>
16. US Copyright Office – Circular 41 «Copyright Registration of Architectural Works» (як приклад міжнародного підходу до захисту архітектури): [Офіс авторського права США](#)
17. URL:<https://www.copyright.gov/circs/circ41.pdf>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ – ОСНОВА ЯКОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Бойко М. О.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Секлецов А. А.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Ткач Н. О.,

*канд. техн. наук, доц. кафедри цивільної інженерії та екології
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Дослідження в будь-якій галузі часто породжують нові рішення, методи та технології, які можуть бути захищені патентами, авторським правом або законом про товарні знаки. Разом ці механізми стимулюють інновації, забезпечують екологічно чисті рішення та дозволяють розповсюджувати знання через публікації та ліцензування.

Інтелектуальна власність є невід'ємною частиною сучасного суспільства, що охоплює права на винаходи, авторські твори, торгові марки, дизайни та інші інтелектуальні надбання. Ця сфера відіграє важливу роль у захисті інновацій, творчості та конкурентоспроможності національних та міжнародних рівнів. Інтелектуальна власність забезпечує винагороду для творців та винахідників, стимулює їхню креативність та інноваційний потенціал. Крім того, це сприяє розвитку науки, технологій, мистецтва та культури, сприяючи тим самим загальному прогресу суспільства [1].

Мета роботи провести аналіз впливу захисту інтелектуальної власності на якість будь-яких наукових розробок.

Основні завдання дослідження:

1. проаналізувати роль патентного захисту на якість наукових досліджень;
2. Збереження і захист авторського права;
3. Державні регуляції та стимулювання інновацій.

Виклад основного матеріалу. Основній частині роботи проведемо аналіз деяких робіт, в яких надається інформація про питання, пов'язані з тематикою інтелектуальної власності [2–9].

Патенти захищають конкретні технічні рішення, алгоритми управління процесами, матеріали або системи, що забезпечують конкурентну перевагу. Важливий момент: патентна чистота та технічна винахідливість, а також можливість практичного застосування.

Авторське право та суміжні права.

Наукові публікації, аналітичні звіти, програмне забезпечення для моделювання екосистем та розрахунків можуть бути захищені авторським правом.

Література, діаграми, унікальні методики опису даних – усе це може мати авторське право.

Програмне забезпечення для моніторингу довкілля або аналізу даних може обмежено підлягати патентному захисту або ліцензуванню.

Товарні знаки та брендинг екологічних рішень

Назви продуктів, серійні лінійки та логотипи зелених ініціатив часто захищаються як товарні знаки.

Маркетинг «зелених» продуктів потребує чітких юридичних меж, щоб уникнути «greenwashing», або інші напрямки інноваційної діяльності.

Експлуатаційні ліцензії та відкриті технології.

Відкриті технології та патентні згоди (створення ліцензій) можуть пришвидшувати впровадження екотехнологій, або будь яких інновацій в інших галузях людської діяльності.

Програми відкритої науки з відкритими даними допомагають відтворюваність та масштабування будь яких рішень.

Ліцензії на використання патентів можуть бути стратегічно використані для залучення партнерів та фінансування.

Державні регуляції та стимулювання інновацій.

Законодавство часто заохочує екологічні розробки через податкові пільги, субсидії, гранти та знижені патентні штрафи.

Приклади сфер застосування екологічних інновацій.

Очищення вод та відновлювана енергія: нові каталізатори, мембранні матеріали, процеси сортування відходів.

Моніторинг довкілля: автономні сенсори з алгоритмами обробки даних, платформи для збору даних.

Біорізноманіття: біоінженерні рішення для збереження видів або відновлення екосистем.

Практичні поради.

Розробляючи екологічні рішення, треба думати про можливість патентного захисту від ранніх етапів: документувати винахід, проводити експериментальні дослідження, визначати відмінні технічні характеристики.

Визначати цільову аудиторію для ліцензій та партнерства: промислові користувачі, державні органи, НКО.

Використовувати компроміс між публікацією результатів та патентуванням, щоб забезпечити як науковий внесок, так і економічну життєздатність розробок.

Організовувати оцінку можливості для відкритих ліцензій або відповідних угод, які прискорюють впровадження екологічних рішень.

Звертати увагу на регуляторні вимоги щодо даних довкілля та прозорості.

Проведений аналіз показав, що

1. Вимоги щодо розкриття даних моніторингу можуть співпадати з вимогами до патентної чистоти.
2. Взаємодія між відкритістю знань та збереженням стимулів – важливіша складова захисту інтелектуальної власності.

3. Вчені часто публікують результати, але патентування може бути інструментом захисту комерційних інтересів.

4. Баланс між доступністю даних для наукового суспільства та захистом винахідницьких переваг є критично важливим.

Список використаних джерел

1. Інтелектуальна власність. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

2. Інтелектуальна власність: підруч. для студентів неюрид. ф-тів / В. О. Семків, Р. С. Шандра; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів: Галиц. друкар, 2015. – 278, [1] с.

3. Цибульов П. М. та ін. Управління інтелектуальною власністю / За ред. П. М. Цибульов: монографія. – К.: «К. І. С.», 2005. – 448с.

4. Цивільний кодекс України. Кн. 1-4, Коментар основних положень / Упоряд. І. В. Зуб. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 208 с.

5. Кузнєцов Ю. М. Патентознавство та авторське право: Підручник. – К.: Кондор, 2005. – 428 с.

6. Законодавство України про охорону інтелектуальної власності (Офіційне видання) – К.: Парламентське видавництво, 2007. – 208 с.

7. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. – Монографія / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: Знання, 2008. – 687 с.

8. Стовпець О. В. Онтологічні засади інтелектуальної власності // Наукове пізнання: методологія та технологія. ISSN 1561–1264. – Науковий журнал № 1 (34), 2015. – Одеса: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2015. – 245 с. – [Розділ: Філософія]. – С. 179–186.

8. Стовпець О. В. Інститут інтелектуальної власності в епоху інформації й постмодерну: соціально-філософський ракурс. – Монографія / О. В. Стовпець. – Одеса: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2016.

9. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [Текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І. Л. Литвинчук – К.; «Центр учбової літератури», 2014–276 с.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ БАЗ ДАНИХ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ІТ-ПРОЄКТІВ

Іванов А. О.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Надзвичайно високої популярності зараз набули інформаційні технології. Завдяки цьому зростає економічна цінність продуктів інтелектуальної праці, таких, як комп'ютерні програми, бази даних тощо. Це ключові активи, що потребують надійного правового захисту. Однак, говорячи про правове поле України, потрібно відзначити низьку колізій та невизначеностей, особливо у сфері охорони вмісту баз даних та можливостей комплексного захисту окремих елементів програмного коду, які не підпадають під класичне авторське право.

Основи правової охорони інтелектуальної власності в сфері інформаційних технологій доволі глибоко досліджувалися. Різні автори наголошують на недостатності існуючих рішень регулювання авторського права. Зокрема, у своїй дисертації Поливач Є.Ю. зосередив увагу на механізмах цивільно-правової охорони КІ саме в контексті договірних відносин, досліджуючи питання ліцензування та відчуження прав [1]. Водночас Біленчук П. та Борисова Л. підкреслювали, що виникнення правових колізій при захисті КІ є прямим доказом того, що самого лише авторського права, орієнтованого виключно на форму вираження, недостатньо [2]. Незважаючи на популярність проблеми, необхідність подальшого дослідження досі існує. Швидкий розвиток ІІІ, розмиті межі між патентованим алгоритмом та авторським кодом, а також узгодження

правових норм на міжнародному рівні вимагають постійного аналізу та пропозицій щодо вдосконалення або вирішення цієї ситуації.

Основною формою охорони КП та оригінальних БД в Україні є авторське право. Це закріплено у Законі України «Про авторське право і суміжні права». Згідно з положеннями Статті 20 закону про АП, охорона комп'ютерної програми поширюється на вихідний або об'єктний коди, якщо вони є оригінальними, оскільки охорона надається саме формі вираження програми. В цій же статті чітко встановлюється, що ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент програми (зокрема, графічний інтерфейс користувача, логічні схеми, алгоритми та мови програмування), авторським правом не охороняються. Аналогічний принцип застосовується також і до баз даних. За Статтею 21, ч.1 Закону про АП передбачається авторсько-правовий захист БД, якщо вони за доборою та/або упорядкуванням їх складових частин є результатом творчої діяльності[3]. Проте, охорона не поширюється на самі дані. Ці положення є ключовими для чіткого розмежування юрисдикцій авторського права та патентної охорони у сфері ІТ.

Авторсько-правовий захист не охоплює звичайні фактичні відомості, чим зумовлюється потреба у захисті інвестицій, зроблених у процесі їхнього збору та валідації. Саме тому для неоригінальних баз даних застосовується право особливого роду (*sui generis*). Воно передбачене Статтею 21, ч. 4–7 Закону про АП і захищає виробника від несанкціонованих вилучень частин вмісту БД. Термін дії цього права становить 15 років від дати створення бази даних[1]. З розвитком штучного інтелекту в Україні, ця правова конструкція стає критично важливою для великих проєктів, які не мають творчої структури, але є результатом колосальної праці та витрат. Навіть у Європейському Союзі, у 2023 році було зафіксовано близько 30% компаній, які використовували бази даних, що захищені цим режимом [4].

Так само актуальна проблема комплексного захисту на межі авторського права та патентного. Згідно Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», патентне право може застосовуватися до технічних рішень.

Окрема функція чи фрагмент коду не патентується, оскільки правова охорона не поширюється на комп'ютерні програми (Стаття 6, ч. 3) [5]. Хоча особливі поєднання коду, комбінацій алгоритмів чи унікальні архітектурні рішення, що мають ознаки технічного винаходу, можуть бути об'єктами патентування. Наприклад, патент UA126871C2, під назвою «Перетворення зображення в кодуванні відео з використанням оптимізації залежності викривлення від швидкості передачі». Патент описує технічний метод кодування відео з використанням розподілу кодових слів і адаптивної обробки за допомогою LUT-таблиць, *reshaping*-моделей та параметрів квантування [6]. Він охоплює конкретні структурні елементи обробки даних, що забезпечують технічний ефект підвищеної якості кодування та адаптивність до вхідного сигналу, тобто виходять за межі простої взаємодії програми з комп'ютером.

Доволі дискусійним є питання щодо строку дії авторського права. Чинна тривалість захисту (життя автора + 70 років), в рамках сучасних ІТ-проектів, не є потрібною, оскільки життєвий цикл програмного забезпечення чи конкретної технології, зокрема у сфері обробки даних, є значно коротшим. Такий тривалий захист може уповільнювати технологічний прогрес, блокувати розробку нових та ефективних проектів. Насамперед, вони повинні використовуватися як основа для подальших відкриттів. Деякі статті також наголошують, що це доволі великий термін і програмне забезпечення дуже швидко стає неактуальним і втрачає свою цінність [1, 7].

Підсумовуючи, можна сказати, що для надійного захисту ІТ-проектів в Україні потрібно використати комплексний підхід, який поєднуватиме авторське право, право *sui generis* та патентне право. Це вдосконалення потрібно спрямувати для чіткого розмежування цих форм охорони. Також особливу увагу потрібно приділити штучному інтелекту, оскільки його активне використання в процесах створення програм та баз даних розмиває межі між авторським та неавторським твором. Окрім цього, критичним питанням залишається строк дії авторського права. Враховуючи короткий життєвий цикл ІТ-продуктів, доцільно

розглянути зменшення терміну до 5–10 років, аби стимулювати розробників до випуску нових продуктів.

Список використаних джерел

1. Поливач Є. Ю. Цивільно-правова охорона прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми у договірних відносинах : дис. – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2023.
2. Біленчук П., Борисова Л. Правовий захист комп'ютерних програм. – 2017.
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : станом на 18 листоп. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
4. Барбашин С. Sui generis, або як працює захист на згенеровані AI твори в Україні та світі. *Barbashyn Law Firm*. URL: <https://barbashyn.law/statti/sui-generis-how-ai-generated-works-are-protected-in-ukraine-and-beyond/> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII : станом на 18 листоп. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 26.11.2025)
6. Перетворення зображення в кодуванні відео з використанням оптимізації залежності викривлення від швидкості передачі : пат. UA126871C2.
URL: <https://patents.google.com/patent/UA126871C2/uk>
7. Цибульська Л. Проблемні аспекти охорони програмного забезпечення в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2010. № 1 (51). С. 34–38.

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ІР-ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ AI-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Кірін Р. С.,

*д. ю. н., доцент, головний судовий експерт,
Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр МВС України, м. Дніпро, Україна*

Пащенко О. А.,

*канд. техн. наук, доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро,
Україна*

Хоменко В. Л.,

*канд. техн. наук, доцент, НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро,
Україна*

Швидке впровадження генеративного штучного інтелекту (далі – AI) в освітній і науковий процеси радикально змінює саме поняття авторства, оригінальності та відповідальності. Станом на кінець 2025 р. понад 70 % студентів закладів вищої освіти (далі – ЗВО) України та країн ЄС хоча б раз використовували AI для підготовки академічних робіт, а майже 15 % наукових публікацій у провідних журналах містять розділи, згенеровані моделями типу GPT-4o, Claude 3.5 або Grok 4 без належного розкриття цього факту. Ця практика створює системну загрозу двом фундаментальним інститутам академічного середовища – інтелектуальній власності (далі – IP) та академічній доброчесності (далі – АД) [1]. Правовий статус AI-контенту, залишається невизначеним у більшості юрисдикцій. У США Бюро авторського права [2] неодноразово відмовляло в реєстрації творів, де єдиним автором вказувався AI (справи *Thaler v. Perlmutter 2023–2025*) [3, 4]. Європейський парламент у AI-Регламенті (AI Act) [5] класифікує генеративні моделі як системи високого ризику та вимагає обов'язкового маркування AI-генерованого контенту, але не вирішує питання авторства. В Україні закон «Про авторське право і суміжні права» [6] досі визначає автором лише фізичну особу, що робить будь-який текст, згенерований AI, потенційно «нічийним» або таким, що автоматично належить розробнику

моделі (OpenAI, Anthropic, xAI тощо) відповідно до їхніх умов використання. Ст. 33 цього закону визначено, що повністю згенеровані комп'ютерними програмами результати розглядаються як «неоригінальні об'єкти», що охороняються не традиційним авторським правом, а спеціальним правом *sui generis*, яке діє 25 років з початку календарного року, наступного за роком створення.

Особливо гостро проблема плагіату постає в практиці опублікування результатів наукових досліджень. Сучасні генеративні AI здатні створювати тексти, які детектори (GPTZero, Originality.ai, Turnitin AI Detection) розпізнають із точністю лише 82–87 % навіть після оновлень 2025 р. Це означає, що щонайменше кожна восьма робота, написана AI, може бути подана як оригінальна без ризику автоматичного виявлення. У 2024–2025 н.р. провідні університети України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, КНУ ім. Шевченка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національний університет «Львівська політехніка») зафіксували зростання випадків невиявленого AI-плагіату на 340 % порівняно з попереднім періодом.

Наукова сфера стикається з ще серйознішими викликами. Журнали Nature, Science, The Lancet від початку 2023 р. забороняють вказувати AI як співавтора, посилаючись на відсутність у нього відповідальності. Водночас журнал International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) у 2025 р. оновив рекомендації: AI може бути використаний як інструмент, але всі згенеровані фрагменти мають бути чітко позначені, а відповідальність за їхню достовірність несе виключно людський автор [7]. Проте на практиці, за даними Retraction Watch, лише 11 % статей, опублікованих у журналах Scopus Q1–Q2 у 2025 р., містять таке розкриття, попри використання AI у 38 % випадків [8].

Виникає парадоксальна ситуація: AI одночасно є найпотужнішим інструментом академічної недоброчесності в історії та потенційно найефективнішим контролером. Алгоритми на основі трансформерів уже зараз здатні з ймовірністю понад 95 % визначати авторство конкретного студента за

стилістичними маркерами навіть коли частина тексту переписана AI. У Стенфордському університеті AI-лабораторія (The Stanford Artificial Intelligence Laboratory, SAIL) [9] з 2024 р. впроваджено систему, яка порівнює кожен нову роботу студента з його попередніми текстами та AI-моделями, досягаючи точності виявлення 98,7 %.

О. Харитонова вважає, що найбільш розробленими AI-питання є у IP-праві, оскільки саме вони є безпосередньо пов'язаними між собою. Щодо визначення правового статусу AI, авторка зазначає, що наразі ми можемо ототожнювати роботів, AI у правовому статусі з людиною. Не погоджуючись з концепцією «еквівалента фізичної особи», цю проблему краще вирішувати за допомогою конструкції юридичної особи, яка ґрунтується на концепції *Persona Ficta*. У цьому разі можна не брати до уваги наявність або відсутність у робота внутрішньої волі, самосвідомості та інших подібних якостей, притаманних людині. Тому запропоновано визнати роботів з AI («електронних осіб») квазі-юридичною особою. При цьому О. Харитонова пропонує включити до переліку видів правосуб'єктності юридичної особи також «кіберздатність», тобто здатність бути активним учасником відносин у IT-сфері (укладати договори як користувач, бути учасником соціальних мереж, брати участь в інтерактивних акціях тощо). Кіберздатність може реалізовуватися за допомогою як правочинів, так і юридичних вчинків [10, с. 125].

На нашу думку, для розв'язання науково-освітньої AI та IP-кризи необхідний комплексний підхід, що передбачає конкретні першочергові заходи у наступних сферах.

1. Нормативна – внесення до Закону України «Про авторське право і суміжні права» положення про те, що авторське право на AI-генерований твір належить особі, яка правомірно використала AI та/або суттєво модифікувала результат (аналогічно фотографу, який використовує камеру).

2. Інституційна – обов'язкове впровадження у всіх ЗВО України політики «прозорого AI»; студент/дослідник має вказувати, які саме частини роботи створено за допомогою AI, з зазначенням моделі, промпту та дати

генерації.

3. Технологічна – створення національного реєстру академічних текстів з вбудованим AI-детектором та стилістичним профілюванням авторів (подібно до системи IRIS.AI).

4. Освітня – введення обов’язкового курсу «AI-Етика» для всіх спеціальностей, де вивчаються не лише ризики, але й правильні способи використання генеративного AI як дослідницького інструменту.

Тож AI не є загрозою АД сам по собі. Загрозою є відсутність чітких правил поведінки суб’єктів IP- та AI-відносин. Поки суспільство не визначить, де закінчується інструмент і починається співавтор, кожна нова, досконаліша AI-модель лише поглиблюватиме кризу довіри до освіти та науки. Єдиний спосіб зберегти IP-права і АД в AI-добу – це не забороняти AI-технології, а навчитися бути їх відповідальним старшим співавтором.

Список використаних джерел

1. Kirin Roman, Khomenko Volodymyr, & Pashchenko Oleksandr. (2024). Prospects of legal regulation of educational AI relations. In Oleksii Kostenko & Yuriy Yekhanurov (Eds.), *Digital Transformation in Ukraine: AI, Metaverse, and Society 5.0*. Scientific Approbation. SciFormat Publishing Books. – pp. 124-129. DOI: <https://doi.org/10.69635/978-1-0690482-1-9-ch13>
2. Welcome to the U.S. Copyright Office. *U.S. Copyright Office*. URL: <https://www.copyright.gov/>
3. United States District Court for the District of Columbia [2023]: Thaler v. Perlmutter, No. 22-CV-384-1564-BAH, *WIPO Lex*. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/judgments/details/1840>
4. Thaler v. Perlmutter, No. 23-5233 (D.C. Cir. 2025). United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit. URL: <https://media.cadc.uscourts.gov/opinions/docs/2025/03/23-5233.pdf>
5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU)

2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*. L series. 2024/1689 12.7.2024.

6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

7. International Committee of Medical Journal Editors. URL: <https://www.icmje.org/>

8. Payal Dhar. AI unreliable in identifying retracted research papers, says study. (19.11.2025). URL: <https://retractionwatch.com/2025/11/19/ai-unreliable-identifying-retracted-research-papers-study/>

9. Stanford AI Lab. URL: <https://ai.stanford.edu/>

10. Харитоновна О. Актуальні проблеми штучного інтелекту в праві інтелектуальної власності. *Юридичний вісник*. 2024. № 5, С. 121-129. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2024.14>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Корж А. Є.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

З розвитком цифрових технологій значно зросла кількість порушень авторських прав у глобальному масштабі. Проблема захисту інтелектуальної власності стає дедалі актуальнішою в умовах поширення контенту в цифровому середовищі. Використання штучного інтелекту (ШІ) відкриває нові можливості для виявлення та попередження таких порушень, забезпечуючи ефективніший моніторинг і захист прав авторів.

Проблематика порушення авторських прав активно досліджується у контексті цифрових технологій. Відомі роботи у цій сфері включають

дослідження правових аспектів ШІ (Lee J. Tiedrich et al., 2020), а також аналіз ефективності алгоритмів машинного навчання у виявленні порушень (WIPO, 2021). Проте, питання інтеграції ШІ у системи захисту авторських прав потребує подальшого дослідження.

У сучасному цифровому світі зростає кількість випадків порушення авторських прав. Легкість копіювання та розповсюдження контенту онлайн створює нові виклики для захисту інтелектуальної власності. Штучний інтелект (ШІ) виступає ключовим інструментом у вирішенні цих проблем, пропонуючи нові методи виявлення порушень, управління даними та забезпечення захисту прав. Завдяки високій швидкості аналізу даних і точності у виявленні порушень, ШІ відкриває нові можливості для юристів, які займаються захистом інтелектуальної власності.

ШІ забезпечує ефективний моніторинг цифрового простору за допомогою алгоритмів, здатних аналізувати великі обсяги контенту в режимі реального часу. Це дозволяє оперативно виявляти факти порушення прав і формувати доказову базу для подальшого розгляду справ у судових органах. Алгоритми обробки природної мови (NLP) допомагають порівнювати текстові твори із великими базами даних, виявляючи не тільки очевидні випадки плагіату, але й приховані форми запозичень. У сфері зображень ШІ аналізує характерні елементи творів та зіставляє їх із зареєстрованими у відповідних базах даних, забезпечуючи виявлення порушень із високою точністю [2].

Одним із ключових напрямків використання ШІ є автоматизація процесів ідентифікації порушень. Наприклад, система Content ID від YouTube використовує алгоритми розпізнавання для автоматичного ідентифікації захищеного контенту. Ця система дозволяє сканувати мільйони відео, забезпечуючи швидке виявлення неправомірного використання контенту. Це значно знижує витрати часу і ресурсів порівняно з традиційними методами. Захист даних, які використовуються для навчання алгоритмів ШІ, також стає важливим аспектом. Автори досліджень наголошують, що правильна організація та захист даних, зокрема через комерційні таємниці або патенти,

можуть допомогти уникнути ризику порушень прав власності. У цьому контексті Directive (EU) 2019/790 відіграє значну роль, встановлюючи правила для текстового та дата-майнінгу в Європейському Союзі.

Додаткові можливості для захисту інтелектуальної власності відкриває інтеграція технологій ШІ з блокчейном. Такий підхід сприяє створенню незмінних цифрових реєстрів, які фіксують права власності на твори та забезпечують швидкий і достовірний доступ до інформації про авторство й правовласників. Превентивні системи на основі ШІ аналізують контент ще до його публікації, попереджаючи можливі порушення авторських прав і зменшуючи ризик правових конфліктів.

ШІ також сприяє створенню доказової бази для судових процесів. Завдяки аналізу історії копіювання та розповсюдження контенту, алгоритми допомагають встановити, коли і як відбулися порушення. Це підвищує ефективність правозастосовних органів і знижує витрати на юридичний супровід.

Попри значні переваги, впровадження ШІ у сферу захисту авторських прав супроводжується викликами. Невизначеність правового статусу творів, створених за допомогою ШІ, і необхідність адаптації чинного законодавства до специфіки цифрових технологій ускладнюють реалізацію його потенціалу. Ефективність таких інструментів залежить від якості алгоритмів, обсягів і точності баз даних, а також прозорості використання технологій у межах правового регулювання.

Підсумовуючи, вважаємо зазначити таке. Використання ШІ у боротьбі з порушеннями авторських прав відкриває перед юристами нові горизонти у захисті інтелектуальної власності. Ця технологія дозволяє значно пришвидшити процес виявлення порушень, забезпечує високу точність аналізу та створює умови для запобігання конфліктам на ранніх етапах. Однак інтеграція таких інструментів вимагає адаптації правових норм і систематичного оновлення технологій. У підсумку, використання ШІ стає важливим елементом у сучасному

правозастосуванні, сприяючи зміцненню авторського права в умовах цифровізації.

Список використаних джерел

1. 10 Best Practices for Artificial Intelligence Related Intellectual Property / Lee J. Tiedrich, Gregory S. Discher, Fredericka Argent, Daniel Rios. // Intellectual Property Technology Law Journal. – 2020. – №32. – С. 1–5.
2. WIPO. "AI and Intellectual Property: A WIPO Conversation." 2021.
3. Syed Wajdan Rafay Bukhari. Impact Of Artificial Intelligence on Copyright Law: Challenges and Prospects / Syed Wajdan Rafay Bukhari, Saif Ullah Hassan, Yasir Aleem. // Journal of Law & Social Studies. – 2023. – №5. – С. 647–656.

ДОТРИМАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК НАЙВАЖЛИВІША СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Коструб Л.А.,

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

В сучасну епоху економіки знань дотримання права інтелектуальної власності стає фундаментальним мірилом професійної етики. Це не просто юридичне зобов'язання, а ключовий елемент професійної доброчесності, що визначає рівень відповідальності фахівця перед суспільством та колегами. Визнання авторства та захист результатів творчої праці формують середовище взаємної довіри, стимулюють інновації та є необхідною умовою для розбудови правової держави, де інтелектуальний капітал визнається найвищою цінністю.

Розмірковуючи над вектором доповіді та витративши чимало часу на вибір конкретного аспекту, я прийняла за основу публікацію в «Українському журналі будівництва та архітектури» (№2, 2021 р.), а саме статтю М. В. Савицького, Г. П. Євсєєвої та В. А. Бабенко про дотримання права інтелектуальної власності

як найважливішої складової академічної доброчесності в закладах вищої освіти. Ця публікація дала поштовх моїм роздумам, а останні події в професійній сфері показали, що це питання виходить далеко за межі університетських аудиторій. Саме тому тема моєї доповіді трансформувалася з академічної в більш масштабну та прикладну: «Дотримання права інтелектуальної власності як найважливіша складова професійної доброчесності».

Свого часу Олексій Кулеба зазначив: «Європейська інтеграція залишається нашим незмінним стратегічним пріоритетом, попри всі виклики, з якими стикається Україна. Ми продовжуємо системну роботу над тим, щоб наблизити українське законодавство, політики та стандарти до норм Європейського Союзу. Кожен крок у цьому напрямі – це інвестиція у стабільне, безпечне та європейське майбутнє нашої держави».

Європейським комітетом стандартизації (CEN) до 30 березня 2026 року планується розробити і опублікувати друге покоління Єврокодів із відміною чинного першого покоління, прийнятого в ЄС протягом 2002-2007 років. «Перехід на Єврокоди – це не лише виконання євроінтеграційних зобов'язань. Це крок до сучасних практик у будівельній інженерії, які дозволяють проектувати надійні, довговічні конструкції – для житлових будинків, промислових об'єктів і для ключової інфраструктури. Це той стандарт, за яким сьогодні працює Європа, і який нам потрібен для якісної відбудови», – зазначила заступниця Міністра розвитку громад та територій України Наталія Козловська [6].

19 листопада 2025 року, в очікуванні впровадження системи Єврокодів, Уряд ухвалив постанову №1512 «Деякі особливості визначення вартості будівництва в умовах воєнного стану» [8]. Вона вводить зрозумілі та єдині правила розрахунку вартості робіт під час відбудови. Фактично, українська система визначення вартості будівництва переходить на оновлені правила.

Раніше замовники застосовували різні підходи до розрахунку вартості, що призводило до суттєвих відмінностей у кошторисах навіть для однакових робіт. Наразі запроваджуються єдині підходи: усі рахунки формуються за спільними

правилами, а використання актуальних ринкових даних і бази матеріалів дозволяє робити ціни прозорими, обґрунтованими та орієнтованими на реальну вартість ресурсів. Мінрозвитку вже працює над створенням умов для повного переходу, зокрема – над оцінкою готовності українських проєктувальників. Але, на мою думку, гармонізація українського законодавства в сфері будівництва з європейським сьогодні, як ніколи, залежить не тільки від модернізації стандартів будівельної галузі, а й від розробки нового, сучасного підходу до принципів професійної доброчесності в будівництві.

Саме ситуація з власного досвіду стала для мене підґрунтям замислитися, де в професійній діяльності закінчуються стандарти і починається інтелектуальна власність?

Перший рік війни, перші масовані обстріли енергосистеми поставили надскладну задачу перед балансоутримувачами та власниками підприємств енергетичного напрямку: потрібно було негайно не тільки відновлювати пошкоджені енергооб'єкти, а й швидко та професійно визначати вартість робіт з їх відновлення. Саме з таким проханням про допомогу скласти кошторис на відновлення одного з перших пошкоджених об'єктів звернулась до мене, як до інженера-кошторисника енергетичного напрямку, колега, яка була опосередковано причетна до однієї з ланок служби замовника таких робіт Завдання складне для втілення, навіть для досвідченого кошторисника. Державні кошторисні норми, які є основою для визначення вартості будівельних робіт, не передбачають за своїм первинним призначенням роботи з відновлення в результаті військових дій, бо це – нетипові пошкодження, з руйнуванням частковим або повним, деформації конструкцій та устаткування від вибухової хвилі, поєднаний тип пошкоджень під впливом вогню, води, тиску, уламків, та, найважливіше, виконання працівниками відновлювальних робіт в умовах загрози життю. Крім того, завжди потрібно дотримуватися діючих будівельних норм та правил. Декілька тижнів роботи занурили мене в вивчення технічної документації, типових проєктів з далеких 60-70 років, вивчення характеру пошкоджень металевих каркасів, залізобетонних конструкцій, покрівельного

покриття, способи їх відновлення, часткової або повної заміни. Для виконання цієї неспецифічної роботи я задіяла не тільки власний інтелектуальний ресурс та професійний досвід, а й наробітки попередніх мирних років, звернулась за консультацією до колишніх колег-спеціалістів різних напрямлень. І за результатом виконаної роботи мною був складений професійний кошторис, який успішно пройшов перевірку технічних служб замовника та задовольнив за фінансовими витратами вимоги інвестора.

Саме таким чином, на конкретних прикладах, в умовах форс-мажору, що вимагають швидкого та професійного реагування, формуються передумови щодо особливостей визначення вартості будівництва в умовах воєнного стану і на подальших ланках опрацювання та масштабування «закладаються основи фундаменту для відновлення України після війни, коли потрібні не просто швидкі рішення, а системні й якісні інструменти, здатні забезпечити довіру міжнародних партнерів і справедливе використання ресурсів» [4].

На четвертий рік війни, коли обстріли енергосистеми набули ще більш інтенсивного та руйнівного характеру, стало відомо, що первинний кошторис став майже «типовим» і вже три роки використовується як основа для визначення вартості робіт з відновлення пошкоджених об'єктів. Створена модель кошторису надала замовнику можливість в умовах воєнного стану прописати чіткі правила, підрядникам – передбачувані вимоги, можливість працювати в єдиній системі без різних трактувань, а інвесторам – розуміння реальної вартості будівництва, неможливість завищень, впевненість у тому, що кошти використовуються ефективно й за ринковими правилами. Але, на жаль, авторство цієї моделі кошторису підписане прізвищем іншого виконавця.

І ось саме в цьому і постає проблематика професійної доброчесності в будівництві. Інженери-кошторисники завжди працюють з суто технічною документацією, державними нормами, стандартами, кресленнями та проектами. Але не кожен з них здатний створити зі сталого набору нормативів нову ідею та втілити її в технічному рішенні, бо «... зважаючи на те, що ідея не захищена сьогодні ні авторським, ні патентним правом – правом інтелектуальної власності,

необхідно пам'ятати, що втілення нової, творчої ідеї у будь-яку об'єктивну форму одразу зробить її твором – об'єктом правової охорони авторського права. Або ж, реалізація ідеї в технічному (технологічному) рішенні та відповідність її втілення умовам обороноздатності надає можливість її захисту патентним правом» [1, с.141].

Аналізуючи цю ситуацію, я замислилась, чи можуть бути примінені до кошторису такого типу норми інтелектуальної власності? І як потрібно було б діяти виконавцю такого нетипового, навіть творчого, завдання?

Насамперед, переді мною постало питання про те, чи є кошторис об'єктом права промислової власності? «Об'єкти права промислової власності це винаходи, корисні моделі та промислові зразки. Винахід – це технологічне (технічне) вирішення у будь-якій галузі суспільно-корисної діяльності, що відповідає вимогам патентоздатності, тобто є новим, має винахідницький рівень і придатне для використання» [2].

«Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» в ст.6 п.2 визначає об'єкти винаходу, в т.ч це «-спосіб» та «-застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням» [2].

З огляду на те, що кошторис містить не тільки перелік будівельних, ремонтних, відновлювальних робіт, а й описує способи та засоби для їх виконання – можна стверджувати, що – так, кошторис містить ознаки об'єкту винаходу. Крім того, кошторис такого типу є новим та, безумовно, придатний для використання, в тому числі повторного.

Наступним постає питання, які права має інженер-кошторисник на власну розробку? Відповідно до ст. 429 ЦК України особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт. ЦК України відмовився від терміна «службовий об'єкт права інтелектуальної власності», замінивши його терміном «об'єкт, створений у порядку виконання трудового договору». Право інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належить працівникові, який створив

цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або в якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.» [2]

Тобто, перед початком виконання робіт доцільним було б укласти трудовий договір з замовником робіт з детальним описом отриманого завдання, очікувань замовника та правами виконавця та замовника. Подальше використання об'єкта промислової власності в такому разі здійснюється на умовах такої угоди, укладеної між роботодавцем та автором.

З огляду на те, що для виконання роботи можуть бути або навіть повинні бути залучені консультанти, постає питання співавторства.

«Цивільно-правова теорія визнає два види співавторства:

- нероздільне співавторство – коли неможливо виділити працю кожного співавтора. Воно властиве авторському праву, але здебільшого властиве науково-технічній творчості;

- роздільне співавторство – коли складові чітко визначені і відомо, хто із співавторів створив ту чи іншу частину.

У будь-якому виді співавторства прояв професійної доброчесності має бути невід'ємною частиною спільної праці та її результатів. Але, особливої уваги, на мою думку, вимагає все ж таки суто етичний вимір проблеми, визнання цінності інтелектуальних зусиль іншої людини. Професійна доброчесність у цьому контексті повинна бути моральним компасом професіонала і базуватися на двох принципах:

- принцип поваги до творчого внеску як розуміння того, що будь-яка ідея, винахід чи твір є результатом тривалої праці, досвіду та таланту автора. Етичний фахівець сприймає чужу інтелектуальну власність не як загальнодоступний ресурс, а як приватне надбання, що заслуговує на коректне цитування та визнання;

- принцип репутаційної відповідальності як чесність у використанні джерел, що формує обличчя професіонала. Привласнення чужих здобутків не лише порушує закон, а й руйнує довіру всередині професійної спільноти, знецінюючи авторитет того, хто вдається до подібних маніпуляцій.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, потрібно підкреслити, що гармонізація українського законодавства в сфері будівництва з європейським неможлива без сталого розуміння принципів професійної доброчесності, визнання права інтелектуальної власності, поваги до технічних та наукових розробок, результатів спільної діяльності авторів. І саме в цей час, коли наша країна стримує напад агресора, відновлюється попри все, дотримання принципів доброчесності та прав інтелектуальної власності в будь-якій сфері піднесе імідж України як розвинутої держави та сприятиме міжнародній інтеграції, в тому числі будівельної галузі, в Європейський простір.

Список використаних джерел

1. Савицький М.В., Євсєєва Г.П., Бабенко В.А. Дотримання права інтелектуальної власності у ЗВО України як важливий чинник академічної доброчесності. *Український журнал будівництва та архітектури*. №2 (002), 2021, с.138-146.
2. Бабенко В.А. Методичні вказівки до вивчення програмного матеріалу з дисципліни «Інтелектуальна власність» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей. ПДАБА, 2023, 61 с.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 №3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/news/minrozvytku>
5. Законодавство у сфері інтелектуальної власності. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
6. Офіційний сайт URL: <https://mindev.gov.ua/news/ukraina-demonstruie>
7. Офіційний сайт: URL: <https://eurocodes.jrc.ec.europa.eu/>
8. Кабінет Міністрів України. Постанова від 19.11.2025 №1512 «Деякі особливості визначення вартості будівництва в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1512-2025-п#Text>.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ СФЕР ОСВІТИ, НАУКИ, ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Кравченко Р. Д.,

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

Штучний інтелект (ШІ) стає важливою складовою сучасної цифрової трансформації, яка охоплює різноманітні аспекти суспільного життя: від державних послуг до освітніх інституцій та наукових досліджень. В умовах швидкого впровадження ШІ, зокрема в державному управлінні, освіті та науці, виникає необхідність вирішення комплексу правових та етичних питань. На глобальному рівні вже ведуться активні дискусії щодо регулювання технологій ШІ, їх правового статусу та етичних меж застосування, оскільки прийняття рішень та автоматизація процесів відбувається без участі людини, проте в українських реаліях ці питання залишаються частково нерозкритими.

Крім цього, з впровадженням технологій ШІ з'являються нові виклики, що стосуються захисту персональних даних, автоматизованого прийняття рішень і можливого впливу на права та свободи громадян. Тому актуальність теми зумовлена не лише технологічними інноваціями, але й необхідністю комплексного осмислення правових та етичних наслідків цього процесу в українському контексті.

Питання етичного та правового регулювання ШІ стає предметом численних досліджень у всьому світі. Основними викликами є забезпечення прозорості, справедливості, відповідальності, приватності інформації, автоматизації прийняття рішень під час використання ШІ та наслідки для ринку праці. Наприклад, дослідження у США та країнах Європейського Союзу вже запропонували комплексні моделі регулювання, що включають вимоги до прозорості алгоритмів та відповідальності за автоматизовані рішення [1, с. 13–17]. В Україні це питання розглядається в контексті загальної цифрової

трансформації. Законодавчі акти щодо впровадження технологій, таких як ШІ, перебувають на стадії формування, що вимагає адаптації найкращих практик із закордонного досвіду [1, с. 12; 2; 5]. Разом з тим, важливо враховувати специфіку українського правового середовища та виклики, які можуть виникнути під час реалізації технологій ШІ на державному рівні.

Зі зростанням ролі ШІ у державних процесах, освітньо-наукових установах та будь-яких інших організаціях постає необхідність створення правових норм, які регулюватимуть використання цих технологій. Основними правовими проблемами є:

Захист персональних даних. ШІ активно використовує великі обсяги даних для аналізу та прийняття рішень. Це створює ризики для конфіденційності та захисту персональних даних, оскільки в разі витоку або некоректної обробки інформації можуть виникнути серйозні правові наслідки [1, с. 8–9; 2].

Відповідальність за рішення, прийняті ШІ. Одним із найскладніших аспектів є питання відповідальності за дії або рішення, прийняті автоматизованими системами [4; 5]. Наприклад, у сфері державних послуг автоматизоване прийняття рішень може впливати на видачу ліцензій, соціальну допомогу, доступ до освіти тощо. Необхідно чітко визначити, хто несе відповідальність за такі рішення: розробник системи, оператор чи держава [1, с. 9–10].

ШІ відкриває нові горизонти в освіті та науці, проте водночас виникають етичні виклики. До основних етичних проблем належать [1, с. 9]:

Прозорість алгоритмів. Громадськість має право знати, яким чином працюють алгоритми, що впливають на їхнє життя. Проте часто алгоритми ШІ залишаються закритими через комерційні інтереси або складність їх розуміння. Це створює ризик несправедливих або дискримінаційних рішень, зокрема у сфері освіти, де ШІ може використовуватися для оцінки знань або відбору студентів.

Дискримінація. Алгоритми ШІ можуть відтворювати або навіть підсилювати існуючі упередження та нерівності [3]. Це може бути проблемою, особливо в освітній сфері, де неправильно налаштовані алгоритми можуть

дискримінувати певні групи учнів на основі їхнього соціального походження, статі або інших характеристик.

Автоматизація рішень. Застосування ШІ в науці може сприяти автоматизації дослідницьких процесів і навіть створенню нових знань. Проте це може призвести до залежності від технологій і зниження ролі людської творчості та інтуїції в наукових відкриттях.

Персоналізація навчання. Однією з основних переваг використання ШІ в освіті є можливість персоналізованого підходу до кожного учня. Системи на основі ШІ можуть аналізувати сильні та слабкі сторони учня та адаптувати навчальні матеріали відповідно до його потреб [1, с. 8].

Можливі ризики. З іншого боку, автоматизація навчальних процесів може призвести до втрати людської взаємодії, що є важливим елементом традиційної освіти. Крім того, існує ризик, що ШІ буде орієнтуватися на стандартизовані показники успішності, ігноруючи індивідуальні потреби та творчі здібності учнів.

Використання ШІ в державних послугах може значно підвищити ефективність роботи державних установ, зокрема у таких сферах як охорона здоров'я, соціальні послуги, судочинство тощо [1, с. 8]. Проте також є ризики:

Автоматизація судочинства. Системи ШІ можуть використовуватися для прискорення судових рішень, проте автоматизовані алгоритми можуть помилково трактувати складні справи або приймати рішення на основі обмеженої кількості даних [1, с. 8].

Питання контролю. Оскільки рішення приймаються автоматично, постає питання, хто контролюватиме правильність та справедливість таких рішень [3].

Штучний інтелект відкриває значні можливості для модернізації системи освіти, науки та державного управління. Проте ефективне впровадження цих технологій вимагає вирішення низки правових та етичних питань, щоб забезпечити баланс між інноваціями та захистом прав громадян. Розробка нормативно-правових актів та етичних стандартів повинна відбуватися на основі діалогу між державою, бізнесом, науковою спільнотою та громадянським

суспільством, аби уникнути потенційних загроз і максимально використовувати потенціал ШІ для загального блага.

Список використаних джерел

1. Права людини в епоху штучного інтелекту. Виклики та правове регулювання. Веб-сайт: <https://drive.google.com/file/d/1YLB1X8wCMQi3g8LjPsERa2b58GM1fRS2/view> (дата звернення 01.11.2024);

2. Рекомендації з питань штучного інтелекту. Веб-сайт: https://ombudsman.gov.ua/news_details/eu4digitalua-ombudsman-office-and-mintsyfra-presents-artificial-intelligence-guidelines (дата звернення 01.11.2024);

3. Використання штучного інтелекту: переваги та ризики. Рекомендації уповноваженого. Веб-сайт: https://ombudsman.gov.ua/news_details/vikoristanny-a-shtuchnogo-intelektu-perevagi-ta-riziki-rekomendaciyi-upovnovazhenogo (дата звернення 01.11.2024);

4. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі. Веб-сайт: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення 01.11.2024);

5. Штучний інтелект та технологія GPT: юридичні тонкощі для користувачів. Веб-сайт: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/shtuchnij-intelekt-ta-tehnologiya-gpt-yuridichni-tonkoshhi-dlya-koristuvachiv/> (дата звернення 01.11.2024).

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ЦИФРОВІ ПРОДУКТИ, СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

Криловецька Л. О.,
*здобувач магістерського рівня вищої освіти
Український державний університет науки та технологій
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпро, Україна*

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) у сучасному світі змінює уявлення про творчість та авторство. Цікаво, що навіть британський словник Collins минулого

року назвав головним словом в 2023 «штучний інтелект». «Революційна мовна модель на основі штучного інтелекту увірвалася в суспільну свідомість наприкінці 2022 року, вразивши нас своєю здатністю імітувати природну людську мову. Насправді ШІ може зробити набагато більше. Потрібна копія для презентації завтра вранці? Без проблем. Рецепт обіду з використанням лише того, що залишилося у кухонній шафі? Готово. І хоча люди, зрозуміло, були зачаровані, вони також почали трохи хвилюватися», – пояснив такий вибір літературний редактор та письменник Девід Шаріатмадарі [1].

Алгоритми генерації текстів, зображень, музики та інших форм контенту, такі як ChatGPT, DALL·E чи MidJourney, уже сьогодні створюють унікальні продукти, які важко відрізнити від робіт, створених людиною. Це викликає складні запитання у сфері інтелектуальної власності: хто має право називатися автором цифрового продукту, створеного за допомогою ШІ – програма, розробник алгоритму чи користувач, який взаємодіяв із ШІ для створення результату?

Вирішення цього питання має важливе значення для багатьох галузей, зокрема мистецтва, медіа, науки та бізнесу. Якщо цифровий продукт є комерційно успішним або має культурну цінність, то чітке визначення авторських прав стає критичним для запобігання конфліктам та зловживанням. Проте правові системи більшості країн ще не готові повною мірою регулювати ці нові реалії. Відсутність єдиного підходу до визначення авторства в разі використання ШІ породжує прогалини у правовому полі, які можуть стати як точкою розвитку, так і джерелом конфліктів.

Додатково, етичні аспекти цього питання є не менш важливими. Чи справедливо надавати права лише розробникам алгоритмів, ігноруючи творчий внесок користувачів? Ці дискусії відображають глибші зміни у сприйнятті людської творчості та технологій у сучасному суспільстві.

Метою цієї роботи є аналіз актуальних питань, пов'язаних із захистом авторських прав на цифрові продукти, створені штучним інтелектом, а також

розгляд можливих підходів до вирішення цих проблем. У центрі уваги будуть правові, етичні та практичні аспекти цієї складної теми.

Специфіка продуктів, створених штучним інтелектом. Продукти, створені за допомогою штучного інтелекту (ШІ), мають унікальні особливості, що істотно впливають на їх правовий статус та питання авторського права. ШІ працює з великими обсягами даних, які можуть бути захищені авторським правом, і часто генерує результати, що є компіляцією чи адаптацією наявних матеріалів, не додаючи нового творчого елементу. Відсутність творчого підходу, властивого людині, та автоматизований процес генерації контенту створюють правовий вакуум, де важко визначити автора твору. У результаті виникає проблема відсутності чіткого володіння майновими правами на такі продукти. Рішення цих питань варіюються в різних країнах, що створює правові прецеденти та різноманітні підходи до захисту авторських прав на цифрові продукти, створені ШІ [2].

Питання авторських прав на твори, створені ШІ, потребує чіткого правового врегулювання для визначення власників майнових прав та прав на використання об'єктів, згенерованих без участі людини. Яким чином відбувається законодавче регулювання використання продуктів створених ШІ або за його допомоги в контексті авторського права в світі? Почнемо з того, що на сьогодні не існує однозначних правил та законів щодо усіх сфер використання штучного інтелекту, але деякі країни вже почали впроваджувати правила щодо його функціонування.

У Європейському Союзі ще планується врегулювати питання, пов'язані з використанням об'єктів авторського права в процесах машинного навчання, а також визначити винагороду за таке використання. Зокрема, 9 грудня 2023 року Європарламент досяг попередньої домовленості з Єврокомісією щодо Закону про штучний інтелект (EU AI Act). Узгоджений текст має бути офіційно ухвалений як Європарламентом, так і Єврокомісією, щоб набути статусу закону Європейського Союзу [3].

Методи визначення обсягу та можливостей правового захисту об'єктів, створених штучним інтелектом, відрізняються в різних країнах, у тому числі й в Україні.

Тож яким чином регулюється питання авторства на продукти створені з використанням ШІ в Україні на законодавчому рівні? Як і в більшості країн світу, в нашій країні не існує чіткої відповіді на питання авторства продуктів, створених з використанням штучного інтелекту. Однак українське законодавство частково регулює це питання через кілька важливих актів. Зокрема, Закон України «Про авторське право та суміжні права» (далі згадане як – Закон) визначає, що автором твору може бути лише фізична особа, яка здійснила творчий внесок у створення цього твору. Таким чином, твори, створені без безпосередньої участі людини, не можуть бути охоплені традиційним авторським правом.

Проте в новій редакції цього Закону з'явилися положення, що стосуються неоригінальних об'єктів, створених комп'ютерними програмами, зокрема й штучним інтелектом. Згідно зі статтею 33 Закону, такі об'єкти підпадають під захист правом особливого роду (*sui generis*), яке застосовується до неоригінальних творів, що згенеровані без участі фізичної особи. Це означає, що продукти, створені ШІ, не можуть мати традиційні авторські права, але вони все ж можуть отримати певний правовий захист. Власниками таких прав є особи, які володіють виключними правами на відповідну комп'ютерну програму, зокрема її автори чи правомірні користувачі.

Згідно з українським законодавством, особисті немайнові права на такі об'єкти не виникають, а права на використання таких творів визначаються через майнові права суб'єктів, які володіють програмою, що генерує ці об'єкти. Таким чином, законодавство України допускає застосування підходу, згідно з яким авторські права не можуть належати ШІ, але продукти, створені з його допомогою, підпадають під спеціальний правовий режим, що захищає інтереси тих, хто володіє програмами ШІ [4].

Інше питання – якщо штучний інтелект виступає лише допоміжним інструментом у творчій діяльності людини, а створений об'єкт є оригінальним, авторські права можуть належати користувачу ШІ. Зазвичай саме ліцензійні умови програм ШІ мають вирішальне значення у визначенні прав на такі об'єкти.

Наразі та згідно з умовами використання OpenAI: вхідні дані, надані ChatGPT (команда або запит, зроблені користувачем) і вихідні дані, створені та повернуті ChatGPT на основі вхідних даних, призначаються користувачеві, який надає такі введення [5].

Розглядаючи це питання стає цікаво, які саме чинники або конфлікти авторського права призвели до підвищеного інтересу у вивченні даної теми, чому виникла необхідність регулювання даного питання? Необхідність врегулювання питань інтелектуальної власності на продукти, створені ШІ, виникла через конфлікти між художниками та компаніями-розробниками генеративних ШІ. 13 січня 2023 року три художниці – Сара Андерсен, Келлі МакКернан і Карла Ортіс – подали колективний позов проти Midjourney, Stability AI та DeviantArt у Північному окрузі Каліфорнії. Вони звинуватили компанії у використанні їхніх авторських зображень без дозволу для навчання ШІ-алгоритмів, що дозволяють створювати зображення, схожі за стилем і якістю на оригінальні роботи художників. Відомо, що у жовтні 2023 року суд відхилив позови авторів у використанні їхніх творів без згоди, але дав можливість внести додаткові пояснення. Очікуємо на подальше рішення суду [6].

Також показовими прикладами є конфлікти письменників з компаніями, які використовують їхні твори для тренування ШІ без дозволу авторів. Зокрема, у вересні минулого року група американських письменників, серед яких був Майкл Шебон, подала позов проти компанії «Meta Platforms» до федерального суду. Автори звинуватили компанію у неналежному використанні їхніх літературних творів для навчання мовної моделі штучного інтелекту «Llama».

Крім того, канадські письменники Мона Авад та Пол Трембле також подали колективний позов до федерального суду в Сан-Франциско, звинувачуючи організацію в порушенні авторських прав. Вони стверджували,

що їхні романи були використані для тренування штучного інтелекту без їхнього дозволу, що є порушенням законодавства щодо авторських прав [7].

Усі ці випадки стали важливим прецедентом, оскільки вони піднімають питання про те, як захистити права авторів і художників в епоху генеративного штучного інтелекту, де межі між творчістю людини та ШІ стають усе більш розмитими.

У результаті вивчення головного питання роботи «Захист авторських прав на цифрові продукти, створені штучним інтелектом» можемо зробити наступний висновок: захист авторських прав на цифрові продукти, створені за допомогою штучного інтелекту, є складним і багатоаспектним питанням, яке потребує чіткого правового регулювання. У сучасних реаліях, коли ШІ може генерувати високоякісні твори, схожі на роботи людини, виникають виклики у визначенні автора та власника майнових прав. Основними кандидатами на визнання авторства є розробник алгоритму, користувач, який створює запит, або ж ШІ як інструмент.

Аналізуючи сучасне законодавство та приклади конфліктів, можна зробити висновок, що в більшості юрисдикцій авторство визнається за людиною, яка здійснила творчий внесок у створення об'єкта. Якщо ШІ використовується лише як інструмент, автором залишається користувач, що надав творчий запит. Однак продукти, створені без втручання людини, підпадають під особливий правовий режим, який захищає інтереси власників програм. Цей правовий вакуум вказує на необхідність адаптації законодавства до нових викликів. Крім того, важливим є обговорення етичних аспектів, зокрема справедливого розподілу прав між усіма сторонами процесу. Впровадження нових підходів, таких як право *sui generis* або окремі норми для продуктів ШІ, може забезпечити баланс між стимулюванням технологічного розвитку та захистом творчих прав людини.

Список використаних джерел

1. Українська правда. Життя. Британський словник Collins назвав головне слово 2023 року. Українська правда. Життя.

URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/11/1/257361/> (дата звернення: 28.11.2024).

2. Специфіка об'єктів, створених штучним інтелектом: правовий статус і питання авторського права. <https://www.msp-patent.com.ua>.

URL: <https://www.msp-patent.com.ua/ua/news/pravovyi-status-i-pytannya-avtorskogo-prava> (дата звернення: 28.11.2024).

3. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence | Topics | European Parliament. Topics | European Parliament.

URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 28.11.2024).

4. Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом | ЮРЛІГА. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/225383_avtorsk-prava-na-obkt-stvoreniy-shtuchnim-ntelektom (дата звернення: 28.11.2024).

5. Intellectual Property in ChatGPT. IP Helpdesk. URL: [https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/news-events/news/intellectual-property-chatgpt-2023-02-20_en#:~:text=For%20now%20and%20according%20to,thus%20benefit%20from%20protection\);](https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/news-events/news/intellectual-property-chatgpt-2023-02-20_en#:~:text=For%20now%20and%20according%20to,thus%20benefit%20from%20protection);) (дата звернення: 28.11.2024).

6. AI and Artists' IP: Exploring Copyright Infringement Allegations in Andersen v. Stability AI Ltd. - Center for Art Law. Center for Art Law - At the intersection of visual arts and the law. URL: <https://itsartlaw.org/2024/02/26/artificial-intelligence-and-artists-intellectual-property-unpacking-copyright-infringement-allegations-in-andersen-v-stability-ai-ltd/> (дата звернення: 28.11.2024).

7. Авторське право та ШІ: хто власник і як захистити творчість. Читомо | Культура читання і мистецтво книговидання | Усе про книги | Читомо - портал про культуру читання і мистецтво книговидання. URL: <https://chytomo.com/avtorske-pravo-ta-shi-khto-vlasnyk-i-iak-zakhystyty-tvorchist/> (дата звернення: 28.11.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ШІ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Омелич О. Ю.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Сучасні глобальні виклики, зокрема економічні, екологічні та технологічні, вимагають трансформації традиційних підходів у багатьох сферах, включаючи будівництво. Одним із ключових напрямків, що визначатимуть майбутнє цієї галузі, є впровадження штучного інтелекту. Технології ШІ відкривають нові можливості для автоматизації процесів, підвищення ефективності управління будівельними проектами та забезпечення більш високого рівня безпеки. Це дозволяє значно покращити якість робіт, знизити витрати та скоротити терміни виконання проектів, що має важливе значення для розвитку будівництва в Україні та за її межами.

Штучний інтелект (ШІ) стає важливою частиною сучасної будівельної індустрії, відкриваючи нові можливості для оптимізації процесів, підвищення якості робіт та зменшення витрат. Завдяки ШІ автоматизуються рутинні завдання, моделюються складні будівельні сценарії, а також зростає рівень безпеки на будівельних майданчиках. Проте впровадження ШІ в будівництві стикається з унікальними викликами. Будівельні норми та технічні регламенти, складність умов на майданчиках і динаміка проектів створюють перешкоди для повної автоматизації та інтеграції [1].

Незважаючи на це, інтерес до використання ШІ у сфері будівництва не згасає. Розробляються інструменти для інтелектуального аналізу даних, прогнозування можливих помилок, створення цифрових двійників будівель і оптимізації розподілу ресурсів. Відомі технологічні компанії та стартапи активно досліджують можливості застосування ШІ у таких аспектах, як проектування, управління будівництвом, контроль якості та прогнозування екологічного впливу. Таким чином, ШІ має потенціал для трансформації будівельної галузі,

хоча його впровадження залишається складним і потребує інтеграції з існуючими підходами.

Щоб зрозуміти сучасний стан застосування штучного інтелекту у будівельній галузі, необхідно розглянути основні підгалузі ШІ, які забезпечують його практичну інтеграцію. До таких підгалузей належать:

1. Машинне навчання. Ця технологія зосереджена на розробці алгоритмів і програм, які здатні навчатися на основі минулого досвіду або даних. Залежно від задачі, машинне навчання може бути контрольованим (з використанням позначених наборів даних), неконтрольованим (виявлення закономірностей у немаркованих даних), навчанням з підкріпленням (отримання знань через взаємодію із середовищем) або глибоким навчанням (використання багатосарових нейронних мереж). У будівництві ця технологія дозволяє прогнозувати строки завершення робіт, оптимізувати логістику та аналізувати ризики.

2. Комп'ютерний зір. Ця підгалузь забезпечує системам можливість розуміти та інтерпретувати цифрові зображення або відео. У будівництві комп'ютерний зір застосовується для моніторингу стану будівельних майданчиків, автоматизованого контролю якості матеріалів і безпеки працівників. Він також дозволяє виявляти дефекти конструкцій і забезпечує автоматичну інспекцію будівельних об'єктів.

3. Автоматизоване планування та розподіл ресурсів. ШІ допомагає будувати оптимальні стратегії виконання будівельних завдань, розподіляти час і ресурси для досягнення ефективних результатів. Застосування методів пошуку, генетичних алгоритмів та інших технік оптимізації дозволяє вирішувати складні завдання, такі як планування логістики чи вибір найкращих технологій для конкретного проєкту.

4. Робототехніка. Інновації в робототехніці відкривають нові можливості для автоматизації фізичних процесів у будівництві. Високоавтоматизовані пристрої, такі як 3D-принтери для друку будівельних елементів, роботи для фарбування або монтажу, а також екзоскелети для

полегшення фізичної праці, стають важливими інструментами в галузі. Використання навчання з підкріпленням покращує здатність робітників адаптуватися до різних умов.

5. Системи на основі знань. Ці системи використовують накопичену базу знань для вирішення завдань, моделюючи процес прийняття рішень людиною. Експертні системи, системи навчання та інтелектуальні бази даних допомагають інженерам та архітекторам в аналізі проектів, визначенні оптимальних конструкцій і виборі матеріалів.

6. Обробка природної мови, або NLP. NLP сприяє розробці систем, які можуть обробляти текстову інформацію, наприклад, для аналізу звітів, автоматичного складання документів або розпізнавання голосових команд. У будівництві ця підгалузь поки що менш розвинена через складність специфічної термінології та обмежений доступ до даних.

7. Оптимізація. Завдання оптимізації полягає у виборі найкращих рішень для конкретних завдань у рамках заданих обмежень. У будівництві методи оптимізації, такі як генетичні алгоритми чи алгоритми рою частинок, використовуються для підвищення ефективності будівельних процесів, зменшення витрат і покращення використання ресурсів [2].

Штучний інтелект має потенціал докорінно змінити традиційні підходи до проектування, будівництва та експлуатації будівель, створюючи більш ефективні, стійкі й адаптивні системи. Завдяки технологіям ШІ архітектори та інженери отримують інструменти для більш точного і швидкого створення проектів, зокрема генеративний дизайн, який дозволяє створювати сотні варіантів проектів на основі заданих параметрів, і цифрові двійники, що забезпечують реалістичне моделювання поведінки конструкцій ще до їх зведення. Роботи та дрони з інтелектуальними алгоритмами здатні виконувати фізичну роботу точніше й швидше, а автоматизовані системи управління ресурсами мінімізують втрати матеріалів і скорочують терміни.

Штучний інтелект стає все більш поширеним у будівельній індустрії завдяки інноваційним проектам і компаніям, які успішно інтегрують сучасні технології у свої процеси.

Однією з компаній, яка активно впроваджує інноваційні рішення у цій сфері, є американський стартап ICON [3]. Використовуючи роботизовані системи для 3D-друку житлових будинків, ICON демонструє, як ШІ може змінити традиційні підходи до проектування, будівництва та експлуатації будівель. ICON розробила принтер Vulcan, який здатний друкувати стіни будинків за лічені дні, використовуючи спеціальну бетонну суміш. Ця технологія дозволяє значно знизити вартість будівництва та зменшити вплив на довкілля. Одним із найвідоміших проектів компанії є будівництво кварталу доступного житла в Мексиці для малозабезпечених сімей. ICON інтегрує ШІ у свої процеси через систему Vitruvius.AI, яка автоматизує проектування будинків. Vitruvius.AI дозволяє швидко генерувати архітектурні плани, оцінки бюджету та інші важливі аспекти будівництва. Це робить процес проектування доступнішим та ефективнішим, дозволяючи створювати індивідуальні проекти, що відповідають конкретним потребам та умовам [3].

Цифрові двійники є однією з найпотужніших інновацій, які трансформують сучасне будівництво, проектування та управління будівлями. Вони представляють собою віртуальну копію фізичної будівлі, яка в реальному часі відображає її стан, поведінку та операційні характеристики, використовуючи дані від різноманітних сенсорів і систем моніторингу.

Яскравим прикладом успішного застосування цієї технології є проект *The Edge* в Амстердамі, який вважається однією з найрозумніших будівель у світі. Ця офісна будівля побудована з використанням передових рішень у сфері ШІ та цифрових двійників. Усі інженерні системи будівлі – опалення, вентиляція, кондиціонування, освітлення, енергоспоживання – інтегровані в єдину цифрову модель, яка отримує дані з численних сенсорів, розташованих у приміщеннях.

Штучний інтелект обробляє отриману інформацію в реальному часі, аналізуючи такі параметри, як температура, рівень вологості, концентрація CO₂,

освітленість і навіть присутність людей у різних зонах будівлі. На основі цих даних система автоматично коригує роботу інженерних систем для досягнення максимальної енергоефективності та комфорту для співробітників. Наприклад, у кімнатах, де немає людей, автоматично вимикається світло або зменшується опалення, тоді як у зонах з високою активністю система збільшує подачу свіжого повітря чи коригує освітлення.

Цифровий двійник також дозволяє передбачати й запобігати поломкам обладнання. Завдяки моделюванню сценаріїв зносу та виявленню аномалій у роботі систем, будівля може заздалегідь сигналізувати про необхідність обслуговування, що знижує витрати на ремонт і продовжує термін служби обладнання.

The Edge також інтегрована з персоналізованими рішеннями для співробітників. Через спеціальний додаток на смартфоні кожен користувач може налаштувати параметри мікроклімату, освітлення чи резервувати робочі місця. ШІ аналізує ці налаштування і поступово адаптує будівлю до потреб її мешканців, підвищуючи задоволеність і продуктивність [4; 5].

Штучний інтелект, як інноваційна технологія, має величезний потенціал для трансформації будівельної індустрії. Однак, для повного впровадження ШІ у будівництво необхідно подолати численні технічні та регуляторні бар'єри, що потребує активної співпраці між урядами, технологічними компаніями та будівельними організаціями. Враховуючи тенденції розвитку, можна з упевненістю сказати, що майбутнє будівельної галузі буде визначатися саме інтеграцією штучного інтелекту, що дозволить створювати більш розумні, адаптивні та стійкі будівельні рішення.

Список використаних джерел

1. Веркалець С. М. Використання штучного інтелекту та якості продукції – основа ефективності будівельного виробництва // Технології доброчесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (м. Полтава, 31 липня – 10 вересня 2023 року) / Полтавський державний аграрний університет;

Центр українсько-європейського наукового співробітництва. Одеса :
Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 42-46;

2. Applications of Artificial Intelligence (AI) in the construction industry: A review of Observational Studies Adesola O Adelaye, Olayemi Diekola, Ken Delvin, and Chris Gbenga с 33-34;

3. Intelligent Machines that will Build Humanity's Future (офіціальний сайт icon) URL:<https://www.iconbuild.com/>

4. Case studies of projects designed using AI-generated solutions
URL:<https://www.re-thinkingthefuture.com/architectural-community/a11224-case-studies-of-projects-designed-using-ai-generated-solutions/>

5. EDGE Amsterdam West URL:<https://edge.tech/buildings/edge-amsterdam-west>

СИСТЕМА БАГАТОВИМІРНОГО МОНІТОРИНГУ ЦИФРОВОЇ ЗРІЛОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: РИЗИКИ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ховрак І. В.,
аспірант

*Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук, Україна*

Стрімка цифрова трансформація вищої освіти спричиняє глибокі зміни в організації освітньої, наукової та адміністративної діяльності закладів вищої освіти (ЗВО). При цьому інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) трансформуються з допоміжного інструменту на системоутворюючий фактор модернізації управління, послуг та комунікаційних практик. В українських реаліях ці процеси відбуваються в умовах військової агресії, обмеженості ресурсів, високої регуляторної динаміки та зростаючого суспільного запиту на прозорість, підзвітність та академічну доброчесність. У таких умовах особливого значення набуває не впровадження окремих цифрових рішень, а здатність ЗВО

системно керувати цифровими змінами, забезпечуючи стійкість свого інформаційно-комунікаційного середовища та відповідальне використання технологій штучного інтелекту (ШІ).

Міжнародні моделі оцінки цифрової зрілості освітніх організацій пропонують різні підходи до її вимірювання [3–7]. Водночас, їх безпосереднє застосування в українському контексті ускладнюється недостатнім врахуванням нестабільності середовища, воєнних ризиків, обмеженості ресурсів, потреби в резильєнтності та забезпечення цифрової рівності. Це зумовлює необхідність розробки адаптованих інструментів моніторингу, які дозволяють одночасно відстежувати прогрес цифрової трансформації, оцінювати вразливості ІКТ-середовища та враховувати ризики, пов'язані з активним впровадженням ШІ в освітню, наукову та управлінську діяльність.

Тому пріоритетним є представлення розробленої системи багатовимірною моніторингу цифрової зрілості ЗВО, яка базується на матричному поєднанні рівнів зрілості (готовність, інтеграція, результативність) та ключових напрямків діяльності ЗВО (освітня, наукова та адміністративна), інтегрує ризик-орієнтований підхід та враховує виклики використання технологій ШІ [1–2]. Теоретичною та методологічною основою дослідження є поєднання системного, процесного та ризик-орієнтованого підходів, що дозволяє розглядати цифрову трансформацію ЗВО як цілісний, але багатовимірний процес, пов'язаний зі змінами в управлінських практиках, інфраструктурі ІКТ та поведінці користувачів. Для кожної комбінації рівня та сфери визначено змістовні параметри оцінювання та запропоновано набір показників, які можна адаптувати з урахуванням профілю та стратегії конкретного ЗВО.

Рівень «готовності» відображає наявність передумов для цифрової трансформації: ІКТ-інфраструктура, нормативно-правове забезпечення, внутрішні політики, людські ресурси та базові цифрові компетенції учасників освітнього процесу. В освітній сфері це включає, зокрема, доступ до цифрових навчальних платформ, електронних ресурсів, підтримку змішаних та дистанційних форматів навчання. У науковій сфері доступ до наукометричних

баз даних, цифрових репозиторіїв, інструментів аналітики досліджень. В адміністративній сфері – функціонування електронного документообігу, електронних послуг для студентів, систем управління ресурсами та безпеки.

Рівень «інтеграції» зосереджується на тому, наскільки глибоко цифрові інструменти вбудовані в повсякденні процеси. В освітній сфері йдеться про систематичне використання цифрових середовищ для планування, проведення, оцінювання результатів навчання та персоналізації освітніх траєкторій. У науковій сфері йдеться про інтеграцію цифрових сервісів у всі етапи дослідницького циклу: від пошуку літератури до поширення результатів та наукової комунікації. В адміністративній сфері йдеться про комплексну цифрову підтримку ключових управлінських процесів: стратегічного та оперативного планування, фінансового менеджменту, управління персоналом, внутрішнього контролю якості та управління ризиками.

Рівень «результативності» охоплює вимірювання впливу цифрової трансформації на результати та стійкість розвитку ЗВО. В освітній сфері це може проявлятися в покращенні результатів навчання, розширенні доступу до якісної освіти та підвищенні задоволеності здобувачів. У науковій сфері йдеться про збільшення публікаційної активності, розширення міжнародної співпраці та підвищення видимості результатів досліджень. В адміністративній сфері – у скороченні часу та витрат на впровадження процедур, підвищенні прозорості управління, зміцненні довіри стейкхолдерів. Важливим елементом ефективності є показники стійкості та безперервності функціонування середовища ІКТ, що особливо актуально в умовах воєнних загроз та енергетичної нестабільності.

Кожну клітинку матриці варто доповнювати набором показників, що охоплюють як кількісні параметри (частка цифрових курсів, охоплення електронними послугами, обсяг використання цифрових ресурсів, час реагування на інциденти безпеки тощо), так і якісні оцінки (сприйняття цифрових змін абітурієнтами та персоналом, рівень сформованості цифрової культури, задоволеність підтримкою ІКТ-послуг). Важливо, щоб система моніторингу поєднувала ключові показники ризику, пов'язані зі станом ІКТ-

середовища, та ключові показники ефективності, що характеризують досягнуті результати цифрової трансформації. Це забезпечує узгодженість із запропонованою архітектурою адаптивного управління ризиками інформаційно-комунікаційного середовища ЗВО, яка виділяє модулі для реєстру ризиків, оцінки, раннього попередження, адаптивного планування та моніторингу [1].

Окрему групу ризиків представляють виклики, пов'язані з широким впровадженням технологій ІІІ. Так, використання ІІІ стає постійним компонентом ІКТ-середовища ЗВО, охоплюючи підтримку навчання, автоматизацію процедур управління, аналітику даних, мовну та візуальну обробку інформації. Водночас зростають ризики алгоритмічної непрозорості, порушення конфіденційності та захисту даних, підриву академічної доброчесності (несанкціоноване використання ІІІ для виконання освітніх завдань, створення ненаукового контенту), дискримінаційної практики та цифрової нерівності в доступі до цих технологій.

Для вирішення цих викликів багатовимірна система моніторингу доповнюється показниками, що характеризують: наявність та реалізацію політик ЗВО щодо використання ІІІ; рівень обізнаності здобувачів та персоналу з ризиками та можливостями ІІІ; інтеграцію механізмів підтримки академічної доброчесності (системи виявлення плагіату та автоматично згенеровані тексти; процедури перевірки результатів навчання); ступінь безпеки даних, що використовуються в системах ІІІ; готовність реагувати на інциденти, пов'язані з помилками або зловживаннями у використанні ІІІ. Такі показники можуть бути інтегровані як у виміри «готовність» (наявність політик, інструкцій, навчальних програм), так і «інтеграція» (практика використання ІІІ в освітніх, наукових та управлінських процесах) та «результативність» (зміна якості освітніх результатів, довіра стейкхолдерів, частота випадків нечесності).

Практичне значення запропонованої багатовимірної системи моніторингу полягає у створенні інструментарію для управління ЗВО, який дозволяє: проводити самодіагностику цифрової зрілості, визначаючи «сильні» та «слабкі» сфери в освітній, науковій та управлінській діяльності; формувати пріоритети

цифрового розвитку та визначати етапи дорожньої карти цифрової трансформації; обґрунтувати рішення щодо інвестицій в ІКТ, враховуючи як очікувані ефекти, так і ризики для сталості ІКТ-середовища; проводити порівняльний аналіз між ЗВО або між структурними підрозділами одного ЗВО; відстежувати динаміку впровадження та використання технологій ШІ, своєчасно реагуючи на нові виклики. Важливо, щоб система була орієнтована на використання в умовах обмежених ресурсів та високої невизначеності, що характерно для сучасного етапу розвитку вищої освіти України.

Таким чином, запропонована система багатовимірному моніторингу цифрової зрілості ЗВО:

– забезпечує комплексну оцінку прогресу цифрової трансформації в освітній, науковій та адміністративній сферах на основі матриці «готовність–інтеграція–результативність»;

– інтегрує ризик-орієнтований підхід, поєднуючи ключові показники ризику та ключові показники ефективності в єдиній логіці управління, що узгоджується з архітектурою адаптивного управління ризиками ІКТ-середовища;

– враховує виклики використання технологій ШІ, пропонуючи індикатори для оцінки політик, практик та результатів їх застосування у ЗВО;

– створює основу для формування дорожньої карти цифрової трансформації та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо зміцнення сталості, стійкості та академічної доброчесності в цифровій економіці та суспільстві знань.

Список використаних джерел

1. Загірняк Д. М., Ховрак І. В. Адаптивний ризик-менеджмент у стратегічному розвитку інформаційно-комунікаційного середовища закладів вищої освіти. *Ефективна економіка*. 2025. № 9. DOI: 10.32702/2307-2105.2025.9.29

2. Ховрак І. В. Розвиток потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій закладів вищої освіти в епоху штучного інтелекту. *Актуальні*

проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності : матеріали Міжнар. форуму, м. Кременчук, 04–05 груд. 2023 р. Кременчук : КрНУ, 2023. С. 44–46.

3. EDUCAUSE. *Digital Transformation of Higher Education*. Available at: <https://www.educause.edu/focus-areas-and-initiatives/digital-transformation>

4. European Commission. *Digital Education Action Plan 2021–2027*. Available at: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions>

5. European University Association. *Digital Transformation Map*. Available at: <https://eua-dtm.eu/>

6. Jisc. *Framework for digital transformation in higher education*. Available at: <https://www.jisc.ac.uk/guides/framework-for-digital-transformation-in-higher-education>

7. OECD. *Digital transformation*. Available at: <https://www.oecd.org/en/topics/digital-transformation.html>

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНІЙ
ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

**ДИЗАЙН ПРОМИСЛОВИХ СПОРУД З ЗАСТОСУВАННЯМ
BIM-ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ
ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Балюк К. Ю.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах поняття «дизайн» і «промисловий дизайн» часто ототожнюються, проте дизайнерська діяльність сьогодні включає набагато ширший спектр різновидів. Особливої актуальності набуває питання правової охорони дизайну промислових споруд в епоху цифровізації, коли межі між архітектурою та промисловим дизайном стають дедалі умовнішими через впровадження BIM-технологій [1].

Фундаментальні аспекти авторського права в Україні досліджували такі вчені, як О.П. Орлюк, Ю.М. Капіца та О.О. Штефан. Специфіку охорони промислових зразків та архітектурних рішень розглядали у своїх працях М. В. Ковалів та Х. Ю. Тарасенко. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, більшість досліджень зосереджені на класичних формах захисту (креслення, збудовані об'єкти). Проблематика правового режиму віртуальних моделей (BIM) та їх подвійна природа залишається недостатньо вивченою, що й зумовило мету даного дослідження.

У Європейському Союзі правова охорона промислових зразків здійснюється відповідно до Регламенту №6/2002, який передбачає захист як зареєстрованих, так і незареєстрованих зразків. У США охорона промислового дизайну часто перетинається з патентним правом та правом торговельних марок, що створює багаторівневу систему захисту. Порівняння цих практик із

українським законодавством дозволяє виявити прогалини, зокрема у сфері цифрових моделей та їх правового статусу.

Промисловий дизайн виокремлюється як діяльність творчого характеру, спрямована на формоутворення виробів, що виготовляються промисловим способом, поєднуючи утилітарні та естетичні якості. Згідно зі ст. 461 ЦК України, основним критерієм охорони дизайну є його новизна, а об'єктом може бути форма, малюнок чи розфарбування [2].

Правове регулювання здійснюється також законами України про охорону прав на винаходи, промислові зразки та торговельні марки. У контексті промислових споруд виникає специфічний перетин прав: будівля може розглядатися не лише як об'єкт архітектури, а і як об'єкт промислової власності (наприклад, об'ємна торговельна марка) [4]. Відтворення такої будівлі порушуватиме права і на твір архітектури, і на знак для товарів і послуг. Сучасний етап розвитку галузі характеризується впровадженням BIM-технологій (Building Information Modeling). В Україні це питання регулюється законопроектом №6383, який передбачає обов'язковість використання BIM для об'єктів, що фінансуються з держбюджету [5]. Цифрова модель дозволяє прорахувати всі параметри споруди ще до початку робіт. На мою думку, цифрова інформаційна модель є не просто набором креслень, а комплексним об'єктом інтелектуальної власності. Вона може одночасно містити ознаки твору архітектури, бази даних та промислового зразка.

BIM-модель містить не лише геометричні параметри, а й інформацію про матеріали, технології, енергоспоживання, що робить її схожою на базу даних. Виникає питання: чи може така модель охоронятися одночасно авторським правом, правом на бази даних та правом на промисловий зразок?

Подвійна природа BIM створює ризик конфлікту прав між архітекторами, інженерами, замовниками та підрядниками:

- Використання BIM у державних закупівлях потребує чіткого визначення прав на цифрову модель, щоб уникнути спорів між учасниками будівництва.

- У приватному секторі ВІМ може стати предметом ліцензійних договорів, що відкриває нові можливості для комерціалізації інтелектуальної власності.

- Необхідність створення спеціального правового режиму для цифрових моделей, який враховуватиме їх комплексний характер.

- Розробка міжнародних стандартів охорони ВІМ, що дозволить гармонізувати українське законодавство з європейським та світовим.

- Впровадження електронних реєстрів промислових зразків та архітектурних рішень, що забезпечить прозорість та захист прав у цифровому середовищі.

Впровадження ВІМ-технологій фактично стирає межу між автономними правовими площинами промислового дизайну та архітектури. Законодавцю слід звернути увагу на правовий статус самої цифрової інформаційної моделі як комплексного об'єкта, що дозволить адаптувати право інтелектуальної власності до викликів цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Ковалів М. В., Скриньковський Р. М. та ін. Правова охорона промислового дизайну як об'єкта інтелектуальної власності // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". – 2023. – № 3. ст.5 URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-3-8662>

2. Гатлан Р. І. Охорона і захист прав на промисловий зразок // Цивільний кодекс України від 28 листопада 2001 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46. – 12 березня. - № 47-48. – 13 березня, ст.13 URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/2b02ab7d-aac0-42b1-808b-05afd8b2d3a7/content>

3. Тарасенко Х. Ю. Право на використання об'єктів інтелектуальної власності у сфері архітектури. ст.5-6 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/05/32.pdf>

4. Під час підготовки тези №4 було використано модель штучного інтелекту Gemini (Google) з метою генерації варіантів формулювань та стислого узагальнення правових положень. Промт, який використовувався: Сформулюй

короткий академічний абзац українською мовою про перетин авторських прав і прав на торговельну марку у випадку промислових будівель; вкажи, що відтворення будівлі може порушувати права на твір архітектури та на знак для товарів і послуг. Стиль – формальний, 2–3 речення.

5. UKRAINE CRISIS media center // Архітектори закликають відтермінувати примусове використання BIM-технологій до підготовки ринку. URL: <https://uacrisis.org/uk/arhitektory-zaklykayut-vidterminuvaty-prymusove-vykorystannya-bim-tehnologij-do-pidgotovky-rynku>

ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Баравенський А. А.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Український державний університет науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

На сучасному етапі екологічні проблеми, з якими стикається людство, набули глобального характеру, поєднуючись з економічними викликами, що вимагає розробки нових підходів для їх вирішення. Одним із таких підходів є концепція «зеленого будівництва», яка стає все більш актуальною та поступово знаходить своє застосування і в Україні. Захист довкілля і глобальної спільноти від серйозних і довготривалих загроз, спричинених глобальним потеплінням і кліматичними змінами, спонукає міжнародне співтовариство до активного пошуку спільних рішень для подолання екологічних викликів. Крім того, агресія Росії проти України виявила критичну залежність Європи від російських енергоносіїв, що актуалізувало необхідність прискорення переходу до зеленої енергетики і впровадження альтернативних джерел енергії. У цьому контексті для України також важливо здійснити «зелену» трансформацію, яка включає впровадження сучасних технологій, розвиток екологічно чистих рішень і

використання відновлюваних джерел енергії як ключового елементу відновлення екологічної безпеки.

Зелене будівництво, чи сталий розвиток у будівельній галузі, стало важливим аспектом сучасного світу, орієнтуючись на зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення енергоефективності та стійкості будівель. «Зелені» інновації відіграють ключову роль у боротьбі зі змінами клімату, як це зазначено у ст. 10 Паризької угоди: створення умов для інновацій є критично важливим для глобального реагування на кліматичні виклики та сталого розвитку. Це включає підтримку досліджень, розробок і доступ до технологій, особливо для країн, що розвиваються [1]. Цілі сталого розвитку ООН також вимагають впровадження екологічно чистих технологій, що мають бути реалізовані до 2030 року, наголошуючи на необхідності швидких дій у цьому напрямку [2].

Поняття зеленого будівництва є комбінуванням складових будівельної екології, а саме урбоекології, біопозитивного будівництва, екологічної надійності та безпеки, енергоактивних та енергозберігаючих будівель, ресурсів, безвідходності виробництва, утилізації відходів та екомоніторингу. За статистикою, наведеною Радою зеленого будівництва (GBC) на сьогодні будівлі всього світу використовують близько 40 % усієї споживаної первинної енергії, 67 % усієї електрики, 40% усієї сировини і 14 % усіх запасів питної води, а також виробляють 35 % усіх викидів вуглекислого газу і майже 50 % усіх твердих побутових відходів [3].

Прогнозується, що глобальне будівництво зросте на 6,6% у 2025 році та на 42% до 2030 року. З цим зростанням зростає ризик забруднення та утворення відходів. Тим часом світовий фонд будівель внаслідок прогнозованого збільшення населення планети може зрости до 2050 року на 90% [4].

Практика сталого будівництва зростає, але недостатньо швидко. За даними ЮНЕП, у 2020 році на 13,9% збільшилася кількість сертифікатів «зелених» будівель, а інвестиції в енергоефективність зросли на 11%. Однак у тому ж звіті зроблено висновок, що цього недостатньо для досягнення цілей Паризької угоди.

Рівень інвестицій, необхідних для декарбонізації нашого антропогенного середовища, є величезним. Прогнозується, що до 2030 року нові стійкі будівлі представлятимуть інвестиційну можливість у розмірі 24,7 трильйонів доларів США лише на ринках, що розвиваються [4].

Напрямок зеленого будівництва ставить не лише завдання щодо раціонального використання природних ресурсів та мінімізації викидів парникових газів, а й порушує низку питань у галузі права інтелектуальної власності. Питання ролі інтелектуальної власності в розробці та впровадженні «зелених» технологій для боротьби зі змінами клімату активно обговорюється на різних платформах, зокрема під час Конференцій Сторін Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату. Однією з ключових тем є ліцензування прав інтелектуальної власності і передача технологій, особливо для країн, що розвиваються, які потребують швидкого доступу до важливих технологій адаптації та пом'якшення наслідків кліматичних змін [5]. Право інтелектуальної власності включає питання захисту інноваційних технологій, патентування нових матеріалів, ліцензування енергоефективних рішень, а також впливу зелених стандартів на права та обов'язки учасників будівельного процесу.

Я вважаю, що патентне право є основним інструментом для захисту інновацій у будівництві на даний момент, оскільки воно надає авторам технологій і розробникам матеріалів ексклюзивні права на використання їх винаходів. Це включає як винаходи в області матеріалів і конструкцій, так і інноваційні методи проектування та будівництва, що враховують принципи сталого розвитку. Важливу роль у зеленому будівництві відіграють також авторські права, особливо коли йдеться про дизайн будівель і ландшафтну архітектуру. Унікальні проекти енергоефективних або екологічно чистих об'єктів часто потребують розробки, які можуть бути захищені авторським правом. Створені дизайнерами види енергоефективних будівель, що включають елементи сталого розвитку, підпадають під захист авторського права, що надає їм право на контроль за використанням творчих розробок. Так нові матеріали, що дозволяють знижувати енерговитрати в будівлях, можуть бути патентовані,

що гарантує захист розробників від несанкціонованого використання їх інновацій. Деякі національні відомства інтелектуальної власності запровадили заходи для прискорення розгляду патентних заявок у сфері «зелених» технологій ще дуже давно і вони діють до сих пір. Наприклад, пілотна програма розвитку «зелених технологій» у США, започаткована USPTO у 2009 році, завершилася після розгляду 3 500 заявок. Наразі доступна програма пріоритетної експертизи (Track One), яка забезпечує прийняття рішення протягом 12 місяців. Подібні програми діють у відомствах Австралії, Бразилії, Канади, Ізраїлю, Японії та Південної Кореї. Також офіс інтелектуальної власності Великобританії запровадив «Зелений канал» (Green Channel) для прискорення розгляду патентів з екологічною користю. Щоб скористатися послугою, заявник подає письмовий запит, пояснюючи, як його винахід сприяє захисту довкілля, та вказує, які етапи процесу потрібно прискорити (пошук, експертизу чи публікацію). Ця опція доступна лише за ініціативою заявника і не застосовується автоматично до певних технологій [6]. Програми прискореної експертизи патентів у сфері «зелених» технологій значно скорочують час отримання патенту – від кількох років до кількох місяців. Основні вимоги стосуються кваліфікації заявок і процедури подання. В Австралії, Канаді та Великобританії всі екологічно чисті винаходи можуть претендувати на прискорену експертизу за умови подання заявником обґрунтування екологічних переваг. У Бразилії, Японії та США діють обмеження: наприклад, у Японії допускаються лише енергозберігаючі та вуглецевозберігаючі технології. У Південній Кореї право на участь мають лише винаходи з державною підтримкою, сертифікацією або відповідністю екологічним законам [7]. Враховуючи успішний міжнародний досвід прискореної експертизи патентів у сфері «зелених» технологій, важливо запровадити подібну практику в Україні. Ефективна система має включати широкі кваліфікаційні вимоги для охоплення більшості корисних «зелених» технологій і забезпечувати збалансоване навантаження на експертів. Задля успішної «зеленої» трансформації необхідні великі інвестиції в дослідження, співпраця між науковими установами, промисловістю та урядами, і створення

глобальних екологічних рішень. Зокрема, стандартизація може забезпечити якісні й доступні рішення для подолання кліматичних викликів [8]. Стандарти виробників, маркування, тестування та сертифікація продукції стимулюють попит на екологічно чисті технології і підвищують обізнаність споживачів. Хоча ці інструменти здебільшого орієнтовані на споживчі товари, які часто імпортуються, державні стандарти, наприклад, для енергоефективності будівель, можуть сприяти впровадженню таких технологій і підтримувати діяльність малих та середніх підприємств [9, с. 5]. Зокрема, популярними сертифікаційними системами є LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) чи BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method). Ці системи вимагають від будівельників і проєктувальників дотримання певних стандартів, що включають використання екологічно чистих технологій і матеріалів. LEED – це одна з найпоширеніших систем сертифікації зеленого будівництва, заснована Радою зеленого будівництва США (USGBC). Вона оцінює будівлі на основі показників стійкості в таких сферах, як ефективність використання енергії та води, якість повітря в приміщенні і вибір матеріалів. Рівні сертифікації – срібний, золотий і платиновий – визначаються балами, отриманими в різних категоріях. Будинки, сертифіковані LEED, перевіряються незалежними перевіркою, що забезпечує прозорість і підзвітність. Ця система заохочує інновації та інтеграцію екологічно чистих технологій, сприяючи розвитку інтелектуальної власності в секторі зелених технологій, мотивуючи підприємства створювати стійкі рішення [10]. BREEAM, розроблений у Великій Британії, оцінює екологічну ефективність будівель за такими категоріями, як енергія, здоров'я, інновації та землекористування. Він пропонує сертифікацію для етапів проєктування, будівництва та експлуатації. Як і LEED, BREEAM сприяє технологічним інноваціям і стійкості, спонукаючи розробників до впровадження нових методів, які можуть вимагати патентоздатних винаходів. Це підвищує конкурентоспроможність на ринку та стимулює попит на ефективні, екологічно чисті рішення. Хоча сертифікації не є безпосередньо правами інтелектуальної власності, проте вони значно впливають на

конкурентоспроможність і ринкову вартість проєктів. У цьому контексті, захист інтелектуальної власності, може включати як захист авторських прав на унікальні рішення, так і патенти на нові технології, що відповідають зеленим стандартам [10].

Поряд з енергетичними та економічними аспектами, зелене будівництво, також ставить питання етики у сфері інтелектуальної власності. Дуже важливо, щоб інтелектуальна власність не стала бар'єром для впровадження екологічно чистих технологій. Створення доступних ліцензійних умов або ж використання принципів відкритого доступу, коли технології, маючи важливе значення для сталого розвитку, можуть надаватися безкоштовно або з мінімальними умовами використання, надасть можливість для широкого впровадження нових технологій.

Оскільки зараз зосереджено увагу на «зелених» інноваціях та впровадженні еко-технологій для протидії зміні клімату, патентна система отримала більше уваги, ніж інші аспекти права та політики інтелектуальної власності. Проте, існують й інші напрямки захисту прав інтелектуальної власності, що можуть стосуватися вирішення проблем зеленого будівництва, зокрема:

- захист нерозкритої інформації або комерційної таємниці у сфері ноу-хау, пов'язаних з пом'якшенням наслідків кліматичних змін та адаптацією;
- використання сертифікаційних та колективних марок, географічних зазначень й інших знаків для позначення продуктів, що важливі для зниження впливу змін клімату;
- захист від недобросовісної конкуренції, включаючи недостовірні заяви про компенсацію викидів вуглецю.

Отже, ефективний захист прав інтелектуальної власності є важливим інструментом для стимулювання «зелених» інновацій. Один із заходів для підтримки «зелених» інновацій – це прискорена експертиза патентних заявок. Система охорони інтелектуальної власності значно сприяє розробці і поширенню еко-технологій, так само як і будь-яких інших інновацій. Використання

патентної інформації в сфері «зелених» технологій позитивно впливає на їх розвиток і впровадження. Коли технології підпадають під захист інтелектуальної власності, виникає питання, як найкраще управляти цими правами, щоб досягти максимальної вигоди для новаторів і суспільства. Сьогодні існують різні підходи до співпраці чи спільного використання технологій, такі як патентні пули, загальні патенти, відкриті ліцензії, інновації з відкритим кодом і відмова від ексклюзивних прав. Зазвичай ці механізми створюються власниками технологій на добровільній основі, адже вони визнають, що об'єднання технологій з різних джерел приносить більше користі, ніж суворе обмеження доступу [11, с. 5–6]. Система управління інтелектуальною власністю у сфері «зелених» технологій вимагає створення сприятливих умов для екологічних інновацій та стимулів для комерціалізації таких розробок.

Список використаних джерел

1. Паризька Угода: Закон України від 14.07.2016 № 1469-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text.
2. Глобальні Цілі Сталого Розвитку ООН. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
3. Дребот О. І., Височанська М. Я., Білотіл В. Ю. Переваги та перспективи сталого розвитку в контексті зеленого будівництва. Publishing House «Baltija Publishing», 2021.
4. Чала В. С., Орловська Ю. В., Глущенко А. В. Європейські практики інвестування зеленого будівництва: Підручник. Дніпро: ПДАБА, 2023. 148 с.
5. Report of AIPPI's Standing Committee on IP & Green Technology entitled «Climate Change and Environmental Technologies – The Role of Intellectual Property, esp. Patents». 2014. P. 1–29. URL: <https://aippi.org/about-aippi/committees/ip-and-green-technology/>.
6. Patents: accelerated processing. URL: <https://www.gov.uk/guidance/patents-accelerated-processing#green-channel>.

7. Fast-tracking green patent applications. WIPO Magazine, 3/2013. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2013/03/article_0002.html#table.
8. Breitenstein T., Pachera Gasparini S., Tapia C. Green tech, patents, standards: how to achieve global climate neutrality by 2050. 31 May 2022. URL: <https://www.4ipcouncil.com/research/green-tech-patents-standards-how-achieve-global-climate-neutrality-2050#>.
9. Чичкало-Кондрацька І. Б., Лекунович А. Ю., Легка Я. В. Перспективи та інструменти впровадження «зелених» технологій у зарубіжних країнах. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7309>.
10. LEED Certification: Commercial. U.S. Green Building Council. URL: <https://www.usgbc.org/tools/leed-certification/commercial>.
11. WIPO Magazine. Special Edition World Intellectual Property Day. Sharing technology to meet a common challenge. Geneva: April, 2009. No 2. 32 p. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2009/02/article_0002.html.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Баранник В. В.,
*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У ХХІ столітті інтелектуальна власність (далі ІВ) стала одним із ключових ресурсів, що визначають рівень конкурентоспроможності держави, її економічний розвиток і здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Поширення цифрових технологій, зростання залежності економіки від даних, програмного забезпечення, високотехнологічних розробок та R&D-проектів спричинили формування нового типу безпекових викликів – від крадіжки технологій і кібершпіонажу до маніпуляцій інформацією та порушення

оборонних інноваційних процесів. Для України, що перебуває в умовах воєнної агресії та паралельно реалізує курс на інтеграцію до ЄС і НАТО, питання захисту ІВ набувають стратегічної ваги. Втрата інтелектуальних активів у таких умовах може знижувати обороноздатність, спричиняти економічні збитки та погіршувати міжнародний імідж держави.

Історіографія та стан наукової розробки проблеми. У працях дослідників сфери права інтелектуальної власності, економічної безпеки та національної безпеки активно аналізуються концепції охорони прав ІВ, вплив інновацій на економічну стійкість держави, а також механізми боротьби з порушеннями прав ІВ у цифровому середовищі. Досить ґрунтовними є праці, присвячені захисту ІВ у військово-технологічній сфері, оцінці ризиків витоку даних та промислому шпигунству. Водночас потребують подальшого осмислення питання інтеграції політики у сфері ІВ у систему державної безпеки, моделі застосування інструментів ІВ у державному управлінні, механізми захисту критичних технологій, розвиток системи трансферу технологій оборонного призначення та взаємодія ІВ із кібербезпекою.

Розуміння ІВ як складової національної безпеки базується на усвідомленні того, що інтелектуальні активи – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, програмне забезпечення, алгоритми, секрети виробництва, цифровий контент – формують стратегічний потенціал держави. Втрата або неконтрольоване поширення таких активів здатні створювати масштабні загрози в кількох вимірах.

Технологічний вимір. Високотехнологічні рішення, зокрема оборонні розробки, безпілотні системи, засоби радіоелектронної боротьби, системи штучного інтелекту, є критичними елементами воєнного потенціалу держави. Їх витік може призвести до технологічної переваги противника, зниження обороноздатності та ускладнення міжнародної військової кооперації. Саме тому ефективне патентування, контроль за використанням технологій та охорона комерційної таємниці мають бути інтегровані в систему оборонного планування.

Економічний вимір. ІВ відіграє вирішальну роль у структурі економічної безпеки, оскільки формує значну частку нематеріальних активів підприємств. Порушення прав ІВ у сферах ІТ, фармацевтики, машинобудування, телекомунікацій призводить до зменшення інвестиційної привабливості, втрати ринків та недоотримання доходів державного бюджету. Для України, де сектор ІТ та стартап-екосистема є драйверами розвитку, безпечне середовище для ІВ є важливою передумовою технологічного прориву.

Інформаційний вимір. ІВ тісно пов'язана з інформаційною безпекою: викрадення даних, алгоритмів, програмного коду або цифрових баз може використовуватися для дестабілізації державних інституцій. Особливо критичним є захист авторських прав на інформаційні системи, які використовуються у військовому управлінні, державних реєстрах та системах стратегічної комунікації.

Правовий і міжнародний вимір. Дотримання міжнародних стандартів охорони ІВ (WIPO, TRIPS, стандарти НАТО та ЄС) є частиною зовнішньої політики та інструментом формування довіри між державами. Участь у міжнародних угодах та співпраця з іноземними партнерами вимагають прозорі системи захисту ІВ та ефективного правозастосування.

Україні необхідно вдосконалити комплексний механізм захисту ІВ у безпековому контексті. Серед ключових напрямів:

- створення системи захисту критичних технологій оборонного призначення;
- розвиток інститутів трансферу технологій та інноваційних кластерів;
- посилення кіберзахисту інтелектуальних активів;
- гармонізація законодавства з європейськими нормами;
- підвищення культури управління ІВ на підприємствах та в університетах;
- створення державних реєстрів і платформ для контролю використання ІВ у сфері оборони та безпеки;

- інтеграція політики ІВ у стратегії національної, економічної та інформаційної безпеки.

Висновки. Інтелектуальна власність є фундаментальною умовою сталого розвитку, технологічної незалежності та безпеки держави. У контексті сучасних викликів і воєнних загроз ІВ визначає здатність країни створювати, захищати й ефективно використовувати інноваційні рішення. Захист ІВ має стати системним елементом державної політики національної безпеки, що вимагає вдосконалення законодавства, зміцнення інституційної спроможності, розвитку міжнародного співробітництва та впровадження сучасних механізмів управління інтелектуальними активами. Реалізація цих заходів забезпечить зростання інноваційного потенціалу, зміцнення обороноздатності та формування конкурентоспроможної економіки України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Національна стратегія розвитку інтелектуальної власності України до 2030 року URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/national-strategy-dev>
4. WIPO. World Intellectual Property Indicators 2023 URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-941-2023-en-world-intellectual-property-indicators-2023.pdf>
5. OECD. Intellectual Property, Innovation and Security: Global Report URL: https://www.oecd.org/en/publications/national-intellectual-property-systems-innovation-and-economic-development_9789264204485-en.html

ОГЛЯД НАПРЯМІВ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГАЛУЗІ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Бережний А. В.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Макаренко М. Є.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Саньков П. М.,

*канд. техн. наук, проф. кафедри екології та охорони навколишнього
середовища
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Ткач Н. О.,

*канд. техн. наук, доцент кафедри цивільної інженерії та екології
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Актуальність дослідження. Чому захист інтелектуальної власності (далі в тексті наукової розвідки – ІВ) в галузі архітектури і містобудування актуальний саме зараз?

1. Зростаюча інтеграція цифрових технологій: BIM, цифрові двійники міст, алгоритмічна оптимізація простору, штучний інтелект у проєктуванні та аналізі. Це породжує нові об'єкти охорони (прикладі: ПЗ, алгоритми, моделі) та підвищує потребу в чітких правових механізмах захисту.

2. Конкурентна перевага через унікальність дизайну та технологій: архітектурні рішення та матеріали часто визначаються унікальним дизайном та

технічними рішеннями, що потребує поєднання авторського права, патентів/корисних моделей та охорони торговельних марок.

3. Зміни в політиці відкритого доступу та відкритих даних: одночасно з потребою в прозорості та поширенні знань зростає увага до балансування між відкритістю та правами власності на конкретні рішення, що використані у проектах.

4. Розвиток регуляторних стандартів: національні регуляторні вимоги до патентування, реєстрації творів, використання стандартів та договірних відносин стримують неузгоджені рішення, але водночас створюють можливості для легальної монетизації та стабільної правової позиції компаній [1, 2].

Мета роботи провести аналіз напрямів захисту інтелектуальної власності в галузі архітектури та містобудування.

Основні завдання дослідження: 1. Розглянути етапи стратегії захисту ІВ у проектах. 2. Проаналізувати напрямки оцінки об'єктів охорони ІВ в галузі архітектури і містобудування; 3. Збереження і захист авторського права на проектно-типові рішення, дизайн та графіку.

Виклад основного матеріалу. Нами проведемо аналіз стану справ з питаннями, пов'язаними з захистом інтелектуальної власності в галузі архітектури та містобудування [3–9].

Розглянемо напрямки оцінки об'єктів охорони ІВ в галузі архітектури і містобудування та формування стратегії захисту.

Практична стратегія захисту у проектах.

Етап 1: відокремлення охоронюваних об'єктів від нематеріальних концепцій. Визначити конкретні технічні рішення та графічні матеріали, що підлягають захисту.

Етап 2: документування та збереження доказів створення: дати, версії, чернетки, моделі ВІМ, концепт-артефакти.

Етап 3: вибір інструментів охорони: авторське право на матеріали, патенти на технічні рішення, торгові марки на розпізнавальні елементи та бренди.

Етап 4: моніторинг та охорона: стеження за можливими порушеннями, реагування на порушення, ліцензування та договори.

Напрямки охорони ІВ в галузі архітектури та містобудування в Україні.

Технічні рішення в архітектурі та будівельних системах можуть підпадати під патентування як винаходи або корисні моделі, якщо мають технічний характер, новизну та промислову застосовність.

Важливі аспекти для українського контексту:

Оцінка патентоспроможності конкретного рішення: відокремлення технічних аспектів від дизайнерських.

Проблеми: багато архітектурних рішень мають художній або концептуальний характер, що унеможлиблює патентування.

Реєстрація: подати заявку до Українського інституту промислової власності (Укрпатент) або через міжнародні системи (Партнерство з РСТ).

Практичні кроки в Україні:

- а) Залучити патентного повіреного з досвідом у будівельних технологіях.
- б) Провести патентний пошук для оцінки новизни.
- в) Підготувати опис винаходу/корисної моделі з чітким виділенням технічних елементів.
- г) Оцінити можливість патентування матеріалів, фасадних систем або вбудованих автоматизованих рішень.

Авторське право на проєктно-типові рішення, дизайн та графіку

Захист архітектурних творів в Україні: автоматично діє авторське право на оригінальне композиційне рішення, креслення, макети, графічні матеріали, CAD/BIM-моделі зі структурно вираженим творчим внеском.

Обмеження та нюанси:

- а) Захищаємо конкретне вираження, не загальні концепції, принципи чи загальні конструктивні рішення.
- б) Архітектурні проєкти потрапляють під охорону як твори архітектури (за законодавством про авторське право).

Практичні кроки в Україні:

- а) Вести реєстр творів за потреби (дата створення, версії, автори).
- б) За потреби – реєструватися як правовласник у Державному реєстрі авторських прав або використовувати нотаріальне підтвердження.
- в) Використовувати договори на передачу прав, ліцензійні угоди з замовниками та підрядниками.

В Україні напрямки захисту ІВ в галузі архітектури і містобудуванні:

- а) Авторське право на програмний код та навчальні матеріали.
- б) Патентування технічних рішень, пов'язаних із новими алгоритмами, якщо вони мають технічний характер і відповідають вимогам патентоспроможності.

Практичні кроки:

- а) Впровадити внутрішні регламенти з обмеженим доступом, підписання NDA з партнерами.
- б) Нотаріальне збереження або централізований облік для підтвердження дати створення.
- в) Патентоспроможні рішення в архітектурних матеріалах та технологіях
- г) Нові матеріали та технології будівництва: ізоляційні матеріали, фасади, енергоефективні системи.

Реєстраційні та регуляторні аспекти в Україні

- а) Регуляторне середовище: стандарти та регуляторні вимоги до будівництва та архітектурних рішень, де окремі аспекти можуть бути пов'язані з технічними регламентами.
- б) Діяльність Укрпатенту та підходи до міжнародної охорони через Мадридський протокол для розширення захисту.
- в) Взаємодія з професійними асоціаціями: українські архітектурні об'єднання можуть надавати рекомендації щодо охорони та етики.

Практична стратегія захисту у проєктах (український контекст)

Етап 1: ідентифікація об'єктів охорони (які технічні рішення, які графічні матеріали, які цифрові моделі).

Етап 2: документування: дати створення, версії, CAD/BIM-архіви, зображення та макети.

Етап 3: вибір захисту: авторське право на матеріали та графіку; патент на технічні рішення; торгова марка для бренду та логотипів.

Етап 4: моніторинг та управління порушеннями: процеси моніторингу та реагування, ліцензування та договірні відносини.

Проведений аналіз показав, що ІВ охоплює не тільки патенти, але й ширший спектр інструментів:

1. Авторське право на архітектурні твори, графіку, макети, BIM-моделі та інші виражені форми.

2. Патенти та корисні моделі для технічних рішень: нові матеріали, фасадні системи, енергоефективні рішення, автоматизовані системи управління.

3. Торгові марки та дизайн-охорона для унікального стилю, бренду та розпізнавальних елементів.

Список використаних джерел

1. Бей Г. В., Середа А. В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. Економіка і організація управління. 2019. № 2(34). С. 93–101.

2. Струтинська О. В. Цифрові навички і цифрова компетентність: зарубіжний досвід країн ЄС та перспективи для України. Фізико-математична освіта (ФМО). 2020. № 3 (25). Ч. 1. С. 94–102.

3. Вербицька А. О. Твір архітектури як об'єкт авторського права. Автореф. дис. канд. юрид. наук. Київ. нац. ун-те ім. Т. Шевченка. К. 2018. 20 с.

4. Мироненко Н. В., Ряботягова Л. П. Твір архітектури як об'єкт договірних відносин. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013. № 6. С. 10-18.

5. Яворська О. С. Теорія та практика застосування презумпції творчого характеру праці, результатом якої є об'єкт інтелектуальної власності. Вісник Львівського ун-тету. Серія юридична. 2017. Вип. 64. С. 175-180

7. Чернікова Н. М., Вороніна В. Л., Чеботарьов К. Г. Інноваційні підходи в управлінні HR-процесами на вітчизняних підприємствах. Трансформаційна економіка. 2023. № 3 (03). С. 70–75.

9. Право інтелектуальної власності. Підручник. За заг. ред. О. І. Харитонові. К. Юрінком Інтер. 2019. 544 с.

ГРАФІЧНИЙ ТА АНІМАЦІЙНИЙ ДИЗАЙН У ПРОЕКТУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІВ

Володіна П. О.,

здобувач бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю «Дизайн середовища»

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.,

*канд. іст. наук, доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності*

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У сучасному світі інклюзивне середовище стає невід’ємною складовою розвитку соціуму, спрямованого на забезпечення рівних прав і можливостей для всіх людей, включно з особами з обмеженими фізичними або психофізичними можливостями. Проектування такого середовища потребує зрозумілої та доступної комунікації правил і стандартів, яку значною мірою забезпечує графічний та анімаційний дизайн.

Графічні та анімаційні матеріали дозволяють ефективно передавати складну інформацію, роблячи її наочною та легко сприйнятною різними категоріями користувачів. Водночас при використанні чужих стандартів, шрифтів, іконок чи анімаційних елементів виникає питання дотримання права інтелектуальної власності. Це робить тему поєднання графічного та анімаційного дизайну з правовими аспектами ІВ надзвичайно актуальною, адже дозволяє

створювати ефективні та етичні комунікаційні рішення для інклюзивного середовища з дотриманням авторських прав розробників цих рішень.

Питання інклюзії розглядається міжнародними інституціями такими як: ВООЗ, ЮНЕСКО та Європейська комісія. Також його вивчають дослідники інклюзивного дизайну – Рональд Мейс, Шеріл Бургсталлер, Дон Норман, Джонатан Хасселл та інші представники Universal Design.

Однак, деякі важливі аспекти, як от подача правил створення інклюзивного середовища, розгляд дизайнерських рішень в контексті права інтелектуальної власності, практично не розглянута у дослідженнях та публікаціях та потребує окремих наукових розвідок.

Виходячи з експериментальних досліджень, проведених методом опитування різних вікових та етичних груп, було виявлено, що найефективнішими способами подачі інформації про інклюзивне середовище є графічні та анімаційні матеріали. Даним дослідженням було встановлено, що питання доступності інформації та дотримання авторських прав часто суперечать одне одному: створення уніфікованих і зрозумілих візуальних елементів потребує використання чужих стандартів та графіки, що обмежується ліцензіями. Тому окремо було проаналізовано можливі шляхи вирішення цього конфлікту, зокрема через створення власних візуальних матеріалів, коректне цитування джерел та використання відкритих ліцензій.

Сучасне середовище має бути інклюзивним для всіх груп населення. Інклюзія це підхід для створення рівних навколишніх умов для людей, незалежно від їх фізичних чи психічних особливостей. Вона існує для забезпечення повного комфорту кожної особи та усунення бар'єру на якісне соціальне життя. Інклюзія виникла як результат довгої еволюції ставлення суспільства до людей з порушеннями розвитку – від ізоляції до визнання їхніх прав і потреб.

У ході дослідження: *The influence of visual cognitive style when learning from instructional animations and static pictures* – Höffler, Prechtel, Nerdel (2010) [5] виявлено, що люди найшвидше сприймають інформацію у форматах інфографіки, графічних ілюстрацій та короткої анімації. Людина інтуїтивно

читає зображення швидше, ніж текстові інструкції. Графічний дизайн і анімація вважаються найефективнішими способами подачі правил інклюзивного середовища, бо він швидко пояснює складні ідеї простими образами. (Дивись Таблиця 1).

Таблиця 1

Типи, формати та стилі подачі інформації, які легші у сприйнятті для інклюзивних категорій

№	Формат та стиль подачі інформації	Сутнісні показники, важливі для сприйняття інклюзивними категоріями
1.	Графічний дизайн	Вважаються найефективнішими способами подачі правил інклюзивного середовища, бо швидко пояснюють складні ідеї простими образами.
2.	3D-подача	Найкращими форматами 3D-подачі в темі інклюзії є реалістичні рендери, стилізовані моделі та інтерактивні сцени. 3D-подача інформації дозволяє показати середовище максимально реалістично й продемонструвати взаємодію людини з простором.
3.	Анімована графіка: 2D-анімація	Рухомі 2D-елементи, які пояснюють процес або правило через дії. Найкращими техніками 2D-анімації для теми інклюзії є прості стилізовані персонажі, плавні переходи та акцент на діях. Анімація робить інструкції доступними й допомагає передавати інформацію без тексту.

Таблицю створено авторами на основі джерел: [3; 7]

Як бачимо, наукові дослідження, зокрема: The influence of visual cognitive style when learning from instructional animations and static pictures – Höffler, Pechtl, Nerdel (2010) [5] доводять, що графічний та анімаційний дизайн є найефективнішими способами подачі інформації, але сприймаються по різному. Для деякого краще сприймається графічне, а для інших – анімаційне. Але доведено, що обидва ці способи швидко передають складні ідеї через наочні образи та рух. Вказані в таблиці формати та стилі є результатом творчих розробок дизайнерів та об'єктами авторського права.

Авторське право, як комплекс правил, які захищають результат роботи творців, сприяє тому, щоб автори отримували справедливую винагороду за використання їхніх робіт. Інклюзивний дизайн повинен бути доступним усім, але правовласники можуть обмежувати його вільне використання. Тож при створенні дизайнерських об'єктів права для інклюзивного середовища може виникати конфлікт доступності і авторського права. До стандартів доступності

правил створення інклюзивного середовища відносяться універсальність, використовуваність повторно, легка впізнаваність. Доступність потребує відкритості, а авторське право – обмеження копіювання. Якщо розуміти доступність як суспільне благо, то задача дизайнера – знайти баланс між доступністю та повагою до авторських прав. Це можливо, якщо при створенні графічних вказівок використовувати власні елементи, відкриті ліцензії або правильно цитувати джерела, щоб не порушувати права інтелектуальної власності інших авторів. У яких випадках можливо використовувати твори без зазначення імені автора і джерела запозичення? Закон України «Про авторське право і суміжні права», зокрема, стаття 22 цього Закону передбачає що дозволяється безоплатно й без дозволу авторів використовувати опубліковані твори в межах, необхідних для освіти, науки, цитування, висвітлення подій, преси, створення пародій і попури, публічного відтворення промов, а також зображення творів у відкритому просторі – за умови вказання автора, джерела та відсутності комерційної мети. Але серед чисельних пунктів вільного використання цієї статті Закону не знаходимо прямого посилання на використання графічних об'єктів у створенні графічних вказівок для створення інклюзивного середовища. Тож як поєднати потребу інклюзивного середовища у уніфікованих візуальних елементах із дотриманням авторських прав дизайнерів? В українському законі «Про авторське право і суміжні права» (ст. 9–12, 21–23) [3] охороняється результат творця (наприклад код шрифту, його цифрове подання), а не форма букв. Тобто, створювати та використовувати шрифти у вигляді тексту у власних роботах дозволено, але копіювати та розповсюджувати сам файл шрифту – лише за ліцензією. Тому у проєктуванні інклюзивного середовища слід використовувати відкриті шрифти, зручні для читання на екрані, а також відкриті іконки, які можна адаптувати, і обов'язково перевіряти авторську інформацію у кожного графічного елемента [4].

Інклюзивне середовище потребує уніфікованих і зрозумілих візуальних елементів, але при цьому дизайнери не можуть копіювати чужі роботи без ліцензії. Існують правила етичного використання чужих матеріалів у навчальних

або соціальних проектах. Не все, що знайдено в Інтернеті, можна вільно використовувати; кожен онлайн-контент має свого автора, і його використання повинно бути законним, з дотриманням авторських прав. Слід правильно зазначати автора твору у своїй роботі, не порушуючи право ІВ: зазначати ім'я автора твору або його псевдонім; зазначати джерело із клікабельним посиланням на першоджерело; використовувати матеріал в обсязі, виправданому інформаційною, освітньою метою, тощо.

Таким чином, дизайнери інклюзивного середовища мають право на захист своєї авторської роботи, а при використанні чужих правил або стандартів необхідно вказувати джерела та створювати власну унікальну візуальну подачу. Водночас, щоб враховувати баланс між доступністю інформації та дотриманням авторських прав, дизайнери повинні використовувати власні елементи, відкриті ліцензії або коректно зазначати джерела. Успішне поєднання цих аспектів дозволяє створювати зрозуміле, уніфіковане та легкодоступне середовище для всіх користувачів, водночас поважаючи права творців.

Список використаних джерел

1. Божко Т. Інофрграфіка як інформаційна система: проблеми кодування інофрмації. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. 2022. Вип. 46. С.198-208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2022_46_30
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М., Найда Ю. М., Сак Т. В., Будяк Л. В., Білозерська І.О., Ленів З. П. *Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник*. «А.С.К.», м. Київ, Україна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/7271/>
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від від 20.03.2023// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#n111>
4. Спесивцева О. Путівник з авторського права для творців контенту. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/Putivnyk-z-avtorskogo-prava.pdf>
5. The influence of visual cognitive style when learning from instructional animations and static pictures – Höffler, Prechtl, Nerdel (2010) URL:

https://www.researchgate.net/publication/247087380_The_influence_of_visual_cognitive_style_when_learning_from_instructional_animations_and_static_pictures

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА»

Димківська А. Д.,
*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У контексті повоєнної відбудови Україна постає перед масштабним викликом: не обмежуватися простим відновленням зруйнованої інфраструктури, а здійснити його на принципах сталого розвитку. Це вимагає обов'язкового впровадження сучасних енергоощадних, екологічних та інноваційних рішень. Ключовим елементом цього процесу є «зелене будівництво» – підхід, спрямований на раціональне використання ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля через зниження викидів та використання екологічних матеріалів, а також на підвищення якості життя громадян.

Потенціал підвищення енергоефективності варто сприймати як перспективний ринок, здатний стимулювати розвиток українських технологій у сфері енергозбереження. Водночас важливо не піти найпростішим шляхом – механічним перенесенням в Україну застарілих іноземних рішень, коли держава фактично залишається лише їхнім споживачем [4]. Саме тому особливо актуальним постає завдання створення й упровадження власних інновацій.

Інтелектуальна власність виступає як критично важливий правовий та економічний механізм, що забезпечує охорону результатів цих інновацій. Без надійного захисту інтелектуальної власності інвестори та розробники не матимуть достатніх стимулів для вкладення значних ресурсів у створення нових «зелених» рішень, часто більш дорогих на початковому етапі. І одним з ключових інструментів стимулювання, захисту та комерціалізації екологічно чистих будівельних технологій є саме патенти, авторське право та торгові марки.

Коли йдеться про використання комерційних позначень у сфері будівництва, варто підкреслити, що права на такі об'єкти, як торговельні марки, комерційні найменування чи інші позначення, зазвичай виникають безпосередньо у юридичних осіб. Тому кожен об'єкт інтелектуальної власності, задіяний у будівельному процесі, потребує окремого розгляду, адже для нього характерний власний, специфічний склад суб'єктів права [1].

Актуальність теми зумовлена посиленням екологічних стандартів для впровадження енергоефективних і ресурсозберігаючих рішень та економічних переваг, адже методики інтелектуальної власності є ключовим нематеріальним активом, що формують ринкову вартість будівельних компаній та їхню конкурентоспроможність, особливо на міжнародних ринках. Право інтелектуальної власності у сфері «зеленого будівництва», розглядаються багатьма вченими, серед яких: Дмитренко В. І., Андрусів С. В., Ярошук І. В., Семиліт Д. та багато інших [1; 2; 3].

Перетворення права інтелектуальної власності на стратегічний інструмент розвитку «зеленого будівництва» припав на період після енергетичної кризи 1970-х років та утворення перших стандартів сталого розвитку наприкінці ХХ століття. Як наслідок, з'явилися перші незалежні системи екологічної сертифікації, найвпливовішими з яких стали BREEAM (Велика Британія, 1990 рік) та LEED (США, 1998 рік) [5].

BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) – це добровільна система оцінювання, яка визначає рівень енергоефективності та екологічності будівель за принципами «зеленої сертифікації». У межах цієї оцінки аналізують енергоспоживання споруди, використання екологічних матеріалів під час будівництва, підходи до поводження з відходами, вплив будівлі на довкілля, а також безпеку і комфорт користувачів та зручність транспортної інфраструктури [6].

Для проходження сертифікації LEED («Leadership in Energy and Environmental Design») передусім беруть до уваги такі ключові показники, як характеристика земельної ділянки, використані будівельні матеріали та ресурси,

рівень технічного забезпечення для подальшої експлуатації споруди, а також її транспортна доступність [7].

Право інтелектуальної власності є критично важливим механізмом для перетворення екологічних інновацій з лабораторних розробок на комерційно успішні продукти. Наявність надійного захисту інтелектуальної власності, насамперед патентів, слугує потужним економічним інструментом, що забезпечує необхідні стимули та гарантії для учасників ринку.

Захист і порядок застосування об'єктів інтелектуальної власності в Україні визначаються як міжнародними конвенціями й угодами, так і внутрішніми нормативно-правовими актами. Зокрема, найпоширеніші для будівельної галузі винаходи, корисні моделі та промислові зразки охороняються відповідно до законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки» та інших чинних нормативно-правових документів [9; 10].

Наявність патентів, свідоцтв чи інших охоронних документів на розроблену екологічну технологію є об'єктивним підтвердженням її унікальності та технологічної переваги. Для потенційних інвесторів, які здійснюють оцінку ризиків та перспектив, захищені права інтелектуальної власності суттєво знижують рівень невизначеності та підвищують інвестиційну привабливість компанії, забезпечуючи ексклюзивність та конкурентні переваги на ринку.

Сфера виробництва будівельних матеріалів, виробів та конструкцій характеризується як одна з найбільш об'ємних для застосування інструментів захисту прав інтелектуальної власності. Об'єктами патентування можуть бути як кінцеві матеріали, так і технологічні процеси їх виготовлення. З огляду на це, охоронний документ може бути отриманий на спосіб виробництва, на готовий виріб або конструкцію, а також на склад матеріалів. Такий інтегрований підхід забезпечує повноцінний захист будь-якого інноваційного чи удосконаленого рішення в галузі [1].

Отже, можна підбити висновки, що право інтелектуальної власності відіграє ключову роль у розвитку «зеленого» будівництва та формуванні

сучасної екологічно орієнтованої економіки країни. Саме воно забезпечує необхідний захист технічних, архітектурних та брендівих рішень, створюючи сприятливі умови для появи нових матеріалів, енергоефективних систем і технологічних підходів, здатних зменшити негативний вплив будівельної галузі на довкілля.

Список використаних джерел

1. Ярощук І. В., Семиліт Д. Інтелектуальна власність в будівництві. 2019
2. Андрусів С. В. Стратегічні пріоритети розвитку будівельної галузі держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 10-13.
3. Дмитренко В. І. Проблеми та перспективи розвитку підприємств будівельної галузі. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. №(58). С. 120-127.
4. Єгоров І.Ю., Грига В.Ю., Рижкова Ю.О. Патентна активність у сфері зеленої економіки: сучасний стан та проблеми. *Наука, технології, інновації*. 2021. №3. С 36-44.
5. Особливості сертифікації BREEAM і LEED. MCLGROUP. URL: <https://surl.li/encouu> (дата звернення: 08.11.2025)
6. Сертифікація «зеленого будівництва» по стандарту BREEAM. URL: <https://surl.lt/tjfpkl> (дата звернення: 08.11.2025)
7. Сертифікація «зеленого будівництва» по стандарту LEED. URL: <https://surl.li/jceloh> (дата звернення: 08.11.2025)
8. WIPO GREEN – The Marketplace for Sustainable Technology. URL: <https://www3.wipo.int/wipogreen/en/projects/> (дата звернення: 08.11.2025)
9. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://surl.li/sqxrwg> (дата звернення: 08.11.2025)
10. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України № 3770-XII від 23.12.93. URL: <https://surl.li/hmbwbc> (дата звернення: 08.11.2025)

УДК 347.77:625.7(477)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПРИ ПРОЄКТУВАННІ АВТОДОРІГ У МЕЖАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Євсєєв В. О.,

аспірант

*ІНІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Після масштабних руйнувань транспортної інфраструктури внаслідок російської агресії питання оперативного та якісного відновлення автомобільних доріг постає ключовим чинником економічної і безпекової стійкості України. Проектування доріг у сучасних умовах базується на використанні новітніх інженерних рішень, цифрових технологій, BIM-моделювання, геоінформаційних систем, спеціалізованого програмного забезпечення, інноваційних дорожніх матеріалів та конструкцій. Усі ці елементи становлять об'єкти інтелектуальної власності (ІВ), що вимагають відповідного нормативно-правового регулювання.

Незважаючи на наявність базової законодавчої бази у сфері ІВ, питання її застосування в дорожній галузі залишаються малодослідженими, а на практиці – нерідко суперечливими та неузгодженими. Це актуалізує потребу в комплексному аналізі сучасного стану нормативно-правового забезпечення інтелектуальної власності у сфері проектування автодоріг під час відбудови країни.

Нормативне поле ІВ в Україні базується на Конституції України [1], Цивільному кодексі України (Книга IV «Право інтелектуальної власності») [6], законах «Про авторське право і суміжні права» [2], «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [3], «Про охорону прав на промислові зразки» [5], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [4], а також низці підзаконних актів.

У межах дорожнього проектування об'єктами ІВ виступають:

- проектна та технічна документація, креслення, схеми;

- BIM-моделі, цифрові дорожні паспорти, геодані;
- конструктивні рішення та технології;
- матеріали, рецептури, інноваційні дорожні конструкції;
- програмне забезпечення, бази даних, алгоритми.

Таким чином, дорожня галузь значною мірою інтегрована в національну систему захисту ІВ, але її потреби мають специфічний характер, що вимагає галузевої конкретизації норм.

У сфері автомобільних доріг діють ДБН, ДСТУ та інші технічні стандарти, що регулюють вимоги до проєкту та матеріалів. Водночас ці нормативи не визначають порядок використання об'єктів ІВ, зокрема:

- авторських прав на проєктну документацію;
- ліцензійних умов доступу до BIM-моделей;
- обмежень щодо модифікації цифрових матеріалів;
- правових умов повторного застосування проєктних рішень;
- використання запатентованих технологій та матеріалів.

Таким чином, галузь залишається залежною від загального законодавства, яке не враховує технічних особливостей дорожнього проєктування.

Заглиблюючись у порушувану проблему та виходячи із власного практичного досвіду, проглядається низка перешкод застосування норм інтелектуальної власності у проєктуванні автодоріг. У першу чергу, нечіткість у визначенні прав на проєктну документацію. На практиці відсутність чітких положень у договорах між замовником і проєктантом призводить до суперечок щодо:

- належності майнових прав на створені матеріали;
- можливості їх повторного використання в інших проєктах;
- прав замовника на передання документації третім особам.

Це створює ризики затримки будівельних робіт та знижує якість управління інтелектуальними ресурсами.

По-друге, недостатній контроль за використанням запатентованих технологій. У дорожньому будівництві широко застосовуються спеціальні інноваційні рішення: композитні геоматеріали, модифіковані асфальтобетони, армувальні структури, шумозахисні системи. Часто проєктанти або підрядники не перевіряють патентну чистоту таких рішень, що може спричинити юридичні претензії та фінансові ризики.

По-третє, відсутність правового регулювання цифрових даних та BIM-технологій. Незважаючи на декларований перехід до цифрового проєктування, в Україні:

- не визначено правовий статус BIM-моделі як об'єкта ІВ;
- немає галузевих вимог щодо передачі майнових прав на цифрові дані;
- не врегульоване питання модифікації цифрових моделей третьою стороною.

Це ускладнює інтеграцію України в європейські стандарти цифрової інфраструктури.

По-четверте, проблеми ліцензійності програмного забезпечення. Частина державних і комунальних проєктних установ досі використовує неліцензійне ПЗ, що:

- порушує вимоги міжнародних фінансових організацій,
- знижує точність цифрових моделей,
- перешкоджає прозорості процесів відбудови.

Війна та намагання України вступити до Євросоюзу вплинули на трансформацію сфери ІВ у дорожньому господарстві. Після 2022 року Україна отримала значну міжнародну підтримку, що висуває нові вимоги до правового регулювання ІВ. Зокрема:

- FIDIC-контракти передбачають жорсткий контроль за об'єктами ІВ;
- ЄС та Світовий банк вимагають гарантій інтелектуальної чистоти проєктів;

- міжнародні інжинірингові компанії працюють із чіткою структурою авторських прав.

Це стимулює Україну адаптувати власну систему управління ІВ, однак поки що ця трансформація відбувається повільно.

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення інтелектуальної власності у проектуванні автодоріг України можна охарактеризувати як **структурно недостатній та фрагментований**. Хоча національне законодавство загалом відповідає принципам ЄС, воно не охоплює галузевої специфіки дорожнього проектування, особливо в умовах цифровізації та інноваційної модернізації. На наш погляд, основні проблеми полягають у:

- відсутності галузевих стандартів застосування ІВ;
- слабкому регулюванню цифрових моделей та геоданих;
- недотриманні патентної чистоти технічних рішень;
- нечітких механізмах передачі прав у проєктних договорах;
- недостатній координації між державними органами щодо управління ІВ у сфері відбудови.

У таких умовах необхідною є розробка комплексної політики інтелектуальної безпеки дорожньої галузі, що відповідатиме вимогам сучасних технологій та міжнародним стандартам.

Висновки. Проблема нормативно-правового забезпечення інтелектуальної власності у проектуванні автодоріг в Україні є комплексною та структурною. Лише гармонізація законодавства з європейськими стандартами, впровадження прозорих механізмів передачі прав, а також цифровізація управління ІВ здатні забезпечити:

- правовий захист інновацій,
- чесну конкуренцію,
- уникнення корупційних ризиків,
- безпечну та ефективну відбудову дорожньої інфраструктури.

В умовах післявоєнного відновлення грамотне управління інтелектуальними ресурсами стає таким самим важливим, як і фінансування чи технічна експертиза. І без зміни підходів держави ця сфера залишатиметься «сірим полем», що стримує розвиток галузі.

Список використаних джерел

1. Конституції України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Про авторське право і суміжні права. Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 57, ст.166
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 7, ст. 32
4. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Закон України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 7, ст. 36
5. Про охорону прав на промислові зразки. Закон України// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 7, ст. 34
6. Цивільному кодексі України (Книга IV «Право інтелектуальної власності») // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356

ПАТЕНТУВАННЯ В ІТ

Загній А. С.,
здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна

Патентування відіграє ключову роль у сфері інформаційних технологій, забезпечуючи захист інновацій та стимулюючи розвиток галузі. Воно надає винахідникам виключні права на використання їхніх розробок, що сприяє комерціалізації нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності компаній.

Основні функції патентування в ІТ включають:

1. Стимулювання інноваційної діяльності – надання правової охорони заохочує розробників до створення нових рішень та технологій.

2. Забезпечення відкритого доступу до інформації – патентна система вимагає розкриття суті винаходу, що сприяє поширенню знань і подальшому розвитку технологій.

3. Захист від несанкціонованого використання – патенти дозволяють власникам захищати свої розробки від копіювання та незаконного використання конкурентами [1].

Варто зазначити, що патентування в ІТ має свої особливості, зокрема щодо патентування програмного забезпечення та алгоритмів, що може відрізнятися залежно від юрисдикції. Наприклад, у США можливе патентування бізнес-методів та програмних рішень, тоді як у деяких інших країнах це обмежено.

Однак ІТ-компанії стикаються з низкою викликів у процесі захисту інтелектуальної власності, зокрема:

1. Патентний тролінг – деякі організації набувають патенти не для впровадження технологій, а для подання позовів проти інших компаній за нібито порушення патентних прав, створюючи додаткові юридичні та фінансові ризики.

2. У багатьох країнах патентування програмного забезпечення є обмеженим або неможливим, що ускладнює захист інновацій у цій сфері.

3. Отримання патенту може займати кілька років і вимагати значних фінансових витрат, що є проблематичним для стартапів та малих підприємств.

4. ІТ-компанії часто працюють на глобальному ринку, що вимагає врахування різних законодавчих вимог щодо захисту інтелектуальної власності в кожній країні.

5. Виникають питання щодо визначення авторства та прав на об'єкти, створені за допомогою ШІ, оскільки традиційні підходи до патентування не завжди застосовні до таких випадків [2].

Метою цієї роботи є комплексне дослідження проблем патентування в сфері інформаційних технологій, що включає виявлення основних викликів, аналіз сучасного стану законодавчого регулювання та розробку рекомендацій для вдосконалення підходів до патентування в ІТ-галузі. Особлива увага

приділяється питанням патентування програмного забезпечення, алгоритмів та інших ІТ-рішень, а також специфіці правового захисту інновацій в різних юрисдикціях.

Патентування інформаційних технологій дозволяє захистити інноваційні рішення, забезпечуючи їхнім розробникам виключні права на використання та комерціалізацію своїх розробок. Проте процес патентування ІТ-рішень має свої особливості та залежить від специфіки об'єкта патентування і юрисдикції.

Для того щоб ІТ-рішення було визнане патентоспроможним, воно повинно відповідати таким основним критеріям:

- Новизна. Рішення не повинно бути відомим з існуючого рівня техніки до дати подання заявки.
- Винахідницький рівень. Рішення не повинно бути очевидним для фахівця в даній галузі.
- Промислова придатність. Рішення повинно бути придатним для використання в промисловості або іншій сфері діяльності [3].

Патентування інформаційних технологій має свої особливості в різних країнах, зокрема щодо можливості патентування програмного забезпечення та алгоритмів. Варто зазначити, що комп'ютерні програми зазвичай охороняються авторським правом як літературні твори, відповідно до статті 4 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (1996 р.) та статті 2 Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів. Цей захист діє незалежно від методу чи форми представлення програм. Однак ідеї, принципи, алгоритми та мови програмування не підлягають охороні авторським правом [4, ст. 68].

Патентне законодавство США дозволяє патентування програмного забезпечення та бізнес-методів за умови, що вони мають практичне застосування та відповідають критеріям патентоспроможності. Це означає, що навіть бізнес-ідея або дизайнерське рішення можуть бути запатентовані.

Європейське патентне відомство не надає патенти на комп'ютерні програми. Проте, якщо програмне забезпечення сприяє вирішенню технічної проблеми новим способом, воно може бути визнане патентоспроможним.

В Україні програмне забезпечення охороняється як літературний твір за законодавством про авторське право. Проте можливе патентування технічних рішень, реалізованих за допомогою програмного забезпечення, якщо вони відповідають критеріям патентоспроможності. Зокрема, об'єктом корисної моделі може бути процес, однак така реєстрація проводиться за спрощеною процедурою.

У Китаї патентування програмного забезпечення та бізнес-методів є обмеженим, і отримати патент на них практично неможливо.[5]

Патентування в сфері інформаційних технологій стикається з низкою викликів, які можуть ускладнювати процес захисту інновацій. Розглянемо основні з них:

1. Складність доведення новизни та винахідницького рівня ІТ-продуктів

ІТ-продукти, зокрема програмне забезпечення та алгоритми, розвиваються швидкими темпами. Це створює труднощі в доведенні їхньої новизни та винахідницького рівня, оскільки постійна поява нових рішень ускладнює визначення, чи є конкретний продукт дійсно новим і неочевидним для фахівців галузі. Різні країни мають власні критерії оцінки патентоспроможності, що може призводити до неоднозначних результатів при поданні заявок у різних юрисдикціях.

2. Конфлікти між відкритим кодом і патентними обмеженнями

Використання програмного забезпечення з відкритим кодом (open source) надає численні переваги, такі як доступність коду для перегляду, модифікації та розповсюдження. Однак це також може призводити до конфліктів із патентним правом. Власники патентів можуть стверджувати, що певні компоненти open source порушують їхні патентні права, що, у свою чергу, може спричинити судові позови та фінансові ризики для користувачів і розробників.

Таким чином, при використанні open source програмного забезпечення важливо ретельно аналізувати умови ліцензій та їхню сумісність із патентними правами, щоб уникнути потенційних юридичних проблем.

3. Висока вартість патентування для стартапів та малих компаній

Процес патентування є дорогим і тривалим, підготовка та подання патентної заявки, а також її підтримка в силі, вимагають значних коштів, які можуть бути непосильними для стартапів. Малим компаніям часто бракує ресурсів для ведення патентних спорів або захисту своїх прав у суді, що робить їх вразливими до порушень. [4, с. 66].

Патентування в сфері інформаційних технологій супроводжується численними викликами, які вимагають вдосконалення правової бази та уніфікації стандартів. Адаптація українського законодавства до вимог міжнародних угод, зокрема до стандартів Європейського Союзу, є важливим кроком для спрощення процедур патентування. Внесення змін до українського законодавства в межах виконання Угоди про асоціацію з ЄС сприяє активнішому впровадженню інновацій через зменшення бюрократичних бар'єрів і вдосконалення механізмів реєстрації прав інтелектуальної власності [6, 7].

Не менш важливою є розробка міжнародних стандартів у сфері патентування ІТ-рішень. Це включає визначення єдиних критеріїв новизни, винахідницького рівня та промислової придатності, які можуть бути прийнятими всіма юрисдикціями. Впровадження електронних систем подання заявок та обміну інформацією між патентними відомствами різних країн може значно прискорити процес патентування та знизити його вартість для заявників. Окрім того, розширення співпраці між національними патентними відомствами та міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), сприятиме полегшенню процедур патентування, що особливо актуально для глобального ІТ-сектору.

Висновки. Патентування в сфері інформаційних технологій стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу для їх подолання. Серед основних проблем можна виділити складність доведення новизни та винахідницького рівня ІТ-продуктів, конфлікти між відкритим кодом і патентними обмеженнями, а також високу вартість патентування для стартапів та малих компаній.

Для спрощення процесу патентування ІТ-продуктів необхідно вдосконалювати законодавчу базу, гармонізуючи її з міжнародними

стандартами, що сприятиме ефективнішому захисту інновацій. Важливо створювати національні та міжнародні платформи для обговорення та узгодження підходів до патентування, що дозволить враховувати специфіку ІТ-сфери та забезпечувати баланс між захистом інтелектуальної власності та стимулюванням інновацій.

Особливу увагу слід приділяти підтримці стартапів і малих компаній, спрощуючи їм доступ до патентного захисту через зниження фінансових та адміністративних бар'єрів. Це може включати запровадження пільгових умов патентування, надання консультаційної підтримки та створення спеціальних програм фінансування.

Загалом, комплексний підхід до вдосконалення процесу патентування в ІТ-сфері сприятиме розвитку інновацій, підвищенню конкурентоспроможності компаній та стимулюванню економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Патент на програмне забезпечення: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 29.11.2024)
2. Сергій Барбашин – про захист інтелектуальної власності в ІТ-сфері: веб-сайт. URL: <https://jurliga.ligazakon.net/intervyyu> (дата звернення: 29.11.2024)
3. Порядок реєстрації патентів в Україні: веб-сайт. URL: <https://ua.prostopravo.com.ua> (дата звернення: 29.11.2024)
4. Романовський В. Захист права інтелектуальної власності в іт секторі: історія розвитку та сучасність: Збірник наукових праць Державного податкового університету Випуск 1, 2024, с. 65-72 URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/> (дата звернення: 29.11.2024)
5. Патенти в ІТ: Як і що можна запатентувати: веб-сайт. URL: <https://4b.ua/blog/it-patents-what-can-be-patented-ua/> (дата звернення: 29.11.2024)
6. Інформація про реформу правової охорони та захисту інтелектуальної власності: веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail> (дата звернення: 29.11.2024)

7. Захист інтелектуальної власності в Україні: нові законодавчі вимоги: веб-сайт. URL: <https://consultant.net.ua/consultant-article/6380> (дата звернення: 29.11.2024)

АРХІТЕКТУРА ТА ДИЗАЙН В УМОВАХ ШИРОКОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Кігалова М. В.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Широке впровадження ШІ трансформує різні галузі, включаючи архітектуру та дизайн, забезпечуючи нові можливості для автоматизації, оптимізації та креативності. В умовах глобалізації та цифровізації надзвичайно важливо адаптувати ці технології в Україні для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній і фахівців на міжнародному рівні.

Метою роботи є дослідження впливу штучного інтелекту (ШІ) на сучасні практики архітектури та дизайну, виявлення основних тенденцій розвитку та адаптація цих технологій у контексті України та світу.

Завдання наукової роботи:

1. Проаналізувати сучасні технології ШІ, які застосовуються в архітектурі та дизайні.
2. Визначити переваги та виклики впровадження ШІ в ці галузі.
3. Оцінити стан інтеграції ШІ в архітектурно-дизайнерські процеси в Україні.
4. Вивчити досвід провідних світових компаній та організацій у застосуванні ШІ.
5. Сформулювати рекомендації для ефективної адаптації ШІ в архітектурі та дизайні в Україні.

Дослідження впливу ШІ на архітектуру розпочалося у 2010-х роках. У роботах провідних дослідників, таких як Патрік Шумахер та Джоанна Пеньєроз, підкреслюється роль алгоритмів у створенні нових форм та оптимізації процесів. Водночас, в Україні це питання залишається недостатньо дослідженим, що створює потребу в більш глибокому аналізі.

Сучасні системи ШІ, такі як generative design, параметричне моделювання та автоматизація проектування, стали потужним інструментом для архітекторів і дизайнерів.

У світі вони використовуються для:

- створення складних форм,
- аналізу даних про екологічність матеріалів,
- прогнозування поведінки будівельних систем.

В Україні окремі компанії починають впроваджувати ШІ у свої проекти, однак через відсутність належної інфраструктури, доступу до даних та обмеженість фінансування темпи інтеграції значно відстають від світових.

Висновки. ШІ значно прискорює процеси проектування, зменшує витрати та розширює можливості креативності.

1. Впровадження ШІ в Україні вимагає державної підтримки, освітніх програм і співпраці між бізнесом та науковими установами.

2. Українські архітектори та дизайнери повинні активно впроваджувати світові практики, щоб зберегти конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Schumacher P. The Autopoiesis of Architecture. Wiley, 2011.
2. Burry M. Scripting Cultures: Architectural Design and Programming. Wiley, 2011.
3. Dosovitskiy A., Fischer P. «Generative Design with Neural Networks» Journal of AI and Design, 2020.
4. Офіційний сайт AI Design Network (www.aidesignnetwork.com).

БІОНІЧНІ ФОРМИ В АРХІТЕКТУРІ ТА ДИЗАЙНІ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Луньов Д. В.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.,

*канд. іст. наук, доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Біоніка у контексті дизайну й архітектури – це не просто стилізація під природу, а системний підхід до формоутворення на основі вивчення морфології, структури та функціональних принципів живих організмів. «Моделювання процесів у біодизайні включає систематичне вивчення природних форм, зокрема, розшифровку їх геометричних основ» [1]. **Актуальність** біонічних форм зумовлена глобальною потребою у ресурсозбереженні та енергоефективності. Біонічні рішення пропонують моделі, які є оптимальними з погляду мінімальної витрати матеріалів при максимальній структурній міцності, ідеально імітуючи ефективність природних структур. Біонічний дизайн у сучасному світі набуває особливої важливості завдяки здатності вирішувати екологічні й технологічні виклики. «Аналіз художньо-проектних рішень біоподібних творів визначає органічний взаємозв'язок їх зовнішнього вигляду з внутрішньою будовою» [1].

Біонічний дизайн, його різні аспекти, досліджували вітчизняні та зарубіжні автори. Зокрема, Крижановський О.А. та Співак І.Р. дослідили біонічні принципи в архітектурі та дизайні [2]. Наукову розвідку Жежері О. присвячено біонічним засобам формоутворення в сучасному дизайні та практиці їх застосування в предметному середовищі [1]. Також заслуговує на увагу статті Бець С.М та Шмегельської Ю.В. на цю тематику [4; 5]. Що ж до розгляду біоніки в дизайні й архітектурі в контексті права інтелектуальної власності, то наявні

лише загальнотеоретичні статті щодо авторських прав в архітектурі, як от стаття В. Косович [11], але ця актуальна тема потребує окремих досліджень.

Сучасна біоніка – це вже не просто копіювання природи, а міждисциплінарна практика, яка поєднує біофізику, біомеханіку, урбоекологію та інші науки. Одним із основних завдань сучасності є захист навколишнього середовища, тому архітектори та дизайнери розробили біонічний стиль, що допомагає вирішувати екологічні завдання сучасності. Біоніка забезпечує сталість не лише на рівні форми, а й матеріалів, технологій та енергетики – «зведення до мінімуму шкоди навколишньому середовищу» [3] стає частиною проектної практики.

Як зазначають Крижановський О.А та Співак І.Р., «одне з головних завдань сучасного часу – це захист довкілля, тож архітектори й дизайнери створили біонічний стиль, який допомагає вирішувати екологічні проблеми сучасності» [2].

Біоніка є основою для біомімікрії, яка є головним трендом сталого будівництва та дизайну. У контексті архітектури та дизайну біонічні форми виступають важливим інструментом реалізації ідеї сталого розвитку, оскільки вони дозволяють «створити сприятливе середовище життя та сприяють збереженню природних ресурсів» [3].

Біонічні конструкції демонструють високу практичність завдяки своїй інноваційній морфології, що поєднує легкість і міцність, та здатності адаптуватися до функціональних навантажень. Як відзначає Ольвіта Жежеря: «Біонічний дизайн часто призводить до складних технічних конструкцій, які, у свою чергу, демонструють високий рівень інновацій» [1]. Наприклад, у дослідженні Жежері розглядаються природні спіральні структури й трансформаційні механізми, які дозволяють створювати конструкції з «функціональною гнучкістю».

У контексті інтер'єрного дизайну Світлана Бец підкреслює, що біонічні методи застосовуються не лише для естетики, а і для практичних функцій: «Використовується саморегуляція, енергоефективність та екологічна дружність»[4]. Такі біоморфні системи здатні забезпечувати самостійне

регулювання клімату, зниження енергоспоживання й підвищену стійкість конструкцій, що робить їх ефективними не лише з точки зору дизайну, а й інженерії. Основні показники ефективності біонічних систем з точки зору дизайну та інженерії показано в Таблиці (Див. Таблиця 1.)

Таблиця 1.

Основні показники ефективності біонічних систем з погляду дизайну та інженерії

<p>Покращена аеродинаміка та ергономіка</p>	<ul style="list-style-type: none"> • У дизайні біонічні принципи забезпечують високу ергономічність, оскільки форми, наближені до природних, інтуїтивно зрозуміліші та комфортніші для людини. В архітектурі вони покращують аеродинаміку споруд, знижуючи вітрове навантаження та оптимізуючи внутрішню циркуляцію повітря.
<p>Унікальність та ідентифікація</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Біонічна естетика надає об'єктам архітектури та дизайну високу ступінь унікальності та впізнаваності, що є важливим для брендингу та міської ідентифікації. Органічний дизайн робить споруди або вироби мистецькими об'єктами, що привертають увагу та підвищують їхню культурну цінність.
<p>Естетика та зовнішній вигляд</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Біонічні форми, характеризуючись плавними лініями, кривизною та органічною геометрією, викликають у людини позитивний емоційний відгук. Вони створюють гуманне середовище, яке контрастує з холодною, жорсткою естетикою індустріального модернізму, сприяючи психологічному комфорту та відчуттю єдності з природою.

Таблицю створено авторами на основі джерел [1, 2, 4, 5].

Тож, як бачимо, естетика біонічних форм нерозривно пов'язана з їх природністю та біоморфністю, які комфортно сприймаються користувачем: «Біонічні форми... створюють в інтер'єрі середовище природності та пластичної гармонії» [4].

Ю. Шмегельська підкреслює, що біонічні рішення часто виконують роль «візуального коду» об'єкта, який дозволяє легко ідентифікувати продукт або архітектурний об'єкт: «Органічні біоморфні форми служать не лише естетичною, а й ідентифікаційною функцією, формуючи унікальний образ об'єкта» [5]. Таким чином, можна сказати, що біонічні форми не лише функціонально та естетично обґрунтовані, але й забезпечують унікальність і впізнаваність архітектурних і дизайнерських рішень.

Розвиток концепції біонічних форм для розробки унікальних дизайнерських рішень в контексті права інтелектуальної власності пов'язаний з

іменами видатних архітекторів, інженерів та дизайнерів. У сфері архітектури піонером біоніки став німецький архітектор-інженер Фрай Отто. Він повністю присвятив свою роботу розробці легких конструкцій, натхненних природними формами, такими як павутиння, мильні бульбашки та біологічні мембрани. Його дослідження мінімальних поверхонь та пневматичних конструкцій, які досягають максимальної стійкості при мінімальному використанні матеріалів (найвідоміший приклад – Олімпійський стадіон у Мюнхені), докорінно змінили підхід до будівництва. Роботи Отто були інженерними шедеврами та інноваційними конструкторськими рішеннями, які, хоча і не були запатентовані як один продукт, ґрунтувалися на інженерних розрахунках, що відповідали загальним будівельним нормам і технічним стандартам [6].

Одним із найяскравіших і найбільш документованих прикладів перетворення біологічного спостереження на патентований винахід є робота швейцарського інженера Жоржа де Местралья, творця застібки Velcro. Натхнений прогулянкою, коли він помітив, як насіння реп'яха міцно чіпляється до шерсті його собаки, Де Местраль вирішив імітувати цей природний принцип «гачок-петля». Після багатьох років експериментів він створив дві нейлонові стрічки, одна з яких містила мікроскопічні гачки, а інша – петлі, забезпечуючи надійне та багаторазове механічне з'єднання. Цей винахід був захищений у Сполучених Штатах патентом на винахід (Utility Patent) № 2,717,437 та аналогічними патентами в інших країнах. Патент був виданий на основі положень та законів про інтелектуальну власність, які захищають нові, неочевидні та індустріально застосовні технічні рішення. Патент захищав не сам природний принцип чіплення реп'яха, що є відкриттям, а саме унікальний спосіб промислової реалізації цього принципу за допомогою синтетичних матеріалів (нейлону) та механізму виготовлення [7].

Ще один прикладом наукових розробок та патентування у сфері архітектури та високопродуктивних структур є інженер Д-р Вернер Зобек, який запатентував вискоєфективний Біонічний структурний вузол для ґратчастих конструкцій, натхненний трабекулярною структурою людської кістки та

формами діатомових водоростей. Його рішення, яке гарантує оптимальне розподілення навантажень, захищене патентом на винахід US Patent 7,810,296 B2 («Connection node for a lattice structure»). Також є приклади використання біонічних форм у промисловому дизайні. Зокрема, німецький дизайнер Ральф Гюттер створив ергономічну рукоятку для інструменту, що мінімізує втому, імітуючи структуру сухожилля та анатомічні точки тиску руки. Цей унікальний зовнішній вигляд був захищений Промисловим зразком US Design Patent D655,876 S («Handle for a tool»), оскільки його форма обумовлена біонічним принципом анатомічної відповідності та функціональності [8].

Серед ключових юридичних проблем чи, в якомусь сенсі переваг біоніки стоїть те, що природні принципи й закономірності – наприклад, фізичні закони або біологічні феномени – зазвичай не підлягають патентному захисту. У відповідних правових системах існує виключення: «закони природи, природні явища й абстрактні ідеї» не є патентоздатними об'єктами, оскільки вони належать до «основних інструментів наукової та технологічної праці» [9].

Авторське право захищає оригінальне вираження ідеї (креслення, ескіз, модель), але не саму функціональну форму, яка може бути продиктована біонічним принципом. Для захисту унікального зовнішнього вигляду об'єкта, який був натхненний природою (наприклад, унікальний дизайн вази або форми будівлі), ключову роль відіграє реєстрація промислового зразка (дизайнерський патент). Це критично важливо, оскільки саме естетична привабливість біоніки часто є її комерційною цінністю.

Крім того, у контексті творчих процесів, які залучають автоматизовані або напівавтоматизовані інструменти (наприклад, цифрове моделювання, алгоритмічний дизайн), постає питання, хто саме є «автором». Законодавство України, зокрема, не визнає ШІ як суб'єкта авторського права – «автором може бути фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір» [10].

Проблема функціональності також має важливе значення для визначення саме творчого результату, який підлягає охороні правом інтелектуальної власності. У біонічному дизайні часто складно розмежувати, які елементи – це

просто функціональні частини конструкції, а які – творчий, охоронюваний авторським правом «твір». Як зауважує В. Косович: «елементи конструктивної або планувальної структури, які виконують утилітарну функцію, можуть не відповідати критеріям охорони авторським правом, оскільки законодавчі норми створюють конкуренцію й колізії між поняттями «твір архітектури» та «креслення, плани, ескізи»» [11].

Таким чином, у біонічних конструкціях питання функціональності є центральним для правового захисту: потрібно чітко документувати творчий внесок (напр. у компонованні форм, ескізах, планах), щоб забезпечити, що саме охоронюваною є не просто функція, а саме авторське рішення.

Авторське право в архітектурі захищає лише творчі аспекти проєкту – креслення, ескізи, 3D-візуалізації та завершені споруди – але не їхні функціональні елементи. Цей принцип створює проблему двозначності, оскільки біонічні рішення часто є технічно обумовленими, а не суто художніми.

Авторське право не може захистити базову біонічну ідею, що є головною цінністю інновації у сфері сталої архітектури. Як уже згадувалося, воно захищає лише оригінальне вираження цієї ідеї. Це створює проблему, оскільки успіх біоніки полягає у функціональному принципі, наприклад, використання логіки самоохолоджувальних термітників для створення природної вентиляції, як це реалізовано у Центрі Істгейт [12].

Проєктна документація (креслення, плани, ескізи, 3D-моделі) є об'єктом авторського права в Україні. Як пояснюють юридичні експерти: «проєктна документація захищається як твір архітектури, урбопланування та ландшафтного мистецтва» відповідно до Закону України «Про авторське право й суміжні права» [13]. Авторські права на проєктну документацію виникають автоматично з моменту її створення, без необхідності реєстрації, хоча державна реєстрація може спростити захист у суді.

3D-друк (адитивне виробництво) відкриває особливо великі можливості для реалізації біонічних форм – складні органічні структури, натхненні природою, можуть бути надруковані з високою точністю й без значної кількості

відходів. Проте ця технологія створює серйозні виклики для захисту прав інтелектуальної власності: цифрові 3D-моделі (файли STL або інші формати) дуже легко копіювати й розповсюджувати без дозволу правовласника. Як зазначає Центр Easy3DPrint, «процес копіювання та розповсюдження файлів значно спрощується», що підвищує ризик порушень авторських прав або патентних прав [14].

«Лише у 2020 році було опубліковано понад 8000 сімейств міжнародних патентів (IPF), пов'язаних із 3D-друком, або патентних заявок, поданих у кількох країнах для захисту одного винаходу, що становить понад 2% усіх патентів. Оскільки 3D-друк продовжує розвиватися як метод виробництва, патентні дані дають цінну інформацію про технологічний ландшафт та сфери інновацій у галузі» [15].

Отже, можна сказати, що 3D друк у біонічному дизайні – це, з одного боку – технологічна революція в створенні складних біоморфних конструкцій, а з іншого – суттєві правові виклики, які потрібно враховувати при захисті ІВ.

Висновки. Біонічні форми є не просто естетичним вибором, а необхідним еволюційним кроком в архітектурі та дизайні, оскільки вони оптимізують функціональність, сприяють сталості та відповідають естетичним потребам людини. Однак успішна комерціалізація та впровадження біоніки вимагає чіткого і багатосшарового підходу до захисту інтелектуальної власності, що поєднує патенти на технічну реалізацію природних принципів та реєстрацію промислових зразків на унікальний художній вигляд.

Список використаних джерел

1. Жежеря О. Біонічні засоби формоутворення в сучасному дизайні: теоретичні засади і практика їх застосування в предметному середовищі: ISSN 2524-0943 ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв. Вип. 46. 2021, ст.114, URL: <https://visnyk.lnam.edu.ua/visnyk/2021/46/olvita-zhezherya-114-122>

2. Крижановський О.А., Співак І.Р. Біонічні принципи в архітектурі та дизайні: Theory and practice of design. Issue 29–30. 2023, ст.72, URL: <https://ukrainianartscience.in.ua/index.php/uad/article/view/190>

3. Жежеря О. Архітектурна біоніка в Україні: аналіз об'єктів XXI століття: УДК 60: 72.45:78/89, ст.135, URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/71_2024/part_1/21.pdf
4. Бець С.М. Біоніка та дизайн інтер'єру. Використання біологічних методів та структур для формування гармонійного середовища: Theory and practice of design. Issue 25.2022. Design, ст.150, URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/Design/article/view/16791>
5. Шмегельська Ю.В. Біонічні засоби формоутворення в сучасному дизайні: УДК 7.012:57.017.2 2017, ст. 189, URL: <https://journals.uran.ua/kis/article/view/236097>
6. Фрай Отто, біографія, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Frei_Otto
7. Жорж де Местраль, біографія, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/George_de_Mestral
8. Вернер Зобек, біографія, URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Werner_Sobek
9. Патентне відомство США: URL: <https://www.uspto.gov/web/offices/pac/mpep/s2106.html>
10. Національна асоціація адвокатів України: Правове регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені із залученням ШІ, URL: <https://unba.org.ua/publications/print/10239-pravove-regulyuvannya-intelektual-noi-vlasnosti-na-obekti-stvoreni-iz-zaluchennyam-shi.html>
11. Косович В.М. Авторське право на об'єкти архітектурної діяльності: колізії і конкуренції норм: УДК 347.787 2022, ст.1, URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-3-01-01>
12. Biomimicry at its Best: The Eastgate Centre, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cE5tKzYKHgU>
13. Авторське право на проєктну документацію: правовіспекти та практичні рекомендації, URL: <https://prihodko.com.ua/en/services/intellectual->

[property/copyright-on-project-documentation-legal-aspects-and-practical-recommendations/](https://easy3dprint.com.ua/uk/3d-druk-ta-zahist-intelektualnoyi-vlasnosti/)

14. Центр Easy3DPrint: 3D друк та охорона інтелектуальної власності: виклики та рішення, URL: <https://easy3dprint.com.ua/uk/3d-druk-ta-zahist-intelektualnoyi-vlasnosti/>

15. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського: Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері: НБУВ, просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна, 2023, ст.5, URL: https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/akt_problem_intelekt_vlasnosti/2023_Aktualni_problemu_no10.pdf

ЗАХИСТ ВІЗУАЛЬНОЇ АЙДЕНТИКИ ВІД КОПІЮВАННЯ

Лясковська К. М.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Бабенко В. А.

*канд. іст. наук, доцент кафедри українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Візуальна айдендика є ключовим інструментом комунікації та формування іміджу освітніх установ, зокрема кафедри дизайну. Водночас цифрове середовище посилює ризики копіювання та спотворення елементів брендбуку, що може спричинити репутаційні втрати та юридичні проблеми. Актуальність проблеми зумовлена також відсутністю у багатьох закладів чітких правил використання брендбуку та механізмів правового реагування на порушення. Тому дослідження правового забезпечення і механізмів захисту візуальної айдентики є важливим як у теоретичному, так і в практичному вимірах [1].

Айдентика бренду – це єдина, послідовна система всіх візуальних (логотип, кольори, шрифти, стиль зображень) та емоційних складових, головна мета якої - забезпечити унікальність та миттєву впізнаваність бренду на ринку, формуючи при цьому його цілісний образ і викликаючи позитивні асоціації у споживачів [2].

Колірна палітра є першим і найпотужнішим візуальним елементом айдентики, що забезпечує миттєве впізнавання бренду. Її вибір має величезне значення, оскільки кожен відтінок викликає певні емоції та асоціації (наприклад, жовтий – оптимізм, синій – надійність), тим самим формуючи підсвідомий образ бренду. Вибір кольорів (зазвичай два-три гармонійні відтінки) завжди залежить від історії, цінностей, позиціонування бренду та того, як цільова аудиторія сприйматиме корпоративні кольори [2].

Шрифти є другим за важливістю візуальним елементом після кольору, оскільки вони забезпечують єдине та послідовне представлення всього текстового контенту бренду (від логотипу та візитівок до веб-сайту). Форма є важливою основою айдентики, яка безпосередньо впливає на асоціативний ряд споживачів. Вона підбирається відповідно до характеру компанії і слугує фундаментом для логотипу, а також відтворюється у всіх візуальних носіях (реклама, сайт) для створення композиційної єдності та розстановки акцентів [2]. Логотип є найстабільнішою частиною айдентики та її головною візитівкою, що забезпечує миттєву ідентифікацію бренду (навіть для тих, хто не користувався його продуктами). Він повинен бути простим і лаконічним, легко зчитуватися на будь-яких носіях та транслювати ідеологію і цінності компанії [2].

Наймінг (ім'я компанії) є відправною точкою у створенні айдентики, тому його вибір має бути ретельним і ґрунтуватися на комплексному маркетинговому аналізі. Ефективна назва повинна бути унікальною (для реєстрації ТМ та виокремлення), легкою для запам'ятовування, зрозумілою цільовій аудиторії та відображати певну ідею чи філософію бренду [2].

Носії айдентики – це всі фізичні та цифрові об'єкти, які використовуються компанією для розміщення ідентифікаторів бренду (логотип, кольори, шрифти)

з метою його унікалізації та підвищення впізнаваності. До них відносяться веб-ресурси (сайт, соцмережі), продукція (пакування, мерч), фізичні точки контакту (уніформа, вивіска, інтер'єр) та ділова документація. Підбір носіїв завжди індивідуальний і залежить від специфіки діяльності компанії [2].

Візуальна айдентика є ключовим інструментом для створення професійного, впізнаваного та авторитетного іміджу кафедри, що підвищує довіру аудиторії та забезпечує її виділення серед інших підрозділів; неправомірне ж копіювання цієї айдентики становить загрозу для її цілісності та веде до проблем плагіату і недобросовісної конкуренції [3].

Порушення цілісності айдентики (через плагіат, несанкціоноване використання або спотворення стилю) є критичною загрозою, оскільки це призводить до втрати унікальності, зниження довіри та репутаційних ризиків, підтверджуючи, що айдентика є нематеріальним активом, який потребує правового захисту та постійного контролю [3].

Правовому захисту підлягають усі унікальні та оригінальні компоненти айдентики, оскільки вони є творчими продуктами та ключовими ідентифікаторами бренду [3] (див. Таблицю 1.)

Таблиця 1.

Захист унікальних компонентів айдентики, як ключових ідентифікаторів бренду правом інтелектуальної власності

№	Компоненти айдентики	Механізми захисту компонентів айдентики правом ІВ
1.1	Логотип (Знак для товарів і послуг)	Захищається як торговельна марка (ТМ), що дає виключне право на його використання, охоплюючи форму, композицію, стилізацію та фірмовий знак [3]
2.2	Кольорова айдентика	Захищається не сам колір, а його унікальна фірмова комбінація або домінанта у поєднанні з іншими елементами (як частина ТМ або як ключовий елемент пізнаваності) [3]
3.3	Фірмові шрифти:	Захищаються як об'єкт авторського права або ліцензійної угоди (якщо це комерційний або авторський шрифт-файл), охоплюючи унікальний дизайн літер [3]
4.4	Патерни та графічні елементи:	Захищаються як об'єкт авторського права (як оригінальний графічний твір) або промисловий зразок (якщо використовуються на товарах/упаковці), охоплюючи унікальну композицію, структуру та стиль виконання іконок, ілюстрацій чи візерунків [3]
5.5	Комплексна айдентика:	Може бути захищена вся система елементів, їхня логіка та візуальна концепція як комплексний дизайн або серія ТМ [3]

Таблицю створено авторами на основі джерел [3].

Адміністративно-правовий механізм має особливе значення у сфері графічного дизайну та айдентики, оскільки саме тут найчастіше відбуваються такі порушення, як плагіат візуальних рішень, незаконне використання логотипів і графічних елементів, копіювання брендбуків та порушення ліцензій на шрифти/патерни, що потребує активного державного контролю для забезпечення законного використання об'єктів інтелектуальної власності.

Об'єктами інтелектуальної власності в айдентиці, що потребують адміністративного захисту, є всі унікальні візуальні та графічні компоненти, які ідентифікують бренд. До них належать логотипи та торговельні марки, фірмові кольори, шрифти, патерни, іконки, а також комплексний дизайн брендбуку та фірмові фото- і відеоматеріали. Захист цих ключових елементів є неможливим без участі адміністративних інституцій держави [5].

Адміністративно-правовий захист айдентики в Україні забезпечується системою державних органів. Зокрема, Міністерство економіки відповідає за формування політики та Стратегії розвитку у сфері інтелектуальної власності (ІВ); УКРНОІВІ (Український ІР Office) виконує ключову функцію реєстрації торговельних марок, промислових зразків та авторських прав, видаючи свідоцтва; Державна митна служба контролює імпорт та експорт товарів, запобігаючи переміщенню контрафактної продукції; Держпродспоживслужба контролює факти недобросовісної конкуренції (незаконне копіювання дизайну упаковки), що вводить споживача в оману; Національна поліція розглядає адміністративні правопорушення, пов'язані з незаконним використанням об'єктів ІВ; Адміністративно-правова охорона елементів айдентики забезпечується через реєстраційні процедури в УКРНОІВІ (ІР Office), що надають юридичну доказову силу та виключне право на використання [5].

Ключові процедури включають:

- Реєстрацію торговельної марки (ТМ) для логотипу (шляхом подання заявки, експертизи та отримання свідоцтва).
- Реєстрацію авторських прав на дизайн брендбуку та його складові (патерни, шрифтові рішення, композиції).

- Реєстрацію промислового зразка для захисту зовнішнього вигляду (форми, кольору, структури) упаковки та унікальних графічних композицій.

- Занесення об'єкта до митного реєстру, що дозволяє Державній митній службі зупиняти та вилучати контрафактні товари, які використовують елементи айдентики.

Методи захисту прав на айдентику (фірмовий стиль) поділяються на превентивні та реактивні [4].

Превентивні заходи:

- офіційна реєстрація всіх елементів айдентики;
- укладання ліцензійних угод з дизайнерами та підрядниками;
- маркування документів та макетів символом ©;
- внесення стану ТМ до митного реєстру.

- Реактивні заходи:

- подання скарги до Антимонопольного комітету щодо недобросовісної конкуренції (копіювання стилю, упаковки);

- звернення до Нацполіції щодо незаконного використання торговельної марки;

- подання скарги до Держпродспоживслужби;
- фіксація порушення через нотаріуса або виконавчу службу;
- адміністративні штрафи.

Висновки: Візуальна айдентика є важливим інструментом формування іміджу бренду, а в цифровому середовищі вона особливо вразлива до копіювання та спотворення. Тому її правовий та адміністративний захист є необхідним. Як бачимо, усі ключові елементи айдентики (логотип, кольори, шрифти, патерни, брендбук) є об'єктами інтелектуальної власності та потребують офіційної реєстрації. Адміністративні органи – Мінекономіки, УКРНОІВІ, Нацполіція, Держпродспоживслужба та митниця – відіграють ключову роль у запобіганні порушенням і протидії контрафакту. Таким чином, захист забезпечується через поєднання авторського права, охорони торговельних марок, промислових зразків та превентивних заходів. Комплексний підхід до захисту дозволяє зберегти

унікальність айдентики, підтримати репутацію бренду та уникнути юридичних і фінансових ризиків.

Список використаних джерел

1. Айдентика бренду: що це та як з нею працювати?. Zond Agency, URL: <https://www.zond.agency/blog/aydentika-brendu-shcho-ce-ta-yak-z-neyu-pracyuvati>
2. Wizeclub Education. URL: <https://wizeclub.education/blog/ajdentika-navishho-potribna-ta-yak-yiyi-rozrobiti-dlya-brendu/#>:
3. Авторське право на дизайн - Polikarpov Law Firm. Polikarpov Law Firm. URL: <https://polikarpov.legal/blogposts/avtorske-pravo-na-dizajn/>
4. Задарейко К. Плагіат у дизайні. URL: <https://www.vydra.net.ua/guide-publishers/strong-plahiat-u-dyzajni-problema-na-iaku-neobkhidno-zvernuty-uvahu-strong/>.
5. Правовий захист брендів в Україні та світі | Н Я Королюк | Ефективна економіка №8 2015. Журнал «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4259>

ДИЗАЙНЕРСЬКІ НОВАТОРСТВА ЯК ЧАСТИНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Михайлова Л. В.,

ст. викладач кафедри іноземних мов

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

«Українського державного університету науки і технологій»

м. Дніпро Україна

Соколова К. В.

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

«Українського державного університету науки і технологій»

м. Дніпро, Україна

Дизайнерські новаторства посідають особливе місце у системі інтелектуальної власності, оскільки поєднують у собі творчий підхід, інноваційність і практичну корисність. У сучасному світі дизайн перетворився

на один із ключових чинників розвитку економіки, формування ринкової конкурентоспроможності та створення унікальної ідентичності продуктів. Захист дизайнерських рішень у сфері інтелектуальної власності дозволяє авторам зберігати контроль над своїми розробками, отримувати економічну вигоду та запобігати неправомірному копіюванню [1].

Одним із основних об'єктів правового захисту у дизайні є промисловий зразок. Він охоплює зовнішній вигляд виробу, зокрема його форму, колір, фактуру, орнамент або інші елементи декору. Саме завдяки промисловим зразкам компанії можуть формувати унікальність своїх товарів і створювати конкурентні переваги на ринку. Правова охорона промислового зразка забезпечує автору або власнику права можливість контролювати використання дизайнерського рішення третіми особами.

Крім промислових зразків, дизайнерські новаторства можуть охоплювати елементи брендингу, такі як упаковка, логотипи, типографіка, візуальні стилі та інші засоби індивідуалізації. Їхній захист здійснюється за допомогою авторського права або прав на торговельні марки. Такий підхід дозволяє забезпечити творчі напрацювання і сприяє формуванню стабільного іміджу бренду на ринку.

У сфері цифрових технологій значення дизайнерських новаторств значно зросло. Сюди належать дизайн інтерфейсів, анімація, 3D-моделювання, віртуальна та доповнена реальність та інше. Хоча законодавство не завжди прямо регулює всі різновиди цифрового дизайну, більшість таких рішень підпадає під охорону авторського права, оскільки є результатом творчої діяльності. Правовий захист цифрового дизайну стає особливо актуальним через швидкість розвитку технологій та високі ризики копіювання [3].

Важливою складовою є комерціалізація дизайнерських інновацій. Завдяки правам інтелектуальної власності автори можуть укласти ліцензійні договори, передавати права, отримувати роялті та залучати інвестиції. Комерціалізація сприяє розвитку творчої індустрії, стимулює створення нових продуктів та забезпечує економічний зиск як для окремих дизайнерів, так і для компаній.

Значну роль у реалізації дизайнерських новаторств відіграє міжнародний захист інтелектуальної власності. За допомогою Гаазької системи реєстрації промислових зразків, Бернської конвенції та інших міжнародних угод дизайнери отримують можливість захищати свої розробки у різних країнах. Це особливо важливо в умовах глобалізації ринку, коли продукція легко поширюється за межі національних кордонів [2].

Попри існуючі механізми охорони, у сфері дизайну зберігаються певні виклики. Серед основних проблем – складність доведення унікальності, швидкість копіювання в цифровому середовищі, недостатня обізнаність дизайнерів щодо своїх прав та обмеженість ресурсів для юридичного захисту. Також актуальним є питання захисту дизайну, створеного із застосуванням технологій штучного інтелекту, що потребує оновлення законодавства і вироблення нових підходів.

Таким чином, дизайнерські новаторства є невід’ємною частиною інтелектуальної власності й відіграють ключову роль у розвитку креативної економіки. Їхній правовий захист сприяє стимулюванню творчості, розвитку ринку інноваційних товарів та послуг, формуванню унікальних брендів рішень і зміцненню конкурентоспроможності виробників. У сучасних умовах важливо забезпечувати ефективну охорону та комерціалізацію дизайнерських рішень, а також підвищувати рівень правової культури серед творців, щоб сприяти сталому розвитку індустрії та впровадженню новаторських підходів у різних сферах суспільного життя [4].

Список використаних джерел

1. Семенюк Е. П., Слюсар Т. В. Креативні індустрії: теорія, практика, інновації. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2019.
2. Design Rights and Design Law / Edited by Simon Clark. – Oxford University Press, 2016.
3. Hollins B., Hollins G. Managing Service Design. – London: Routledge, 2020.
4. WIPO. Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use. – Geneva: World Intellectual Property Organization, 2020.

АРХІТЕКТУРНА ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Семенов В.О.,

магістрант архітектури

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

В умовах глобалізації та швидких змін у законодавчих системах світу, питання збереження архітектурної історичної спадщини в контексті права інтелектуальної власності набуває особливої актуальності. Сучасні виклики, такі як урбанізація, комерціалізація культурних об'єктів, а також розвиток цифрових технологій, що змінюють способи використання культурної спадщини, вимагають комплексного підходу до правового регулювання.

Історичні будівлі та пам'ятки архітектури, як носії культурної ідентичності та спадкоємності поколінь, мають не лише естетичну чи історичну цінність, але й інтелектуальний вимір. Водночас, їх використання у бізнесі, туризмі чи медіа часто стикається з проблемами авторських прав, охорони зовнішнього вигляду та етичності відтворення. Проблему охорони та збереження пам'яток архітектури розглянуто у працях Л. Скорик, О. Григорука, В. Сулова, І. Шарова, Т. Цимбал А. Бабенко, І. Борцова.

Особливо актуально це питання постає для України, де значна частина культурної спадщини зазнала руйнувань через військові дії, і потребує не лише фізичної реставрації, а й правового захисту. Також інтеграція України у світовий правовий простір вимагає адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів у сфері інтелектуальної власності, що охоплює й архітектурні об'єкти. На думку дослідників, зокрема В. Бабенко «...Правове забезпечення охорони та функціонального використання архітектурної спадщини має бути тісно взаємопов'язане як з охороною культурної спадщини в цілому, так і з дотриманням права інтелектуальної власності та принципу поваги до прав людини, реалізацією культурних прав індивідів та спільнот. У сучасному

світі, будь-яка держава повинна нести відповідальність як перед своїми громадянами, так і перед світовим товариством за захист і збереження культурної спадщини...» [8].

Регулювання архітектурної історичної спадщини в контексті права інтелектуальної власності базується на національному законодавстві, міжнародних договорах і підзаконних актах, які забезпечують правову охорону культурної спадщини та визначають правила її використання.

Основа становить Конституція України [1], яка гарантує збереження культурної спадщини та право громадян на участь у культурному житті. Законодавчо це питання регулюється Законом України "Про охорону культурної спадщини", який встановлює правовий статус об'єктів спадщини, порядок їх збереження, використання та фінансування заходів з охорони [3].

У сфері інтелектуальної власності важливу роль відіграє Цивільний кодекс України, де визначені авторські права, у тому числі на архітектурні твори. Закон України «Про авторське право і суміжні права» регулює питання охорони архітектурних творів як об'єктів авторського права, визначаючи правила їх відтворення, використання та адаптації [4].

На міжнародному рівні Україна є стороною ключових угод, таких як Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ЮНЕСКО), яка зобов'язує державу захищати визначні об'єкти спадщини. Також діють положення Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, які розповсюджуються на архітектурні твори [7].

Питання охорони історичних пам'яток регулюються низкою підзаконних актів, зокрема державними будівельними нормами (ДБН), які визначають вимоги до реставрації та використання історичних об'єктів. Одними з основних нормативних документів є ДБН В.2.2-20:2018 «Будівельна реконструкція», який регламентує реставраційні роботи на об'єктах культурної спадщини, та ДБН А.2.2-3:2014 «Планування і забудова територій», що включає вимоги щодо збереження архітектурних пам'яток у процесі розвитку урбаністичних просторів. Ці документи разом з іншими нормативами створюють правову основу для

збереження архітектурної спадщини, забезпечуючи її захист від неправомірного використання та деформації [5-6].

У сфері регулювання архітектурної історичної спадщини в контексті інтелектуальної власності існує низка важливих проблем, які впливають на ефективність її збереження та правового захисту.

Однією з основних проблем є невизначеність статусу архітектурних об'єктів у правовому полі. Часто історичні будівлі та споруди не охоплюються повною мірою нормами про авторське право, що ускладнює їхній захист від неправомірного використання, модифікації або відтворення. Ще одна проблема полягає у складності забезпечення балансу між збереженням автентичності об'єктів та їхнім адаптивним використанням у сучасному середовищі. Часто виникають конфлікти між інтересами комерційного використання архітектурної спадщини, наприклад, у туризмі чи кінематографі, та необхідністю збереження її культурної цінності.

Для вирішення проблем, пов'язаних з охороною архітектурної історичної спадщини в контексті інтелектуальної власності, важливо застосувати кілька стратегій. По-перше, необхідне вдосконалення законодавчої бази. Для цього слід чітко визначити правовий статус архітектурних об'єктів як творів авторського права, зокрема уточнити механізми їхнього захисту та використання. Це включає внесення змін до існуючих законів, таких як Закон України «Про авторське право і суміжні права», а також до Закону України «Про охорону культурної спадщини», щоб забезпечити належну правову охорону для історичних будівель і споруд.

По-друге, важливо створити механізми для гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері охорони культурної спадщини. Це допоможе зменшити правові колізії, які виникають при використанні об'єктів спадщини на міжнародному рівні.

Можна зробити висновок, що ефективне регулювання охорони архітектурної спадщини в контексті інтелектуальної власності вимагає комплексного підходу. Важливою є реформа національного законодавства, яке

повинно забезпечити належний правовий захист культурних об'єктів, відповідно до міжнародних стандартів. Це відкриває нові можливості для подальших досліджень у сфері правового захисту культурної спадщини, особливо в контексті сучасних викликів, пов'язаних з розвитком цифрових технологій та глобалізацією. Відповідно, майбутні кроки повинні включати активну роботу з удосконалення законодавства та підвищення правової грамотності серед громадян щодо охорони культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України (№ 435-IV від 16.01.2003).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (№ 1805-VI від 08.06.2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-15>
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» (№ 3792-XII від 23.12.1993). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. ДБН В.2.2-20:2018 "Будівельна реконструкція".
URL: <https://dbn.co.ua/dbn-v-2-2-20-2018-budivelna-rekonstruktsiia/>
6. ДБН А.2.2-3:2014 "Планування і забудова територій".
URL: <https://dbn.co.ua/dbn-a-2-2-3-2014-planuvannia-i-zabudova-terytorii/>
7. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ЮНЕСКО, 1972). URL: <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
8. Бабенко В. А., Борцова І. С. Охорона та збереження архітектурної спадщини в контексті права інтелектуальної власності. URL: https://pgasa365-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/babenko_valentyna_365_pgasa_dp_ua/EdTtn4ffMDpIixWXp8cjavwBnDj5okcOyNNWUwDvSPVlcA?rttime=XBRfvp4f3Ug

ІНЖИНІРИНГ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сидорка В. О.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Сучасний світ дуже динамічний і мінливий і це не може не впливати на розвиток міжнародних ринкових відносин, де з'являється все більше нових підприємств в інноваційних та високотехнологічних сферах економіки. Через нестабільність і невизначеність світового ринку процес прийняття обґрунтованих управлінських рішень керівниками підприємств стає дедалі складніше, це спонукає їх до залучення професійних консультантів щодо процесу управління розвитком підприємств і створює передумови для розвитку і попиту на нові види діяльності такі як інжиніринг.

Поняття інжинірингу виникло у другій половині ХІХ століття в Англії. У той час Британія була розвиненою у технічному і науковому плані, послуги інженерів користувались попитом. Тому вони почали продавати свої послуги для зведення будівель, заводів, фабрик та модернізації вже існуючих споруд.

Інжиніринг (від англ. engineering, лат. Ingenium винахідливість, вигадка, знання) – особлива діяльність, пов'язана зі створенням та експлуатацією підприємств та об'єктів інфраструктури або сукупність проектних та практичних робіт та послуг, що належать до інженерно-технічної галузі і необхідних для будівництва об'єкта та сприяння його експлуатації [1]. Іншими словами інжиніринг – це комплекс інженерно-консультаційних послуг з використанням технологій та інших науково-технічних досягнень.

Інжиніринг за характером діяльності підрозділяється:

- передпроектний інжиніринг являє собою соціально-економічні дослідження, аналіз потенційного ринку, топографічну зйомку, розвідку корисних копалин, техніко-економічні обґрунтування, консультації, нагляд за роботою тощо;

- проектний інжиніринг здійснює генеральне планування, оцінює вартість проекту, розробляє кошторисну документацію на будівництво, займається підготовкою схем, креслень, технічних умов, консулює, виконує нагляд над перерахованими роботами тощо);

- післяпроектний інжиніринг пов'язаний з підготовкою контрактної документації, наглядом за будівництвом, проведенням актів прийому - здачі та випробувань об'єкту, розробкою технічних і будівельних документів, з навчанням персоналу, управлінням будівництвом тощо).

Всі ці послуги інтелектуальні та спрямовані на оптимізацію інвестиційних проєктів на всіх етапах реалізації [2].

Комплексний інжиніринг забезпечує надання всіх вище перерахованих послуг, а також надає послуги з організації фінансування (залучення додаткових інвестицій), управління постачанням матеріально-технічних ресурсів та виконання будівельно-монтажних робіт, а також запуску збудованого об'єкта в експлуатацію. Часто такі фірми не мають своїх будівельних потужностей, їх головне завдання - управляти роботою проєктувальників, будівельників і постачальників, що залучаються.

За напрямками діяльності інжиніринг можна розподілити на:

- промисловий;
- будівельний;
- фінансовий;
- інший [3].

Міжнародний інжиніринг (engineering) – це виконання комплексу операцій з надання послуг виробничого характеру, які здійснюють спеціалізовані інженерно-консультаційні промислові, будівельні та інші компанії на світовому ринку.

Для ринку, що розвивається, характерне дроблення деяких видів інжинірингу на його вузькі сегменти. З'являються компанії, що займаються підбором, проєктуванням, постачанням та монтажем обладнання тільки для електричних інженерних систем або тільки для механічних (вентиляція,

каналізація тощо). Таким чином, інжиніринг перебуває між наукою і самим виробництвом, формуючи техніко-технологічну базу для виробничої діяльності [1]. Лідером інжинірингових послуг у 2022 році є Північна Америка, де розташовані як фірми-гіганти, що надають повний спектр інжинірингових послуг так і фірми з достатньо вузькою спеціалізацією. Другим за величиною регіоном на ринку цих послуг є Західна Європа. Також до країн, охоплених ринком інжинірингових послуг можна віднести: Австралію, Бразилію, Китай, Францію, Німеччину, Індію, Індонезію, Японію, Південну Корею, Великобританію та США.

Основними гравцями на ринку інжинірингових послуг можна вважати: Jacobs Engineering Group Inc, Tata Consulting Services (TCS), Infosys, WorleyParsons, Deaton Engineering, Inc., Aricent Group, Cybage Software Pvt. Ltd., EPAM Systems; Inc. і GlobalLogic, AECOM, Fluor Corporation [4].

Більш детально пропонуємо розглянути компанію **Jacobs Solutions Inc (Jacobs)**, раніше Jacobs Engineering Group Inc, яка є постачальником професійних технічних послуг. Компанія пропонує широкий спектр технічних, професійних, будівельних послуг, а також наукових і спеціальних консультацій комерційним, промисловим і державним клієнтам. Її технологічні та консалтингові послуги включають кібербезпеку, аналітику даних, корпоративні та місійні ІТ, розробку програмних додатків, системну інтеграцію, штучний інтелект та автоматизацію. Її сервіси з реалізації проектів включають проектування та будівництво для управління водними ресурсами та будівництвом. Вона продає продукти для передового виробництва, енергетики, навколишнього середовища, охорони здоров'я, інфраструктури, національної безпеки та космосу. Компанія працює в Америці, Європі, Близькому Сході, Африці та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Штаб-квартира Jacobs знаходиться в Далласі, Техас, США [5].

Що стосується ринку інжинірингу в Україні, то він фактично продовжує перебувати на стадії становлення і складає менше ніж 0.3% загального світового ринку. Це обумовлено такими чинниками як: застаріла нормативна база,

корупційна складова, недосконала система визначення вартості проектних робіт, дефіцит кваліфікованих кадрів.

Серед інжинірингових компаній в Україні можна виділити такі: CONCORD COKE ENGINEERING, ДП «ГІПРОКОКС», S-Engineering.

В якості прикладу української інжинірингової компанії можна розглянути S-Engineering («С-Інжиніринг»), яка представлена на світовому ринку.

S-Engineering – компанія, що займається розробкою і впровадженням систем автоматизації та електротехнічного устаткування для промислових підприємств. До її основних напрямків діяльності належать:

- розробка та впровадження електротехнічного обладнання та систем автоматизації;
- здійснення робіт з керування електроприводами;
- роботи з технічної безпеки;
- телекомунікаційні системи та інші.

S-Engineering є єдиною компанією в Україні, що займається виготовленням обладнання систем автоматизації та електротехнічного обладнання преміум-класу. Штат компанії складає 210 працівників.

Група S-Engineering здійснила більш ніж 700 комплексних проектів у 17 країнах протягом 16 років у різноманітних галузях. Серед клієнтів S-Engineering – Bunge, PepsiCo, Dragon Oil, Cofco International, Posco, Eni SpA, Mondelez International, Posco, Danone, Cargill, Укртрансгаз та інші відомі компанії [6].

Висновки. В даній роботі було досліджене таке поняття як інжиніринг. Дослідивши та проаналізувавши наявну літературу з цих питань можна зробити наступні висновки. Інжиніринг – це надання широкого спектру інженерно-консультаційних послуг, таких як перепроєктні роботи, техніко-економічні обґрунтування, наукові дослідження, розробка технічної документації, підготовка креслень, нагляд за будівництвом, проведенням актів прийому – здачі і випробувань об'єкту та інші, що надаються інжиніринговою компанією на підставі укладеного контракту.

У 2022 році лідером інжинірингових послуг була Північна Америка, друге місце посіла Західна Європа. В роботі були розглянуті дві інжинірингові компанії Jacobs Solutions Inc – американська міжнародна компанія, яка надає технічні, професійні та будівельні послуги, а також наукові та спеціалізовані консультації для широкого кола клієнтів по всьому світу, включаючи компанії, організації та державні установи та S-Engineering – провідна українська інжинірингова компанія у галузі розробки та впровадження систем автоматизації та електротехнічного обладнання. На жаль, ринок інжинірингу в Україні недостатньо затребуван в порівнянні зі світовими лідерами цього сектору. Тому для покращення ситуації і розвитку інжинірингу в Україні потрібно проводити професійні форуми міжнародного рівня, приділяти значну увагу професійній освіті по підготовці спеціалістів у сфері інжинірингу, покращувати якість інженерно-консультаційних послуг.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/>
2. An Introduction to International Economic Relations .- Edited by Yuriy Kozak, Temur Shengelia – Tbilisi : Publishing House „ Universal“ , 2014. - 224 p.
3. Сідоров Д.Е. Інноваційна практика інжинірингу: навч. посіб. для студ. спеціальності 133 Галузеве машинобудування, 131 Прикладна механіка, 101 Екологія / КПІ ім. Ігоря Сікорського, уклад.: Д.Е. Сідоров – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 82 с.
4. Engineering Services Global Market Report 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5735267/engineering-services-global-market-report>.
5. Офіційний сайт Jacobs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jacobs.com/>
6. Офіційний сайт S-Engineering [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://se.ua/ru/o-kompanii/>

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРАХ ДИЗАЙНУ ТА АРХІТЕКТУРИ

Турусінова В. Д.

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти факультету фінансів та обліку
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна*

Дизайн і архітектура є ключовими частинами сучасної креативної економіки, створюючи матеріальну цінність і унікальне культурне середовище. Інтелектуальна власність у цих сферах лежить в основі впливових проєктів, таких як архітектурні шедеври, дизайнерські інновації та промислові зразки. Авторські права й закони захищають ці об'єкти, надаючи авторам стимул для творчості та впевненість у захисті своїх робіт [5].

Однак проблеми порушення прав ІВ залишаються актуальними. За даними досліджень, 67% архітекторів стикалися з недобросовісних використанням їхньої роботи. Плагіат і несанкціоноване використання знижують доходи авторів та гальмують розвиток галузі [5].

Звіт WIPO «IP Facts and Figures 2024» демонструє зростання активності у сфері ІВ. У 2023 році кількість заявок на промислові дизайни збільшилася на 2,8% і досягла 1,52 мільйона, а загальна кількість активних реєстрацій перевищила 6,1 мільйона. Подано 3,55 мільйона патентних заявок (+2,7%) і зареєстровано 88,2 мільйона активних торговельних марок. Азія лідирує в цій галузі, подаючи 69% заявок на промислові дизайни, наприклад, Китай забезпечує 47,2% світових патентних заявок. П'ять провідних відомств обробляють понад 85% заявок на інтелектуальну власність [4].

Українська сфера інтелектуальної власності зазнала значних змін за останні роки. Нелегкі випробування пандемією, війною та законодавчими змінами не завадили досягненням. У 2023 році авторське право зробило прорив, оновивши систему ІВ. Після стабільних реєстрів (1200-1400 щороку) у 2020-2023 роках спрощення процедур і новий закон привели до суттєвого зростання – понад

6 тисяч заявок за дев'ять місяців, що на 52,3% більше, ніж торік. Кількість комерційних угод також збільшилася на 80% [3].

Ці результати яскраво демонструють, що інтелектуальної власності продовжує бути одним із головних рушіїв інноваційного прогресу та економічного зростання як на глобальному рівні, так і в Україні. Тому розвиток культури захисту інтелектуальних прав та їх дотримання залишається першочерговим завданням для всієї учасники цієї галузі [3]

Українське законодавство про охорону інтелектуальної власності у будівництві та дизайні базується на Законі «Про авторське право і суміжні права» (редакція 2023 року) [1] та Законі «Про охорону прав на промислові зразки» [2]. Воно захищає не лише готові архітектурні об'єкти, але й проекти містобудування, садово-паркове мистецтво, креслення, ескізи, плани, карти та ілюстрації [1] [2].

Порушення включають незаконне використання креслень, як-от для будівництва котеджу, що прирівнюється до «піратства», а також плагіат – привласнення чужих проєктів. Закон захищає цілісність твору, що особливо важливо для архітекторів: значні зміни в ході ремонту чи реконструкції, які спотворюють задум автора, можуть стати причиною судового позову. Однак технічна необхідність експлуатації може виправдати певні зміни [5].

Правило «свободи панорами» дозволяє фотографувати об'єкти в публічному просторі без дозволу архітектора, що важливо для творчих діячів.

Законодавство сприяє балансу між захистом прав авторів і можливістю вільного використання творів, гармонізуючи творчість із практичними потребами сучасного дизайну та архітектури [5].

Феномен порушень прав інтелектуальної власності тісно пов'язаний із жорсткими умовами сучасного ринку. За даними Harvard Business Review, гіперконкуренція сприяє «комодифікації» дизайну, коли унікальність поступається швидкому виробництву та здешевленню. У таких умовах, із рентабельністю архітектурних і дизайнерських студій на рівні 5–10%, інвестиції в оригінальні ідеї стають занадто ризикованими та не вигідними. [7].

У дослідженні 2023 року аналітики Goldman Sachs прогнозують, що генеративний штучний інтелект може автоматизувати еквівалент 300 мільйонів робочих місць у розвинених країнах. Особливо вразливими є сфери архітектури та інженерії, де технології здатні виконувати до 37% завдань. Хоча очікується зростання глобального ВВП на 7% (приблизно 7 трлн доларів), це призведе до значних змін на ринку праці. Фахівці потребуватимуть адаптації до співпраці з алгоритмами, а деякі професії можуть зникнути[8].

Додатково виникає великий обсяг неоплачуваної інтелектуальної роботи, вартість якої оцінюють у мільярди доларів щорічно. Це змушує фахівців використовувати готові рішення у нових проєктах.

Прикладом суперечок щодо інтелектуальної власності є рішення Верховного Суду США у справі Apple проти Samsung від 6 грудня 2016 року. Рішення істотно змінило підхід до компенсацій за порушення патентного права на дизайн. У спорі обговорювали статтю 289 Патентного закону США, яка зобов'язує порушників передавати «загальний прибуток» власникам патенту. Apple наполягала, що їхній дизайн смартфонів – ключовий аргумент для споживачів, і вимагала весь вимог від продажу подібних пристроїв [6].

Верховний Суд став на бік Samsung, скасувавши рішення нижчої інстанції. Суд вирішив, що термін «виріб виробництва» може стосуватися лише окремої частини продукту, а не всього пристрою. Це рішення обмежує розмір компенсації вартістю конкретної компоненти, а не ціною продукту. Завдяки цьому Samsung уникнула сплати сотень мільйонів доларів, а прецедент змінив правила патентних спорів [6].

Платформа WIPO ALERT, створена Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, бореться з порушеннями авторських прав. Вона містить список сайтів з піратським контентом. У 2023 році в базі зареєстровано понад 10,5 тисяч доменів, що значно більше порівняно з минулими роками [9].

У 2024 році Україна стала 15-ю країною-учасницею системи. Державні органи тепер можуть ефективніше боротися з піратством, обмежуючи монетизацію нелегальних сайтів, знижуючи їхню видимість у рекламних

мережах та покращуючи міжнародну співпрацю для захисту авторського контенту [9].

Сфери дизайну та архітектури, важливі для розвитку креативної економіки, залишаються вразливими до порушень інтелектуальних прав. До 67% фахівців стикаються з нелегальним використанням їхніх робіт, що вказує на розрив між законами й ринковими реаліями. Це завдає матеріальних збитків, знижує мотивацію авторів і гальмує розвиток галузі, зменшуючи її інвестиційну привабливість [5].

На завершення слід зазначити, що приєднання України до платформи WIPO ALERT є важливим кроком у боротьбі з цифровим піратством [9]. Водночас ефективний захист інтелектуальної власності потребує комплексного підходу, який включатиме заходи для формування усвідомленого і відповідального ставлення всіх учасників ринку. Лише в такому випадку творчі індустрії зможуть реалізувати свій потенціал, надаючи вагомий внесок у розвиток національної економіки та глобальної культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України (нова ред. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2025).
2. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2025).
3. Національний орган інтелектуальної власності (УКРНОІВІ). Річні звіти за 2020–2023 роки : розділи «Промислові зразки», «Авторське право». URL: <https://nipo.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2025).
4. WIPO. IP Facts and Figures 2024. Geneva : World Intellectual Property Organization, 2024. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/initsiatyva-wipo-alert> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Стан захисту прав інтелектуальної власності в Україні // Національний орган інтелектуальної власності. URL: <https://nipo.gov.ua/stan-zakhystu-prav-iv-v-ukraini> (дата звернення: 25.11.2025).
6. Apple vs Samsung: Верховний суд США вперше веде справу про патент

на дизайн // LDaily. URL: <https://ldaily.ua/news/novosti/apple-vs-samsung-verhovnyj-sud-ssha-vpervye-vedet-delo-o-patente-na-dizajn> (дата звернення: 25.11.2025).

7. Harvard Business Review. When Design Thinking Becomes a Commodity. URL: <https://hbr.org> (дата звернення: 25.11.2025).

8. Goldman Sachs. Аналітичні матеріали з питань інтелектуальної власності та інновацій. URL: <https://www.goldmansachs.com> (дата звернення: 25.11.2025).

9. Ініціатива “WIPO ALERT” / УКРНОІВІ. – Київ, 2024. – URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/initsiatyva-wipo-alert> (дата звернення: 25.

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

РОЗРОБКА ВЛАСНОГО БРЕНДУ ХУДОЖНІХ ТОВАРІВ

Болтовська В. Р.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Створення власного бренду художніх приладь є складним процесом, що поєднує творчу діяльність, технологічні рішення та комерційну стратегію. У цьому контексті інтелектуальна власність відіграє визначальну роль, оскільки вона забезпечує правову належність результатів творчої праці та встановлює механізми їх охорони. Результати інтелектуальної діяльності мають економічну цінність і можуть бути об'єктами цивільного обороту, що дозволяє розглядати їх як важливу складову нематеріальних активів бренду [6, с. 17–19].

Бренд художніх матеріалів формується як сукупність елементів, до яких належать назва, візуальна ідентичність, дизайнерські рішення, репутація виробника та способи комунікації зі споживачем. Усі ці складові впливають на сприйняття продукції на ринку та визначають її конкурентоспроможність. Правова охорона нематеріальних активів дозволяє запобігти незаконному копіюванню творчих рішень, зберегти унікальність бренду та захистити економічні інтереси його власника.

В умовах динамічного розвитку ринку художніх товарів особливого значення набуває захист оригінальних дизайнерських і концептуальних рішень. Відсутність належної правової охорони створює ризики втрати індивідуальності бренду та зниження довіри споживачів. Інтелектуальна власність забезпечує стабільність правового становища бренду та сприяє його довгостроковому розвитку в конкурентному середовищі [10, с. 41–43].

Таким чином, інтелектуальна власність виступає фундаментальною основою формування власного бренду художніх приладь. Вона поєднує правові

та економічні аспекти діяльності виробника, створює умови для збереження унікальності продукції та забезпечує стійке позиціонування бренду на ринку.

Одним із найважливіших інструментів у процесі формування власного бренду художніх приладь є торговельна марка, яка виконує функцію індивідуалізації продукції на ринку. Вона дозволяє відрізнити товари одного виробника від продукції інших суб'єктів господарювання та забезпечує впізнаваність бренду серед споживачів. Торговельна марка може включати словесні, графічні або комбіновані позначення, що формують цілісний візуальний образ бренду та сприяють його закріпленню у свідомості цільової аудиторії [8, с. 24–27].

У сфері художніх матеріалів значення торговельної марки є особливо високим, оскільки рішення про купівлю часто ґрунтується не лише на технічних характеристиках продукції, а й на її зовнішньому оформленні. Назва бренду, фірмові кольори, типографіка, логотип та стиль пакування створюють емоційний зв'язок зі споживачем і формують уявлення про якість та надійність товару. Саме завдяки торговельній марці художні приладдя набувають індивідуальності та відрізняються від аналогічної продукції конкурентів [9, с. 39–42].

Правова охорона торговельної марки забезпечує власнику виключне право на її використання у відповідній сфері діяльності та створює правові механізми захисту бренду від неправомірного копіювання. Використання схожих або ідентичних позначень іншими виробниками може вводити споживачів в оману та негативно впливати на репутацію бренду. У цьому контексті реєстрація торговельної марки є необхідною умовою стабільного функціонування бренду та збереження його ділової репутації [8, с. 51–53].

Процес створення торговельної марки передбачає розробку концепції бренду, визначення його цінностей та позиціонування на ринку. Вибір назви та візуальних елементів повинен відповідати специфіці художніх приладь, очікуванням цільової аудиторії та загальній маркетинговій стратегії виробника. Грамотно сформована торговельна марка сприяє формуванню довіри споживачів

та підвищує рівень лояльності до бренду, що має особливе значення в умовах високої конкуренції на ринку художніх матеріалів.

Торговельна марка також виступає важливим економічним активом бренду. Вона може бути об'єктом ліцензування, франчайзингу або комерційного використання в рамках співпраці з партнерами та дистриб'юторами. Наявність зареєстрованої торговельної марки підвищує інвестиційну привабливість бренду та створює передумови для його розширення на нові ринки. Таким чином, торговельна марка є не лише правовим інструментом захисту, а й стратегічною основою довгострокового розвитку бренду художніх приладь.

Авторське право є важливою складовою правової охорони творчих результатів у процесі формування бренду художніх приладь. Воно поширюється на твори образотворчого мистецтва, графічні елементи, ілюстрації, дизайнерські рішення, шрифти, рекламні матеріали та інші результати творчої діяльності, що мають індивідуальний характер. Авторське право виникає з моменту створення твору та не потребує обов'язкової державної реєстрації, що забезпечує оперативний захист творчих напрацювань виробника [2].

У сфері художніх матеріалів авторське право відіграє особливу роль, оскільки візуальний образ продукції значною мірою впливає на її сприйняття споживачами. Оформлення пакування, художні ілюстрації, графічні інструкції з використання матеріалів, а також загальна стилістика бренду формують унікальний образ продукції та сприяють її впізнаваності на ринку. Захист таких елементів як об'єктів авторського права дозволяє запобігти їх незаконному копіюванню та використанню конкурентами [14, с. 28–30].

Авторське право також поширюється на рекламні та інформаційні матеріали бренду художніх приладь. Каталоги продукції, навчальні посібники, презентації, відеоматеріали та контент для цифрових платформ є важливими складовими комунікації зі споживачами. Правова охорона цих матеріалів забезпечує контроль за їх використанням і збереження цілісності авторської концепції бренду, що має значення для формування довіри та стабільної репутації виробника.

Використання авторського права у діяльності бренду стимулює розвиток творчого потенціалу та інноваційних підходів до дизайну продукції. Захищеність творчих рішень створює умови для постійного оновлення візуального стилю та адаптації бренду до змін ринкових тенденцій. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності художніх приладь та зміцненню позицій бренду на ринку креативних товарів.

Таким чином, авторське право забезпечує правову основу для охорони візуального образу бренду художніх приладь, сприяє збереженню унікальності творчих рішень та підтримує стабільний розвиток бренду в умовах конкурентного середовища.

Промислові зразки займають важливе місце у системі правової охорони бренду художніх приладь, оскільки забезпечують захист зовнішнього вигляду продукції. До об'єктів промислових зразків згідно Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (ст. 1) належать форма, конфігурація, орнамент, поєднання кольорів та інші візуальні характеристики виробів, які визначають їх індивідуальність. Правова охорона промислових зразків дозволяє закріпити за виробником виключні права на використання оригінальних дизайнерських рішень у процесі виготовлення та реалізації продукції [3].

У сфері художніх матеріалів дизайн та форма товару мають не лише естетичне, а й функціональне значення. Ергономічна форма пензлів, зручна конструкція палітр, оригінальні контейнери для фарб або нестандартні корпуси олівців підвищують комфорт використання продукції та впливають на вибір споживачів. Унікальні дизайнерські рішення сприяють формуванню впізнаваного образу бренду та дозволяють виділити продукцію серед аналогічних товарів конкурентів [15, с. 16–18].

Пакування художніх приладь виконує важливу комунікаційну функцію, оскільки саме воно є першим елементом взаємодії споживача з продуктом. Візуальне оформлення пакування, використання фірмових кольорів, графічних елементів і матеріалів формує загальне уявлення про бренд та рівень якості продукції. Захист пакування як промислового зразка або об'єкта авторського

права дозволяє зберегти його унікальність та запобігти копіюванню дизайнерських рішень іншими виробниками.

Розробка промислових зразків тісно пов'язана з маркетинговою стратегією бренду художніх приладь. Послідовне використання єдиного стилю оформлення для різних лінійок продукції сприяє формуванню цілісного образу бренду та підвищує рівень довіри споживачів. Охорона промислових зразків створює правові умови для стабільного використання дизайнерських рішень і забезпечує захист інвестицій, вкладених у розвиток зовнішнього вигляду продукції.

Таким чином, промислові зразки, дизайн та пакування товарів є важливими елементами комплексного захисту бренду художніх приладь. Вони поєднують естетичні, функціональні та правові аспекти, сприяють формуванню впізнаваності бренду та забезпечують його конкурентні переваги на ринку.

У процесі створення та розвитку бренду художніх приладь важливу роль відіграють комерційна таємниця та ноу-хау, які забезпечують охорону внутрішніх виробничих і організаційних рішень. На відміну від інших об'єктів інтелектуальної власності, комерційна таємниця не потребує державної реєстрації, проте вимагає впровадження спеціальних заходів щодо обмеження доступу до інформації. До такої інформації належать відомості, пов'язані з технологіями, організацією виробництва та управлінням, розголошення яких може завдати шкоди суб'єкту господарювання [1, ст. 505].

У сфері художніх матеріалів комерційну цінність можуть мати рецептури фарб, способи змішування пігментів, методи обробки сировини, технології підвищення стійкості кольору, а також особливості виробництва паперу, полотна чи допоміжних матеріалів. Такі відомості становлять ноу-хау бренду та забезпечують його унікальні характеристики, які складно відтворити конкурентам. Збереження конфіденційності технологічних процесів дозволяє підтримувати стабільну якість продукції та зберігати конкурентні переваги на ринку [12, с. 32–35].

Ноу-хау охоплює не лише технічні аспекти виробництва, а й елементи організації бізнес-процесів. До них можуть належати внутрішні стандарти

контролю якості, методи пакування і логістики, система роботи з постачальниками та особливості управління асортиментом продукції. Захист такої інформації здійснюється шляхом запровадження режиму комерційної таємниці, укладення угод про нерозголошення та встановлення внутрішніх правил доступу до інформаційних ресурсів.

Ефективне використання комерційної таємниці та ноу-хау сприяє довгостроковому розвитку бренду художніх приладь, оскільки дозволяє зберігати унікальні виробничі рішення та запобігати їх незаконному використанню. Поєднання правової охорони різних об'єктів інтелектуальної власності створює цілісну систему захисту бренду та забезпечує його стабільне функціонування в умовах конкуренції.

Підсумовуючи, слід зазначити, що формування власного бренду художніх приладь неможливе без комплексного підходу до охорони інтелектуальної власності. Торговельна марка забезпечує впізнаваність бренду, авторське право охороняє творчі та візуальні рішення, промислові зразки захищають дизайн і форму продукції, а комерційна таємниця та ноу-хау зберігають ключові технологічні й організаційні напрацювання. Сукупність цих елементів створює надійний правовий фундамент для розвитку бренду та його успішного позиціонування на ринку художніх матеріалів.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36.
3. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 груд. 1993 р. № 3688-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 35.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.

5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. Ст. 144.
6. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальна власність: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005.
7. Мельник О. Г., Дроб'язко В. С. Інтелектуальна власність: теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018.
8. Штефан М. Й. Правова охорона знаків для товарів і послуг. Київ : Юрінком Інтер, 2014.
9. Кесада М. А. Бренд і торговельна марка: правові аспекти. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019.
10. Святоцький О. Д., Дроб'язко В. С. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Ін Юре, 2011.
11. World Intellectual Property Organization. Industrial Design Guide. Geneva : WIPO, 2020.
12. Гуцалюк М. В. Комерційна таємниця та ноу-хау: правові аспекти. Київ : Юридична думка, 2018.
13. Дроб'язко В. С. Проблеми правової охорони промислової власності в Україні // Право України. 2019. № 5.
14. Степаненко І. А. Авторське право в розвитку креативних індустрій // Юридична Україна. 2021. № 3.
15. Михайлова Л. В. Об'єкти інтелектуальної власності в дизайні та брендингу // Інтелектуальна власність в Україні. 2022. № 2.
16. European Union Intellectual Property Office. EUIPO Guidelines for Examination of EU Trademarks and Designs. Alicante : EUIPO, 2023.
17. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement). Marrakesh, 1994.

РЕКЛАМА ЯК ПРОДУКТ КРЕАТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ

Болховець О. С.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Реклама є важливою частиною як сучасного суспільства, так і бізнесу, формуючи культурні тренди і певні соціальні моделі. Вона перетворилася на продукт креативної індустрії, впливаючи на економіку, культуру та звичайно свідомість споживачів. З огляду на її зростаючу роль, дослідження реклами як креативного продукту дає змогу зрозуміти її вплив і можливості. Короткий аналіз реклами як продукту креативної індустрії дозволить нам визначити ефективні стратегії, вплив на споживачів і її роль у цифровому середовищі. Реклама як продукт креативної індустрії поєднує мистецтво, психологію, маркетинг і технології, впливаючи на культуру, економіку та суспільство. Девід Огілві та Вільям Бернбах розглядали рекламу як творчий процес, що поєднує емоційність і раціональність для взаємодії зі споживачами. Річард Флоріда та Джон Хартлі наголошували на її ролі в культурній індустрії, яка створює не лише економічну, а й культурну цінність. Жан Бодріяр аналізував рекламу як механізм формування «симулякрів» – споживацької реальності, побудованої на символах, а Філіп Котлер підкреслював важливість інтеграції креативності та стратегії. У цифрову епоху Генрі Дженкінс та Сет Годін досліджували рекламу як інтерактивний діалог зі споживачами, де креативність має ключову роль. Культурний вплив реклами висвітлювали Ролан Барт, який бачив у ній форму сучасної міфології, та П'єр Бурдьє, що акцентував на її впливі на соціальні структури. Таким чином, реклама є багатограним явищем, яке формує сучасний культурний і економічний простір.

Креативні індустрії – це широкий сектор економіки, який об'єднує різноманітні галузі, що базуються на творчості, інноваціях і культурних продуктах. Ці галузі зазвичай створюють, виробляють або поширюють продукти

та послуги, що мають високий ступінь оригінальності і виражають індивідуальний та художній підхід [1].

Поняття «креативні індустрії» охоплює багато різних сфер, такі як медіа (включаючи кіно, телебачення, радіо, видавництво), мистецтво, дизайн (графічний, промисловий, веб-дизайн), музика, література, архітектура, реклама, мода, виставкова справа, відеоігри, кулінарія, театр та ін. Кожна з цих галузей має свої унікальні характеристики, але вони всі спільно використовують творчість і креативний підхід у процесі створення продуктів та послуг [1].

Креативні індустрії створюючи простір для втілення ідей, сприяють культурному обміну, збереженню різноманіття і вдосконаленню творчих здібностей, забезпечують також значну кількість робочих місць і приваблюють талановитих людей, які сприяють інноваціям.

Реклама, як креативна індустрія включає 5 видів економічної діяльності: діяльність інформаційних агентств, діяльність у сфері зв'язків із громадськістю, дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук, рекламні агентства та посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації [2].

З видів економічної діяльності, які відносяться до індустрії Реклами, маркетингу та PR, в Україні, домінують рекламні агентства (72% ВДВ індустрії) та посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації (23% ВДВ) [2].

Реклама у сучасному світі успішно виконує ключову роль у формуванні споживчих вподобань, популяризації брендів і просуванні товарів і послуг будучи не просто інструментом маркетингу, а одним із найбільш яскравих проявів креативної індустрії, об'єднуючи інновації, мистецтво та технології.

Наразі просування власного продукту чи бренду фактично неможливе без реклами. Реклама, маючи широке охоплення та тривалий час, стала ефективним інструментом у приверненні уваги потенційних споживачів. У повсякденне життя вже щільно вписалися рекламні продукти, проте з часом вони стають менш яскравими і привабливими, а відповідно і менш дієвими. Для залучення уваги

клієнтів рекламна промисловість повинна постійно розвиватися і креатив є одним із найважливіших елементів реклами, змушуючи людей зупинитися, подивитися на рекламу і запам'ятати її. Хороший креатив може зробити рекламу успішною, навіть за наявності невеликого бюджету.

Креативність стала фундаментальною складовою успішної реклами. Уявлення споживачів про продукт, що пропонується їм, повинно формуватися через унікальні ідеї, які відображають його цінності та відрізняють від конкурентів. Згідно психології, на поведінку аудиторії при обранні певного продукту чи бренду, здатні вплинути вдалий слоган, незабутній візуальний образ чи креативно створене відео. Так рекламні кампанії відомих світових брендів як «Apple», «Coca-Cola» та інших вже давно стали культурними феноменами, поєднуючи в собі комерційний успіх із естетичним впливом, що змушує людей купляти цю продукцію. Наприклад, відома реклама «Coca-Cola» «Свято наближається». Все почалося з того, що Coca-Cola вирішили створити нову зимову рекламу, яка стане символом бренду нарівні з Санта-Клаусом і полярними ведмедями. Для цього вони звернулися до відомого рекламного агентства «W.V. Doner», яке запропонувало ідею новорічного каравану. Образ Санти має багату історію та був відомий ще до реклами Coca-Cola. У 1930 році художник Геддон Сандблом створив його образ. За однією версією, саме Coca-Cola зробила червоно-білий костюм символічним для Санти, а за іншою – Сандблом змалював персонажа із себе. Важливим елементом реклами став саундтрек Melanie Thornton «Wonderful Dream» (Holidays Are Coming). У багатьох країнах пісню перекладали місцевими мовами, і мелодія стала впізнаваною по всьому світу. Популярність ролика перевершила всі очікування, і вже в 1998 році його транслювали майже в кожному куточку планети, а продажі зросли до небес [3].

Основними чинниками які допомагають створювати ефективну рекламу є цільова аудиторія, унікальність, заклик до дії та проблема яку вирішує сама реклама.

Розуміння того хто є цільовою аудиторією є ключовим етапом у створенні ефективного креативного контенту, для включення в рекламу трендових елементів які будуть близькі саме даній групі споживачів. Такі елементи в рекламному продукті є обов'язковим підходом, що виділяє його серед інших і звичайно ж реклама повинна вирішувати проблему або задовольняти потреби цільової аудиторії. Також реклама повинна містити чіткий заклик до дії, який надихне цільову аудиторію на певну дію [4].

Все більш важливим, у сучасному маркетингу, є вибір правильної платформи і типу реклами. Зростання популярності різних медіа та онлайн-платформ, змушує рекламодавців ретельно вивчати їх особливості та можливості, щоб ефективно впливати на цільову аудиторію.

Також, випускаючи рекламний продукт, його творець має обов'язково визначитися з креативами, що будуть використані і принесуть успіх. Критично важливим є вибір тону реклами, оскільки він повинен відповідати індивідуальності бренду, його цінностям та вподобанням цільової аудиторії, впливаючи на її емоції, які є основним інструментом впливу реклами на споживача. Емоційно насичені кампанії набагато краще запам'ятовуються і викликають асоціації з брендом створюючи довготривалі зв'язки. В залежності від спрямування в рекламі може бути використаний серйозний тон з посиланням на ефективність та надійність, або ж навпаки – жарти чи меми для створення відчуття спільноти і спільного гумору, тон тотальної естетики (магазини одягу, готелі, ресторани), інфлюенсер-маркетинг, тон співпереживання аудиторії і відображення її емоцій в рекламі (ефективний для брендів, які сприяють особистісному розвитку) та ін.

Важливим елементом успішної реклами є бриф – документ, що містить ключову інформацію про рекламний проєкт або кампанію. За допомогою нього створюються чіткі і однозначні поняття щодо сприйнятті мети, завдань та вимог щодо рекламного проєкту. Так можна чітко сформулювати мету і цілі рекламної кампанії, отримати інформацію про цільову аудиторію – хто вони, які їхні потреби, цінності та поведінка, визначити ключові повідомлення, які треба

передати у рекламі, забезпечити спільне розуміння замовником та рекламною командою завдань, очікувань та вимог до проєкту. Також бриф включає інформацію про обмеження і бюджет, що є дуже важливим для рекламної команди.

Одним з підходів до створення креативної реклами є ембієнт реклама. Вона привертає увагу нестандартними елементами [5]:

- Екстендер: об'ємний елемент, що виходить за межі конструкції й зазвичай імітує товар у збільшеному масштабі. Такі об'єкти роблять рекламу яскравою, незабутньою та помітною серед конкурентів.

- Брандмауери: вкликі рекламні конструкції, які завдяки своїм розмірам неможливо ігнорувати. Наприклад, кутовий брандмауер відомого бренду кави, що видно з різних точок міста, ефективно підвищує впізнаваність бренду.

- Нестандартні конструкції: щити чи об'єкти у формі логотипу компанії або товару, які привертають увагу оригінальністю.

- Креативні стенди та тумби: яскраві конструкції, наприклад, надувні тумби з логотипами, які поєднують інформативність і помітність.

- Проекційна реклама: Зображення, спроектовані на фасади будівель, стають все популярнішими завдяки своїй яскравості та динамічності.

- Декоративне підсвічування: акцентує увагу на ключових елементах, використовуючи світлодіодні кластери, що робить рекламу привабливою навіть у темний час доби.

Ефективним інструментом просування різних товарів і послуг на сьогодні є інтернет-реклама яка, як вважається стане головним каналом продажу креативної продукції. Соціальні мережі активно використовуються для покращення маркетингових стратегій. У 2022 р. в усьому світі понад 4,59 млрд людей користувалися соціальними мережами. За прогнозами, у 2027 р. ця кількість зросте майже до шести мільярдів. Лідером ринку залишається Facebook з 3 млрд активних користувачів щомісяця, далі йдуть YouTube з 2,5 млрд

користувачів, WhatsApp та Instagram (2 млрд), WeChat (1,3 млрд), TikTok (1,2 млрд) [6].

Отже, на сьогодні реклама – це набагато більше, ніж просто інструмент продажів. Як продукт креативної індустрії, реклама об'єднує в собі мистецтво, інновації та бізнес, значно впливаючи на формування обличчя сучасної культури.

Художнє слово, кіномистецтво, мистецтво фотографії, музика, графіка – все це поєднується в рекламі. Вона є частиною культурної спадщини суспільства. Робота копірайтера схожа на роботу митця. Бувають хвили злету, хвили ідейного застою, а люди очікують від вас чогось цікаво, чогось нового та гарного. Можна назвати немало кількість рекламних фестивалів та конкурсів. На нашу думку, найвідоміший серед них – Канський фестиваль. Це подія на якій розглядають справжні рекламні художні цінності [7].

Незважаючи на те, що основна функція реклами не змінилась – головне – привернути увагу людей до певного товару, певної події, вона стала культурним, технологічним та економічним явищем, яке впливає на наше сприйняття світу.

Реклама сприяє економічному зростанню, допомагаючи бізнесу залучати клієнтів і розширювати свої ринки. Вона також створює нові робочі місця в креативній індустрії: від графічних дизайнерів до режисерів, копірайтерів і маркетологів. На сьогодні рекламний бізнес є дуже популярним, прибутковим і широко розповсюдженим, а її становлення як окремої галузі залежить від рівня організації діяльності рекламних агентств, чинних на ринку рекламних послуг і форм ведення реклами, що обирають для себе рекламні агентства.

Список використаних джерел

1. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційний вебсайт. URL: <https://mcsc.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Київська школа економіки. Звіт «Креативні індустрії: Вплив на економіку України». URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

3. Новорічна реклама, яка надихає. Простір.

URL: <https://www.prostranstvo.media/uk/z-viroyu-v-dyvo-novorichna-reklama-yaka-nadyhaye/> (дата звернення: 20.11.2024).

4. Нюанси креативів в рекламі: як не злити бюджет. Speka.

URL: <https://speka.media/nyuansi-kreatyviv-v-reklami-yak-ne-zliti-byudzet-pnq34p> (дата звернення: 21.11.2024).

5. Найбільш нестандартна і креативна реклама. SP Kiev.

URL: https://sp.kiev.ua/ukr/blog/samaya_nestandardnaya_i_kreativnaya_naruzhnaya_reklama (дата звернення: 21.11.2024).

6. Nielsen. Most popular social networks: Streaming services remain most popular destination for TV viewing in December. January 2023.

URL: <https://www.nielsen.com/insights/2023/streaming-services-remain-most-popular-destination-for-tv-viewing-in-december/> (дата звернення: 22.11.2024).

7. Економіка і управління. Економічний журнал.

URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_22/1/4.pdf (дата звернення: 22.11.2024).

ПІРАТСТВО В УКРАЇНІ

Горбонос А. А.,

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

На шляху до Європейської інтеграції Україна стикається з багатьма політичними, економічними та соціальними викликами. Законодавство у галузі інтелектуальної власності є одним з тих викликів, що поєднують у собі всі три вказані компоненти. Наслідки тих чи інших рішень та регулювань в цьому питанні безпосередньо дотичні до майже кожного українця та українки. Зважаючи на закріплену в суспільстві практику піратства та небажання

сплачувати за те, що можна отримати безкоштовно, реформи та імплементація законодавства в цій галузі завжди сприймаються болюче і стимулюють до пошуку способів їх обійти.

Метою дослідження був збір статистичних даних про піратство та аналіз змін ситуації за останні роки у різних сферах творчої діяльності, надання рекомендацій для оновлення методів боротьби з піратством в Україні.

Піратство в Україні є слабо дослідженим питанням. Офіційна статистика у цій сфері також відсутня. Усі наявні дослідження належать або міжнародним асоціаціям, які займаються аналізом ситуації з піратством не тільки в Україні, а й в усьому світі, або приватним маркетинговим чи консалтинговим компаніям, які не завжди публікують дані досліджень цілком. Наукові праці зазвичай висвітлюють правові чи соціологічні засади піратства й аналізують міжнародний досвід та нормативно-правові акти прийняті в різних країнах з метою зменшення правопорушень у сфері інтелектуальної власності. З українських журналістських текстів тему піратства об'ємно висвітлює Олесь Ніколенко у своїй статті «Кожен другий пірат. Як в Україні з'явилося піратство та коли воно зникне» для «Суспільного» [1].

Піратство в інтернеті. Згідно звіту Національної Поліції України, у 2023 році порівняно із 2022-м роком виявлено в 4,1 рази більше (з 14,9 тис. до 61 тис.) кримінальних правопорушень у сфері високих інформаційних технологій. Згідно тому ж звіту відшкодування збитків від кіберпорушень у 2023 році становило 286,8 млн грн [2]. Дослідження Newage Agency 2022 року показує, що з 10 найпопулярніших сайтів із відео в Україні, 5 – це сайти з піратським контентом [3].

Українська Антипіратська Асамблея (УАПА), яка займається захистом авторського права, створила сервіс BLACKLIST для інформування про веб-сайти та інтернет-провайдерів до яких у правовласників є легальні претензії. Він оновлюється раз на два місяці і станом на квітень 2024 року в ньому налічується 4185 наповнених контентом веб-сайтів [4].

У звіті Офісу торгівельного представника Сполучених Штатів Америки за 2021 рік під назвою «2021 Special 301 Report» Україна вказана як пріоритетна для нагляду країна. Звіт стверджує, що з 2018 року Україна фундаментально реформувала законодавство у системі колективного менеджменту організацій, робить позитивні кроки до прозорої, чесної та передбачуваної системи колективного менеджменту роялті. Водночас, у питанні онлайн піратства торгівельний представник США вказує Україну в одному ряду з Аргентиною, Канадою, Чилі, КНР, Колумбією, В'єтнамом, Нідерландами та іншими, як країни з високим рівнем онлайн піратства та недостатньо ефективною імплементацією закону. Офіс вважає критично необхідним внесення змін та покращень до регуляторних законів для встановлення більш прозорої та чесної системи [5].

Онлайн піратство названо значною проблемою та «паливом» для піратства на інших ринках. Сполучені Штати закликають Україну більш активно спілкуватись із зацікавленими сторонами на цьому ринку, збільшити штат Кіберполіції та інспекторів з інтелектуальної власності для більш ефективного розслідування порушень закону та боротьби з онлайн піратством. Відмічається повільний прогрес у створенні Вищого Суду з інтелектуальної власності. Сполучені Штати визнають прогрес України та готові до подальшої співпраці [5].

Піратство в кінотеатрах. Найчастіше проявляється в «камкордингу» – записі аудіовізуального твору під час його публічної демонстрації без дозволу суб'єкта авторського права на цей твір. З огляду на застарілість і неактуальність такого засобу піратства випадків його фіксації стає все менше. У період до пандемії COVID-19 УАПА фіксувала 56 та 37 випадків камкордингу у 2018 та 2019 роках відповідно. З початком пандемії, через закриття кінотеатрів ці цифри різко зменшились до 8 та 2 у 2020 та 2021 роках відповідно. За 2022 рік не зафіксовано жодного такого випадку [6].

Дослідження GfK Ukraine за 2020 рік показує, що 75% людей використовують одночасно і легальні і піратські ресурси для перегляду фільмів. Виключно легальні ресурси використовують 11%. З тих, хто завантажує фільми та серіали, нелегальними ресурсами користуються 65% [7]. Зважаючи на падіння

інтересу до кіно взагалі та розвиток технологій, такі низькі показники є доволі закономірними. Більше немає необхідності бути фізично присутнім в кінотеатрі для отримання нелегальної копії кінофільму, а отже немає необхідності ризикувати.

Піратство в музиці. Не дивлячись на великий вибір платформ для легального прослуховування музики, піратський контент в цій галузі тримається доволі міцно. Згідно дослідження [7] з тих, хто завантажує музику, 71% робить це з піратських сайтів інші 29% з торент-трекерів і тільки 13% від усіх опитаних завантажують музику з платних ресурсів. Цікавою особливістю є те, що 80% опитаних використовують одночасно і легальні і піратські ресурси.

Згідно даних німецького ресурсу Statista який спеціалізується на ринкових, маркетингових та бізнесових статистичних дослідженнях, лише за третій квартал 2021 року Україна була на 5 місці в світі за кількістю відвідувань музичних піратських сайтів – 151,47 млн відвідувань, випереджаючи такі країни як Турція, Індонезія та Бразилія [8].

Для порівняння, за даними звіту Engage with Music від International Federation of the Phonographic Industry, за 2020 – 2021 роки 30% людей у слухали музику із порушенням авторських прав, 14% використовували неліцензовані платформи і 27% незаконно завантажували музику зі стримінгових сервісів [9]. У звіті 2023 року порушували авторські права 29% слухачів [10].

Піратське програмне забезпечення. Дослідження BSA Global Software Survey 2018 оцінює обсяг завантажень піратського програмного забезпечення в Україні у 82%, що становить приблизно 108 млн доларів у грошовому еквіваленті. Середній світовий показник завантажень піратського програмного забезпечення становить 37%, у Європейському Союзі 28% [11]. Окремо слід відмітити відсутність актуальних досліджень та статистичних даних у цьому напрямку.

Звіт торгівельного представника США [5] окремо підкреслює проблему використання офіційними особами та державними установами неліцензованого програмного забезпечення і закликає відмовитись від такої практики, одночасно

відмічаючи деякий прогрес в переході до ліцензійного програмного забезпечення.

Піратство у книговидавництві. Прямі обсяги піратства у галузі книговидавництва не вдалося визначити через брак статистичних даних. У дослідженні [7] присутні дані по нелегальним завантаженням книжок – серед користувачів, які завантажують книжки 80% використовують виключно піратські ресурси, 17% використовують одночасно легальні і піратські ресурси і лише 3% використовують виключно легальні ресурси. Це єдині наближені дані які вдалось знайти.

Офіційний ринок книжок дуже добре задокументований та забезпечений статистикою, але щодо нелегального та контрафактного контенту є лише приблизні оцінки самих видавництв та експертів. Сам ринок оцінюється приблизно від 100 до 200 млн доларів станом на 2023 рік, самі видавництва, не вказуючи методик, оцінюють піратські видання у приблизно третину від ринку, тобто від 33 до 66 млн доларів.

Інші випадки. У своєму звіті про захист прав інтелектуальної власності 2019 року Європейська комісія зазначає, що подані тоді до Верховної Ради варіанти законів про патенти не відповідають міжнародним стандартам та Європейській конвенції по патентам [12]. Комісія вказує, що Україна не забезпечує захисту від недобросовісних реєстраторів у сфері торгівельних марок і діючий, навіть на момент 2024 року, закон «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» не надає можливості позбавити реєстрації недобросовісні торгівельні марки [12].

Згідно того ж звіту, організації громадського мовлення продовжують не виплачувати роялті виконавцям та продюсерам за використання їх виступів та записів, не дивлячись на положення закону [12].

Висновки. Статистичні дані вказують на невирішеність проблеми піратства в Україні. Показники у різних галузях перевищують світові подекуди у кілька разів. Україна стабільно займає високі місця у міжнародних звітах з оцінки

піратства. Для регулювання та зменшення цієї проблеми країна держава може зробити таке:

- перехід державних інституцій на ліцензійне програмне забезпечення покращить загальну статистику та власним прикладом стимулює суспільство до змін в цьому напрямку;

- моніторинг ефективності закону «Про авторське право і суміжні права». Від його прийняття пройшло ще замало часу, але власна оцінка дозволить оперативно вносити до нього зміни відповідно до міжнародних рекомендацій;

- оцінка та збір статистичних даних. Офіційна державна статистика, за виключенням звіту Національної поліції, в питанні порушення інтелектуальної власності у різних галузях діяльності відсутня. Доводиться спиратися на міжнародні, журналістські та маркетингові дослідження;

- розширювати діяльність Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій. Завершити формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який формально створено у 2017 році, але все ще не маж конкретних термінів початку роботи. Посилити контроль за виконанням законодавства із інтелектуальної власності;

- підтримувати суспільні ініціативи «знизу» спрямовані на подолання піратства та захист авторського права.

Список використаних джерел

1. Кожен другий пірат. Як в Україні з'явилося піратство та коли воно зникне. Суспільне Культура URL: <https://suspilne.media/culture/17171-kozen-drugij-pirat-ak-v-ukraini-zavilos-piratstvo-ta-koli-vono-znikne/>(Дата звернення: 28.09.2024);

2. Звіт Національно Поліції України про результати роботи у 2023 році URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf (Дата звернення: 28.09.2024);

3. Дослідження Newage.2022: digital-ринок України URL: <https://newage.agency/uk/blog-uk/doslidzhennya-newage-2022-digital-rinok-ukraini/> (Дата звернення: 28.09.2024);

4. Сервіс BLACKLIST URL: <https://blacklists.org.ua/advertisers> (Дата звернення: 28.09.2024);
5. Office of the United States Trade Representative 2021 Special 301 Report URL: [https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20\(final\).pdf](https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20(final).pdf) (Дата звернення: 28.09.2024); URL: <https://apo.kiev.ua/kamkording/> (Дата звернення: 28.09.2024)
6. Дослідження практики споживання цифрового контенту: фільми/серіали, музика, книги з Інтернет URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/GfK_Digital_content_usage_press_conference.pdf (Дата звернення: 28.09.2024)
7. URL: <https://www.statista.com/statistics/1260508/leading-countries-visits-music-piracy-worldwide/> (Дата звернення: 29.09.2024);
8. IFPI Engaging with Music 2021 Report URL: <https://www.ifpi.org/wp-content/uploads/2021/10/IFPI-Engaging-with-Music-report.pdf> (Дата звернення: 29.09.2024);
9. IFPI Engaging with Music 2021 Report URL: https://www.ifpi.org/wp-content/uploads/2023/12/IFPI-Engaging-With-Music-2023_full-report.pdf (Дата звернення: 29.09.2024);
10. BSA Global Software Survey 2018 URL: https://gss.bsa.org/wp-content/uploads/2018/05/2018_BSA_GSS_Report_en.pdf (Дата звернення: 29.09.2024);
11. Report on the protection and enforcement of intellectual property right in third countries 2019 URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15330-2019-INIT/en/pdf> (Дата звернення: 29.09.2024);

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Горняк А. Г.

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Креативні індустрії є прибутковим сектором економіки багатьох країн світу, стаючи все більш інтегрованими в міський розвиток, процеси демократизації, розвиток територіальних громад, а також прав і свобод громадянського суспільства, сприяючи формуванню інноваційних ринків.

Креативні індустрії сприяють збільшенню бюджетних доходів, створенню нових робочих місць, залученню експортних надходжень, підвищенню інвестиційної привабливості та розвитку інтелектуального капіталу.

Значення креативної індустрії, що лежать на перехресті мистецтва, бізнесу і технологій, постійно зростає – як на національному рівні, так і в порівнянні конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні. Вони стали стратегічним напрямом для підвищення конкурентоспроможності, продуктивності, зайнятості та стійкого економічного зростання [1].

Креативні індустрії характеризуються як економічна діяльність, що базується на знаннях, талантах і ідеях, інтегрованих у бізнес-моделі і технології задля отримання доходу та реалізації творчого потенціалу. Охоплюючи всі види економічної діяльності, вони пов'язані з творчими і культурними підприємцями і некомерційними організаціями, що займаються виробництвом, розподілом і споживанням продуктів, які є результатом авторської або колективної творчості. Ці продукти відображають елементи особистісного мистецтва, арт-об'єктів або унікальних інновацій, мають споживчу цінність і завдяки сучасним цифровим технологіям стають доступними для широкої аудиторії.

Основними базовими цінностями економіки креативної індустрії є [2]:

– економічна цінність – внесок креативної економіки у ВВП складає від 2% до 7%;

– інноваційна цінність – враховуючи, що інновації пов’язані з творчістю, то ті держави та компанії, яким вдається не тільки накопичити та продемонструвати свій творчий потенціал, а також монетизувати його, отримують невичерпне джерело розвитку, зростання та підвищення конкурентоспроможності як в традиційній діяльності, так і в нових цифрових сферах;

– соціальна цінність – креативна економіка заснована на знаннях і таланті, тому її впровадження очолює так званий «креативний клас» – вчені, художники, актори, письменники, діячі культури, дизайнери, архітектори та інтелектуальні лідери (концепція «3 T» – талант, технології та толерантність);

– стала цінність – креативні індустрії мають необмежену кількість ресурсів, оскільки використовують креативність та інтелектуальний капітал як «основні ресурси» та виробляють товари та послуги з естетичною та функціональною цінністю. Саме тому креативна економіка легко може застосовувати екологічні та стійкі бізнес-моделі.

Ключовими характеристиками креативних індустрій є: зниження рівня безробіття, орієнтація на малий бізнес, яскраве та ефективне проявлення в середовищі окремих міст, органічне поєднання науки і мистецтва креативності та інновацій, міжнародне співробітництво через ефективне використання інтернет-технологій, відкритий доступ до інформаційних потоків, створення унікальних ідей завдяки культурній та етнічній різноманітності, використання позитивних людських якостей, таких як творчість, креативність, ввічливість, моральність, толерантність, доброта, оптимізм, відкритість, щирість, комунікабельність.

В результаті різноманітних досліджень було встановлено, що для забезпечення розвитку креативного сектора, необхідне органічне поєднання таких ключових напрямів діяльності як: функціонування професійних мереж та асоціацій, зміцнення організаційного потенціалу, що можливо забезпечити шляхом налагодження системи безперервної освіти, удосконалення та розвиток бізнес інкубаторів, створення креативних кластерів і хабів, інтернаціоналізація інноваційних індустрій.

Прикладом розвитку всіх інфраструктурних компонентів креативного сектора є Великобританія. В результаті вивчення потенціалу креативного сектору і створення урядової програми розвитку вдалося створити 1,7 мільйонів робочих місць, працевлаштувати більше 7 мільйонів осіб, значно збільшити надходження до бюджетів всіх рівнів, так як креативна економіка Великобританії генерує майже 10 мільйонів фунтів за годину.

Наразі креативні індустрії вважають однією з найперспективніших сфер економіки. Так загальний глобальний дохід від розваг і медіа виріс на 10,4% у 2021 р. Згідно зі звітом MarketWatch, до 2030 року сектор розваг і медіа досягне приблизно 6,4 трлн дол. США із середньорічним зростанням 10,40 %. За даними Deloitte, креативні сектори до 2030 р. зростуть на 40% [3]. Станом на 2023 рік світовий ринок креативних індустрій оцінювався в 2,6 трлн дол. США. За прогнозами у 2028 р. він досягне 3,4 трлн дол. США з CAGR 4,29% [4].

У галузях креативних індустрій використовуються різноманітні бізнес-моделі, зокрема [5]:

- моделі продуктів, які передбачають продаж або ліцензування стандартизованих товарів і послуг (наприклад, продаж книг або записаної музики);

- моделі рішень, які включають пропозицію індивідуальних рішень для потреб клієнтів (дизайнерські компанії або рекламні агентства);

- моделі пошуку партнерів, які передбачають зв'язок виробників і споживачів і сприяння продажам (художні аукціонні будинки або онлайн-ринки, такі як Etsy для ремесел)

Тенденція цифровізації сприяла виникненню нових бізнес-моделей та форм співпраці. Технології, такі як 3D-друк, штучний інтелект, доповнена та віртуальна реальність (AR/VR), хмарні обчислення та Інтернет речей (IoT), створили нові підходи до виробництва, розповсюдження і споживання креативних товарів і послуг. Пандемія COVID-19 прискорила перехід до електронної комерції та цифрових платформ, сприяючи трансформації креативної економіки.

Також активно використовуються соціальні мережі. У 2022 році більше 4,59 млрд людей у всьому світі користувалися соціальними мережами, а за прогнозами, до 2027 року ця цифра зросте майже до шести мільярдів. Лідером ринку залишається Facebook з 3 млрд активних користувачів щомісяця, за ним йдуть YouTube, WhatsApp та Instagram, WeChat і TikTok. Кожною з цих мереж користується більше 1 млрд. чоловік. В останні роки домінуючою силою в індустрії розваг стали стрімінгові сервіси (SVoD). Популярність потокових сервісів, таких як Netflix, Amazon Prime та Disney+, Hulu, Peacock TV, HBO Max, стрімко зросла за останні роки, що призвело до занепаду традиційного кабельного телебачення та переходу до споживання цифрового контенту. За даними Statista, майже 65% загального доходу від SVOD надходить з трьох країн світу. Найбільший ринок SVOD в США – 39,2 млрд дол. доходу у 2023 р. Протягом наступних років США збережуть лідерство та будуть зростати у 2023–2027 р. з CAGR у 8,6%, в результаті чого прогнозований обсяг ринку складе 54,6 млрд дол. Другим за величиною ринком є китайський ринок, де доходи від SVOD зростуть із 19,4 млрд дол. США у 2023 р. до 28,5 млрд дол. США. На третьому місці Велика Британія з майже 5,5 млрд дол. доходу до 2027 р. [6].

В Україні до креативної індустрії відносять візуальне мистецтво, сценічне мистецтво, видавничу діяльність, дизайн, моду, ІТ, аудіовізуальне мистецтво, архітектуру, рекламу, бібліотеки, архіви та музеї, народні художні промисли.

До 2022 року валова додана вартість креативних індустрій України зростала швидкими темпами, більшу частину доданої вартості креативних індустрій створює комп'ютерне програмування. Крім комп'ютерного програмування, до ТОП-5 найбільших видів економічної діяльності КІ за ВДВ також відносяться рекламні агентства (12%), консультування з питань інформатизації (10%), діяльність у сфері телевізійного мовлення (9%), а також виробництво кіно та відеофільмів, телевізійних програм (4%) та посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації (4%) [7].

Останніми роками креативні індустрії в Україні отримали визнання і стали частиною стратегічних документів національного рівня, де цей сектор визначено як пріоритет у Дорожній карті стратегічного розвитку торгівлі (STDR).

Креативне середовище в Україні формується завдяки розвитку професійних платформ, нових креативних хабів та інших форматів творчої співпраці. У великих містах функціонують коворкінги, хаби, антикафе та різноманітні креативні ініціативи, які пропонують широкий спектр послуг і ресурсів для розвитку творчої екосистеми. Серед основних креативних центрів варто зазначити «Platforma Art Zavod», «Jam Factory» та «Impact Hub». Це свідчить про наявність усіх необхідних умов для розвитку креативних індустрій в Україні, що може принести соціально-когнітивні переваги для населення.

Отже, креативні індустрії формують важливий сектор економіки, який поєднує мистецтво, бізнес і технології, забезпечуючи сталий розвиток суспільства. Вони сприяють збільшенню бюджетних надходжень, створенню робочих місць, розвитку інтелектуального капіталу та інновацій. Завдяки синергії творчості й технологій, цей сектор стає рушійною силою економічного зростання як на національному, так і на міжнародному рівні. Сучасні тенденції, зокрема цифровізація, відкривають нові можливості для розвитку креативної економіки через використання інноваційних бізнес-моделей та платформ. В Україні креативні індустрії зосереджуються на ІТ, дизайні, аудіовізуальному мистецтві, рекламі та видавничій діяльності, демонструючи потенціал для інтеграції в глобальну економіку. Розвиток професійних мереж, хабів і платформ підтверджує наявність бази для подальшого зростання, що дозволяє створювати екосистему з численними соціальними та економічними перевагами.

Список використаних джерел

1. UNCTAD. How the creative economy can help power development. 2019. URL: <https://unctad.org/news/how-creative-economy-can-help-power-development> (дата звернення: 24.11.2024).
2. Шкодін І. В., Кондратенко Н. Д., Щукіна А. М. Креативна індустрія 4.0: тенденції та трансформації в епоху цифровізації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2023. Вип. 18. DOI: 10.26565/2310-9513-2023-18-03. УДК 339.9:330.341.1.

3. Deloitte. The Future of the Creative Economy. June 2021. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/technology-media-telecommunications/deloitte-uk-future-creative-economy-report-final.pdf> (дата звернення: 24.11.2024).
4. Creative Industries Market. Trend & Forecast by 2030. 11 травня 2023 р. URL: <https://www.marketwatch.com/press-release/latest-2023-creative-industries-market-trend-forecast-by-2030-with-112-pages-2023-05-11> (дата звернення: 24.11.2024).
5. OECD. The Culture Fix. Creative People, Places and Industries. 2022. URL: <https://www.oecd.org/publications/the-culture-fix-991bb520-en.htm> (дата звернення: 25.11.2024).
6. Statista. Video Streaming (SVoD) – Worldwide. URL: <https://www.statista.com/outlook/dmo/digital-media/video-on-demand/video-streaming-svod/worldwide> (дата звернення: 25.11.2024).
7. Київська школа економіки. Креативні індустрії в Україні: виклики та перспективи. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Горобець Р. А.

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства питання розбудови ефективної системи інтелектуальної власності стає предметом обговорення різних соціальних груп. Нинішній та повоєнний розвиток України потребує сильних каталізаторів прогресу, чи не найбільш значущим з яких є впровадження інноваційних рішень з використанням об'єктів інтелектуальної власності у

різних сферах суспільного життя, зокрема в державному управлінні, війсьній справі, науці, будівництві, підприємстві, культурі.

Механізми регулювання, функціонування державної системи інтелектуальної власності та її впливу розглядали вчені різних сфер наукової діяльності: Дзвінчук Д., Авер'янов В., Мельник А. (механізми і засади державного управління), Шевченко В., Слободнюк Д., Васильєва О., Васильєва Н., Андріяш В. та інші.

Ефективне використання будь-якого ресурсу, в тому числі інтелектуального, насамперед пов'язано з ефективною організацією процесу інтелектуальної діяльності та відтворення. Потенціал розвинути інтелектуальний ресурс мають усі держави, але не всі держави спрямовують увагу на забезпечення ефективної організації інтелектуальних процесів.

Державна система інтелектуальної власності має провідну роль у підтримці інтелектуальної діяльності, яка і продукує інтелектуальну власність. Держава сприяє розвитку наукової діяльності і професійних кадрів, шляхом державного замовлення на проведення науково-дослідних робіт, впровадження регуляторних інструментів, що створюють потребу в інноваційних рішеннях.

Успішність управління інтелектуальною власністю в Україні тісно пов'язано з ефективністю державних механізмів управління у цій сфері, розвитку інфраструктури інтелектуальної власності, надійного і передбачуваного правового становища та злагодженої взаємодії між усіма суб'єктами цієї сфери [1].

Державне управління інтелектуальною власністю є комплексом детально описаних заходів, що забезпечують процес переходу суспільних відносин з неоформленого, аморфного стану у чітку стабільну площину, що дозволяє гарантувати та захищати право інтелектуальної власності.

Обсяг впливу держави на сферу інтелектуальної власності охоплює сприяння розвитку науки; сприяння інноваційній активності підприємців; замовлення проведення науково-дослідних робіт (результати яких в подальшому

широко застосовуються); застосування регуляторного інструментарію для стимулювання розвитку [2, с. 65].

Сферу інтелектуальної власності регулюють загально відомі кодекси України: Цивільний, Кримінальний, про адміністративні правопорушення, Податковий та Митний. Крім загальновідомих кодексів, існує ціла низка окремих законів, нормативно-правових актів, що визначають порядок охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності у різних сферах, окремих питаннях творчої та наукової діяльності [2, с. 94, 99].

На нашу думку головною проблемою нормативно-правового забезпечення сфери інтелектуальної діяльності є відсутність систематизації або єдиного документа, який містив би в собі всю сукупність норм, що регламентують дану сферу діяльності. Єдність нормативної бази дасть поштовх у розвитку сфери інтелектуальної власності, полегшить захист права інтелектуальної власності та створить фундаментальний ідеологічний ґрунт для усвідомлення значимості цієї сфери.

Організаційна структура державного управління – це компонент системи державного управління, зумовлений її суспільно-політичною природою, соціально-функціональною роллю, цілями і змістом, який об'єднує у собі певну сукупність державних організацій, їх персонал, матеріальні та інформаційні ресурси, що виділяються і витрачаються суспільством на формування та реалізацію державно-управлінських впливів і підтримання життєздатності самого суб'єкта управління [3].

Стимулювання та захист сфери інтелектуальної власності входить до переліку завдань великої кількості органів державної влади: від президента до правоохоронних органів. Проте ці органи є відокремленими один від одного, мають неузгоджених функціонал і не можуть виконувати покладені на них завдання в сфері інтелектуальної власності як єдина система [2, с. 110, 113, 118].

Відсутність окремого органу, головним завданням якого буде стимулювати та захищати інтелектуальну діяльність або узгоджувати виконання наданих функцій іншими органами забезпечить розквіт сфери інтелектуальної діяльності.

Відсутність даного органу гальмує прогрес, створення нових технологій і як наслідок сфера інтелектуальної власності занепадає.

Як зазначає В. І. Шевченко «функціональне забезпечення державного управління здійснює прямий або опосередкований вплив суб'єкта державного управління на структуру, функції, зовнішню та внутрішню взаємодію всередині об'єкта державного управління» [4].

Тобто функціональне забезпечення державного управління сфери інтелектуальної власності полягає у створенні відповідних політик і стратегій, що вказують вектори руху та розвитку цієї сфери, є основою для створення чи зміни нормативного та інституційного забезпечення, наділення відповідних органів компетенціями, які дають змогу виконувати поставлені перед органом завдання та як наслідок, безпосередньо впливають на суб'єктів інтелектуальної власності і на сферу інтелектуальної власності в цілому.

Державні органи, що є частиною функціонального забезпечення мають набір типових проблематик: кадрову та фінансову обмеженість, надмірну кількість повноважень, які дублюються у різних органах державної влади, організаційна непристосованість, відсутність координації [2, с 137] .

Станом на сьогодні державна системи управління інтелектуальної власності в Україні є різнонаправленою, і охоплює різноманітні сфери творчої, наукової, науково-дослідної та іншої діяльності. Інтелектуальна власність є рушієм розвитку державного управління, воєнної справи, науки, будівництва, підприємництва, культури та суспільства. Задля якнайкращого регулювання даної сфери протягом усього часу розбудови незалежної демократичної держави, було створено безліч нормативних правових актів, надано багато різноманітних компетенцій ще більш різноманітній кількості державних органів. Проте ефективність регулювання даної сфери не покращується. Для розвитку воєнної і повоєнної України існує потреба у реформуванні державної системи управління інтелектуальної власності, систематизації нормативної бази або її об'єднання в єдиний документ, розмежування повноважень між державними органами, викорінення дублювання повноважень у різних органів, налагодження

координації між ланками системи управління, забезпечення фінансування. Ефективна організація будь-якого процесу має наслідком ефективне використання будь-якого ресурсу.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Деякі аспекти державного управління об'єктами інтелектуальної власності. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1420>. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.4.2. (дата звернення: 11.12.2025 р.).
2. Слободнюк Д. С. Дисертація, Удосконалення механізмів державного управління в сфері інтелектуальної власності в Україні: дис. д-ра філософії: спец. 281 «Публічне управління та адміністрування», галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування» Миколаїв, 2023, 262 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2408> дата звернення: 11.12.2025 р.).
3. Державне управління: лекція 4. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. URL: <http://surl.li/qxatlp> (дата звернення: 11.12.2025).
4. Шевченко В. І. Теоретичне обґрунтування концепції ресурсного підходу вдосконалення організаційно-функціонального механізму державного управління системою охорони здоров'я. Державне будівництво. 2009. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=DeBu_2009_2_11 (дата звернення: 11.12.2025 р.).

ПЕРСОНАЖІ ІГОР ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Криловецька Д. О.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Ігрова індустрія невпинно розвивається протягом кількох десятиліть. Починаючи зі скромних початків у 1970-х роках, вона пройшла величезний шлях еволюції. Історія ігор бере початок від ранніх примітивних аркадних ігор та платформерів дійшовши до нас у виді ігор з відкритим світом та реалістичною графікою.

Відеоігри є складним продуктом, до якого докладають своїх зусиль безліч людей: дизайнери, концепт-артери, програмісти, музиканти, іноді навіть служителі закону та поліцейські аналітики. Тому для юристів вона є складною сукупністю об'єктів інтелектуальної власності. Усі компоненти гри або додатку є об'єктами авторського права, яке може бути захищене відповідно до національного та міжнародного законодавства.

Велике значення для ігрової індустрії мають персонажі, оскільки часто навіть цілі серії ігор впізнають за образом одного головного героя. Є багато вагомих причин, чому персонажі у відеоіграх повинні бути захищені авторським правом [1].

Право на персонажа як об'єкт інтелектуальної власності виникає залежно від його сприйняття. Якщо розглядати персонажа через призму авторського права, то права на нього виникають з моменту створення зображення або ескізу його зовнішності. Важливо пам'ятати, що авторське право охороняє не ідеї, а їх фізичне втілення, і не потребує обов'язкової реєстрації.

Захист персонажа з гри правами інтелектуальної власності можливий через використання різних правових механізмів, залежно від особливостей персонажа.

Існує декілька способів захистити персонажа гри як об'єкт інтелектуальної власності. Авторські права на персонажа виникають із моменту його створення і діють на трансконтинентальному рівні, тобто зображення персонажа можна зареєструвати в будь-якій країні. В Україні цим питанням займається Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УкрНОІВІ) [2].

Персонажа гри можна захистити як об'єкт інтелектуальної власності кількома способами. Авторське право охоплює творчі аспекти, зокрема графічне зображення (малюнки, 3D-моделі), унікальні риси персонажа (зовнішній вигляд, мова, поведінка) та діалоги. Для цього необхідно задокументувати процес створення персонажа і зареєструвати його у відповідному відомстві, наприклад, в Україні – УкрНОІВІ.

Також персонаж може бути зареєстрований як торговий знак, що включає його ім'я, графічний образ або слогани, якщо вони використовуються для комерційної ідентифікації (наприклад, у мерчандайзингу чи рекламі). Реєстрація здійснюється на національному чи міжнародному рівні, а її перевага полягає в забороні використання персонажа третіми особами у схожих продуктах. Торговельна марка дозволяє захищати не лише образ персонажа, але й його ім'я, крилаті вислови, що є значною перевагою порівняно з авторським правом.

Якщо персонаж має унікальні функціональні або технічні аспекти (наприклад, механізми штучного інтелекту чи спеціальні способи анімації), ці елементи можуть бути захищені патентом [3].

Важливо, щоб вони відповідали критеріям новизни та унікальності. Персонаж може бути захищений авторським правом як самостійний твір, якщо він відповідає певним критеріям. Згідно з п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав», персонаж підлягає охороні, якщо він є результатом творчої діяльності автора і є оригінальним. Також аналогічну позицію підтверджує Вищий господарський суд України у Постанові від 17.10.2012 № 12 [4].

Основні критерії для охорони персонажа:

- Оригінальний, творчий характер.
- Об'єктивна форма вираження.
- Можливість самостійного використання персонажа від основного твору.

Відповідно до Закону України «Про авторське і суміжні права», оригінальність персонажа передбачає новизну та індивідуальність. Персонаж має бути вигаданим та асоційованим лише з певним твором, наприклад, через його ім'я чи графічне зображення [4, 5].

Яскравим прикладом охорони персонажа в якості торговельної марки є випадок з Ларою Крофт, однією з найвідоміших персонажів відеоігор. У 2022 році власники франшизи Tomb Raider, на той час компанія Square Enix, подала заявку на реєстрацію торговельної марки «LoraCraft» у Європейському Союзі. Однак, незважаючи на те, що «LoraCraft» не є точною копією імені персонажа Лари Крофт, звучання та написання цієї назви було схожим на вже зареєстровану торговельну марку «Lara Croft», що належить компанії Square Enix, розробнику ігор про Лару Крофт.

Європейське відомство інтелектуальної власності (EUIPO) відмовило в реєстрації торговельної марки «LoraCraft», посилаючись на ризик виникнення асоціацій у споживачів між новою маркою та знаменитим персонажем Ларою Крофт.

В результаті, EUIPO постановило, що реєстрація торговельної марки «LoraCraft» порушує права власників торговельної марки «Lara Croft», оскільки споживачі можуть помилково асоціювати нову марку з брендом Лари Крофт, що може призвести до несанкціонованого використання популярного персонажа в комерційних цілях. Цей випадок підкреслює важливість охорони персонажів не лише через авторське право, а й через реєстрацію їх як торговельних марок, що дозволяє захищати ім'я, образ та асоціативні елементи, пов'язані з персонажем, від несанкціонованого використання [6].

Щоб самостійно захистити авторські права на персонажа, віртуальний світ, дизайн міста або інші об'єкти відеоігри, необхідно виконати кілька кроків:

- **Оригінальність і новизна об'єкта:** Об'єкт повинен бути новим і мати індивідуальний характер. Тобто, автор повинен створити його самостійно, використовуючи свою творчість і майстерність, щоб він був доступний лише йому.
- **Підготовка об'єктів у відповідних форматах:** Об'єкти, такі як зображення персонажів, міста, віртуальних світів, логотипів або музика, повинні бути збережені в стандартних форматах (наприклад, jpeg, PDF, tif для зображень, mp3 для музики, або текстові файли для вихідного коду гри).
- **Оформлення заяви:** Потрібно правильно оформити заяву для реєстрації авторських прав на об'єкт.
- **Технічний опис:** Необхідно підготувати короткий технічний реферат, що описує ваш об'єкт.
- **Оплата зборів:** Для реєстрації авторських прав потрібно оплатити відповідні державні збори.
- **Подання документів:** Всі документи необхідно подати до Національного органу інтелектуальної власності.

Ці кроки допоможуть оформити авторські права на об'єкти відеоігри [3].

Для допомоги у подібних питаннях існують органи та служби інтелектуальної власності, які займаються реєстрацією авторських прав, патентів і торгових марок. Також для конкретних питань захисту об'єктів інтелектуальної власності можна звертатися до юристів, спеціалізованих на праві інтелектуальної власності, які можуть надати детальні консультації та допомогти в реєстрації, складанні договорів і захисті прав у судових органах.

У результаті розглянутого питання необхідно зазначити, що ігрова індустрія швидко розвивається, і це призводить до виникнення нових об'єктів інтелектуальної власності, таких як персонажі, віртуальні світи та інші елементи відеоігор.

Захист цих об'єктів є важливою складовою процесу, що включає використання різних правових механізмів. Захист персонажів та інших об'єктів відеоігор через інтелектуальну власність є важливим етапом для забезпечення прав творців і запобігання несанкціонованому використанню. Це дозволяє зберегти унікальність ідентичності ігрових продуктів, що є ключовим для комерційного успіху та забезпечення довгострокової охорони творчих досягнень у цій сфері.

Знання та вміння захищати інтелектуальну власність забезпечує авторів справедливою винагородою за їхні зусилля, гарантує, що персонажі використовуються відповідно до намірів власників прав, та сприяє подальшому розвитку ігрової індустрії.

Список використаних джерел

1. Авторське право на персонажі у відеоіграх. *Правовий дом "КОПІРАЙТ"*. – URL: <https://kopirait.com.ua/avtorske-pravo-na-personazhi-u-videogri/> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Головна. *IP офіс (УКРХОІВІ) – IP Office (UANIPIO)*. URL: <https://nipo.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Патент, авторське право на комп'ютерну гру або додаток. *Патентна фірма «Єдність»*. URL: <https://unite.com.ua/patent-avtorske-pravo-na-personazh-dyzajn-miscevosti-mista-virtualnogo-svitu-videogry/> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Персонаж як об'єкт права інтелектуальної власності в Україні. *ТОРГОВА МАРКА - Реєстрація торгової марки*. URL: https://tm.ua/show_news.php?who=4777 (дата звернення: 28.11.2024).
5. Про авторське право і суміжні права. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 28.11.2024).
6. Beyond copyright and Hollywood: IP rights in gaming media - Venner Shipley. *Venner Shipley*. URL: <https://www.vennershipley.com/insights-events/beyond-copyright-and-hollywood-ip-rights-in-gaming-media/> (дата звернення: 28.11.2024).

НЕТРАДИЦІЙНІ ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ (НЮХОВІ ЗНАКИ)

Лобикіна А.

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

У роботі розглянутий нюховий знак як фактор поширення інструменту аромаркетингу. Традиційно для ідентифікації виробника товару чи послугу визначають, що знаком для товару, послуг або торговельної марки може бути будь-який знак, який сприяє їх розрізненню споживачами. Таким чином, у більшості випадків у ролі торговельної марки є слова та зображувальні елементи. Даними видами перелік знаків не обмежується. Доцільним вважається охарактеризування нетрадиційних знаків для товарів та послуг, оскільки досі не запроваджена реєстрація такого типу торгового знаку через брак досліджень, відсутність єдиної методики представлення та новизну.

Досліджуючи дані вчених-фізіологів стає відомим, що серед великого різноманіття сенсорних відчуттів, найбільший вплив на пам'ять людини має нюх. Розгляд запахів як знаків для товарів та послуг став поштовхом до розвитку та поширення аромаркетингу. Використання сенсорних відчуттів сприяє формуванню умовних рефлексів у споживачів, асоціацію з конкретним товаром чи послугою.

Нюховий знак – позначення, яке представляє запах, здатний відрізнити товар або послугу одного виробника від аналогічних товарів або послуг інших виробників. Це позначення має представлятися письмовим описом аромату, щоб дозволити його чітко і однозначно ідентифікувати та відрізнити з-поміж інших ароматів та смаків. Додатково може бути надано зразок аромату чи хімічну формулу його складників. При цьому, письмовий опис для зазначеного виду знаку є основоположним, оскільки запах може зникнути, а хімічна формула не буде зрозумілою для широкої публіки [1].

Проте, не зважаючи на те, що на території України використання нетрадиційних торговельних марок регулюється законодавством, такі торговельні знаки як рух, запах, смак, матеріал чи вчинок – офіційно реєстрації не підлягають. Процедура таких торговельних знаків, станом на 2025 рік, не передбачена і не заборонена також. Згідно до «Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» [2] можна зареєструвати наступні види торговельних марок: словесні, об'ємні, зображувальні, голографічні, знаки-кольори, звукові та світлові знаки.

Варто зазначити, що останнім часом, з досвіду інших країн, реєструють нюхові та навіть світлові позначення. Одним з відомих прикладів є офіційно зареєстрована нюхова марка для шкіряних крісел в автомобілях Ford Mustang, що виготовляються за спеціальною технологією – «запах кінського поту». Це надає змогу компанії захистити візуальні та сенсорні елементи свого бренду.

Щоб виділити товар чи послугу треба пам'ятати, що нюхова торгова марка має мати відмінну рису, оскільки, наприклад, запах цитрусових не може бути зареєстрований у якості торгової марки миючого засобу через типовість аромату такого роду продукції. Однак, цей запах може бути унікальним для канцелярського приладдя, що робить шанси на реєстрацію значно вищими. Тобто, нюховий знак має реєструватися за умови наявності притаманної або набутої ним в процесі розрізняльної здатності. Запах не повинен бути обумовлений функціональними властивостями товару, а штучно доданим заявником.

Не мають розрізняльної здатності в якості знака для товарів і послуг такі аромати [1]:

- природний запах продукту, включаючи аромамасла;
- маскувальні запахи, які мають функціональну мету;
- функціональні та звичайні для певної галузі торгівлі запахи, які використовується для того, щоб зробити продукт більш приємним або привабливим.

Проаналізувавши методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки [1], наказ «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» [2], стає відомим, що на сьогодні реєстрація торгової марки є ефективним інструментом захисту бізнесу від копіювання, плагіату та репутаційних втрат. Також ця процедура дозволяє споживачу безпомилково відрізнити конкретну компанію від інших, а бізнесу – захиститися від конкурентів, індивідуалізувати себе та свій товар чи послугу. Також згідно національному законодавству, реєстрація торговельної марки є обов'язковою, якщо планується ведення комерційної діяльності. Процедура реєстрації полягає в проходженні формальної та кваліфікаційної експертизи в декілька етапів.

Ознайомившись зі статтями адвокатів-практиків [3-4], стає зрозумілим, що подальша реєстрація нюхового знаку як торгової марки, буде мати низку вагомих переваг:

- виключне та ексклюзивне право використання, тобто власник буде мати виняткові права на його використання, а незаконне використання сторонніми особами може потягнути за собою відповідальність згідно із законодавством;
- ефективне вкладення коштів в інтелектуальну власність, оскільки зареєстрована торговельна марка має свою вартість, яка може суттєво зростати з часом, а також в подальшому може стати об'єктом для продажу;
- розширення кількості споживачів та підвищення прибутку внаслідок розповсюдження нюхового знаку;
- можливість розширення торгової марки за принципом франшизи;
- якісний та ефективний захист від конкурентів, зареєстрована торгова марка буде запобігати можливості випуску контрафакту конкурентами, дії яких можуть призвести до втрати частини ринку, репутації та доходу компанії відповідно.

Для дослідження нюхових знаків для товарів і послуг застосовано комплекс підходів. Насамперед, було використано порівняльно-правовий метод,

який дозволяє проаналізувати підходи різних держав до реєстрації запахів як торгових марок та виявити розбіжності у правовому регулюванні. Метод аналізу нормативно-правових актів дав можливість визначити, наскільки чинне законодавство України та міжнародні акти охопили нюхові марки та які вимоги висунуті до їхньої правової охорони. Для розкриття специфіки запаху як засобу індивідуалізації товарів, з акцентом на його сприйнятті та розрізняльній здатності використаний семіотичний метод. Та зрештою за допомогою аналізу та узагальнення практики реєстрації досліджені вдалі й невдалі спроби охорони нюхових знаків, що дозволило окреслити ключові проблеми та тенденції у сфері захисту таких позначень.

У результаті встановлено, що нюхові знаки, попри великий потенціал як засіб індивідуалізації товару чи послуги, залишаються найскладнішими для правової охорони серед нетрадиційних знаків. Аналіз міжнародної практики показав, що успішна реєстрація запаху можлива лише у поодиноких випадках і залежить від здатності заявника довести чітку розрізняльну здатність запаху та його відсутність у природному середовищі товару. Виявлено, що основні проблеми полягають у складності фіксації запаху, відсутності методики його представлення та необхідності наявності стійких асоціативних зв'язків у споживача.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що нюхові знаки займають особливе місце серед нетрадиційних знаків, оскільки поєднують у собі значний маркетинговий потенціал, так і значні юридичні виклики. Незважаючи на визнання можливості реєстрації нюхового знаку як торгової марки у низці країн, практична реалізація в Україні наразі залишається обмеженою. Основною причиною є труднощі з об'єктивним і відтворюваним описом запаху, необхідні для однозначної ідентифікації знаку у реєстрі та його захисту від можливих порушень. Запах є суб'єктивно сприйманою категорією, тому вимоги до його опису, які забезпечують юридичну визначеність, часто є надмірно високими для заявників.

Розвиток підходів до охорони нюхових знаків пов'язаний із загальною світовою тенденцією до розширення кола нетрадиційних торговельних марок, зокрема таких як звукові, мультимедійні та позиційні тощо. Успішні прецеденти в США та ЄС демонструють, що запах може виконувати розрізняльну функцію, однак для отримання охорони він повинен бути штучно створеним або неспецифічним для товару. У європейському та українському праві надалі зберігаються високі бар'єри для реєстрації через відсутність уніфікованої процедури відтворення запаху, що вимагає подальшого теоретичного і нормативного опрацювання, а також низку змін у Положенні про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, реєстрації в Міністерстві юстиції України.

Отже, розвиток інституту нюхових торговельних марок потребує оновлення підходів до ідентифікації та фіксації запахів, а також адаптації законодавства до сучасних технологічних можливостей. Подальші дослідження цієї тематики є доречними та актуальними, тому що дозволять сформувати більш чіткі критерії для охорони нюхових знаків та забезпечить баланс між інтересами заявників і потребами правової визначеності.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з окремих питань проведення експертизи заявки на знак для товарів і послуг (наказ від 07.04.2014 № 91, зі змінами 2018). Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (УКРПАТЕНТ). URL: https://ukrpatent.org/i_upload/file/metod-rek-tm-05112018.pdf (дата звернення: 24.11.2025). ukrpatent.org+1
2. Міністерство освіти і науки України, наказ №10 від 10.01.2002 «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-02#Text> (дата звернення: 24.11.2025).
3. Переваги реєстрації торгової марки // Адвокатське об'єднання «АЛВА Прайвесі». URL: <https://alvaprivacy.ua/ua/poslugi/intellectual/reiestratsiia-tm/perevahy> (дата звернення: 26.11.2025).

4. Янків, Б. Торговельна марка: види, вимоги та переваги для бізнесу.

URL: <https://yankiv.com/ua/torgovelnna-marka-vydy-vymogy-ta-perevagy-dlya-biznesu/#Pidsumki> (дата звернення: 26.11.2025).

5. Нетрадиційні види знаків для товарів і послуг // Studfile.net.

URL: <https://studfile.net/preview/9361633/page:8/> (дата звернення: 26.11.2025).

ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Манжара Д. О.,

Магістр

*ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Соціальні мережі вже давно стали частиною нашого повсякденного життя. Щодня люди створюють, публікують і діляться відео, фотографіями, музикою та текстами. Проте разом зі стрімким зростанням активності користувачів, почала виникати інша проблема – масове та неконтрольоване порушення авторських прав. Для України ця тема актуальна, оскільки у нас є Закон України «Про авторське право і суміжні права», який безпосередньо застосовується в цих цифрових просторах, включаючи соціальні мережі [1]. Проте повна реалізація цього закону в умовах цифрових порушень є складною через анонімність користувачів, швидкість розповсюдження контенту та подекуди неефективність і недосконалість механізмів контролю.

Можливе порушення авторських прав користувачами соціальних мереж полягає у копіюванні та публікації матеріалів інших осіб без дозволу. Найчастіше об'єктами такої практики стають фото та відео. Користувачі публікують зображення, знайдені в інтернеті, без дозволу їхніх авторів або навіть не замислюючись про те, що кожна фотографія є об'єктом авторського права. Згідно з українським законодавством, твір автоматично захищається в момент створення без необхідності реєстрації його для захисту [1, 2]. Але через те, що контент настільки широко доступний, люди схильні вважати, що якщо щось з'являється в інтернеті, то його можна вільно використовувати.

Також використання музики у відео без ліцензій або дозволів є ще однією проблемою, яка часто зустрічається на таких платформах, як TikTok та Instagram. І навіть якщо алгоритми цих соціальних мереж сприяють контенту, вони також стимулюють користувачів вставляти уривки широко використовуваних треків у відео, які часто належать правовласникам музики. Хоча багато соціальних мереж укладають контракти з правовласниками, не кожен музичний твір доступний для легального використання [3]. Додавання треку до якогось означає, що вони явно порушують авторські права, навіть якщо не мають наміру завдати шкоди [1].

Аналогічно, репост контенту потребує особливої уваги. Так коли блогери перепублікують чужу роботу, видаляють логотипи, змінюють форматування або накладають власний водяний знак, вони порушують авторські права тієї ж особи. Такі дії можуть завдати шкоди автору, обмежити і навіть знищити їхні власні публікації, не кажучи вже про їхню репутацію, якщо робота використовується в неправильному контексті. В Україні автор може вимагати визнання права на авторство та компенсації за несанкціоноване використання матеріалу. Закон дозволяє фіксовану суму компенсації, іноді без необхідності доведення фактичних збитків [1].

Похідний твір без дозволу автора є ще одним порушенням. Це може бути робота з фотографіями, ремікс музики або навіть переклад чужої роботи. Це може здаватися досить невинним, але вони дуже швидко поширюються мережею. Але згідно з законом, будь-яка зміна твору без дозволу автора є порушенням того, що є законно їхнім виключним правом [1, 5].

Масове порушення авторських прав на великих публічних сторінках і в спільнотах, які отримують вигоду від реклами, є особливо складною категорією. Натомість у таких випадках контент не просто ділиться, а перетворюється на агента комерційної діяльності, що значно підсилює юридичну значущість порушення [4, 5].

Соціальні мережі повинні реагувати на скарги авторів, але їхні власні системи контролю зазвичай працюють повільно або поверхнево. Багато правовласників кажуть, що їхні апеляції або ігноруються, або обмежуються короткостроковими санкціями проти публікації, залишаючи мало місця для

масового копіювання. Існують також політики захисту, які автори можуть застосовувати [8, 9]. Українське законодавство дозволяє правовий захист у формі судового розгляду та вимоги щодо блокування контенту або вимоги компенсацій, включаючи оплату за порушення авторських прав або публічну заяву чи вибачення [1]. Публічні соціальні мережі мають онлайн-політики подання заявок для швидшого видалення незаконно опублікованого матеріалу. Автори часто використовують цифрові водяні знаки та спеціальні програми відстеження для полегшення швидшої ідентифікації крадіжки та перевірки авторства контенту. Це не означає, що користувачі не мають правової культури, навіть якщо існує правове середовище. Переважна більшість українців навіть не знає, що просте копіювання тексту без вказівки авторства або завантаження фотографії іншої особи на свою сторінку є порушенням. Тому слід підвищувати обізнаність через освітні програми та діяльність самих авторів.

Порушення авторських прав на контент у соціальних мережах є дуже складним питанням. Воно поєднує як повсякденне копіювання матеріалів, так і систематичне незаконне використання контенту з метою отримання прибутку. Хоча українські закони досить добре захищають авторів, механізми захисту не завжди ефективно працюють на практиці. Відповідальність користувачів, культурна повага до творчості інших людей та готовність авторів є ключовими в цьому питанні. У світі, де цифровий контент може поширюватися швидше, ніж будь-коли, кожен повинен знати, що за кожною роботою стоїть автор, і повага до авторських прав є не лише юридичним обов'язком, але й знаком поваги до чиеїсь майстерності.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20> (дата звернення: 10.12.2025).
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : конвенція від 9 лип. 1886 р. (вступила в дію для України 25.10.1995) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_051 (дата звернення: 10.12.2025).

3. Meta Platforms, Inc. Music Guidelines for Creators (допоміжні правила щодо використання музики на платформах Meta). URL: https://www.facebook.com/legal/music_guidelines (дата звернення: 10.12.2025).
4. European Commission. Copyright in the Digital Single Market – Commission Communication (аналітичний документ про застосування авторського права в цифровому середовищі). Brussels, 04.06.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0288> (дата звернення: 10.12.2025).
5. World Intellectual Property Organization (WIPO). World Intellectual Property Indicators 2023. Geneva, 2023. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4678> (дата звернення: 10.12.2025).
6. Моніторинг плюралізму медіа в цифрову еру: Попереднє дослідження впровадження Моніторингу плюралізму медіа 2024 в Україні. URL: <https://cadmus.eui.eu/server/api/core/bitstreams/8a336465-e483-4660-aafb-3a0b58b85306/content> (дата звернення: 10.12.2025).
7. EUIPO. Online copyright-infringement in the EU (report), 2023. URL: <https://www.euipo.europa.eu/en/publications/online-copyright-infringement-in-eu-2023> (дата звернення: 10.12.2025).
8. YouTube / Google. Як працює система Content ID. URL: <https://support.google.com/youtube/answer/2797370?hl=uk> (дата звернення: 10.12.2025).
9. Старченко О. О. Основні тенденції забезпечення правової охорони об'єктів авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі. : науковий вісник. Ужгород : УНУ, 2025. 296 с.
10. Національний ІР-офіс / аналітика (NIPO). Звіт / стаття: «Злочинність в ІР-сфері: підсумки Eurojust та рекомендації» (огляд проблем і практик боротьби з порушеннями ІП в інтернеті). URL: <https://nipo.gov.ua/zlochynnist-v-ip-sferi-eurojust/> (дата звернення: 10.12.2025).

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЛОГОТИПИ БІБЛІОТЕК

Майстренко В.С.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Право інтелектуальної власності на логотипи бібліотек спрямоване на захист унікальної айдентики закладу, водночас забезпечуючи юридичний механізм для захисту авторських прав творців і уникнення неправомірного використання символіки іншими особами. У сучасних умовах значущість візуальної айдентики бібліотек суттєво зростає. Логотипи виступають важливими засобами ідентифікації установ, що дозволяє підвищувати їхню впізнаваність і репутацію. У той самий час порушення прав інтелектуальної власності, зокрема використання логотипів без згоди правовласників, є поширеною проблемою.

Правові аспекти захисту об'єктів інтелектуальної власності досліджувалися у працях українських та зарубіжних науковців (О. Костенко, С. Погребняк, Р. Євтушенко). Основним законодавчим підґрунтям є Закон України «Про авторське право і суміжні права» [1], Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [2], а також міжнародні акти, зокрема Бернська конвенція.

Логотип бібліотеки є результатом творчої діяльності, що охороняється авторським правом відповідно до ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Реєстрація логотипу як торговельної марки забезпечує додатковий рівень захисту відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [2].

Авторські права на створення логотипу: У випадку створення логотипу зовнішнім дизайнером майнові права можуть бути передані бібліотеці лише за умовами договору (ч. 2 ст. 429 Цивільного кодексу України) [3]. Якщо логотип

створено працівником бібліотеки, ці права автоматично переходять до роботодавця.

Приклади логотипів та їх елементи:

1. Класичні логотипи: Логотипи, які включають традиційні елементи, такі як книги чи сувої, часто є об'єктами авторського права, оскільки їх дизайн створюється як оригінальний витвір мистецтва. Британська бібліотека, наприклад, має зареєстрований логотип, що охороняється торговельною маркою та авторськими правами [4]. Це захищає від будь-якого неправомірного використання або копіювання, яке може спричинити плутанину серед громадськості.

2. Сучасні та мінімалістичні логотипи: Мінімалістичний підхід, як у Публічної бібліотеки Сіетла, захищений авторським правом, а також часто реєструється як торговельна марка, щоб гарантувати ексклюзивне право використання. Цей захист унеможливорює стороннім організаціям створення логотипів із занадто подібним дизайном, що зберігає оригінальність і репутацію бібліотеки [5].

3. Логотипи із символами культури: Використання культурних символів підвищує впізнаваність, але також потребує захисту для уникнення неправомірного використання, особливо якщо логотип стає популярним поза межами бібліотеки. Національна бібліотека Франції зареєструвала свій логотип як торговельну марку, що дозволяє контролювати його використання на продукції, рекламних матеріалах та сувенірах [6].

4. Логотипи з тваринами або іншими символами: Логотип Публічної бібліотеки Нью-Йорка із зображенням лева, що символізує мудрість і велич знань, захищений як авторським правом, так і торговельною маркою [7].

Це дає змогу бібліотеці юридично захищати свій бренд у випадках, коли інші організації намагаються використовувати схожі елементи в своїх логотипах або маркетингових матеріалах.

5. Логотипи з інтегрованими літерами: Використання літер, інтегрованих у дизайн, може бути інноваційним підходом до створення логотипу. Однак це

також підлягає захисту через реєстрацію авторського права. Наприклад, логотип Університетської бібліотеки Гарварду може містити унікальні шрифти або стиль літер, які охороняються законом [8].

Якщо стороння організація використовує схожий шрифт або стиль, це може бути розцінено як порушення прав інтелектуальної власності, що призведе до судових позовів та компенсації за завдані збитки.

Механізми захисту: Бібліотека має право подавати позови для припинення порушення прав інтелектуальної власності та отримання компенсації. Наприклад, у разі використання схожого логотипу іншими організаціями можна вимагати вилучення порушуючих об'єктів із обігу [2].

Юридичні наслідки для порушників: У випадку порушення прав інтелектуальної власності, власник логотипу має право подати позов про припинення використання та отримання компенсації за шкоду. У судових справах з цього приводу, наприклад, коли компанії незаконно використовували логотипи бібліотек на своїх виданнях або рекламних матеріалах, рішення часто ухвалюються на користь власника прав. Така практика підкреслює важливість реєстрації логотипу не тільки на національному рівні, але й міжнародному, якщо діяльність бібліотеки виходить за межі однієї країни.

Таким чином, право інтелектуальної власності допомагає бібліотекам захистити свої логотипи, підтримуючи їхню унікальність, впізнаваність та забезпечуючи можливість захисту від порушень, що можуть завдати шкоди репутації та фінансовим інтересам бібліотеки.

Отже, захист логотипів бібліотек як об'єктів інтелектуальної власності є важливим для збереження їхньої репутації, забезпечення юридичної стабільності та контролю над використанням айдентики. Важливо дотримуватися належного правового оформлення логотипів та забезпечувати їх моніторинг.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про авторське право і суміжні права”.
<https://ips.ligazakon.net/document/T222811>

2. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

3. Коментарі до Закону “Про авторське право і суміжні права”.

<https://lexinform.com.ua/>

4. Офіційний сайт британської бібліотеки. <https://www.bl.uk/>

5. Офіційний сайт публічної бібліотеки Сіетла. <https://www.spl.org/>

6. Офіційний сайт національної бібліотеки Франції. <https://www.bnf.fr/>

7. Офіційний сайт публічної бібліотеки Нью-Йорку. <https://www.nypl.org/>

8. Офіційний сайт університетської бібліотеки Гарварду.

<https://library.harvard.edu/>

ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА АРХІТЕКТУРНІ ТВОРИ У КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ

Рябінчук Є. А.,

здобувач магістерського рівня вищої освіти

ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Українського державного університету науки і технологій,

м. Дніпро, Україна

Дотримання авторського права в архітектурі має важливе значення для захисту інтелектуальної власності архітекторів і проектувальників. Право власності на архітектурні твори охоплює не лише фізичні об'єкти, але й концептуальні ідеї, які можуть бути використані в інших сферах, таких як кіно, реклама чи сувенірна продукція. Сучасний розвиток технологій і засобів масової інформації підвищує ризик порушень авторських прав, оскільки архітектурні об'єкти часто використовуються без дозволу творців. Саме тому важливо мати чітке правове регулювання, яке захищатиме інтереси авторів і водночас забезпечуватиме доступ до культурних та історичних цінностей.

Мета: вивчити чинні законодавчі акти, що регламентують захист архітектурних творів як об'єктів авторського права, розглянути недоліків у чинному правовому регулюванні архітектурних творів в Україні.

Закон України "Про авторське право і суміжні права" 2023 року регламентує правовий статус творів архітектури як частини об'єктів інтелектуальної власності, забезпечуючи їхній захист на рівні національного законодавства. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1, автором визнається фізична особа, яка створила твір у результаті творчої діяльності. Твори архітектури, згідно з п. 57 ч. 1 ст. 1, визначають як твори у галузі спорудження будівель, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних утворень у формі креслення, ескізів, моделей, збудованих будівель чи споруд, планів населених пунктів тощо [1]. За ч. 1 ст. 418 Цивільного Кодексу України, право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом [2].

Закон України "Про авторське право і суміжні права" передбачає, що авторське право включає особисті немайнові права, зокрема, право на визнання авторства, і майнові права, які дозволяють контролювати використання твору. Первинним суб'єктом авторського права є автор твору, але ці права можуть переходити до інших фізичних чи юридичних осіб на підставі правочину або закону, згідно ч. 1 і ч. 2 ст. 5. Важливим аспектом є поширення дії закону на всі твори архітектури та образотворчого мистецтва, оригінали яких перебувають на території України, за п. 4 ч. 1 ст. 3 [1].

Об'єкти авторського права в архітектурі визначаються у ч. 1 ст. 6. Серед них – твори архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтних утворень (п. 11), а також ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, будівництва та інших сфер діяльності (п. 15) [1].

Відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України "Про авторське право і суміжні права", особистими немайновими правами є:

1) право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо;

2) право забороняти під час будь-якого використання твору згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитися анонімом;

3) право обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору;

4) право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора;

5) право надати назву твору або залишити його без назви;

б) право присвятити твір особі (особам), події або даті.

Особисті немайнові права належать лише автору та не можуть бути передані (відчужені) іншим особам і не переходять у спадщину [1].

Розглядаючи майнові права авторів, один правовий акт (ч. 1 ст. 12 Закон України "Про авторське право і суміжні права") визначає, що суб'єкт авторського права має право використовувати твір будь-яким способом, а також виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами [1]. Інший закон (ст. 30 Закону України "Про архітектурну діяльність") доповнює їх, додаючи що автор проекту твору архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва має виключне право на участь у подальшій його реалізації, якщо інше не передбачено умовами договору із замовником або юридичною чи фізичною особою, де або в якій він працює, а також на внесення змін до не завершеного будівництвом чи збудованого твору архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва у разі зміни його функціонального призначення чи реконструкції [3].

Частина 1 ст. 17 Закону України "Про авторське право і суміжні права" визначає авторське право на похідні твори, зокрема, що перекладачам та авторам інших похідних творів належить право на їхній переклад, адаптацію, аранжування чи інші форми переробки оригінального твору. Це означає, що автори таких перероблених творів можуть здійснювати свої авторські права на

результати їхньої творчої діяльності. Однак важливо, що такі права повинні здійснюватися з дотриманням прав суб'єкта авторського права на твір, що був перероблений [1].

Частина 3 цієї статті уточнює, що авторське право перекладачів або авторів інших похідних творів не заважає іншим авторам здійснювати власні переклади чи переробки тих самих творів, за умови дотримання прав на оригінальний твір. Це означає, що кілька авторів можуть створювати різні переклади чи переробки того самого твору, якщо вони не порушують права оригінального автора. Така норма забезпечує свободу творчості, не обмежуючи можливостей інших авторів на використання тієї ж основи для нових творів [1].

Відповідно до ст. 22 Закону України "Про авторське право і суміжні права" регулює випадки вільного використання творів без дозволу суб'єктів авторського права. Зокрема, ч. 1 цієї статті передбачає, що без дозволу авторів можна безоплатно і без зазначення їхнього імені та джерела запозичення відтворювати твір у вигляді макета, креслення або плану будівлі чи іншої капітальної споруди, якщо це необхідно для реконструкції цих споруд. Важливо, що обсяг відтворення має відповідати меті реконструкції, тобто відтворення не може бути більше, ніж потрібно для досягнення цієї мети [1].

Частина 2 цієї ж статті передбачає інші випадки вільного використання, коли дозволяється створювати зображення творів архітектури та образотворчого мистецтва, що постійно знаходяться у публічних місцях, і використовувати ці зображення без дозволу авторів, за умови, що такі дії не мають самостійного економічного значення. Важливим є також те, що при такому використанні необхідно зазначити ім'я автора та джерело запозичення [1].

Згідно закону допускається вільне відтворення творів в особистих цілях (ст. 28 Закону України "Про авторське право і суміжні права"). За п. 1 ч. 1 ст. 28, приватне копіювання творів дозволяється без отримання попереднього дозволу від суб'єктів авторського права і безкоштовно, за винятком випадків, що стосуються творів архітектури у формі будівель і споруд, якщо інше не передбачено п. 10 ч. 2 ст. 22 цього закону [1].

Приватне копіювання творів, зафіксованих на фонограмах, відеограмах або в аудіовізуальній формі, дозволяється без отримання дозволу від суб'єктів авторського права, з урахуванням ч. 4 цієї статті. Проте така можливість передбачає виплату справедливої винагороди авторам або іншим суб'єктам прав. Водночас вільне копіювання твору для особистих цілей не допускається, якщо воно здійснюється з копії, створеної з порушенням авторського права, підкреслюючи обов'язковість дотримання законних норм у таких випадках (ч. 4 ст. 28) [1].

Використання архітектурних об'єктів у фільмах, рекламі, відеоіграх, на сувенірній продукції чи інше стикається зі значними викликами у дотриманні авторського права. Архітектурні твори, часто підпадають під норми, які дозволяють їх відтворення за певних умов, наприклад, якщо зображення об'єкта створюється у громадському місці і не має самостійного економічного значення. Проте комерційне використання цих зображень може вимагати дозволу від автора чи іншого суб'єкта авторських прав.

Складнощі полягають у визначенні, чи має конкретне використання економічне значення, а також у виявленні суб'єкта авторських прав, особливо якщо твір був створений десятиліття тому, або права на нього перейшли до інших осіб. Додатковою проблемою є те, що багато користувачів таких об'єктів, наприклад, розробники відеоігор чи сувенірної продукції, можуть не усвідомлювати обмеження, накладені на архітектурні твори.

Ще однією складністю є тонка межа між вільним використанням і порушенням авторських прав. Наприклад, навіть якщо зображення архітектурного об'єкта було законно використане у фільмі чи відеоігрі, зміна його вигляду без згоди автора (наприклад, адаптація чи стилізація) може бути розцінена як порушення особистих немайнових прав автора. Крім того, специфіка архітектурних творів, як об'єктів, які інтегровані в навколишнє середовище і постійно взаємодіють із громадським простором, ускладнює контроль за їх використанням. Автори і власники прав часто стикаються з труднощами доведення факту порушення їх прав, особливо у випадках

транснаціонального використання у цифрових продуктах, таких як відеоігри чи онлайн-реклама.

Вирішення проблеми захисту авторських прав на архітектурні твори вимагає розробки чітких критеріїв та механізмів оцінки правомірності їх використання в комерційних і некомерційних цілях. Одним із ключових напрямів може стати створення методики, яка враховуватиме, чи є використання архітектурного об'єкта основним елементом роботи (як у рекламі чи відеоіграх), чи лише фоновим компонентом (наприклад, у кіно). Така методика повинна також оцінювати, чи має використання архітектурного об'єкта самостійне економічне значення. Впровадження таких методик дозволить уникнути спірних ситуацій, коли правовий статус використання архітектурних об'єктів залишається невизначеним, сприятиме дотриманню прав авторів і надасть чіткі орієнтири для творчої індустрії в Україні.

Запровадження нового механізму передбачатиме розробку прозорих критеріїв для визначення, коли використання архітектурних творів у фільмах, рекламі, чи сувенірній продукції та іншому є законним і не порушує авторських прав. Така система включатиме чіткі методики оцінки, що враховуватимуть місце розташування об'єкта, його культурну значущість і мету використання. Це забезпечить правову визначеність, зменшить кількість конфліктів і сприятиме створенню збалансованої практики захисту авторських прав в архітектурній сфері.

Список використаної літератури

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 груд. 2022 р. № 29-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>
2. Цивільний Кодекс України від 5 черв. 2024 р. № 3778- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про архітектурну діяльність : Закон України від 10 жовт. 2024 р. № 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/687-14>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СФЕРІ НАРОЩУВАННЯ ВІЙ: АВТОРСЬКІ ТЕХНІКИ, ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ МАТЕРІАЛІВ ТА КОМЕРЦІЙНІ СЕКРЕТИ Б'ЮТІ-ІНДУСТРІЇ

Сідун К.Р.,

*здобувач магістерського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Індустрія краси, зокрема сфера нарощування вій, стрімко прогресує, виходячи за межі звичайного ремесла. Результат роботи майстра дедалі більше залежить не лише від технічної підготовки, а й від особистих креативних підходів, фірмових методів та власних схем творення. Ця діяльність охоплює творчий аспект, який має ознаки розумового виробу, а більшість «буденних» професійних суперечок щодо копіювання мають юридичний зміст, що підкреслює необхідність правового врегулювання. Таким чином, питання захисту авторських технік, навчальних матеріалів та комерційних секретів у lash-індустрії є надзвичайно актуальним для забезпечення чесної конкуренції та стабільного розвитку бізнесу.

Теоретичні основи права інтелектуальної власності (ІВ) закріплені у Цивільному кодексі України (стаття 418) [1] та Законі України «Про авторське право і суміжні права» [2]. Ці нормативні акти охоплюють нематеріальні та майнові права.

Загальні принципи ІВ у сфері послуг вже вивчалися у працях вітчизняних та зарубіжних правознавців, зокрема Кодинця А.О. [4]. Однак, застосування цих загальних норм до специфічних об'єктів б'юті-індустрії (схеми моделювання, унікальні методики ізоляції чи поділу, бази клієнтів) потребує деталізації та розробки комплексних практичних механізмів.

Питання захисту творчих результатів майстра, які є водночас технічними і творчими, залишається недостатньо систематизованим у практичному правовому полі [6, 7].

Інтелектуальна власність у сфері нарощування вій має три основні об'єкти захисту: авторське право, торговельні марки та комерційна таємниця.

1. Авторське право [2] захищає об'єктивне, матеріальне втілення творчої діяльності, а не саму ідею чи технічний процес. Об'єктами захисту є:

– Схеми моделювання та авторські техніки: Унікальна схема розміщення вій (довжини, товщини, вигину), зафіксована у вигляді малюнка чи опису, підпадає під охорону.

– Навчальні курси, семінари та контент: Програми, текстові підручники, відеоуроки, презентації визнаються об'єктами авторського права з моменту їх створення. Захист посилюється водяними знаками, шифруванням, ліцензійними угодами з учнями та фіксацією дати створення.

– Портфоліо: Фото- та відеоконтент є аудіовізуальними творами, які автоматично охороняються законом.

2. Торговельна марка (ТМ) [3] слугує для індивідуалізації та захисту іміджу. Реєстрація ТМ для студії чи бренду матеріалів є практичною потребою, яка охороняє назву та логотип від копіювання конкурентами і є інструментом боротьби з підробками матеріалів.

3. Комерційна таємниця [5] дає змогу охороняти цінну та не загальнодоступну інформацію, як-от бази клієнтів, алгоритми збуту, внутрішні стандарти та специфічні мапи ефектів. Для забезпечення режиму КТ власник зобов'язаний затвердити внутрішні акти, запровадити політику конфіденційності та укладати з працівниками/учнями договори про нерозголошення.

Дослідження доводить, що діяльність майстрів з нарощування вій трансформувалася з ремесла у повноцінний вид інтелектуальної праці, що вимагає належного правового захисту. Стійкість бізнесу в б'юті-сфері прямо залежить від ефективного управління інтелектуальним капіталом. Комплексне використання інструментів ІВ, що включає захист авторських технік, реєстрацію торговельної марки та впровадження політики комерційної таємниці, забезпечує не лише збереження професійних напрацювань, але й формує міцний фундамент

для масштабування діяльності через ліцензування навчальних програм чи франшизу [6].

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. Книга четверта. Право інтелектуальної власності. Стаття 418. URL: protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_stattya_418/
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/stru2>
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
4. Кодинець А. О. Право інтелектуальної власності: авторське право, суміжні права, право промислової власності: навчальний посібник. Київ: Істина, 2017. 392 с.
5. Харіна Н. В. Комерційна таємниця як засіб захисту інновацій у сфері послуг. Вісник економічної науки України. 2021. № 1 (40). С. 136–141.
6. Демченко В. О. Особливості правового захисту об'єктів інтелектуальної власності у б'юті-індустрії. Право і суспільство. 2022. № 3. С. 159–165.
7. Ковальов В. В. Захист авторських методик та навчальних курсів: практичні аспекти. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. № 4. С. 45–52.

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Толочко Д.Р.,

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти
ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро, Україна*

Інтелектуальна власність як правова категорія займає особливе місце в системі цивільного права, оскільки поєднує у собі елементи особистісного,

майнового та публічного інтересу. У сучасному світі, що характеризується переходом до економіки знань і домінуванням нематеріальних активів, інтелектуальна власність виступає ключовим ресурсом конкурентоспроможності держав, транснаціональних корпорацій та індивідуальних суб'єктів творчої діяльності.

З доктринальної точки зору інтелектуальна власність розглядається як сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням, використанням і захистом результатів інтелектуальної, творчої діяльності людини. Її правова природа є складною та багатоаспектною, оскільки, на відміну від права власності на матеріальні речі, об'єкти інтелектуальної власності мають нематеріальний характер, можуть використовуватися необмеженою кількістю осіб одночасно та не втрачають своєї економічної цінності від багаторазового відтворення. Саме ці особливості зумовлюють необхідність спеціального правового режиму їх охорони.

Законодавство України у сфері інтелектуальної власності сформоване як комплексна система норм, що поєднує конституційні положення, норми цивільного права та спеціальні закони, спрямовані на охорону окремих об'єктів інтелектуальної власності. Базовим актом є Цивільний кодекс України, зокрема книга четверта, яка визначає загальні засади правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, їх перелік, зміст майнових і немайнових прав, підстави виникнення, здійснення та захисту таких прав. Спеціальні закони – «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» деталізують правовий режим окремих інститутів, проте аналіз їх застосування свідчить про наявність колізій і прогалин, зокрема щодо регулювання цифрового контенту, використання об'єктів у мережі Інтернет та визначення відповідальності за порушення прав у віртуальному середовищі. Водночас гармонізація національного законодавства з нормами ЄС і міжнародними договорами (Угода TRIPS, акти ВОІВ) позитивно впливає на його розвиток, однак ефективність правової охорони інтелектуальної власності в Україні значною мірою залежить

не від формальної наявності норм, а від практики їх правозастосування, рівня судового захисту та інституційної спроможності органів, відповідальних за забезпечення дотримання прав правовласників [1–3].

Однією з проблем розвитку інституту інтелектуальної власності в Україні в умовах європейської правової інтеграції залишається фрагментарність і непослідовність гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Попри імплементацію окремих положень директив і регламентів ЄС, на практиці зберігаються колізії між нормами спеціальних законів та положеннями Цивільного кодексу України, що ускладнює правозастосування. Особливо гострими є питання правової охорони цифрового контенту, результатів діяльності штучного інтелекту, використання об'єктів інтелектуальної власності у мережі Інтернет, а також забезпечення ефективних санкцій за порушення прав правовласників. Додатковою проблемою виступає недостатня сформованість єдиної судової практики у справах цієї категорії, що знижує рівень правової визначеності та довіру інвесторів до механізмів захисту інтелектуальних активів.

Шляхами вирішення зазначених проблем є системне оновлення законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням *acquis* ЄС, зокрема шляхом комплексної адаптації не лише спеціальних законів, а й цивільно-правових конструкцій у Цивільному кодексі України. Важливим напрямом є впровадження європейських стандартів судового захисту, розвиток спеціалізації суддів у справах щодо інтелектуальної власності та уніфікація підходів до доказування цифрових порушень. Паралельно необхідно посилити інституційну спроможність органів, відповідальних за охорону та захист прав інтелектуальної власності, а також розвивати альтернативні способи вирішення спорів, зокрема медіацію та арбітраж. Реалізація зазначених заходів сприятиме створенню ефективної, прозорої та сумісної з європейським правопорядком системи охорони інтелектуальної власності в Україні, що є важливою передумовою її інноваційного та економічного розвитку.

Особливе значення в аналізі інтелектуальної власності має співвідношення особистих немайнових і майнових прав. Немайнові права відображають зв'язок між творцем і результатом його праці, формуючи правову гарантію визнання авторства та захисту творчої репутації. Майнові права, у свою чергу, слугують економічною основою обігу інтелектуальних активів, забезпечують можливість комерціалізації результатів творчості та їх інтеграції в ринкові відносини. Саме майновий аспект інтелектуальної власності дедалі частіше стає предметом економічних і правових спорів, зокрема у сфері ліцензування, трансферу технологій та франчайзингу [4, с. 142].

Аналітичний розгляд сучасного стану інституту інтелектуальної власності свідчить про зростання його значення в умовах цифрової трансформації. Інтернет-технології, хмарні сервіси, штучний інтелект та автоматизовані системи створення контенту істотно ускладнюють класичні підходи до ідентифікації автора та визначення обсягу правової охорони. Водночас зростає кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності, що проявляється у незаконному копіюванні, поширенні та використанні об'єктів авторського і суміжних прав, контрафактному виробництві та неправомірному використанні торговельних марок [5, с. 170].

У контексті України проблематика інтелектуальної власності має додатковий вимір, пов'язаний з необхідністю гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу та виконанням міжнародних зобов'язань. Недостатня ефективність механізмів правозастосування, обмеженість судової практики та складність доказування у справах про порушення прав інтелектуальної власності залишаються стримувальними факторами інноваційного розвитку. Це вимагає удосконалення як законодавчої бази, так і практики діяльності судів, митних та правоохоронних органів.

Таким чином, інтелектуальна власність постає не лише як правовий інститут, але і як стратегічний інструмент соціально-економічного розвитку. Її ефективне регулювання повинно враховувати інтереси творців, бізнесу та суспільства, забезпечувати баланс між свободою доступу до інформації та

стимулюванням інновацій. В умовах цифрової епохи подальше вдосконалення системи охорони інтелектуальної власності є необхідною передумовою формування конкурентоспроможної економіки та інтеграції України до глобального правового простору.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (зі змін. і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII (зі змін. і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.
4. Пащенко О. Стратегії розпорядження правами інтелектуальної власності та процес комерціалізації трансферу технологій. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності. 2024. С. 142-145.
5. Барановська В. М. Право інтелектуальної власності в цифрову добу. В. М. Барановська. *Аналітичне-порівняльне правознавство. редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» Ужгород*, 2024. №1. С. 167-171.

Наукове видання

Упорядники:

*Сухий Костянтин Михайлович, Данішевський Владислав Валентинович,
Євсєєва Галина Петрівна, Бабенко Валентина Андріївна,
Баранник Олена Юріївна*

**«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА
ПРОСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ»**

Матеріали VII науково-практичної конференції
молодих учених
1 грудня 2025 року

Електронне видання

В авторській редакції

Комп'ютерна верстка В. А. Бабенко
Редакційна підготовка видання О. Ю. Баранник

Формат 60x84/16. Ум. друк. 15,05 . Обл.-вид. арк. 11,76.
Зам. № 28

Видавець: Український державний університет науки і технологій.
вул. Лазаряна, 2, ауд. 2216, ауд. 263 (наукова бібліотека)
м. Дніпро, 49010.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7709 від 14.12.2022.